

ΕΚΠ

2091^F

ΕΚΠ

2091^F

Εκπ. 2091^F

2091F
ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΒΡΑΧΝΟΥ
Καθηγητοῦ τοῦ Γ' ἐν Ἀθيناῖς Γυμνασίου

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ, ΡΩΜΑΪΚΗ, ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ

ΔΙΑ ΤΗΝ Β' ΤΑΞΙΝ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΠΑΡΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ

ΕΝ ΤΩ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜῳ ΤΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

τὸ πρῶτον διὰ τὴν πενταετίαν 1901—1906

καὶ τὸ δευτέρον διὰ τὴν πενταετίαν 1906—1911

Μετὰ γεωγραφικοῦ χάρτου ἐμφαίνοντος τὰς πορείας
τοῦ Μ. Αλεξάνδρου

ΕΚΔΟΣΙΣ ΟΓΔΩΗ

α') Ἑλληνικὴ ἱστορία ἀπὸ Φίλιππον τοῦ Β'
μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου ὑπὸ τῶν
Ῥωμαίων.

β') Τὰ κυριώτερα τῆς Ῥωμαϊκῆς.

γ') Βυζαντινὰ ἱστορία μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς
Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων.

Ἡ ἱστορία αὕτη κατὰ τε τὸ ὅμαλόν καὶ εὐληπτόν καὶ
χαρίεν τῆς γλώσσης καὶ τῆς παραστάσεως εἶνε ὅμοια τῇ
τῆς Α' τάξεως. Ὡσαύτως ἐν τε τῇ ἐκλογῇ τῆς ὕλης καὶ
τῇ διατάξει εἰστοχεῖ ὁ συγγραφεύς.

Οἱ κριταί.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΛΕΩΝΗ

16 — Ὅδὸς Περικλέους — 16

1909

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Κατὰ τὴν πρώτην ἔγκρισιν (1901) τῆς ἀνὰ χεῖρας ἱστορίας μου ἡ ἐπιτροπεία τῶν κριτῶν ἀπεφάνητο περὶ αὐτῆς ὡς ἑξῆς :

« Ἡ ἱστορία αὕτη κατὰ τὸ ὅμολον καὶ εὐληπτον καὶ χαρὶεν τῆς γλώσσης καὶ τῆς παραστάσεως εἶνε ὁμοία τῇ τῆς Α' τάξεως τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως καὶ ἐπικρείτων. Ὡσαύτως ἐν τε τῇ ἐκλογῇ τῆς ὕλης καὶ ἐν τῇ διατάξει εὐστοχεῖ ὁ συγγραφεὺς καὶ σπανίως ἀμαρτάνει ».

Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἔγκρισιν (διὰ τὴν πενταετίαν 1906—1911) ἡ ἐπιτροπεία τῶν κριτῶν ἀποφαίνεται καὶ περὶ τῶν τριῶν τευχῶν τῆς ἱστορίας μου ὡς ἑξῆς :

« Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν διὰ τὰς τρεῖς τάξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολικοῦ ἱστορίαν τοῦ κ. Ν. Βραχνοῦ, αὕτη ἐξέχει πασῶν ὑπὸ τὴν ἐποψίν καὶ πλεῖστον ἐπαίνου ἀξίους κρίνεται ὡς συγγραφεὺς, διότι καὶ πόνων δὲν ἐφείσθη ἐπιμελῶς ἐπεξεργαστῆναι καὶ κάτοχος φαίνεται τοῦ ἔργου, εἰς ὃ ἐννυχολήθη, καὶ τῆς διανοητικῆς δυνάμεως τῶν παιδῶν, δι' οὓς αὕτη ἐξεπονήθη. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς καλλιτεχνικῆς ἀξίας τοῦ βιβλίου ἐντύπωσεν ἐπὶ καλοῦ χάρτου ἐκτυπώσας καὶ δι' εἰκόνων κοσμήσας. Συνόλω δὲ ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ διαφαίνεται μᾶλλον ἢ πρὸς τοὺς μαθητὰς στοργὴ τοῦ συγγραφέως ἢ ἡ πρὸς τὸ ἑαυτοῦ βαλλάντιον ».

Ἐν τέλει τῆς παρούσης ἱστορίας προσήρτησα καὶ καλλιτεχνικὸν χάρτην ἐμφαινόντα τὰς πορείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἰδίως κατὰ τὴν περιλάλητον αὐτοῦ ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς Ἀσίας. Διὰ τοῦ χάρτου τούτου τὰ μάλιστα θὰ διευκολύνηται ὁ μαθητὴς εἰς τὴν μελέτην καὶ ἐκμάθησιν ἐκείνης τῆς περιόδου τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, καθ' ἣν ὁ μέγιστος τῶν δορικτητόρων τοῦ κόσμου περιῆγε νικηφόρα τὰ ἑλληνικὰ ὅπλα ἀνὰ τὴν ἀχανῆ Ἀσιατικὴν ἡπειρον καὶ διέδιδε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐκπολιτίζων δι' αὐτῶν ἔθνη καὶ λαούς.

Ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ θὰ γίνηται διὰ τοῦ προσήρτημένου χάρτου ὁλοῦν ἐποπτικῶς. Ὁ μαθητὴς θὰ παρακολουθῇ οὕτως εἰπεῖν τὸν στρατηλάτην ἐν τῇ πορείᾳ αὐτοῦ καὶ οὕτω θὰ διεγείρηται τὸ διαφέρον καὶ ὁ θαυμασμός του πρὸς τὸν νεαρὸν ἐκείνον βασιλέα, ὅστις ἐν τῇ καταπλησσοῦσῃ μεγαλοφυίᾳ του συνέλαβε τὸ μεγαλεπήβολώτατον σχέδιον νὰ ἐνώσῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του ὅλα τὰ ἔθνη τῆς ὑψηλίου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Μαΐου 1906.

N. I. B.

N. I. B.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

§ 1. Ἡ Μακεδονία πρὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Β'.

Τὸ Μακεδονικὸν βασίλειον ἰδρύνθη κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα π. Χ. Ἰδρυτὴς αὐτοῦ ἀναφέρεται ὁ ἐξ Ἀργεὺς Κάρανος (812 — 772), ἀπόγονος Τημένου τοῦ Ἡρακλείδου. Ὅθεν καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ὠνομάζοντο Ἡρακλεῖδαι καὶ ὡς τοιοῦτοι ἐλάμβανον μέρος εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀπεκλείοντο, ὡς γνωστόν, πάντες ὅσοι δὲν ἦσαν Ἕλληνες.

Ἡ Μακεδονία κατ' ἀρχὰς περιωρίζετο εἰς μικράν τινα χώραν, τὴν Ἡμαθίαν. Βραδύτερον ὅμως μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐπειάχθησαν εἰς αὐτὴν τὰ περίξ μικρὰ ἔθνη. Ὅτε δὲ ἡ Ἑλλὰς εὐρίσκειτο ἐν τῇ ἀκμῇ της, τὰ ὅρια τῆς Μακεδονίας ἐξειτεινόντο πρὸς βορρᾶν μέχρι τοῦ ὄρους Σκάρδου, πρὸς νότον μέχρι τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς θαλάσσης, πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τοῦ ποταμοῦ Νέστου καὶ πρὸς δυσμὰς μέχρι τῆς Ἀνχίτιδος λίμνης. Καὶ ἦσαν μὲν οἱ Μακεδόνες ἐλεύθεροι· ὅτε ὅμως ὁ περσικὸς χεῖμαρρος ἐπὶ Δαρείου τοῦ Α' ἐξεχύθη διὰ τῆς Θράκης καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων Ἀμύντας ὁ Α' ἐγένετο ὑποτελὴς εἰς τὸν μέγαν βασιλέα. Ὁ δὲ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ἀμύντου Ἀλέξανδρος ὁ Α', ἂν καὶ ἠγάπα τοὺς Ἕλληνας καὶ συνεδέετο πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διὰ φιλίας, ὅμως συνεξεστράτευσεν μετὰ τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκόμισεν, ὡς γνωρίζομεν, πρὸς τοὺς Ἀθηναίους προτάσεις τοῦ Μαρθονίου περὶ συμμαχίας. Μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς ὅμως πανωλεθρίαν τῶν Περσῶν ἀπειτίναξε τὸν περσικὸν ζυγόν. Τὸν Ἀλέξανδρον ἀποθανόντα διεδέχθη Περδίκκας ὁ Β' καὶ τοῦτον Ἀρχέλαος ὁ Β' (413 — 399).

Ὁ Ἀρχέλαος διεκρίνετο καὶ διὰ τὰς ἄλλας ἀρετὰς του καὶ διὰ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ τέχνην· μετέφερε δὲ τὴν πρωτεύουσάν του κράτους του ἐκ τῆς Ἐδέσσης εἰς τὴν Πέλλαν, τὴν ὁποίαν κατέστησε κέντρον τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τέχνης,

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρχελαοῦ ἡ Μακεδονία ἐπὶ πολὺν χρόνον

ἐταράσσετο ὑπὸ φοβερῶν σιάσεων καὶ ἐρίδων περὶ τοῦ θρόνου. Τέλος ὑπερίσχυσε καὶ ἐγένετο βασιλεὺς Ἀμύντας, ὁ Β', ἐξάδελφος τοῦ Ἀρχελάου (390—379). Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ νέαι πάλιν ἐξιδες ἀνεφύησαν περὶ τῆς διαδοχῆς. Τὰς ἐξιδας ταύτας διέλυσεν ὁ Θηβαῖος Πελοπίδας μεταβάς εἰς Μακεδονίαν ὡς διαιτητής. Ὁ Πελοπίδας κατέστησεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν πρεσβύτερον τοῦ Ἀμύντου υἱὸν Ἀλέξανδρον τὸν Β', ἐπανελθὼν δὲ εἰς Θήβας ἔφερεν ὡς ὄμηρον τὸν τριτότοκον υἱὸν Ἀμύντου τοῦ Β' Φίλιππον.

Ἀλέξανδρον τὸν Β' ἐφόνευσε μετὰ ἓν ἔτος Πτολεμαῖος ὁ Ἀλωρίτης, ὅστις ἤρπασε καὶ τὴν βασιλείαν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἐδολοφόνησε μετὰ τρία ἔτη ὁ δευτερότοκος υἱὸς Ἀμύντου τοῦ Β' Περόδικκας ὁ Γ' (365).

Ὁ Περόδικκας γενόμενος βασιλεὺς ἐφονεύθη εἰς τινα τρομερὰν μάχην ἐναντίον τῶν Ἰλλυριῶν (360), διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀμύντας ὁ Γ'.

Ἐπειδὴ ὁ Ἀμύντας ὁ Γ' ἦτο ἀκόμη παιδίον μικρόν, οἱ ἐχθροὶ τῆς Μακεδονίας ἐζήτησαν νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης. Οἱ Ἰλλυριοὶ ἐκυρίευσαν μέρος τῆς Μακεδονίας. Οἱ Παίονες ἀδιακόπως ἐλεηλάτουν αὐτήν. Ἐπὶ πλεον δὲ ἀνεφάνησαν καὶ δύο μνηστῆρες τοῦ θρόνου τοῦ Μακεδονικοῦ, Πανσαντίας τις, τὸν ὅποιον ὑπεσιτήριζον οἱ ἡγεμόνες τῆς Θυράκης, καὶ ὁ Ἀργαῖος, ἑγγονος τοῦ Ἀρχελάου, ὑποσιτηριζόμενος ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ἐν γένει δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Μακεδονία διέτρεξε τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔσωσεν αὐτὴν Φίλιππος ὁ Β'.

§ 2. Φίλιππος ὁ Β' (359—336 π. Χ.). — Συμμαχικὸς πόλεμος.

Ὁ Φίλιππος ἦτο τριτότοκος υἱὸς Ἀμύντου τοῦ Β'. Δεκαπενταετῆς περιῖπου τὴν ἡλικίαν ἤχθη ὑπὸ τοῦ Πελοπίδου ὡς ὄμηρος εἰς Θήβας, καθὼς ἐλέχθη ἀνωτέρω. Ἐν Θήβαις ἔμεινε τρία ἔτη, τὰ ὅποια ὑπῆρξαν δι' αὐτὸν σχολεῖον. Ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ Ἐπαμεινώνδου τὴν πολεμικὴν καὶ πολιτικὴν τέχνην, ἐγένετο δὲ θαυμαστὴς αὐτοῦ καὶ κατόπιν τὸν ἐμιμήθη εἰς τὰ πολεμικά. Τὴν δικαιοσύνην ὅμως, τὴν μεγαλοψυχίαν καὶ τὴν πραότητα τοῦ μεγάλου ἐκείνου Θηβαίου στρατηγοῦ οὔτε εἶχεν ἐκ φύσεως, οὔτε ἐμιμήθη.

Ὁ Φίλιππος μαθὼν ἐν Θήβαις τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους διέτρεχεν ἡ πατρίς αὐτοῦ, ἐδραπέτευσεν καὶ ἐλθὼν εἰς Μακεδονίαν ἐγένετο κατὰ

πρῶτον ἐπίτροπος τοῦ ἀγγλικοῦ βασιλέως· ἔπειτα δὲ ἐφελκύσας πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Μακεδόνων διὰ τῆς καλῆς διαχειρίσεως τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, κατεπάτησε τὰ δικαιώματα τοῦ μικροῦ ἀνεψιοῦ του καὶ ἐγένετο αὐτὸς βασιλεὺς ἐν ἡλικίᾳ 24 ἐτῶν (359 π. Χ.).

Ὁ Φίλιππος δὲν ἀπεδειλίασε πρὸ τῶν κινδύνων, οἵτινες πανταχόθεν ἠπέλουν τὸ κράτος του. Ἠσχολήθη μετὰ δραστηριότητος εἰς τὸ νὰ ὀργανώσῃ τὸν σιρατὸν καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὸν πειθαρχίαν καὶ σιραιτωικὴν ἀρετὴν συμφώνως μὲ τὰ διδάγματα, τὰ ὁποῖα ἔλαβεν εἰς τὰς Θήβας. Συνέστησε τὴν «Μακεδονικὴν φάλαγγα», ἣς ἀπετελεῖτο ἐκ πεζῶν βαρέως ὥπλισμένων καὶ φερόντων μακρὰ δόρατα καὶ ἣς διὰ τὴν πυκνότητα καὶ τὴν εὐκίνησιν ἦτο σῶμα ἀκαταμάχητον. Κατόπιν δὲ ἐπιτεθεὶς ἐνίκησε κατὰ πρῶτον τοὺς Παίονας καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐπειτα κατεπολέμησε τοὺς Ἰλλυριοὺς. Καὶ τέλος κατέβαλε τοὺς δύο ἀπαιτητὰς τοῦ θρόνου Πανσαρίαν καὶ Ἀργαῖον καὶ τοιουτοτρόπως ἐξησφάλισε τὴν ἀρχὴν του ἐν Μακεδονίᾳ.

Μετὰ ταῦτα ὁ Φίλιππος ἐπιθυμῶν νὰ συνδέσῃ στενότερον τὴν Μακεδονίαν μετὰ τῆς θαλάσσης ἐστράφη πρὸς τὴν Χαλκιδικὴν Χερσονήσον καὶ ἐκυρίευσεν τὰς πόλεις αὐτῆς Ἀμφίπολιν, Πύδναν καὶ Ποτεΐδαιαν· ἐκυρίευσεν προσέτι καὶ τὰς Κρηνίδας, τὰς ὁποίας μετωνόμασε Φιλίππους. Οὕτω δὲ ἐγένετο κύριος ἀπάσης τῆς χώρας μετὰ τὸν Στρυμόνον καὶ Νέστου. Ἐν ταύτῃ ὑπῆρχον πλούσια μεταλλεῖα χρυσοῦ ἐπὶ τοῦ Παγγαίου ὄρους, ἐκ τῶν ὁποίων μεταλλείων ὁ Φίλιππος ἐλάμβανε κατ' ἔτος πρόσοδον χιλίων ταλάντων. Διὰ τῶν χρημάτων δὲ τούτων καὶ μισθοφόρους ἐστρατολόγησε καὶ πλοῖα ἐναυπήγησε, καταστήσας οὕτω τὴν Μακεδονίαν καὶ ναυτικὴν δύναμιν.

Οἱ Ἀθηναῖοι κατ' ἀρχὰς κατεφρόνουν τὸν Φίλιππον καὶ οὐδόλως προσείχον εἰς τὰς πολεμικὰς αὐτοῦ ἐνεργείας. Ὅτε ὁμως εἶδον τὴν πρόσοδον τῶν ὀπλων αὐτοῦ, δὲν ἠδύναντο νὰ πράξωσι τίποτε, διότι ἦσαν περιπεπλεγμένοι εἰς τὸν καλούμενον «συμμαχικὸν πόλεμον» κατὰ τῶν Ῥοδίων, Χίων, Κόρων καὶ Βυζαντίων, οἵτινες πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀπεστάτησαν. Ὁ πόλεμος οὗτος διήρκεσε τρία ἔτη (358—356)· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ χρήματα πολλὰ ἐδαπάνησαν καὶ ἄνδρας πολλοὺς ἀπώλεσαν· προσέτι δὲ ἐστερήθησαν καὶ τοῦ γεν-

ναίου στρατηγοῦ Χαβρίου, ὅστις ἐφρονεύθη πολεμῶν πρὸς τοὺς Χίους. Τέλος συνωμολόγησαν εἰρήνην πρὸς τοὺς ἀποστατήσαντας καὶ ἀνεγνώρισαν τὴν αὐτονομίαν αὐτῶν.

Ἀδκήδεις.

1. Πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἰδρύθη τὸ Μακεδονικὸν βασίλειον; — Πῶς ὀνομάζοντο οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας καὶ ὡς τοιοῦτοι ποῦ ἐλάμβανον μέρος; — Ποῖα ἦσαν τὰ ὅρια τῆς Μακεδονίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς Ἑλλάδος; — Πότε ἡ Μακεδονία ἔγεινεν ὑποτελὴς εἰς τοὺς Πέρσας καὶ πότε ἀπετίναξε τὸν περσικὸν ζυγόν; — Τί γνωρίζεις περὶ Ἀρχελαῶν; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς μεταβάσεως τοῦ Πελοπίδου εἰς Μακεδониαν; — Πότε ἡ Μακεδονία διέτρεξε μέγιστον κίνδυνον καὶ τίς ἔσωσεν αὐτήν;

2. Ποῦ καὶ παρὰ τίνος ὁ Φίλιππος ἐδιδάχθη τὴν πολεμικὴν καὶ πολιτικὴν τέχνην; — Πῶς ἔγεινεν βασιλεὺς ὁ Φίλιππος; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς Μακεδονικῆς φάλαγγος; — Ποίους ἐχθροὺς κατέβαλε κατὰ πρῶτον ὁ Φίλιππος καὶ ποῦ ἐστρεφεν ἔπειτα τὰ βλέμματά του καὶ πόας πόλεις ἐκυρίευσεν; — Εἰς πόαν χώραν εὗρίσκοντο πλούσια μεταλλεῖα χρυσοῦ; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου;

§ 3. Ἀνάμιξις τοῦ Φιλίππου εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος. — Δημοσθένης.

Ὁ Φίλιππος, ἀφ' οὗ ἐστερεώθη ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ ἐγένετο ἰσχυρός, ἐξήτει εὐκαιρίαν ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Ἦτο δὲ ὁ Φίλιππος ὄχι μόνον ἔξοχος στρατηγός, ἀλλὰ καὶ πολιτικὸς ἐπιτήδειος καὶ πολυμήχανος. Λέγεται ὅτι, ἐν ᾧ ἐσκέπτετο νὰ κάμῃ ἐκστρατείαν τινά, ζητήσας πρὸ ταύτης χρησὸν ἔλαβε τὸν ἀκόλουθον

«ἀργυρέαις λόγχαις μάχου καὶ πάντα νικήσεις»

Συμφώνως λοιπὸν μὲ τὸν χρησὸν τοῦτον, ὅπου δὲν ἠδύνατο νὰ κατιχύσῃ διὰ τῶν ὅπλων, μετεχειρίζετο τὰς ἀργυρὰς λόγχας, τοῦτ' ἔστι τὸ ἀργύρεον (τὴν δωροδοκίαν). Διανοοῦμενος δὲ ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ ὑπαγάγῃ αὐτὴν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του, εἶχεν εἰς πάσας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος κατασκόπους (προδότας), τοὺς ὁποίους ἐμισθοδοτεῖ ἀδρότατα. Οἱ κατάσκοποι οὗτοι διὰ παντὸς μέσου ἐφρόντιζον νὰ ἐξυπηρετῶσι τοὺς κατακτητικὸς σκοποὺς τοῦ Φιλίππου. Ἀλλὰ τὰ φιλόδοξα καὶ κατακτητικὰ σχέδια τοῦ Φιλίππου προεῖδε μετ' ὀδυνηρῆς καὶ ἐπολέμησε δι' ὅλων τῶν δυνάμεων του ὁ Δημοσθένης ὁ Ἀθηναῖος, ὁ μέγιστος τῶν ῥητόρων ὅλων τῶν ἐθνῶν καὶ ὅλων τῶν αἰώνων.

Ὁ Δημοσθένης μικρὸν παιδίον ὦν ἤκουσε τὸν περίφημον ῥήτορα Καλλιστρατον ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἀγορεύοντα καὶ τοσοῦτον ἐροη-

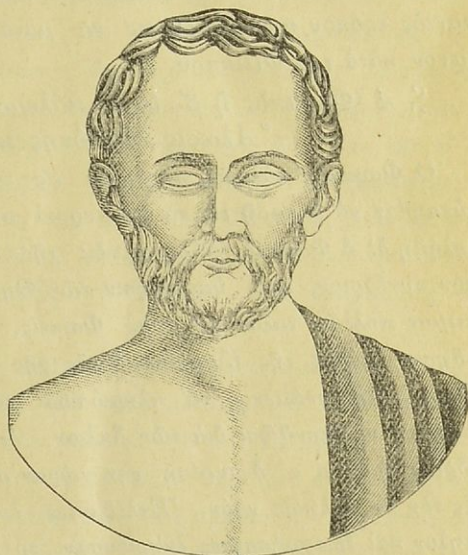
τεύθη, ὥστε ἀπ' ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ῥητορικῆς.

Ἄλλ' εἶχεν ὁ Δημοσθένης ἐκ φύσεως τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα ἐλαττώματα, ὥστε ταῦτα ἐφαίνοντο ὡς ἀνυπερβλήτον κώλυμα εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῆς διακαοῦς ἐπιθυμίας του. Εἶχε κωῤῥαῖν ἀσθενικὴν ἤτιο κάπσιγος καὶ νοσώδης· ἡ φωνὴ του ἦτο ἀσθενής· ἡ γλῶσσά του ἀσαφής· ἡ ἀναπνοὴ του βραχεῖα· ἡ ἀπαγγελία του εἶχε τι τὸ τραυλίζον. Ἀλλὰ δι' ἐπιπόνου μελέτης καὶ σπανίας ἐπιμελείας ἐξήλειψε τὰ φυσικὰ ταῦτα ἐλαττώματα. Τὴν

ἀσάφειαν καὶ τραυλότητα τῆς γλώσσης διώρθωσεν ὁμιλῶν, ἐν ᾧ ἐκράτει χαλίκια εἰς τὸ στόμα. Τὴν φωνὴν του ἐνεδυνάμωσεν ἀπαγγέλλων λόγους ἢ στίχους, ἐν ᾧ ἀνέβαιναν ὑψώματα. Ἵνα συνηθίσῃ εἰς τοὺς θορυβούς τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου κατήρχετο εἰς τὴν φαληρικὴν παραλλαν κατὰ θνελλῶδεις ἡμέρας καὶ ἀπήγγελλε λόγους ἀπέναντι τῶν συντριβομένων κυμάτων. Κατεσκεύασεν ὑπόγειον μελετητήριον καὶ κατεκλείετο ἐν αὐτῷ

ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς συνεχεῖς μῆνας, γυμναζόμενος καὶ μελετῶν τοὺς μεγάλους συγγραφεῖς. Εἰς τὰς μελέτας του εἶχεν ὡς πρότυπον τὸν Περικλέα, τὸν δὲ Θουκυδίδην λέγεται ὅτι ἀντέγραψεν ὀκτάκις. Οὕτω λοιπὸν ὁ Δημοσθένης διὰ τῆς σιδηρᾶς θελήσεώς του ἐδάμασε τὴν φύσιν καὶ κατέστη ἡ δόξα καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀθηναίων καὶ ὁ ἀμίμητος βασιλεὺς τοῦ λόγου.

Ὁ Δημοσθένης ἄπασαν τὴν φλογερὰν εὐγλωττίαν του μετεχειρίσθη ἐναντίον τοῦ Φιλίππου. Βλέπων οὖν ὁ Φίλιππος ἐπεζῆτι νὰ καθυποτάξῃ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν δύναμιν τῶν Ἀθη-

Δημοσθένης

ναίων, προσεπάθησε παντὶ σθένει ν' ἀποτρέψῃ τὸ κακὸν τοῦτο. Καὶ μολονότι πᾶσα ἡ Ἑλλὰς ἐθαύμαζε τὸν μέγαν ῥήτορα, ὁ δὲ Φίλιππος ἔλεγε «περισσότερον φοβοῦμαι τὸν Δημοσθένην παρὰ ὅλους τοὺς στόλους καὶ τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηναίων», ἐν τούτοις ὅ,τι ἐπεδίωκεν ὁ Δημοσθένης, δὲν τὸ ἐπέτυχεν. Οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς συγμῆν μόνον κατελαμβάνοντο ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ ἐκ τῶν λόγων τοῦ μεγάλου ῥήτορος, ὅστερον δὲ οὐδὲν γενναῖον ἢ σπουδαῖον ἐπρατιον. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὑπῆρχεν εἰς τὰς Ἀθήνας μακεδονικὴ μερὶς λίαν ἰσχυρά, τῆς ὁποίας προΐσταντο ὁ Αἰσχίνης, ὁ Φιλοκράτης καὶ ὁ Δημάδης, ἐκ παντὸς τρόπου προσπαθοῦντες νὰ ματαιώσωσι πᾶν μέτρον λαμβανόμενον κατὰ τοῦ Φιλίππου.

§ 4. Φωκικὸς ἢ β' ἱερὸς πόλεμος (355—346 π. X.)

— Ἀλωσίς Μεθώνης καὶ Ὀλύνθου.

Ὁ Φωκικὸς πόλεμος παρέσχεν εἰς τὸν Φίλιππον τὴν ποθομένην εὐκαιρίαν νὰ ἐπεμβῇ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος. Προεκλήθη δὲ ὁ Φωκικὸς πόλεμος ἐκ τῆς ἐξῆς αἰτίας. Τὸ Ἀμφικτιονικὸν συνέδριον, καθ' ὑποκίνησιν τῶν Θηβαίων, κατεδίκασεν εἰς πρόστιμον πολλῶν ταλάντων τοὺς Φωκεῖς, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἐσφετερίσθησαν μέρος τῆς Κιρραίας, ἱερᾶς γῆς τοῦ Δελφικοῦ Μαντείου. Οἱ Φωκεῖς μὴ δυνάμενοι νὰ πληρώσωσι τὸ ὑπέρογκον πρόστιμον ἀπεφάσισαν ν' ἀμυνθῶσι διὰ τῶν ὅπλων, διότι τὸ Ἀμφικτιονικὸν συνέδριον ἠπεῖλει ν' ἀφαιρέσῃ τὴν χώραν αὐτῶν καὶ νὰ τὴν καθοσιώσῃ εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς ναόν. Ἐκλέξαντες λοιπὸν στρατηγὸν τὸν Φιλόμηλον καὶ ἐφορμήσαντες ἐκυρίευσαν τὸ ἱερὸν τῶν Δελφῶν καὶ ἐξέκοψαν ἐκ τῶν στηλῶν τὸ περὶ καταδίκης αὐτῶν ψήφισμα.

Τὸ Ἀμφικτιονικὸν συνέδριον συνελθὸν ἐκ δευτέρου ἐψήφισε πόλεμον κατὰ τῶν ἱεροσύλων Φωκέων (355). Οἱ Θηβαῖοι, οἱ Λοκροὶ καὶ οἱ Θεσσαλοὶ ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ Μαντείου, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, οἱ Σπαρτιᾶται καὶ ἄλλοι Πελοποννήσιοι ὑπὲρ τῶν Φωκέων. Τότε ὁ Φιλόμηλος ἤρπασε τοὺς θησαυροὺς τοῦ Μαντείου καὶ δι' αὐτῶν συνεκρότησε στρατὸν ἐκ 10 χιλ. μισθοφόρων. Ὁ πόλεμος οὗτος διήρκεσε 10 ἔτη καὶ ἐπολεμήθη ἐκατέρωθεν μετὰ μεγάλης σκληρότητος. Καὶ κατὰ μὲν τὸ πρῶτον ἔτος ὑπερίσχυσαν οἱ Φωκεῖς. Τὸ δεύτερον ὅμως ἔτος ἐνικήθησαν, ὁ δὲ στρατηγὸς Φιλόμηλος, ἵνα μὴ πέσῃ ζῶν εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, κατεκρημνίσθη ἐκ τινος ὑψηλοῦ βράχου καὶ ἐφονεύθη. Ἀντὶ

τοῦ Φιλομήλου ἐξελέχθη στρατηγὸς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ὀνόμαρχος, ὅσους ἔθηκε χεῖρα καὶ ἐπὶ τῶν διαφόρων ἀναθημάτων τοῦ Μαντείου.

Καθ' ὃν χρόνον ἐπολεμεῖτο μετ' ἀγριότητος πολλῆς ὁ Φωκικὸς πόλεμος, ὁ Φίλιππος κατεγίνετο ὑποτάσσων ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἐπεκτείνων τὰ ὅρια τοῦ κράτους του πρὸς ἀνατολάς. Τότε ἐκυρίευσεν καὶ τὴν πλησίον τοῦ Θεσσαλικοῦ κόλπου Μεθώνην, τὴν ὁποίαν καὶ κατηδάρισε.

Οἱ ἐν Θεσσαλίᾳ (Λαρίῳ) Ἀλενᾶδαι, ἐπειδὴ ἐπιέζοντο ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Λυκόφρονος, προσεκάλεσαν εἰς βοήθειαν τὸν Φίλιππον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Λυκόφρων ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τοῦ Ὀνομάρχου, στρατηγοῦ τῶν Φωκέων. Ὁ Ὀνόμαρχος εἰσβαλὼν εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἐνίκησεν δις τὸν Φίλιππον· ἔπειτα ὁμως νικηθεὶς ἐφρονεύθη (352). Τότε ὁ Φίλιππος ἐκυρίευσεν τὰς Παγασὰς καὶ τὴν Μαγνησίαν· εἰς δὲ τὰς Φερὰς, ἀφ' οὗ ἐξεδιώχθησαν οἱ τύραννοι, ἀπέδωκε τὴν αὐτονομίαν. Τοιοῦτοτρόπως βαθμηδὸν κατέστη κύριος τῆς Θεσσαλίας. Θελήσας δὲ τότε νὰ ἐκστρατεύσῃ καὶ κατὰ τῶν Φωκέων, ἔσπευσεν νὰ καταλάβῃ τὰς Θερμοπύλας. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι προκατέλαβον τὸ στενὸν καὶ οὕτω ἐματαιώσαν τοὺς σκοποὺς τοῦ Φιλίππου, ὅσους ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Μακεδονίαν.

Ὁ Φίλιππος, ἐπειδὴ ἦτο ἐκ φύσεως πολυπράγμων καὶ ἐνεργητικὸς, δὲν ἠδύνατο νὰ ζῇσῃ ἐν ἀπραξίᾳ. Διὰ τοῦτο μετὰ μικρὰν ἀνάπαυσιν ἐν Μακεδονίᾳ ἐξεστράτευσεν καὶ πάλιν κατὰ τῶν ἐν τῇ Χαλκιδικῇ Χερσονήσῳ πόλεων· ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰς ὑπέταξεν. Ἐν ἔτει δὲ 350 προσέβαλε καὶ ἐπολιορκήσας τὴν μερίστην τῶν ἐκεῖ πόλεων καὶ ἰσχυροτάτην Ὀλυνθον. Ὁ Δημοσθένης διὰ τῶν φλογερῶν αὐτοῦ Ὀλυνθιακῶν λόγων προσεπάθησεν ν' ἀναφλέξῃ τὴν φιλοπατρίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐπέτυχεν νὰ πέμψωσιν οὗτοι στρατὸν καὶ πλοῖα ὑπὸ τὸν Χάρητα καὶ τὸν Χαρίδημον. Μάτην ὁμως, διότι οἱ ἄρχοντες τῆς Ὀλύνθου δωροδοκηθέντες παρέδωκαν αὐτὴν εἰς τὸν Φίλιππον (348).

Τὸν Ὀνόμαρχον διεδέχθη ἐν τῇ στρατηγίᾳ ὁ ἀδελφός του Φάβλλος καὶ τοῦτον ἀποθανόντα ὁ υἱὸς τοῦ Ὀνομάρχου Φάλαικος. Οἱ Θηβαῖοι, ἐπειδὴ ἀπέκαμον ἐκ τοῦ πολέμου, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Φιλίππου. Οὗτος δὲ ἀομένως ἐδέχθη τὴν πρότασιν. Ἵνα ὁμως ἐμποδίσῃ πᾶσαν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Φωκεῖς καὶ πᾶν ἐν γένει κώλυμα ἐκ μέρους αὐτῶν, ἐπρότεινεν εἰρήνην πρὸς αὐτούς. Οἱ Ἀθη-

ναῖοι ἀπατηθέντες ἔπεμψαν εἰς Μακεδονίαν δέκα πρόσβεις; μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Αἰσχίνης.

Ὁ Φίλιππος διαφθείρας διὰ χρημάτων πάντας τοὺς πρόσβεις, πλὴν τοῦ Δημοσθένους, παρέτεινε σκοπίμως τὰς περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις καὶ τέλος συνωμολόγησεν αὐτήν. Ὅτε ὁμως οἱ πρόσβεις τῶν Ἀθηναίων ἐπανήρχοντο εἰς τὰ ἴδια, ὁ Φίλιππος ἐξεκίνησε μετὰ τοῦ στρατοῦ του, μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας διαπερᾶ τὰς Θερμοπύλας καὶ εἰσβάλλει εἰς τὴν χώραν τῶν Φωκέων ἐν ἔτει 346. Ὁ στρατηγὸς τῶν Φωκέων Φάλαικος, δωροδοκηθεὶς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, ἀνεχώρησε μετὰ 8,000 μισθοφόρων εἰς Πελοπόννησον καταλιπὼν τὴν πατρίδα του εἰς τὴν τύχην της. Ὁ Φίλιππος, ἀφ' οὗ κατέλαβε τὴν χώραν τῶν Φωκέων, συνεκάλεσεν ἀμέσως τὸ Ἀμφικτιονικὸν συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἐξέδωκε τὰς ἐξῆς ἀποφάσεις· α') αἱ πόλεις τῆς Φωκίδος νὰ κατασκαφῶσι καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς νὰ κατοικήσωσιν εἰς κώμας, ἐκάστη τῶν ὁποίων νὰ μὴ ἔχῃ πλείονας τῶν 50 οἰκίων· β') ν' ἀποκλεισθῶσιν οἱ Φωκεῖς ἐκ τοῦ συνεδρίου, αἱ δὲ δύο ψῆφοι νὰ δοθῶσιν εἰς τὸν Φίλιππον καὶ εἰς τοὺς διαδόχους αὐτοῦ, προσέτι δὲ νὰ δοθῇ καὶ ἡ προεδρεία τῶν Πυθικῶν ἀγώνων.

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ὁ Φωκικὸς πόλεμος, ὅστις ἀπέβη ὀλεθριώτατος εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ παρεσκεύασεν εἰς τὸν Φίλιππον τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Ἀθηναῖοι μαθόντες τὴν συμφορὰν τῶν φίλων των Φωκέων κατεπλάγησαν, ἀλλὰ τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιοῦμενοι εἰήρησαν τὴν συνωμολογηθεῖσαν εἰρήνην. Μετὰ ταῦτα ὁ Φίλιππος ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ διὰ πολιορκίας τὸ Βυζάντιον· ὁ περίφημος ὁμως στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Φωκίων βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν ἠνάγκασε τὸν Φίλιππον νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ ν' ἀπέλθῃ.

Ἀδελφίδες.

3. Ὅπως τις ὡς πολιτικὸς ἦτο ὁ Φίλιππος;—Τί γνωρίζεις περὶ χρησιμοῦνός, τὸν ὁποῖον ὁ Φίλιππος ἔλαβεν ἐν τινὶ ἐκστρατείᾳ;—Ποῖον ἦτο τὸ σχέδιον τοῦ Φιλίππου καὶ τίνας ὑπεροβήθουν τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ;—Τίς ἐκ τῶν Ἑλλήνων διέκρινε τὰ κατακτητικὰ σχέδια τοῦ Φιλίππου;—Εἰπέ μοι ὅ,τι γνωρίζεις περὶ Δημοσθένους;—Τί ἔλεγε περὶ τοῦ Δημοσθένους ὁ Φίλιππος;—Τίνας προΐσταντο τῆς ἐν Ἀθήναις μακεδονικῆς μεριδος;

4. Πῶς προεκήθη ὁ Φωκικὸς πόλεμος;—Ποῖος ἦτο ἐν ἀρχῇ στρατηγὸς τῶν Φωκέων καὶ εἰς τί προέβη οὗτος;—Πότε καὶ πῶς ἀπέθανεν ὁ Φιλόμηλος καὶ τίς διεδέχθη αὐτόν;—Πῶς ἐπῆλθεν ὁ μεταξὺ Ὀνομάρχου καὶ Φιλίππου ἀγὼν καὶ πῶς ἀπέληξεν οὗτος;—Τί γνωρίζεις περὶ ἀλώσεως τῆς Ὀλύνθου ὑπὸ τοῦ Φιλίππου;

Πῶς ἐτέθη τέρμα εἰς τὸν Φωκικὸν πόλεμον;—Ποίας ἀποφάσεις ἐξέδωκε τὸ Ἀμφικτιονικὸν συνέδριον κατὰ τῶν Φωκέων;

§ 5. Ὁ πρὸς τοὺς Ἀμφισσεῖς πόλεμος τοῦ Φιλίππου.

Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη (338 π. Χ.).

Νέα πάλιν ἐδόθη ἀφορμὴ εἰς τὸν Φίλιππον ἵνα ἐπεμβῇ εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα, ἀφορμὴ πολὺ καταλληλοτέρα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων του. Ὁ φιλιππίζων ῥήτωρ Αἰσχίνης, πεμφθεὶς ὡς πυλαγόρας ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸ Ἀμφικτιονικὸν συνέδριον, κατηγόρησεν ἐν αὐτῷ τοὺς Δοκροὺς τῆς Ἀμφίσσης ὅτι ἐκαλλιέργησαν γῆν ἱερὰν τοῦ ἐν Δελφοῖς Μαντείου, τὸ δὲ Ἀμφικτιονικὸν συνέδριον κατεδίκασεν αὐτοὺς εἰς πρόστιμον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀμφισσεῖς Δοκροὶ ἤρουντο νὰ πληρώσωσι τὸ πρόστιμον, οἱ Ἀμφικτιῶνες ἀνέστηκαν εἰς τὸν Φίλιππον, ὡς προῖστάμενον τοῦ συνεδρίου, νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἱεροσύλους. Τότε ἐξερράγη ὁ τρίτος ἱερὸς πόλεμος. Ὁ Φίλιππος εἰσέβαλεν ἀμέσως μετὰ 30,000 πεζῶν καὶ 2,000 ἵππεων, καὶ μέρος μὲν τοῦ στρατοῦ του ἐβάδισε κατὰ τῆς Ἀμφίσσης, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσεν καὶ κατέστρεψεν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς κυρίας δυνάμεως κατέλαβεν αἰφνιδίως τὴν Ἑλλάειαν.

Μόλις ἐγνώσθη ὅτι ὁ Φίλιππος κατέλαβε τὴν Ἑλλάειαν, πόλιν ὀχυρὰν κειμένην ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγοῦσης ἀπὸ Θερμοπυλῶν εἰς Θήβας, τρόμος μέγας κατέλαβε τοὺς Ἕλληνας. Ἦδη ἀπεκαλύφθησαν τὰ κατακτιητικὰ σχέδια τοῦ Φιλίππου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐσπευσμένως συνῆλθον εἰς ἐκκλησίαν. Ὁ κήρυξ πολλάκις ἐπανέλαβε τὸ «τίς ἀγορεύειν βούλεται;». Ἀλλ' οὐδείς ἐκ τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν ῥητόρων ἐτόλμησε νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ βῆμα καὶ νὰ ὁμιλήσῃ. Τοσαύτη ἦτο ἡ κατάπληξις καὶ ὁ φόβος. Μόνος ὁ εὐγενὴς ῥήτωρ Δημοσθένης, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὸ μέγεθος τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου καὶ ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμόν ἐκείνον, μετὰ τοῦ ὁποίου πάντοτε ἤλεγχε τοὺς δολίους σκοποὺς τοῦ Φιλίππου, ἀνῆλθεν εἰς τὸ βῆμα καὶ διὰ λόγου μεστοῦ φιλοπατρίας ἐνεθάρρυνε τοὺς καταπεπληγμένους Ἀθηναίους καὶ συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ πέμψωσιν ἀμέσως πρέσβεις εἰς Θήβας, ἵνα προτείνωσι συμμαχίαν καὶ ἀναλάβωσιν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Θηβαίων τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεμψαν αὐτὸν τὸν Δημοσθένην. Οὗτος ἐλθὼν αὐθημερὸν εἰς Θήβας εὗρεν ἐκεῖ πρέσβυν τοῦ Φιλίππου τὸν Πύθωνα, ἄνδρα δεινὸν περὶ τὸ λέγειν. Διὰ τῆς πυρίνου ὁμῶς εὐγλωττίας του ὁ Δημοσθένης ἀναρρι-

πίσας τὴν φιλοτιμίαν τῶν Θηβαίων καὶ ἐμπνεύσας εἰς αὐτοὺς ἔρωτα πρὸς τὴν ἑλευθερίαν ἐπεισεν, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ ἀναλάβωσι τὸν ὑπὲρ τῶν ὄλων ἀγῶνα.

Ἀμέσως λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν Στρατοκλῆ, τὸν Χάρητα καὶ τὸν Λυσικλέα, ἐνωθέντες μετὰ τῶν Θηβαίων, οἷνες ἐστρατηγοῦντο ὑπὸ τοῦ Θεαγέρονος, καὶ ἀποτελέσαντες μετὰ τῶν ἄλλων συμμάχων στρατὸν περὶ τὰς 40 χιλιάδας ἐπῆλθον κατὰ τοῦ Φιλίππου· ἐλθόντες δὲ ἐστρατοπέδευσαν ἐν Χαιρωνείᾳ τῆς Βοιωτίας. Ὁ Φίλιππος ἄγων 30 χιλ. πεζῶν καὶ 2 χιλ. ἵππῶν ἦλθε καὶ παρετάχθη ἀπεναντι αὐτῶν.

Ἐκεῖ ἐν Χαιρωνείᾳ τῷ 338 π. Χ. συνεκροτήθη κρίσιμος μάχη. Ἐκατέρωθεν ἐπολέμησαν μετ' ἀξιοθανμάσιον γενναϊότητος. Οἱ κατέχοντες τὸ ἀριστερὸν κέρας Ἀθηναῖοι ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς ἀπέναντι παρατεταγμένους Μακεδόνας καὶ κατεδίωξαν αὐτοὺς ἀτάκτως. Ὁ δεκαοκταεὶς ὅμως υἱὸς τοῦ Φιλίππου Ἀλέξανδρος, ὅστις ἡγεῖτο τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τῶν Μακεδόνων, μετὰ τοσαύτης ὁρμῆς ἐπετέθη κατὰ τῶν Θηβαίων, οἷνες κατεῖχον τὸ δεξιὸν κέρας τῶν Ἑλλήνων, ὥστε ὁ ἱερὸς λόχος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν πρώτην ἔφοδον ἔμεινεν ἀκλόνητος καὶ ἀδιάσπαστος ἐπαξίως τῆς παλαιᾶς φήμης του, ὀλίγον κατ' ὀλίγον διεσπάρθη. Οἱ ἀποτελοῦντες αὐτόν, ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ ἑλευθερίας καὶ δόξης, ἔπεσον πάντες ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου, χωρὶς οὐδεὶς νὰ στρέψῃ τὰ νῶτα. Οἱ νικῶντες ὅμως Ἀθηναῖοι ἀντὶ νὰ προσβάλλωσιν ἐκ τοῦ πλαγίου τὴν ἐν τῷ κέντρῳ φάλαγγα τῶν Μακεδόνων καὶ νὰ διαλύσωσι τὸν φοβερὸν ἐκείνον ὄγκον, ἔνεκα τῆς ἀπειρίας τῶν στρατηγῶν των κατεδίωξαν ἀφρόνως καὶ ἀτάκτως τοὺς φεύγοντας.

Ὁ Φίλιππος παρατηρήσας τὸ ὀλέθριον τοῦτο λάθος τῶν Ἀθηναίων διὰ τινος αἰφνιδίου ἐλιγμοῦ ἐπέπεσε κατὰ τῶν νῶτων αὐτῶν καὶ συνεπλήρωσε τὴν ἥτιαν τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἡ σφαγὴ ὑπῆρξεν ἀνηλέης. Χίλιοι Ἀθηναῖοι ἔπεσον νεκροί, οἱσὶ χίλιοι δὲ ἠχμαλωτίσθησαν. Ἐκ τῶν Θηβαίων ἐφονεύθησαν πολὺν περισσότεροι. Βραδύτερον εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἔπεσεν ὁ ἱερὸς λόχος τῶν Θηβαίων, ἐστήθη μαρμάρινος λέων ὡς μνημεῖον τῆς ἀνδρείας τῶν τελευταίων ἐκείνων προμάχων τῆς ἐλληνικῆς ἑλευθερίας.

Μετὰ τὴν νίκην ὁ Φίλιππος ἐδείχθη λίαν ἐπιεικὴς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἀπολύσας τοὺς αἰχμαλώτους αὐτῶν ἄνευ λύτρων. Τοῦναντίον δὲ

πρὸς τοὺς Θηβαίους ἐδείχθη σκληρός. Ἐκ τῶν αἰχμαλώτων αὐτῶν ἄλλους μὲν ἐφόνευσεν, ἄλλους δὲ ἐξηνδραπόδισεν, ἐν δὲ τῇ Καδμείᾳ ἐγκατέστησε φρουρὰν μακεδονικὴν.

Διὰ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ νίκης ὁ Φίλιππος κατέστη κύριος ὅλης τῆς Ἑλλάδος· προσηνέχθη ὁμως ἐπιεικῶς καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, διότι ὁ σκοπὸς του δὲν ἦτο νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ νὰ ἐνώσῃ πάσας τὰς ἐλληνικὰς πόλεις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν. Ὅθεν συνεκάλεσεν ἐν Κορίνθῳ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων συνέδριον, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἀνεκηρύχθη ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. Ἐν τῷ συνέδριῳ ἕκαστος ἀντεπροσωπεύοντο πᾶσαι αἱ ἐλληνικαὶ πόλεις πλην τῆς Σπάρτης, ἥτις δὲν ἤθελε καὶ οὐδένα τρόπον ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Φιλίππου ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Φίλιππος ἐπανελθὼν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἤρχισε νὰ παρασκευάζεται διὰ τὴν μεγάλην κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν. Αἰφνης ὁμως ἐδολοφονήθη ὑπὸ τινος τῶν σωματοφυλάκων του ὀνόματι Πανσανίου, ἐκδικουμένου προσωπικὴν ὕβριν.

Ἀδελφεῖς.

5. Πῶς προεκλήθη ὁ πρὸς τοὺς Ἀμφισσεῖς πόλεμος καὶ πῶς ἐπερατώθη οὗτος;—Πότε ὁ Φίλιππος κατέλαβε τὴν Ἑλλάδα καὶ πόταν ἐντύπωσιν προὔξενε τοῦτο εἰς τοὺς Ἕλληνας;—Τί συνέβη εἰς Ἀθήνας ὅμα τῇ εἰδήσει ταύτῃ;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Δημοσθένους εἰς Θήβας;—Εἶπέ μοι τὰ κατὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην;—Τί ἐστί τῃ βραδυτέρῳ εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἔπεσεν ὁ ἱερός λόχος;—Πῶς προσηνέχθη ὁ Φίλιππος πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ πῶς πρὸς τοὺς Θηβαίους;—Ποῦ μετέβη ὁ Φίλιππος μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Φιλίππου;

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ (336—323 π. Χ.)

§ 5. Παιδικὴ ἡλικία καὶ ἀγωγή τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Καταστροφή τῶν Θηβῶν.

Φίλιππον τὸν Β' διεδέχθη εἰς τὸν Μακεδονικὸν θρόνον ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος, εἰκοσαετής τὴν ἡλικίαν.

Ὁ Ἀλέξανδρος ὑπῆρξεν ὁ μέγιστος τῶν στρατηγῶν καὶ διορικητόρων καὶ τοῦ ἀρχαίου τοῦ νεωτέρου κόσμου. Ἡ φύσις ἐπρωίκισεν αὐτὸν ἀφθόνως μὲ τὰ λαμπρότερα πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ προτερήματα· τὰ προτερήματα δὲ ταῦτα ἐκαλλιέργησε καὶ ἀνέπτυξε θαυμασίως ὁ μέγας αὐτοῦ διδάσκαλος Ἀριστοτέλης ὁ φιλόσοφος ἐκ Στα-

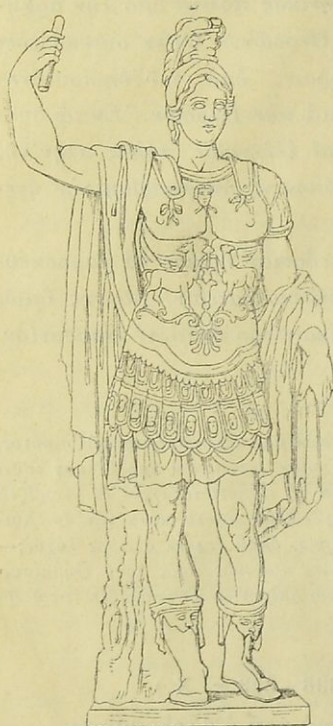
γείρων τῆς Μακεδονίας. Ὁ Ἀριστοτέλης προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἀνέλαβε τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ δεκαετιοῦς Ἀλεξάνδρου. Διαμείνας δὲ ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ μακεδονικῇ αὐλῇ διέπλασε καὶ διεμόρφωσε τὸ ἦθος τοῦ μαθητοῦ του ἑλληνοπρεπέστατον καὶ μεγαλόφρον καὶ ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν εὐγενῆ ἔρωτα πρὸς τὰς μεγάλας πράξεις. Τόσῃ δὲ ἀγάπῃ καὶ τόσῳ σέβας ἡσθάνετο ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τὸν διδάσκα-

λόν του, ὥστε ἔλεγεν «εἰς μὲν τὸν πατέρα μου ὀφείλω τὸ ζῆν, εἰς δὲ τὸν διδάσκαλόν μου τὸ εὖ ζῆν».

Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἐδεικνύετο ἡ ὑπέροχος φύσις τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡρώτησάν ποτε αὐτὸν ἂν ἠθέλε ν' ἀγωνισθῇ εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. «Ναὶ — ἀπεκρίθη — ἐὰν ἔχω βασιλεῖς ἀνταγωνιστάς». Ὅσακις ἤρχετο ἀγγελία τις ὅτι ὁ πατὴρ του ἐκυρίευσεν πόλιν τινὰ ἢ ἐνίκησε μάχην, ἐν ᾧ οἱ φίλοι του συνέχαιρον αὐτόν, ὁ Ἀλέξανδρος περιλύπος ἔλεγεν «ὁ πατήρ μου ἔχει σκοπὸν νὰ κατορθώσῃ τὰ πάντα καὶ νὰ μὴ ἀφήσῃ καὶ εἰς ἐμὲ νὰ πράξω μέγα τι καὶ λαμπρὸν ἔργον».

Ὁ Ἀλέξανδρος μειράκιον ὄν 14 ἐτῶν παρέσχε λαμπρὸν δεῖγμα τῆς ἐκτάκτου τόλμης του καὶ ἀφοβίας, θυμάσας τὸν ἄγριον θεσσαλικὸν ἵππον Βουκεφάλαν, τὸν ὁποῖον οὐτε ὁ πατήρ του οὐτε ἄλλος τις ἐκ τῶν ἀδελφῶν του ἠδυνήθη νὰ ἱππεύσῃ καὶ ὁ ὁποῖος εἰς

τοὺς μετὰ ταῦτα πολέμους ἐχρησίμευεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ὡς μάχιμος ἵππος. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Φίλιππος δακρύων ἐκ τῆς χαρᾶς του ἠνγηκαλίσθη τὸν υἱόν του καὶ ἀσπαζόμενος αὐτόν τῷ εἶπε· «ζήτει, υἱέ μου, ἄλλο βασίλειον μεγαλότερον, διότι ἡ Μακεδονία δὲν σὲ χωρεῖ». Δεκαοκταετῆς δὲ τὴν ἡλικίαν διηύθυνεν ἐν Χαιρωνείᾳ, ὡς εἶδομεν, τὸ

Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας

ἀριστερόν κέρας τῶν Μακεδόνων καὶ κατέκοψε τὸν ἱερὸν λόχον, συν-
τελέσας κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην νίκην.

Ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἀλέξανδρος εὐρέθη περιεστοιχισμένος
ὑπὸ διαφόρων κινδύνων ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν. Καὶ πρῶτον κα-
τέστησεν ἐκποδῶν πάντας ἐκείνους, οἵτινες ἠθέλησαν ν' ἀμφισβητήσω-
σιν εἰς αὐτὸν τὸν θρόνον. Ἐπειτα μαθὼν οἱ Ἕλληνες ἡτοιμάζοντο
νὰ ἐπαραστατήσωσι περιφρονοῦντες αὐτὸν διὰ τὴν νεότητά του, εἰσέ-
βαλεν ἀμέσως μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ προχωρήσας εἰσρα-
τοπέδευσε πλησίον τῆς Καδμείας.

Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη ἐμφάνις τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐξέπληξε τοὺς
Ἕλληνας, οἵτινες ἄνευ ἀντιστάσεως ὑπέκυναν εἰς αὐτόν. Μετὰ ταῦτα
ὁ Ἀλέξανδρος ἦλθεν εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ συνεκάλεσεν
ἐκεῖ κοινὴν τῶν Ἑλλήνων σύνοδον, ἥτις ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἀρχιστρά-
τηγον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. Μόνον οἱ Σπαρτιάται καὶ
πάλιν δὲν ἔπεμψαν ἀντιπροσώπους εἰς τὴν σύνοδον ταύτην. Ὁ Ἀλέ-
ξανδρος ἠδύνατο εὐκόλως νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ ὑποκύψωσιν, ἀλλὰ
δὲν ἤθελε νὰ μεταχειρισθῇ βίαν.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιστρέψας εἰς τὴν Μακεδονίαν, πρὶν ἐκστρατεύσῃ
κατὰ τῶν Περσῶν, ἠθέλησε νὰ ὑποτάξῃ τοὺς λαούς, οἵτινες κατόικουν
πéριξ τῆς Μακεδονίας, Τριβαλούς, Παίονας κλπ. καὶ οὕτω νὰ ἐξα-
σφαλίσῃ τὴν ἀρχὴν του. Ἐν ᾧ ὁμοῦς ἐπολέμει κατὰ τῶν Γετῶν πέραν
τοῦ Δουνάβεως, τοὺς ὁποίους καὶ ὑπέταξε, διεδόθη εἰς τὴν Ἑλλάδα
ἡ ψευδὴς φήμη οὗ ἐφορεύθη. Οἱ Ἕλληνες ἀμέσως ἐζήτησαν ν' ἀνα-
κτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των, πρῶτοι δὲ οἱ Θηβαῖοι λαβόντες τὰ ὅπλα
κατέκοψαν μέρος τῆς μακεδονικῆς φρουρᾶς.

Ὁ Ἀλέξανδρος μαθὼν τὴν ἐπανάστασιν τῶν Θηβαίων φθάνει ὡς
ἀστραπὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ στρατοπεδεύει ἔξωθεν τῶν Θηβῶν. Προσ-
καλεῖ τοὺς Θηβαίους νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα, ὑποσχόμενος ἀμνησίαν.
ἄλλ' οὕτοι ἀρνοῦνται. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος ὀργισθεὶς διατάσσει ἔφοδον.
Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε φοβερός. Οἱ Θηβαῖοι ἐπολέμησαν μετ' ἀνδρείας καὶ
ἐνθουσιασμοῦ ὄντως ἐλληνικοῦ, ἀλλ' ὑπέκυναν εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ μακε-
δονικοῦ στρατοῦ καὶ εἰς τὴν ἀκατάσχετον τόλμην τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ
πόλις ἐκυριεύθη (335 π. Χ.) καὶ κατεσκάφη πλὴν τῆς Καδμείας καὶ
τῶν γαῶν καὶ τῆς οἰκίας τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου. 6,000 Θηβαίων ἐφορεύ-
θησαν· οἱ δὲ λοιποὶ 30,000 ἡχμαλωτίσθησαν καὶ ἐξηνδραποδίσθησαν.

Τὴν μεγάλην ταύτην σκληρότητα ἔδειξεν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τοὺς Θηβαίους, θέλων νὰ καταπλήξῃ καὶ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας καὶ νὰ καταστήσῃ ἀδύνατον εἰς τὸ μέλλον πᾶν ἐπαναστατικὸν κίνημα αὐτῶν. Καὶ ἀληθῶς τοσοῦτον ἐτρομάξαν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες καὶ μάλιστα οἱ Ἀθηναῖοι, ὥστε οἱ τελευταῖοι ἔσπευσαν διὰ πρεσβείας νὰ ὁμολογήσωσιν ὑπακοὴν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον.

§ 7. Ἐκστρατεία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου κατὰ τῆς Ἀσίας.

Ἡ παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμὸν μάχη (334 π. Χ.)

Ἐπιστρέψας ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Μακεδονίαν παρεσκευάσθη καὶ τὸ ἔαρ τοῦ 334 π. Χ., ἀφήσας ἐν Μακεδονίᾳ ἐπίτροπον τὸν Ἀντίπατρον, ἐξεστράτευσεν μετὰ 30,000 πεζῶν καὶ 4,500 ἵππεων ἐναντίον τῆς Ἀσίας, τὴν ὁποίαν διενεοῖτο νὰ κατακτήσῃ ὅλην. Εἶχε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς περιφήμους στρατηγούς Παρμενίωνα, Περδίκκαν, Φιλώταν, Κράτερον, Κλεῖτον καὶ ἄλλους.

Διαβάς τὸν Ἑλλησπορτον ὁ Ἀλέξανδρος ἦλθε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Τροίαν καὶ ἐτέλεσεν ἀγῶνας πέριξ τοῦ τάφου τοῦ Ἀχιλλέως, τὸν ὁποῖον ἐξ ὅλων τῶν ἡρώων κατ' ἐξοχὴν ἐθαύμαζε, καὶ τὸν ὁποῖον ἐμακάριζε, διότι καὶ ζῶν εἶχε πιστότατον φίλον, τὸν Πάτροκλον, καὶ ἀποθανὼν ἔσχε μέγαν κήρυκα τῆς ἀνδρείας του, τὸν Ὀμηρον.

Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος μαθὼν τὴν κατὰ τῆς Ἀσίας ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου διέταξε τοὺς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ σατράπας καὶ στρατηγούς νὰ προχωρήσωσι πρὸς τὴν ἀκτὴν καὶ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν τῶν Μακεδόνων.

Εἴκοσι χιλ. Πέρσαι καὶ 20,000 Ἕλληνες μισθοφόροι παρετάχθησαν παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμὸν, ἀναμένοντες τὸν Ἀλέξανδρον.

Ὁ Ἀλέξανδρος, μαθὼν ὅτι οἱ Πέρσαι τὸν ἀνέμενον παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμὸν, ἀμέσως διηυθύνθη κατ' αὐτῶν. Ὁ ἔμπειρος στρατηγὸς Παρμενίων συνεβούλευσεν αὐτὸν νὰ μὴ διαβῇ αὐθιγμῶν τὸν ποταμὸν, διότι ὁ στρατός του ἦτο καταπεπονημένος ἐκ τῆς μακρᾶς πορείας, τὰ δὲ ἀπέναντι τοῦ ποταμοῦ παρατεταγμένα ἐχθρικά στρατεύματα ἦσαν ἀκμαῖα πρὸς μάχην. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἤκουσε τὴν συμβουλήν ταύτην. Πρῶτος ἐρρίφθη εἰς τὸ ὀρμητικὸν ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ ἔφιππος ἐπὶ τοῦ Βουκεφάλα καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ του, ἐν ᾧ τὰ περσικά βέλη βροχηδὸν ἐρρίπτοντο κατ' αὐτοῦ. Διαβάς τὸν ποταμὸν ἐπέπεσεν ἀκράτητος. Μάχη πεισματώδης συνά-

πιεται. Ὁ Ἀλέξανδρος ὡς λέων μάχεται μετὰ τῶν προμάχων, ἀλλὰ παρ' ὀλίγον νὰ φονευθῇ. Ὁ σατράπης τῆς Ἰωνίας Σπιθριδάτης ἔψωσε τὴν χεῖρά του, ἵνα καταφέρει διὰ τοῦ ξίφους τοῦ κτύπημα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκ τῶν ὀπισθεν. Εὐτυχῶς ὁμως ὁ Μακεδὼν στρατηγὸς Κλεῖτος προλαβὼν ἀπέκοψε τὴν χεῖρα τοῦ Σπιθριδάτου καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐσώθη ὁ Ἀλέξανδρος. Τέλος μετὰ φονικώτατον ἀγῶνα οἱ Πέρσαι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. 2,500 Πέρσαι ἐφονεύθησαν καὶ πολλοὶ στρατηγοὶ αὐτῶν.

Ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν νίκην ἐφρόντισε περὶ τῶν τραυματιῶν. Τὴν ἐπιούσαν ἔθαψε μετὰ πομπῆς τοὺς πεσόντας, καθὼς καὶ τοὺς φονευθέντας ἡγεμόνας τῶν Περσῶν. Ἀποδίδων δὲ μέρος τοῦ θριάμβου του εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐπεμψε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους 300 ἀσπίδας, ἵνα ἀναριθιθῶσιν εἰς τὸν Παρθενῶνα μετὰ τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς: «Ἀλέξανδρος καὶ οἱ Ἕλληνες πλὴν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῶν τὴν Ἀσίαν οἰκούντων βαρβάρων».

§ 8. Ὑποταγὴ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. — Γόρδιος δεσμός.

Ἡ πρώτη αὐτῇ παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμὸν νίκη κατέστησε τὸν Ἀλέξανδρον κύριον ἀπάσης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τὸ Λασκύλιον, ἡ καθέδρα τοῦ σατράπου τῆς Φρυγίας, παρεδόθη εἰς τὸν στρατηγὸν Παρμενίωνα, αἱ δὲ Σάρδεις, πρωτ. τῆς Λυδίας, παρεδόθησαν ἀμαχητὶ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Ἀπασαὶ αἱ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικαὶ πόλεις μετ' ἀγαλλιάσεως ἐπεδέχοντο τοὺς ὁμοφύλους των. Εἰς ταύτας ὁ Ἀλέξανδρος κατήγγησε τὰς ὀλιγαρχίας καὶ εἰσήγαγε τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα καὶ τοὺς πατρίους νόμους. Μόνον δύο πόλεις ἰσχυρόταται, ἡ Μίλητος καὶ ἡ Ἀλικαρνασσός, ἀντίστησαν πεισματωδέστατα. Ἀλλὰ καὶ ταύτας ὁ Ἀλέξανδρος πολιορκήσας ἐκνείουσε καὶ πρὸς μὲν τοὺς Μιλησίους προσηνέχθη φιλανθρωπῶς, τὴν δὲ Ἀλικαρνασσὸν, ἥτις πλεῖστον ἀντίστη, κατηδάφισε.

Ἀκολουθῶς ὁ μὲν Παρμενίων ἐξηκολούθησεν ὑποτάσσειν τὴν Φρυγίαν, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἡσυχολήθη εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Λυκίας, τῆς Παμφυλίας καὶ τῆς Πισιδίας. Στραφεὶς δὲ ἔπειτα πρὸς βορρᾶν ἔφθασεν εἰς τὸ Γόρδιον, πόλιν τῆς Φρυγίας, ὅπου συνηνητήθη μετὰ τοῦ Παρμενίωνος. Ἐκεῖ διὰ τοῦ ξίφους τοῦ ἔκοψε καὶ τὸν πολυθρόνλητον Γόρδιον δεσμόν, περὶ τοῦ ὁποῖου ἀρχαῖος χρησμός ἔλεγεν ὅτι ὅσους λύσῃ αὐτόν, θὰ ἄρξῃ ὅλης τῆς Ἀσίας.

Ἐκ Γορδίου ὁ Ἀλέξανδρος ἐπορεύθη πρὸς τὴν Παφλαγονίαν καὶ τὴν Καππαδοκίαν, τὰς ὁποίας ὑπέταξεν. Ἐπειτα διέβη τὰ στενὰ τῆς Κιλικίας καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν αὐτῆς Ταρσόν. Ἐκεῖ θελήσας νὰ λουσθῇ εἰς τὰ ψυχρὰ ὕδατα τοῦ Κύδνου ποταμοῦ, ἰδρωμένος ὢν, κατελήφθη ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ καὶ ἔπεσε κληήρης. Ἔσωσεν ὁμως αὐτὸν ὁ ἱατρὸς Φίλιππος ὁ Ἀκαρνάν.

Ἀδελφείς.

6. Πόσον ἐτῶν ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον καὶ ὁποῖος τις ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος;—Τι γνωρίζεις περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου;—Εἰπέ μοι ἀνεκδοτὰ τινα τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Ἀλεξάνδρου δεικνύοντα τὴν ὑπέροχον αὐτοῦ φύσιν.—Τί γνωρίζεις περὶ Βουνκεφάλα;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς α' εἰσβολῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ἑλλάδα.—Πότε τὸ δεύτερον εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τίνας ἐπιμώρησε καὶ πῶς;

7. Κατὰ ποῖον ἔτος ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Ἀσίας ὁ Ἀλέξανδρος, πόσον στρατὸν εἶχε, πόλιν ποιοῦν στρατηγὸς καὶ ποῖον ἀφήκεν ἐπίτροπον εἰς τὴν Μακεδονίαν;—Ποῦ διηυθύνθη ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ πρῶτον, ἅμα διέβη τὸν Ἑλλήσποντον;—Διὰ τίνα λόγον ἐμακάριζε τὸν Ἀχιλλέα;—Τί παρήγγελεν εἰς τοὺς σαιράπας τοῦ Ὀδρεῖος, ὅτε ἔμαθε τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου;—Εἰπέ μοι τὰ τῆς ἐν Γρανικῷ μάχης;

8. Τίνας χώρας ἐγένετο κύριος ὁ Ἀλέξ. μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην;—Πῶς ὑπεδέχοντο τὸν Ἀλέξ. αἱ ἐν Μικρῇ Ἀσίᾳ ἑλληνικαὶ πόλεις καὶ πόλεις πολιτικᾶς μεταβολῆς εἰσήγεν εἰς αὐτὰς ὁ Ἀλέξανδρος;—Ποταὶ πόλεις ἀντίστησαν εἰς τὸν Ἀλέξ. καὶ πῶς προσηνέχθη πρὸς αὐτὰς οὗτος;—Τι γνωρίζεις περὶ τοῦ Γορδίου δεσμοῦ;—Ποῦ ἐπορεύθη ἐκ Γορδίου ὁ Ἀλέξ. ποῦ ἡσθένησε καὶ τίς ἐθεράπευσεν αὐτόν;

§ 9. Ἡ ἐν Ἰσοῦ μάχη (Νβρ. 333 π. Χ.)

Ὁ Δαρεῖος ἀνέλαβε νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτοπροσώπως κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Συναθροίσας λοιπὸν 400 χιλ. πεζῶν καὶ 100 χιλ. ἵππων κατέβαιναν ἐκ τῆς Βαβυλωνος. Θεωρῶν δὲ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀκαταμάχητον καὶ σπεύδων πρὸς τὴν μάχην, δὲν ἐπερίμενε τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὰς ἀναπεπταμένας πεδιάδας, ἀλλ' ἀπερισκέπτως ἐπροχώρει πρὸς τὰς στενὰς διόδους τῆς Κιλικίας. Εἶχε δ' ἄλλως μεθυσθῇ ἐκ τῶν κολακειῶν τῶν μεγιστάνων του, οἵτινες βλέποντες ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ὀπωσδήποτε ἐχρονολογεῖτο εἰς τὴν Ταρσὸν καὶ ἔνεκα τῆς ἀσθενείας του καὶ διότι ἤθελεν νὰ καθυποτάξῃ τὰς ὀρεινὰς φυλὰς τῆς Κιλικίας, ἔλεγον ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ἔχει καταληφθῇ ὑπὸ φόβου καὶ δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ ἀντικρούσῃ τὸν μέγαν βασιλέα. Ὁ Δαρεῖος λοιπὸν ἔφθασεν εἰς τὴν στενὴν παράλιον πεδιάδα τοῦ Ἰσοῦ, τὴν διαρρεομένην ὑπὸ τοῦ Πινάρου ποταμοῦ, καὶ ἐκεῖ ἐστρατοπέδευσε.

Ὁ Ἀλέξανδρος εὗρίσκετο εἰς τὴν πόλιν Μυριάνδον (100 στάδια

μακράν). Μαθὼν δὲ τὴν προσέγγισιν τοῦ Δαρείου, ἀμέσως παρήταξε τὸν σιρατόν του καὶ ἐπῆλθε καὶ αὐτοῦ. Ὅτε ἐπλησίασε μέχρι τοξεύματος, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀλαλαγμοῦ τῶν σιραιωτῶν μὲ ἀκατάσχετον ὁρμὴν ἐρρίφθη εἰς τὸν ποταμόν. Μὲ γυμνὸν τὸ ξίφος ἐπήδητεν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ σιρατοῦ πον' ἐπιπεσὼν δὲ ὡς κεραυνὸς διέσρηξε τὰς τάξεις τῶν Περσῶν. Ὁ Δαρεῖος καταληφθεὶς ὑπὸ πανικοῦ τρέπεται εἰς φυγὴν. Ὁ Ἀλέξανδρος καταδιώκει αὐτόν. Ἐπελθούσης ὁμως τῆς νυκτός, ἠναγκάσθη νὰ παύσῃ τὴν καταδίωξιν.

Μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Δαρείου τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ἦτο πρόδηλον. Ἄπας ὁ περσικὸς σιρατὸς διελύθη καὶ ἐτράπη εἰς ἄτακτον φυγὴν καταδιωκόμενος πανταχόθεν. Ἡ μάχη αὕτη ὑπῆρξεν ὀλεθριωτάτη εἰς τοὺς Πέρσας. 60,000 πεζῶν καὶ 10,000 ἱππέων ἐκάλυψαν τὸ πεδῖον τῆς μάχης, 40 δὲ χιλ. ἡχμαλωτίσθησαν. Ἄπαν τὸ σιρατόπεδον τῶν Περσῶν περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὸ ἄρμα, ἡ ἀσπίς καὶ τὸ τόξον τοῦ Δαρείου περιῆλθον εἰς τὸν νικητήν.

Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων ἦτο καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Δαρείου (ἡ μήτηρ του, ἡ σύζυγός του, δύο θυγατέρες καὶ ὁ μικρὸς υἱός του). Ὁ Ἀλέξανδρος μόνον ἅπαξ ἐπεσκέφθη τὴν οἰκογένειαν τοῦ Δαρείου καὶ τὴν παρηγόρησε, πληροφορήσας αὐτὴν συγχρόνως ὅτι ὁ Δαρεῖος ζῇ. Αἰείταξε δὲ ν' ἀποδίδωνται εἰς αὐτὴν βασιλικαὶ τιμαί.

§ 10. Ὑποταγὴ Φοινίκης, Παλαιστίνης καὶ Αἰγύπτου.

Μετὰ τὴν ἐν Ἰσῳφ μάχην ὁ μὲν Παρμενίων ἐβάδισε κατὰ τῆς Δαμασκοῦ, ἧτις ἦτο πρωτ. τῆς Συρίας, καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ εὗρίσκοντο πολλοὶ θησαυροὶ τοῦ Δαρείου. Ταύτην ὁ Παρμενίων ἐκυρίευσεν ἄνευ δυσκολίας. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος μετὰ τῆς κυρίας δυνάμεως διηνηθύνθη κατὰ τῆς Φοινίκης, ἧτις ἅπασα ὑπετάχθη εἰς αὐτὸν ἀμαχητὶ μετὰ τῆς μητροπόλεως Σιδῶνος. Μόνη ἡ Τύρος, ἡ ὀνομαζομένη «βασίλις τῆς θαλάσσης», ἠρνήθη νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Αὕτη κειμένη ἐπὶ νήσου, 1)4 τῆς ὥρας ἀπεχούσης ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, ἦτο ἐκ φύσεως καὶ ἐκ τέχνης τοσοῦτον ὀχυρά, ὥστε ἐθεωρεῖτο ἀπόρητος. Ὁ Ἀλέξανδρος, μὴ θέλων νὰ ἔξη ὀπιθεὶν του ἐχθρούς, προσέβαλε τὴν Τύρον καὶ ἐπολιορκήσεν αὐτήν. Μετὰ ἐπιτάμνηνον πολιορκίαν, καθ' ἣν καὶ οἱ πολιορκοῦντες καὶ οἱ πολιορκούμενοι ἔδειξαν ἀπαραδειγμάτιστον ἀν-

δρεῖαν καὶ καρτερίαν, ἣ Τύρος ἐκυριεύθη. Ἡ πόλις κατεσκάφη, ἐκ δὲ τῶν κατοίκων ἄλλοι μὲν ἐφονεύθησαν, ἄλλοι δὲ ἐξηνδραποδίσθησαν.

Ταύτην τὴν τύχην ἔλαβεν ἡ Τύρος, ἥτις ἐπὶ αἰῶνας ὑπῆρξεν ἡ ἐμπορικωτέρα πόλις τοῦ κόσμου, ἐκτείνασα τὸ ἐμπόριόν της μέχρι τῶν ἀπωταίων χωρῶν.

Κατὰ τὴν διόρκειαν τῆς πολιορκίας τῆς Τύρου ὁ Δαρεῖος ἔπεμψε πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ προσέφερεν εἰς αὐτὸν 10,000 τάλαντα ὡς λύτρα διὰ τὴν οἰκογένειάν του, προσέει δὲ τὴν κόρην του εἰς γάμον καὶ πᾶσαν τὴν χώραν τὴν ἐπιτεῦθεν τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ γείνη φίλος καὶ σύμμαχος.

Ὁ Παρμενίων ἀκούσας τὰς προτάσεις ταύτας εἶπεν οὖν, ἐὰν ᾔτο Ἀλέξανδρος, θὰ ἐδέχετο αὐτάς. «Καὶ ἐγὼ—ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος—ἐὰν ἡμῖν Παρμενίων»· εἶπε δὲ εἰς τοὺς πρέσβεις οὖν δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ λάβῃ τὴν χώραν παρὰ τοῦ Δαρείου, διότι ἤδη εἶνε κύριος αὐτῆς· ἐὰν δὲ ὁ Δαρεῖος θέλῃ τὴν οἰκογένειάν του, δύναται νὰ ἔλθῃ ὁ ἴδιος νὰ παραλάβῃ οὐτὴν, χωρὶς νὰ φοβηθῇ νὰ πάθῃ τι. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ὑπέταξεν ἀμαχητὶ καὶ τὴν Παλαισίτην. Μόνον εἰς τὴν Γάζαν ἀπήντησεν ἀντίστασιν μεγάλην, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν ταύτην ἐκυρίευσεν μετὰ δέμηρον πολιορκίαν καὶ κατέστρεψεν ἐκ θεμελίων.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφ' οὗ ἐγένετο κύριος τῆς Συρίας, τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Φοινίκης, ἐπορεύθη ἤδη ἀκωλύτως κατὰ τῆς Αἰγύπτου καὶ ὑπέταξεν αὐτήν· ἀμαχητί. Εἰς μνημεῖον δὲ ἀθάνατον τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου του ἔκτισε παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου τὴν ἐπώνυμον αὐτοῦ Ἀλεξάνδρειαν, ἥτις ἐν βραχεῖ χρόνῳ διὰ τὸ ἐπικαιρον τῆς θέσεώς της ἐγένετο τὸ κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, τῶν ἐλληνικῶν γροσμμάτων καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ βίου.

Ἐκτείνων τῷ ἐπὶ ἡλθεν ἡ ἰδέα νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ περιβόητον μαντεῖον τοῦ Διὸς Ἀμμωνος, τὸ ὁποῖον ἔκειτο εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Λιβύης, 12 ἡμέρας μακρὰν τῆς Μέμφιδος, πρωτεύουσος τῆς Αἰγύπτου. Πορευόμενος λοιπὸν διὰ μέσων ἀνδρῶν καὶ ἀμμοδῶν ἐρημῶν, ὅπου δὲν ὑπῆρχεν οὔτε ὕδρος, οὔτε λόφος, οὔτε δένδρον, ἀλλ' ἀπέραντος ἔκτασις ἀμμόωδης, ἔφθασεν εἰς τὴν χαρίεσσαν καὶ θελκτικὴν ὁάσιν Σιβά, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ἦτο ὁ ναός. Εἰσαχθεὶς ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν ναὸν ἔστη πρὸ τοῦ βωμοῦ, ὃ δὲ ἱερεὺς ὠνόμασεν αὐτὸν «υἱὸν τοῦ Διός». Ἐκτοτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐφαιτᾶζεται ἑαυτὸν υἱὸν τοῦ Διὸς ἢ μᾶλλον

ἤθελε νὰ τὸν φαντάζωνται οἱ ἄλλοι πρὸς εὐκολωτέραν ὑποταγὴν τῶν δεισιδαιμόνων λαῶν τῆς Ἀσίας.

Ἐν Αἰγύπτῳ ὁ Ἀλέξανδρος διέτριψε πέντε μῆνας· ἔπειτα δὲ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 331 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Φοινίκην καὶ ἡσυχολήθη εἰς τὴν τακτοποίησιν τῶν πραγμάτων τῆς Φοινίκης, τῆς Συρίας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Ἀδελφείας.

9. Πι ἀπεφάσισεν ὁ Δαρεῖος νὰ κάμῃ μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην; — Μετὰ πόσου στρατοῦ ἐπήρχετο κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ διατὶ ἔσπευδε; — Ποῦ ἐγένετο ἡ β' μάχη μετὰ τὸν Ἀλέξ. καὶ Περσῶν; — Εἶπέ μοι τὰ κατὰ τὴν ἐν Ἰσοφῷ μάχην. — Τίνα σπουδαῖα πρόσωπα συγκατέλεγοντο μετὰ τῶν αἰχμαλώτων Περσῶν;

10. Μετὰ τὴν ἐν Ἰσοφῷ μάχην κατὰ τίνας; ἐπῆλθεν ὁ Παρμενίων καὶ κατὰ τίνας ὁ Ἀλέξανδρος; — Ποία πόλις τῆς Φοινίκης ἀντίστη πεισματωδῶς εἰς τὸν Ἀλέξ. καὶ τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἀλώσεως αὐτῆς; — Πότε καὶ τίνας προτάσεις ἔκαμεν ὁ Δαρεῖος εἰς τὸν Ἀλέξανδρον; — Τί εἶπεν ὁ Παρμενίων περὶ τῶν προτάσεων τούτων καὶ τί ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξ.; — Ποίαν ἀπόκρισιν ἔδωκεν ὁ Ἀλέξ. εἰς τοὺς πρέσβεις τοῦ Δαρείου; — Μετὰ τὴν Φοινίκην ποίαν χώραν ὑπέταξεν ὁ Ἀλέξ. καὶ εἰς ποίαν πόλιν εἰσεν ἀντίστασιν; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς κτίσεως τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τί περὶ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ μαντείου τοῦ Διὸς Ἀμυμονος;

§ 11. Ἡ παρὰ τὰ Γαυγάμηλα μάχη (Ὀκτ. 331 π. X.) —

Κατάληψις Βαβυλῶνος, Σούσων καὶ Περσепόλεως.

Ὁ Δαρεῖος πεισθεὶς ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος εἰς οὐδένα συμβιβασμὸν ἤρχετο, ἀπεφάσισε καὶ πάλιν νὰ δοκιμάσῃ τὴν τύχην τῶν ὀπλῶν. Συνήθροισε λοιπὸν ἐν ἑκατομύριον πεζῶν καὶ 40 χιλ. ἱππέων καὶ ἤρχετο ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος διαβάς τὸν Τίγρητα ποταμὸν προῦχώρησε πρὸς συνάντησιν τοῦ Δαρείου. Ὁ Δαρεῖος εἶχε παρατάξῃ τὸν στρατὸν του ἐν τῇ ὁμαλῇ καὶ ψιλῇ χώρᾳ παρὰ τὰ Γαυγάμηλα, ὅχι μακρὰν τῆς Ἀσσυριακῆς πόλεως τῶν Ἀρβήλων. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς παρατάξεως ἵστατο αὐτὸς ὁ Δαρεῖος ἔχων περὶ ἑαυτὸν τὸ κράτιστον τοῦ στρατοῦ του. Ὁ Ἀλέξανδρος φθάσας εἰς ἀπόστασιν 30 σταδίων ἀπὸ τῶν Περσῶν ἐστρατοπέδευσεν. Ὁ Παρμενίων βλέπων τὸ ἀναριθμητὸν πλῆθος τῶν ἐχθρῶν συνεβούλευσε νὰ ἐπιτεθῶσι πῇ νύκτα διὰ νὰ ἔχωσι βεβαίαν τὴν νίκην. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁμως ἀπέρριψε τοῦτο, εἰπὼν ὅτι δὲν κλέπτει τὴν νίκην· διέταξε δὲ τὸν στρατὸν του νὰ δειπνήσῃ καὶ νὰ κοιμηθῇ.

Τὴν πρωτὰν παρέταξε τὸν στρατὸν του συγκείμενον ἐκ 40 χιλ. πεζῶν καὶ 7,000 ἱππέων. Ὁ στρατός του, καίτοι ὀλιγάριθμος, ἦτο ὁμως ἐξησκημένος καὶ πειθαρχικὸς καὶ ἠψύφει τὸν θάνατον, ἐν ᾧ τὰ περσικὰ πλῆθη ἦσαν μὲν ἀπειράριθμα, συνίσταντο

ὁμως ὁπὸ δειλὺς καὶ ἀπειροπολέμους, καὶ μόνον οἱ μισθοφόροι αὐτῶν Ἕλληνες ἀπετελοῦν ἐξαίρεσιν.

Πρῶτος ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐχθρῶν ὁ Ἀλέξανδρος μὲ ἀκατάσχετον ὄρμην. Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε πεισματιώδης. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκτιθέμενος εἰς πάντα κίνδυνον ἐπλήρωσε τὸν ἡνίοχον τοῦ Δαρείου, ὥρμησε δὲ ἰὰ φονεύσῃ αὐτὸν τὸν Δαρεῖον. Ἀλλ' οὗτος προλαβὼν ῥίπτεται ἔξω ἀπὸ τοῦ ἄρμα, ἀναβαίνει ἐπὶ ἵππου καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τοῦ καὶ τοῦ σκότους σφύζεται διὰ τῆς φυγῆς.

Καὶ ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ οἱ Πέρσαι ὑπέστησαν ἀληθῆ πανωλεθρίαν. Ἀδύνατον εἶνε ἰὰ ὀρισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν φονευθέντων. Ἄλλοι ἀναβιβάζουσιν αὐτοὺς εἰς 300 χιλ. καὶ ἄλλοι εἰς 90 χιλ. Βέβαιον ὁμως εἶνε ὅτι τὸ ἀναρίθμητον ἐκεῖνο πλῆθος ἐν μέρει κατεκόπη, ἐν μέρει ἡχμαλωτίσθη καὶ ἐν μέρει διεσπάρη. Οὐδεὶς πλέον μέγας σιρατὸς περσικὸς συνεκροτήθη, οὔτε μάχη ἐγένετο. Ἐκ τῶν Μακεδόνων ἐφονεύθησαν 1,200 μόνον.

Μετὰ τὴν παρὰ τὰ Γαυγάμηλα μάχην τὸ κράτος τοῦ Δαρείου κατελίθη, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐγένετο ἤδη κύριος ὅλου τοῦ περσικοῦ κράτους. Ἡ Βοβυλίων καὶ τὰ Σοῦσα ἤνοιξαν τὰς πύλας εἰς τὸν νικητὴν. Ἐν Σούσις εὗρεν ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς θησαυροὺς τοῦ Δαρείου, ἀνερχομένους εἰς 50 χιλ. τάλαντα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ πλεῖστα ἄλλα πράγματα ἀμυθήτου πολυτελείας. Ἐκ Σούσων ἐπορεύθη ὁ Ἀλέξανδρος εἰς Περσέπολιν, ἣτις ἦτο ἡ τετάρτη καὶ ἡ ἱερωτάτη τῶν πρωτευουσῶν τοῦ περσικοῦ κράτους καὶ τῆς ὁποίας τὰ λαμπρὰ ἀνάκτορα ἐπυρπόλησε. Καὶ ἐν Περσεπόλει εὗρεν ἀμυθήτους θησαυροὺς, 120 χιλ. τάλαντα εἰς χρυσὸν καὶ ἀργυρον ἧτοι 720 ἑκατομμύρια ἀτικῶν δραχμῶν (=5,700,000,000 περίπου σημερινῶν δραχμῶν!).

§ 12. Θάνατος τοῦ Δαρείου. — Συμπλήρωσις τῆς κατακτίσεως τοῦ Περσικοῦ κράτους.

Ἐκ Περσεπόλεως ὁ Ἀλέξανδρος διηυθύνθη εἰς τὴν Μηδίαν μεθ' ὅλου τοῦ σιρατοῦ του πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου. Φθάσας εἰς τὴν πρωτεύουσάν αὐτῆς Ἐκβάτανα, ἔμαθεν ὅτι ὁ Δαρεῖος διηυθύνθη πρὸς βορρᾶν. Ἀμέσως ἀκολουθεῖ αὐτὸν κατὰ πόδας. Καθ' ὁδὸν μαυθάνει ὅτι ὁ σατράπης τῆς Βακτριανῆς Βῆσσος συλλαβὼν τὸν Δαρεῖον ἔσυρεν αὐτὸν δέσμιον καὶ ὅτι ἀνέκρουεν ἑαυτὸν βασιλέα τῆς Ἀσίας.

Ὁ Ἀλέξανδρος πλήρης ὀργῆς σπεύδει εἰς καταδίωξιν τοῦ Βήσσου. Ὁ Βήσσος βλέπων δι' ἐκινδύνειν νὰ συλληφθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐπειδὴ ὁ Δαρεῖος ἐγίνετο πρόσκομμα εἰς τὴν πορείαν, ἐπλήγωσεν αὐτὸν θανασίμως καὶ καταλιπὼν ἐν τῇ ὁδῷ ἐπετάχυνε τὴν φυγὴν του. Ὁ Ἀλέξανδρος φθάσας καὶ ἰδὼν τὸν Δαρεῖον νεκρὸν ἐν τῇ βασιλικῇ ἀμάξῃ συνεκινήθη καὶ ἔκλαυσε· καλύψας δὲ αὐτὸν διὰ τῆς χλαμύδος του διέταξε νὰ μετακομισθῇ εἰς Περσέπολιν καὶ νὰ κατατεθῇ μετὰ βασιλικῶν τιμῶν εἰς τοὺς βασιλικούς τάφους.

Ἦδη ὁ Ἀλέξανδρος ἀνέβαλεν ἐπὶ τινα χρόνον τὴν καταδίωξιν τοῦ Βήσσου καὶ ἡσυχολήθη εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς παρὰ τὴν Κασπίαν θάλασσαν Ὑρκανίας καὶ Παρθίας. Κατέβαλε δὲ καὶ τοὺς Μάρδους, οἱ ὅποιοι ἐθεωροῦντο ἀήτιτοι. Ὑπέταξεν ὡσαύτως τὴν Ἀρείαν καὶ τὴν Ἀραχωσίαν (σημερινὸν Ἀφγανιστάν). Μετὰ τοῦτο διαβὰς μετὰ πολλὰς κακουχίας τὸν αἰωνίως χιονοσκεπῇ Παροπάνισον ἢ Ἰνδικὸν Καύκασον εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βακτριανήν, ἣς ὑπετάχθη ἀμαχητί. Ὁ ἐν Βακτριανῇ εὐρισκόμενος Βήσσος, ἅμα ἔμαθεν τὴν προσέγγισιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔφυγεν εἰς τὴν Σογδιανήν. Ὁ Ἀλέξανδρος κατεδίωξεν τοῦτον καὶ συλλαβὼν παρέδωκεν εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ Δαρείου, οἵτινες, ἀφ' οὗ τὸν ἐβασάνισαν σκληρότατα, ἔπειτα τὸν ἐφόνευσαν.

Μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Βήσσου ὑπετάχθη καὶ ἡ Σογδιανὴ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Διὰ τῆς ὑποταγῆς δὲ τῆς Βακτριανῆς καὶ τῆς Σογδιανῆς, τῶν βορειοτέρων καὶ λίαν ὀρεινῶν τούτων ἐπαρχιῶν, ὁ Ἀλέξανδρος συνεπλήρωσε τὴν κατάκτησιν τοῦ ἀπεράντου περσικοῦ κράτους ἐν διαστήματι ἐπὶ ἑτῶν (334—327 π. Χ.). Ἐν Βακτριανῇ δὲ εὐρισκόμενος ἐνυμφεύθη τὴν ὠραιότατην Ῥωξάνην, θυγατέρα τοῦ ἐπιφανοῦς Βακτρίου Ὁξύαρτου.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐξησφάλισε τὴν κυριαρχίαν του ἐπὶ τοῦ ἀπεράντου περσικοῦ κράτους σεβόμενος τὴν θρησκείαν τῶν διαφορῶν αὐτοῦ λαῶν, τὰ ἥθη αὐτῶν καὶ τοὺς πατέριους νόμους καὶ καταλείπων ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς σατράπας εἰς τὰ ἀξιώματά των.

§ 13. Θάνατος Φιλῶτα, Παρμενίωνος καὶ Κλείτου.

Τὸν λαμπρὸν ὅμως χαρακτήρα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡμαύρωσαν κατὰ πολὺν ἄτοποι καὶ ἀξιοκατάκριτοι πράξεις, εἰς τὰς ὁποίας οὗτος ἤρchiσε νὰ περιρίπτῃ θάμβωθεις ἐκ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ὑπερανθρώπου δυνάμεώς του. Ἀνακαλυφθεῖσης συνωμοσίας τινὸς κατὰ τῆς ζωῆς

τοῦ Ἀλεξάνδρου, διέταξεν οὗτος νὰ φονεύσῃσιν τὸν γενναῖον στρατηγὸν Φιλώταν ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι λαβὼν γνῶσιν τῆς συνωμοσίας δὲν κατήγγειλεν εἰς αὐτὸν ταύτην. Καὶ τὸν πατέρα τοῦ Φιλώτα, τὸν γηραιὸν Παρμενίωνα, εὐρισκόμενον ἐν Ἐκβατάνοις τῆς Μηδίας ὡς διοικητὴν τῆς πόλεως, διέταξε καὶ ἐφόνευσαν.

Μετά τινα δὲ χρόνον ἐφόνευσεν ἰδίᾳ χειρὶ ἐν συμποσίῳ τὸν στρατηγὸν Κλεῖτον, ὅστις ἄλλοτε, ὡς εἶδομεν, ἔσωσε τὴν ζωὴν αὐτοῦ παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμόν. Καὶ μετεμελήθη μὲν ἀμέσως καὶ ἔκλανσε πικρῶς, ἀλλ' οὔτε διὰ τῆς μεταμελείας οὔτε διὰ τῶν δακρῶν ἠδυνήθη νὰ ἐξαλείψῃ ἐκ τοῦ ὀνόματός του τὴν κηλίδα ταύτην.

Ἀδοκίμεις.

11. Ποῦ ἔγινεν ἡ τρίτη μάχη μεταξὺ Ἀλεξάνδρου καὶ Περσῶν καὶ πόσας δυνάμεις εἶχεν ὁ Δαρείος ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ; — Τί συμβούλευσεν ὁ Παρμενίων πρὸ τῆς μάχης ταύτης καὶ τί ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος; — Τί ἔπραξε καὶ ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ὁ Δαρείος; — Πόσοι ἐκ τῶν Περσῶν ἐφονεύθησαν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ; — Ποίας πόλεις κατέλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν παρὰ τὰ Γαυγάμηλα μάχην; — Τί εὗρεν ἐν Σούσις καὶ τί ἐν Περσепόλει;

12-13. Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Δαρείου καὶ τί περὶ τῆς τιμωρίας τοῦ Βήσσου; — Ποία μέρη τοῦ Περσικοῦ κράτους τελευτήσας ὑπέταξεν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ποίαν ἔλαβε σύζυγον; — Τίνι τρόπῳ ἐξησφάλισεν ὁ Ἀλέξ. τὴν ἐπὶ τοῦ Περσικοῦ κράτους κυριαρχίαν του; — Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Φιλώτα, τοῦ Παρμενίωνος καὶ τοῦ Κλεῖτου;

§ 14. Ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τῆς Ἰνδικῆς (327).

Ἡ ἀκόρεστος φιλοδοξία τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ἄφινεν αὐτὸν νὰ ἡσυχάσῃ. Ὅθεν ἀπεφάσισεν οὗτος νὰ φέρῃ τὰ ὄπλα του κατὰ τῆς Ἰνδικῆς, ἣτις ἦτο ἡ χώρα τοῦ πλούτου καὶ τῶν μυθικῶν παραδόσεων, καὶ τὴν ὁποίαν οὐδεὶς Εὐρωπαῖος στρατηγὸς εἶχε πατήσῃ. Ἐν ἀρχῇ λοιπὸν τοῦ 327 π.Χ. ἄγων 120 χιλ. πεζῶν καὶ 15 χιλ. ἱππέων διέβη τὸν Ἰνδὸν ἐπὶ γεφυρῶν καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν ἐπικράτειαν τοῦ βασιλέως Ταξίλου, ἣτις ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ὁχθῆς τοῦ Ἰνδοῦ καὶ ἔφθανε μέχρι τοῦ Ὑδάσπου ποταμοῦ. Ὁ Ταξίλης ὑπετάχθη εἰς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ ἐδώρησεν εἰς αὐτὸν 50 ἐλέφαντας.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀνταμείψας τὸν Ταξίλην διὰ τὴν πρόθυμον ὑποταγὴν του ἐξεστράτευσεν ἔπειτα κατὰ τοῦ κραταιοῦ βασιλέως Πῶρου, τοῦ ὁποῖου τὸ βασίλειον ἔκειτο ὑπεράνω τοῦ Ὑδάσπου καὶ ἐξετεινετο μέχρι τοῦ Ὑδραΐτου. Ὁ Πῶρος ἐθεώρησεν αἰσχρὸν νὰ παραδοθῇ ἄνευ πολέμου· ὅθεν ἐκινήθη κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ 50 χιλ. Ἰνδῶν πεζῶν, 4,000 ἱππέων, μεθ' ὁρμάτων καὶ μετὰ 200 πυργοφό-

ρων ἐλεφάντων. Νικηθεὶς ὁμως καὶ αἰχμαλωτισθεὶς ἤχθη ἐνώπιον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ἀλέξανδρος ἠρώτησεν αὐτὸν πῶς θέλει νὰ τὸν μεταχειρισθῇ. «Βασιλικῶς» ἀπεκρίθη ὁ Πῶρος. «Καὶ τοῦτο μὲν θὰ γείνη», εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος· «ἄλλο δὲ τί ζητεῖς»; «Εἰς τὸ βισιλικῶς πάντα περιέχονται» ἀπήντησεν ὁ Πῶρος. Ὁ Ἀλέξανδρος θαυμάσας τὴν μεγαλοφροσύνην τοῦ Πῶρου ὄχι μόνον τὸ βασιλεῖόν του ἀπέδωκεν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ χώρας ἄλλας τῷ προσέθηκε καὶ μεγίστην ἐμπιστοσύνην ἔκτοτε ἐδείκνυε πρὸς αὐτόν.

Ἀφ' οὗ ὁ Ἀλέξανδρος ἔκτισε δύο πόλεις παρὰ τὸν Ὑδάσπην, τὴν Νίκαιαν εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐνίκησε τὸν Πῶρον, εἰς ἀάμνησιν τῆς νίκης, καὶ τὴν Βουκεφάλειαν, εἰς τὸ μέρος ὅπου διέβη τὸν ποταμόν, πρὸς τιμὴν τοῦ Βουκέφαλα, τοῦ ἀχωρίστου συντροφίου του, ὅστις ἀπέθανεν ἐκεῖ ἕνεκα γήρατος, προὔχώρησεν ἔπειτα εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἰνδικῆς καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ Ὑφάσιος ποταμοῦ. Ἐν τῷ δὲ ἡτοιμάζετο νὰ διαβῇ τὸν ποταμόν τοῦτον καὶ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὰς θαυμασίας χώρας τοῦ Γάγγου, αἰφνης πρῶτην φορὰν οἱ Μακεδόνες, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, ἀποκαμόντες ἐκ τῶν ἀδιακόπων ἀγώνων καὶ τῶν μεγάλων ταλαιπωριῶν ἠορήθησαν νὰ ἀκολουθήσωσιν αὐτόν. Ὁ Ἀλέξανδρος προσεπάθησε διὰ διαφορῶν μέσων νὰ μεταπείσῃ αὐτούς, ἀλλ' ἐστίαθη ἀδύνατον.

§ 15. Ἐπάνοδος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Περσίαν.—

Ἐκπολιτιστικὸν ἔργον αὐτοῦ.

Τότε λοιπὸν ὁ πάντοτε ἀήττητος Ἀλέξανδρος ἔστρεψε νὰ ἡγηθῇ ἐπὶ τῶν Μακεδόνων. Πρὶν δὲ ἐπιστρέψῃ, ἀνήγειρεν ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὁχθῆς τοῦ Ὑφάσεως 12 πυργοειδεῖς βωμοὺς εἰς τιμὴν τῶν 12 Ὀλυμπίων θεῶν καὶ ὡς ἔσχατον πρὸς ἀνατολὰς ὄριον τῶν δορικησιῶν του. Ἐπειτα δὲ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Νίκαιαν. Ἐκεῖ ἐπιβιβάσθεις μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς τὸν ἐν τῷ μεταξὺ ναυπηγηθέντα στόλον ἐκ 2,000 πλοίων, κατέπλευσε τὸν Ὑδάσπην, τὸν Ἀκασίην καὶ τὸν Ἰνδόν, καθυποτάσσων πάντας τοὺς παραποταμίους λαοὺς καὶ κτίζων πόλεις καὶ ναυπήγια. Κατὰ τὸν κατάπλουν αὐτὸν ὑπέταξε καὶ τοὺς Μαλλοὺς, ἔθνος τῆς Ἰνδικῆς πολεμικώτατον, ὅτε διέτρεξε τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων. Σωθεὶς ὡς ἐκ θαύματος ἐξηκολούθησε τὸν πλοῦν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Πάταλα κειμένην εἰς τὸ μέρος, ὅπου ὁ Ἰνδὸς σχίζεται εἰς δύο βραχίονας καὶ σχηματίζει τὸ Δέλτα. Τὴν πόλιν ταύτην

ὠχίρωσεν ὁ Ἀλέξανδρος, ἴδρυσεν ἐν αὐτῇ γέωρια καὶ λιμένας καὶ κατέστησε κέντρον ἐμπορίας.

Ἐκ Πατάλων ὁ Ἀλέξανδρος τὸν μὲν Νέαρχον, τὸν ὅποιον διώρυσεν ἡγεμόνα τοῦ στόλου, διέταξε νὰ παραπλεύσῃ τὴν Ἰνδικὴν ἢ Ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ τὸν Περσικὸν κόλπον μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Εὐφράτου, αὐτὸς δὲ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Περσίαν διὰ ξηρᾶς. Κατ' Αὐγουστον λοιπὸν τοῦ 325 π.Χ. ἀναχωρήσας ἐκ Πατάλων μετὰ δυσχερῆ καὶ ἀγωνιώδη πορείαν διὰ τῆς ἀμμώδους καὶ ἀνύδρου Γεδρωσίας (νῦν Βελουτχιστάν), καθ' ἣν πορείαν κατεστράφη μέγα μέρος τοῦ στραιοῦ του, ἔφθασε τέλος εἰς τὰ Ποῦρα, πρωτεύουσαν τῆς Γεδρωσίας, ὅπου εὗρε πάντα τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐν ἀφθονίᾳ. Ἐκεῖθεν διὰ τῆς εὐφόρου Καρμανίας ἔφθασεν εἰς τὴν Περσέπολιν καὶ τέλος εἰς τὰ Σοῦσα τὸν Φεβρουάριον τοῦ 324 π.Χ., ὅπου διένειμεν εἰς τοὺς στρατιώτας του πλοῦσια λάφυρα. Μετ' ὀλίγον δὲ κατέπλευσε καὶ ὁ Νέαρχος μετὰ τοῦ στόλου.

Ἐν Σούσοις ὁ Ἀλέξανδρος διέτριψε μῆνας τινὰς ἀσχοληθεὶς εἰς τὸ μέγα καὶ δύσκολον ἔργον τῆς ἐνώσεως καὶ συγχωνεύσεως τῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ ἀσιατικῶν στοιχείων. Προσεκάλεσεν εἰς τὰ Σοῦσα πάντας τοὺς μεγιστᾶνας τοῦ ἀπεράντου κράτους του μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν θυγατέρων των, ἵνα παραστῶσιν εἰς μεγάλην ἐορτὴν, τὴν ὁποίαν παρεσκεύασεν ἐπὶ τῇ ἐνώσει καὶ συγχωνεύσει τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀσιανῶν. Πρῶτος ὁ Ἀλέξανδρος ἔδωκε τὸ παράδειγμα τῆς ἐνώσεως ταύτης νυμφευθεὶς τὴν Σιάτειραν ἢ κατ' ἄλλους τὴν Βαρσίην, πρεσβυτέραν θυγατέρα τοῦ Δαρείου. Μετ' αὐτὸν δὲ 80 ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων στρατηγῶν καὶ φίλων του ἐνυμφεύθησαν Περσίδας παρθένους ἐκ τῶν εὐγενεσιτάτων. Οἱ γάμοι οὗτοι ἐπανηγυρίσθησαν διὰ λαμπρῶν ἐορτῶν.

§ 16. Δυσαρέσκεια τῶν Μακεδόνων.—Ἐπάνοδος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς Βαβυλῶνα καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Οἱ Μακεδόνες βλέποντες τὴν συμπεριφορὰν ταύτην τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τοὺς Πέρσας, δυσηρεστοῦντο σφόδρα, διότι εἶχον τὴν ἀξίωσιν νὰ ἐφαρμόζῃ ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ τῶν ὑποτεταγμένων τὸ δικαίωμα τῆς διοριστικῆς καὶ οὐχὶ νὰ μεταχειρίζηται αὐτοὺς ἰσοτίμως μὲ τοὺς Ἕλληνας. Ἡ δυσαρέσκειά των ἐπειτάθη πολὺ, ὅτε ὁ Ἀλέ-

ξανδρος συνέσκησε ὄμα στρατιωτικὸν ἐκ 30 χιλ. Περσῶν νέων, οἵτινες ἐκλήθησαν «ἐπίγονοι» καὶ ἔφερον ὅπαντες μακεδονικὰς πανοπλίας. Ὅτε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἐπρότεινε νὰ πέμψη εἰς τὴν Μακεδονίαν πάντος ἐκείνους, οἵτινες ἔνεκα γήρατος ἢ ἀσθενείας κατέστησαν ἄχρηστοι πρὸς πόλεμον, ἐξεργάγη στάσις ἐν τῷ στρατῷ, διότι ἡ πρότερος αὕτη ἐθεωρήθη ὑπὸ πάντων τῶν στρατιωτῶν ὡς ὕβρις καὶ περιφρόνησις· ἐζήτουν δὲ πάντες μετὰ κραυγῶν τὴν ἀπόλυσίν των, ἵνα ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς πατρίδας των. Ὁ κίνδυνος ἦτο μέγιστος. Ἀλλ' εἰς τὴν περίστασιν ταύτην δὲν ἐγκατέλιπε τὸν Ἀλέξανδρον ἡ συνήθης δραστηριότης του. Διὰ τολμηρῶν τιμωρῶν καὶ ἐπιτηδείων περιποιήσεων ἐπανέφερε τὴν διασαλευθεῖσαν πειθαρχίαν εἰς τὸν στρατόν, ὅστις μετανοήσας καὶ δακρύων ἐζήτησε συγγνώμην παρὰ τοῦ βασιλέως του. Ὁ Ἀλέξανδρος συνεχώρησε πάντας.

Ἀφ' οὗ ἐξησφάλισεν ὁ Ἀλέξανδρος τὴν τάξιν καὶ τὴν πειθαρχίαν ἐν τῷ στρατῷ, ἀπῆλθεν εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ὅπου ἐτέλεσε πάλιν μεγαλοπρεπεῖς ἀγῶνας καὶ ἐπεδόθη εἰς εὐωχίας καὶ διασκεδάσεις. Ἐν τῷ μέσῳ ὅμως τῶν διασκεδάσεων ἀπέθανεν ὁ στρατηγὸς Ἡφαιστίων, τὸν ὅποιον ὁ Ἀλέξανδρος ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους καὶ ἐξοχῆν ἠγάπα. Ἡ θλίψις τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐπιστηθίου φίλου του ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτος. Ὁ νεκρὸς μετεκομίσθη εἰς Βαβυλῶνα, ὅπου ἐτάφη μετ' ἀνηκούστου λαμπρότητος. Μετ' οὗ πολὺν δὲ ἤλθε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος εἰς Βαβυλῶνα, τὴν ὁποίαν ἐμελέτα νὰ καταστήσῃ πρωτεύουσιν τοῦ ἀχανοῦς κράτους του.

Ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος εὗρισκετο ἐν Βαβυλῶνι, προσῆλθον ἀλλεπαλλήλως πρὸς αὐτὸν πρέσβεις ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς οἰκουμένης, ἵνα συγκαρῶσιν αὐτὸν διὰ τὰ κατορθώματά του. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἤδη μετεωρισθῇ εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς δόξης καὶ τῆς δυνάμεως. Ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ πόλει τῆς Βαβυλῶνος κατεγίνετο δραστηρίως εἰς τὴν τακτοποίησιν τοῦ ἀχανοῦς κράτους του. Παρασκευάζετο δὲ προσέειν νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἀραβίας, τὴν ὁποίαν ἐσκόπει νὰ ἐνώσῃ μετὰ τοῦ κράτους του. Ὡσαύτως διανοεῖτο κατόπιν νὰ ὑποτάξῃ τὴν Καρχηδόνα, τὴν Ἰβηρίαν (Ἰσπανίαν) καὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ οὕτω νὰ ἐνώσῃ ὅλα τὰ ἔθνη τῆς οἰκουμένης ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του.

Ἀλλὰ τὸ μεγαλεπήβολώτατον τοῦτο σχέδιον δὲν ἦτο πεπωμένον· νὰ ἐκτελεσθῇ. Ἡ τελευταία ὥρα τοῦ Ἀλεξάνδρου προσήγγιζε. Κατα-

βληθεὶς ἐκ τῶν πολλῶν κακοπαθειῶν, τὰς ὁποίας ὑπέστη εἰς τὰς τετραστέας αὐτοῦ ἐκστρατείας, καὶ ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς λύπης, τὴν ὁποίαν ἤσθάνθη διὰ τὸν θάνατον τοῦ προσφιλοῦς του Ἑφαιστίωνος, προσέει δὲ βασανιζόμενος καὶ ἐκ τῶν θλιβερῶν ἀναμνήσεων τοῦ Φιλῶτα, τοῦ Παρμενίωνος καὶ τοῦ Κλείτου, ἠσθένησε βαρέως. Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐβασάνιζεν αὐτὸν ὁ πυρετός. Ἡ κατάστασις του ἐδεικνύτο. Οἱ στρατιῶται ἐλθόντες εἰς τὰς θύρας ἐξήτουν νὰ ἴδωσι τὸν βασιλέα τῶν. Αἱ θύραι ἠνοιχθήσαν κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἅπας ὁ στρατός διῆλθεν ἐν παρατάξει διὰ τελευταίαν φορὰν ἐνώπιον τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ὅστις τὸς αἰκὶς ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὴν νίκην καὶ εἰς τὴν δόξαν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔμεινεν ἄφωνος. Ἀνασηκωθείς ὁμως ὀλίγον καὶ στηριχθεὶς ἐπὶ τοῦ ἀγκῶνος ἔτεινε μετὰ δυσκολίας τὴν χεῖρα ὡς σημεῖον ἀποχαιρετισμοῦ. Τὴν ὀγδόην ἡμέραν τῆς ἀσθενείας του ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 33 ἐτῶν τῷ 223 π.Χ. Ὁ νεκρὸς του ταριχευθεὶς καὶ τεθεὶς ἐντὸς χρυσοῦς λάβρακος μετεκομίσθη μετὰ δύο ἔτη εἰς Ἀλεξάνδρειαν τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐτάφη ἐν τῷ τεμένει, τῷ κατασκευασθέντι ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου, μετ' ἐκτάκτου λαμπρότητος καὶ πολυτελείας.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐβασίλευσε 12 ἔτη καὶ 8 μῆνας κατὰ τὸ μικρὸν δὲ τοῦτο διάστημα κατώρθωσε τὸσαῦτα καὶ τηλικαῦτα κατορθώματα, ὅποια οὐδεὶς ἀνὴρ οὔτε ἐκ τῶν πρὸ αὐτοῦ οὔτε ἐκ τῶν μετ' αὐτὸν κατώρθωσε διὰ τοῦτο δὲ ὑπὸ τῆς ἱστορίας ὠνομάσθη Μέγας.

Ἀδελφίδες.

14-16. Τί χώρα ἦτο ἡ Ἰνδική καὶ πότε ἐξεστράτευσεν κατ' αὐτῆς ὁ Ἀλέξ.; — Ποῖον ποταμὸν διέβη καὶ εἰς τίνας τὴν ἐπικράτειαν κατὰ πρῶτον εἰσέβαλε; — Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Πάρου; — Ποῖας πόλεις ἔκτισεν ὁ Ἀλέξ. παρὰ τὸν Ὑδάσπη; — Ποῦ καὶ πότε οἱ στρατιῶται τοῦ Ἀλεξ. ἐστασίασαν καὶ ἠρνήθησαν νὰ προχωρήσωσι καὶ τί ἔκαμιν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Ἀλέξ.; — Ποῖαν ὁδὸν ἠκολούθησεν ὁ Ἀλέξ. κατὰ τὴν ἐκ τῆς Ἰνδικῆς εἰς τὴν Περσίαν ἐπάνοδόν του; — Τί γνωρίζεις περὶ τῶν Μαλλῶν; — Τί γνωρίζεις περὶ Πατάλων; — Ποῖαν διαταγὴν ἔδωκεν εἰς τὸν Νέαρχον ἐν Πατάλοις ὁ Ἀλέξ. καὶ διὰ τίνας χώρας αὐτὸς ἐπίστρεψεν εἰς τὰ Σούσα; — Εἰς τί ἠσχολήθη ἐν Σούσοις ὁ Ἀλέξ. πόλους προσεκάλεσαν ἐκεῖ καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν; — Διὰ τίνας μέσους ἐπιδίωξεν ὁ Ἀλέξ. τὴν συγχώνευσιν τοῦ ἐλληνικοῦ καὶ τοῦ ἀσιατικοῦ στοιχείου;

16. Τί γνωρίζεις περὶ δυσαρρεσκείας τῶν Μακεδόνων πρὸς τὸν Ἀλέξ. καὶ περὶ τοῦ σώματος τῶν ἐπιγόνων; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Ἀλεξ. ἐκτραγείας σιτάσεως καὶ περὶ τῆς καταστολῆς αὐτῆς; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς κηδείας τοῦ Ἑφαιστίωνος; — Ποῖαν πόλιν διενόητο νὰ καταστήσῃ πρωτ. τοῦ κράτους του ὁ Ἀλέξ.; — Ποῖον ἦτο τὸ μεγαλεπήβολον σχέδιον τοῦ Ἀλεξ.; — Εἰπέ μοι ὅτι γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου; — Ποῦ ἐτάφη ὁ Ἀλέξ.; — Πόσα ἔτη ἐβασίλευσεν ὁ Ἀλέξ. καὶ πῶς κρίνει αὐτὸν ἡ ἱστορία;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

§ 17. Διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀποδηήσκων οὐδένα ὥρισε διάδοχον· ἐρωτηθεὶς δὲ εἰς ποῖον ἀφίνει τὴν βασιλείαν, «εἰς τὸν κράτιστον» εἶπε. Κατὰ τὰς τελευταίας ὁμῶς ἡμέρας τῆς ἀσθενείας του ἰδὼν ὅτι ἡ κατὰστασίς του ἐχειροτέρευεν, ἐξήγαγε τὸν σφραγιστῆρα δακτύλιον καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν Περδίκκην πρὸς σφράγισιν τῶν ἀναγκαίων διὰ τὰς ἐπομένας ἡμέρας βασιλικῶν διαταγμάτων. Ἐν τούτοις οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν στρατηγῶν του Περδίκκας, Λεοννάτος, Πτολεμαῖος κλπ. συνήλθον ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἵνα ἀποφασίσωσι περὶ τῆς διαδοχῆς.

Ἐκ τῶν συγγενῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ὑπῆρχε κανείς, τὸν ὁποῖον οἱ Μακεδόνες ἠδύναντο ἀκωλύτως νὰ ἀναγνωρίσωσιν ὡς διάδοχον. Ὁ ἐκ τῆς θυγατρὸς τοῦ Δαρείου υἱὸς του Ἡρακλῆς ἐθεωρεῖτο νόθος ὡς γόνος αἰχμαλώτου· ὁ εἰεροθαλὴς ἀδελφός του Ἀρριδαῖος ἦτο βλάξ καὶ ἐπομένως ἀνίκανος νὰ ἄρξῃ· ἡ δὲ σύζυγός του Ῥωξάνη ἦτο ἔγκυος. Μετὰ πολλὰς καὶ διαφόρους συζητήσεις κατέληξαν εἰς τὴν ἀπόφασιν ν' ἀναγνωρίσωσιν ὡς κληρονομικὸν βασιλέα τὸ ἐκ τῆς Ῥωξάνης τεχθεσόμενον τέκνον, ἐὰν ἦτο ἄρρεν, νὰ ἐπιτροπεύωσι δὲ αὐτὸ ἐν Ἀσίᾳ μὲν ὁ Περδίκκας καὶ ὁ Λεοννάτος, ἐν Εὐρώπῃ δὲ ὁ Ἀντίπατρος καὶ ὁ Κράτερος. Εἰς τὴν ἀπόφασιν ὁμῶς ταύτην ἀντετάχθη ὁ ἀρχηγὸς τῆς μακεδονικῆς φάλαγγος Μελέαγρος, ὅστις κατῴρωθεσε ν' ἀναγνωρισθῇ βασιλεὺς ὁ Ἀρριδαῖος ὑπὸ τὸ προσφιλὲς ὄνομα Φίλιππος. Ἐντεῦθεν ἐπῆλθε ὀξῆσις μεταξὺ τῶν δύο μερίδων. Δι' ἀμοιβαίων ὁμῶς ὑποχωρήσεων τὰ πράγματα συνεβιβάσθησαν καὶ ὁ μὲν Ἀρριδαῖος ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μετάσχη τῆς βασιλείας καὶ τὸ τέκνον τῆς Ῥωξάνης, ἂν ἐγεννᾶτο ἄρρεν, ὁ δὲ Περδίκκας διωρίσθη χιλιάρχος (ἀξίωμα, ὅπερ ἤρχετο μετὰ τὸν βασιλέα) καὶ ὁ Μελέαγρος ὑπαρχος τοῦ Περδίκκου. Μετὰ τινα χρόνον ἡ Ῥωξάνη ἔτεκεν ἄρρεν, ὅπερ ὠνομάσθη Ἀλέξανδρος.

Ὁ Περδίκκας ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν ἐφρόντισε πρῶτον ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ ἀντιζήλου του Μελέαγρου. Κατῴρωθεσε λοιπὸν καὶ ἔπεισε τὸν ἀσθενῆ κατὰ τὸν νοῦν Ἀρριδαῖον νὰ φονεύσῃ τὸν Μελέαγρον, αὐτὸς δὲ ὁ Περδίκκας ἐγένετο τότε ἐπιμελητὴς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Ἵνα δὲ προσοικειωθῇ τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν στρατηγῶν, ἀλλ' ἐν ταῦτῳ

ἀπομακρύνῃ καὶ διασκορπίσῃ, διένειμεν εἰς αὐτοὺς τὰς σατραπείας τοῦ κράτους. Τοιοῦτοτρόπως εἰς τὸν Πτολεμαῖον ἔδωκε τὴν σατραπείαν τῆς Αἰγύπτου· εἰς τὸν Ἀντίγονον τὴν σατραπείαν τῆς Παμφυλίας, Λυκίας καὶ μεγάλης Φρυγίας· εἰς τὸν Λεοννάτον τὴν σατραπείαν τῆς μικρᾶς Φρυγίας (παρὰ τὸν Ἑλλησποντιον)· εἰς τὸν Εὐμένην τὴν σατραπείαν τῆς Παφλαγονίας, Καππαδοκίας καὶ τοῦ Πόντου· εἰς τὸν ταξίαρχον Φιλώταν τὴν σατραπείαν τῆς Κιλικίας καὶ εἰς ἄλλους ἄλλας. Αὐτὸς δὲ ὁ Περδίκκας παρέμεινεν ἐπιμελητὴς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Ὡς τοιοῦτος εἶχε τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων· ἔφερε τὴν βασιλικὴν σφραγίδα· ἅπασαι δὲ αἱ ἀρχαὶ τοῦ κράτους, πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαί, παρ' αὐτοῦ ἐλάμβανον τὰς βασιλικὰς διαταγὰς.

Ἄλλ' ἡ ἀμοιβὰ ἀντιζηλία τῶν διαδόχων προεκάλεσε μετ' ὀλίγον μακροὺς καὶ αἱματηροὺς ἐμφυλίους πολέμους. Καὶ πρῶτον ἐφονεύθη ὁ Περδίκκας εἰς τινα κατὰ τοῦ Πτολεμαίου, σατράπου τῆς Αἰγύπτου, ἐκστρατείας, καὶ ἐγένετο νέα διαίρεσις τοῦ κράτους. Κατὰ ταύτην ὁ Πτολεμαῖος διετήρησε τὴν Αἴγυπτον· ὡσαύτως καὶ ὁ Ἀντίγονος διετήρησε τὰς χώρας, τὰς ὁποίας εἶχεν· ὁ Σέλευκος ἔλαβε τὴν Βαβυλωνίαν καὶ ὁ Πύθων τὴν Μηδίαν· ἐπιμελητὴς δὲ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἀνεγνώρισθη ὁ Ἀντίπατρος. Ἀλλὰ καὶ ἡ νέα αὕτη διαίρεσις δὲν διήρκεσε πολλὸν χρόνον. Νέοι ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐξερράγησαν διαρκέσαντες μέχρι τοῦ 301. Τέλος ὅμως διὰ τῆς ἐν Ἰγῳ τῆς Φρυγίας μεγάλης μάχης (301) ἐτέθη τέλος εἰς τοὺς ἐμφυλίους πολέμους. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἐνίκηθη καὶ ἐφονεύθη ὁ ἐκ τῶν διαδόχων ἰσχυρότατος Ἀντίγονος καὶ τὸ ἐν Ἀσίᾳ κράτος αὐτοῦ κατελύθη, οἱ δὲ νικηταὶ τοῦ Ἀντιγόνου Σέλευκος, Κάσσανδρος καὶ Λυσίμαχος μετὰ τοῦ Πτολεμαίου τῆς Αἰγύπτου προέβησαν εἰς νέαν διαίρεσιν τοῦ κράτους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Διήρκεσαν δὲ τοῦτο εἰς τέσσαρα βασίλεια ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων α) τὸ τῆς Αἰγύπτου, ὅπερ ἔλαβεν ὁ Πτολεμαῖος· β) τὸ τῆς Συρίας, ὅπερ ἔλαβεν ὁ Σέλευκος· γ) τὸ τῆς Θράκης, ὅπερ ἔλαβεν ὁ Λυσίμαχος καὶ δ) τὸ τῆς Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος, ὅπερ ἔλαβεν ὁ Κάσσανδρος, υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου.

§ 18. Ἐξέγερσις ἐν Ἑλλάδι κατὰ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας.

— Λαμιακὸς πόλεμος. — Θάνατος τοῦ Δημοσθένους.

Ἡ ἀγγελία περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου συνειράξαεν

ἔπασαν τὴν Ἑλλάδα. Πολλὰ πόλεις αὐτῆς ὑποκινούμεναι ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Ὑπερείδου (Ἀθηναίου ῥήτορος) ἔλαβον τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Μακεδόνων πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας των, συμμαχικὸς δὲ στρατὸς τῶν Ἑλλήνων ἐκ 30 χιλ. ἀνδρῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀνδρείου καὶ ἐμπειροπολέμου Ἀθηναίου στρατηγοῦ Λεωσθένους κατέλαβε τὰς Θερμοπύλας. Ὁ Ἀντίπατρος μετὰ 13,000 πεζῶν καὶ 600 ἵππῶν ἐπέρχεται κατ' αὐτοῦ. Γενομένης μάχης, οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν νίκην λαμπρὰν καὶ ὁ Ἀντίπατρος ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Λαμίαν, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ ὁ πόλεμος οὗτος ἐκλήθη «Λαμιακός». Ὁ Λεωσθένης ἐπολιορκήσεν ἐν Λαμίᾳ στενωτάτα τὸν Ἀντίπατρον. Δυστυχῶς ὅμως πληρωθεὶς καιρῶς εἰς τὴν κεφαλὴν διὰ λίθου ἀπέθανε μετὰ τινος ἡμέρας (περὶ τὸ τέλος τοῦ 323).

Ὁ θάνατος τοῦ Λεωσθένους, ὅστις ἦτο ἡ ψυχὴ τοῦ πολέμου, ἐνέκρωσε τοὺς συμμάχους. Διάδοχος αὐτοῦ ἐξελέχθη ὁ Ἀντίφιλος, ὅστις ἦτο μὲν ἀνδρεῖος καὶ συνετὸς στρατηγός, ἀλλὰ πολὺ κατώτερος τοῦ Λεωσθένους. Ὁ Ἀντίφιλος μαθὼν, ὅτι στρατὸς ἐξ 20,000 πεζῶν καὶ 2,000 ἵππῶν ὑπὸ τὸν σατράπην τῆς μικρᾶς (παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον) Φρυγίας Λεοννάτιον ἤρχετο εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀντιπάτρου, ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Λαμίας καὶ ν' ἀντιπαραταχθῇ κατὰ τοῦ νέου πολεμίου, πρὶν ἐνωθῶσιν οἱ δύο ἐχθρικοὶ στρατοί. Ἡ συνάντησις ἐγένετο ἐν Θεσσαλίᾳ. Γενομένης ἵππομαχίας κρατερᾶς μεταξὺ τοῦ μακεδονικοῦ ἱππικοῦ καὶ τοῦ ἱππικοῦ τῶν Θεσσαλῶν, οἵτινες εἶχον ἐνωθῇ μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐνίκηθησαν οἱ Μακεδόνες καὶ ὁ Λεοννάτος ἐφονεύθη. Ἡ νίκη ὅμως αὕτη δὲν ὠφέλησε πολὺ τοὺς συμμάχους, διότι ὁ Ἀντίπατρος ἐξελεθὼν ἐκ τῆς Λαμίας καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Λεοννάτου, λαβὼν δὲ καὶ ἐπικουρίαν ἐκ 10 χιλ. Μακεδόνων ὑπὸ τὸν Κράτερον, ἐπετέθη κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς ἐν Κρανῶνι τῆς Θεσσαλίας (322 π. X.).

Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ θεωροῦντες ἀδύνατον τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου, ἀφ' οὗ οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἔμμενον ἀπλοῖ θεαταὶ τοῦ ἀγῶνος, ἔπεμψαν εἰς τὸν Ἀντίπατρον πρέσβεις περὶ εἰρήνης. Ὁ Ἀντίπατρος ὅμως, θέλων νὰ διασπάσῃ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων, εἰσέβαλε μετὰ τοῦ Κρατέρου εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὑπεχρέωσε ἐκάστην πόλιν νὰ συνθηκολογήσῃ ἰδιαίτερος μετ' αὐτοῦ. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἐφάνη λίαν μετριοπαθὴς

ὁ Ἀντίπατρος. Πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὁμῶς, τοὺς ὁποίους ἐθεώρει ὡς πρωταιτίους τοῦ πολέμου, ἐδέχθη πολὺν αὐστηρόν. Ἀπῆλθε παρ' αὐτῶν α') νὰ μεταβάλῃ τὸ πολίτευμα εἰς τιμοκρατίαν, τοῦτ' ἔστι μόνον οἱ ἔχοντες περιουσίαν ἄνω τῶν 2,000 δρ. νὰ θεωρῶνται πολῖται καὶ αὐτοὶ νὰ ψηφίζωσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· β') νὰ δεχθῶσι μακεδονικὴν φρουρὰν ἐν Μουνησίᾳ· γ') νὰ παραιτήσωσι τὰς νήσους Ἰμβρον, Σάμον καὶ Σκῦρον, ὡς καὶ τὸν Ὠρωπόν· δ') νὰ πληρώσωσι τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου καὶ ε') νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτὸν τοὺς ῥήτορας Δημοσθένην καὶ Ὑπερείδην.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἠραγκάσθησαν νὰ δεχθῶσι τοὺς ὅρους τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἄλλ' ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Ὑπερείδης προλαβόντες ἔφυγον ἐξ Ἀθηνῶν. Ἐκ τούτων ὁ μὲν Ὑπερείδης συλληφθεὶς ἐν Αἰγίνῃ καὶ παραδοθεὶς εἰς τὸν Ἀντίπατρον ἐβασανίσθη καὶ ἐθανατώθη· ὁ δὲ Δημοσθένης καταδιωκόμενος κατέφυγεν εἰς τὸν ἐν Καλαυρίᾳ (Πόρῳ) ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ κατεδίωξεν αὐτὸν ὁ ὑποκριτὴς Ἀρχίας, ὁ ὀνομασθεὶς φυγαδοθήρας, κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἀπειλούμενος δὲ ὁ Δημοσθένης ν' ἀποσπασθῇ διὰ τῆς βίας ἐκ τοῦ ναοῦ, ἔλαβε δηλητήριον, ὅπερ εἶχεν ἐν τῇ γραφίδι, καὶ ἀπέθανε.

Ἀδελφεῖς.

17. Ὁ Ἀλέξανδρος ὥρισε διάδοχον; — Ποῖται δυσκολίαι παρουσιάζοντο εἰς τὴν διαδοχὴν αὐτοῦ; — Πῶς τέλος ἐκανολογήθη τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ὑπὸ τίνων; — Πῶς ἀπέθανεν ὁ Μελέαγρος; — Ποῖον ἀξίωμα ἔλαβε κατόπιν ὁ Περδίκκας καὶ πῶς προσφωκείωθη τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν στρατηγῶν; — Ὅποιον ἦτο τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπιμελητοῦ; — Πότε καὶ ποῦ ἐτέθη τέρας εἰς τοὺς μεταξὺ τῶν διαδόχων ἐμφυλίου πολέμου καὶ ὅποια ὑπῆρξεν ἡ τελευταία διαίρεσις τοῦ κράτους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου;

18. Τί συνέβη ἐν Ἑλλάδι, ὅτε ἀνηγγέλθη ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου; — Ποιοὶ ἐπεκίνησαν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις εἰς ἐξέγερσιν κατὰ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας; Εἰπέ μοι περὶ τοῦ Λαμιακοῦ πολέμου; — Εἰπέ μοι περὶ τῆς ἐν Κρανῶνι μάχης καὶ τῶν ἐπακολουθημάτων αὐτῆς; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ὑπερείδου καὶ τοῦ Δημοσθένους.

§ 19. Βασίλεια τῶν Ἐπιγόνων.

Ἐκ τῶν διαφόρων βασιλείων, εἰς τὰ ὅποια μετὰ πολλὰς προσκαίρους ἐπικρατείας διηρέθη τέλος ὀριστικῶς ἡ ἀπέραντος μοναρχία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τρία κατ' ἐξοχὴν διεκρίθησαν, τῶν ὁποίων οἱ ἡγεμόνες πολὺν ἐφρόντισαν νὰ προαγάγῃσι τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἦσαν δὲ ταῦτα: τὸ τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους, τὸ τῆς Συρίας ὑπὸ τοὺς Σελευκίδας, καὶ τὸ τοῦ Περγάμου ὑπὸ τοὺς Ἀιταλικούς.

α') Βασίλειον τῆς Αἰγύπτου.—Τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου ἤκμασε καὶ κατέστη εὐδαιμονέστατον ἐπὶ τῶν τριῶν πρώτων αὐτοῦ βασιλέων, τῶν καλουμένων Πτολεμαίων. Ἐκ τούτων ὁ πρῶτος Πτολεμαῖος ὁ Δάγου, ὁ ἐπικληθεὶς Σωτήρ, ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ κράτους καὶ ἔθηκε τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλείου τῆς Αἰγύπτου· ἐπεμελήθη νὰ ἐξελληνίσῃ τὴν Αἴγυπτον δι' ἑλληνικῶν ἀποικιῶν· διωργάνωσε τὰς περὶ τὰς καὶ ναυτικὰς αὐτῆς δυνάμεις· ἐπροστάτευσεν καὶ προήγαγε τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας· ἐξωράισε τὰς πόλεις διὰ λαμπρῶν οἰκοδομημάτων· ἔδρυσεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὴν περιώνυμον βιβλιοθήκην καὶ τὸ Μουσεῖον.

Τὸ Μουσεῖον ἦτο περικαλλὲς καὶ ἀπέραντον οἰκοδόμημα πλησίον τῶν μεγαλοπρεπῶν ἀνακτόρων, περιέχον πολλὰς εὐρυχώρους αἰθούσας, μακρὰς στοάς, ἐξέδρας καὶ κήπους. Ἐν αὐτῷ ὑπῆρχεν καὶ ἡ περιώνυμος βιβλιοθήκη, τὴν ὅποιαν πολλὴ ἐφιλοτιμήθησαν καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ Πτολεμαίου Α' νὰ πλουτίσωσιν. Ἐν τῷ Μουσείῳ κατέκωνον καὶ ἐτρέφοντο φιλόλογοι ἄνδρες, οἵτινες ἔργον εἶχον νὰ συζητῶσι περὶ διαφόρων ἐπιστημονικῶν ζητημάτων, συνάμα δὲ νὰ ἐξετάζωσι καὶ διορθῶναι τὰ χειρόγραφα. Περιελάμβανε δὲ ἡ βιβλιοθήκη 400 χιλ. κυλίνδρους (χειρόγραφα γεγραμμένα ἐπὶ παπύρου καὶ τετυλιγμένα εἰς κυλίνδρους).

Καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ πρώτου Πτολεμαίου Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος καὶ Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης ὡσάντως ὑπεστήριξαν τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας.

β') Βασίλειον τῆς Συρίας.—Ὁ ἑνδοξος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου στρατηγὸς Σέλευκος ὁ Α' ὑπῆρξεν ἀρχηγέτης τῆς ἐν Συρίᾳ δυναστείας τῶν Σελευκιδῶν. Οὗτος ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ Συριακοῦ κράτους ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τοῦ Γάγγου· ἦτο ἑρασιῆς τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν, τὰς ὁποίας λίαν ἐπροστάτευσεν· διέδωκεν εἰς τὸ ἀχανὲς κράτος του τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ ἔκτισεν πολλὰς πόλεις, τῶν ὁποίων εὐδαιμονέσταται ὑπῆρξαν ἡ ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου ποταμοῦ Ἀντιόχεια, πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου, καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ Τίγρητος Σελεύκεια.

γ') Βασίλειον τοῦ Περγάμου.—Εἰς τὰς δυτικὰς χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔκειτο τὸ βασίλειον τοῦ Περγάμου, τὸ ὁποῖον λόγῳ παιδείας καὶ τέχνης ἀπέβη ἐφάμιλλον πρὸς τὰ δύο προηγούμενα

βασίλεια τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Συρίας. Οἱ βασιλεῖς αὐτοῦ Εὐμένης ὁ Α΄, Ἄτταλος ὁ Α΄, Εὐμένης ὁ Β΄, καὶ Ἄτταλος ὁ Β΄, προήγαγον καὶ ἀνέδειξαν εὐτυχὲς τὸ Περγαμηνὸν βασίλειον· ἐπροστάτευσαν τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας· ἱδρυσαν σχολεῖα καὶ βιβλιοθήκην ἐν Περγᾷ, ἣτις εἶχε τὰ δευτερεῖα μετὰ τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ περιλαμβανουσα 200 χιλ. τόμους. Ὅτε δὲ οἱ Πτολεμαῖοι ἐκ φθόνου ἀπηγόρευσαν τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ παπύρου (φλοιοῦ δένδρου) ἐκ τῆς Αἰγύπτου, οἱ Περγαμενοὶ ἐπενόησαν τὰς διφθέρας ἥτοι δέρματα κατειργασμένα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔγραφον. Ὡνομάσθησαν δὲ αἱ διφθέραι αὗται ἀπὸ τῆς πόλεως Περγᾶμου *περγαμηναί*.

§ 20. Φωκίων καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς τελείας παρακμῆς τῆς Ἑλλάδος ἔζησεν ὁ ἑξοχος Ἀθηναῖος στρατηγὸς Φωκίων, ὅστις ὑπῆρξεν ἐκ τῶν σπανίων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἡ χρησιμότης καὶ ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ ὑπῆρξαν παροιμιώδεις.

Φωκίων

Ὁ Φωκίων ἀνῆκεν εἰς τὴν μακεδονικὴν μερίδα, ὅχι διότι δὲν ἠγάπα τὴν πατρίδα του, ἀλλὰ διότι ἐφρόνει ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦσαν πλέον εἰς κατάστασιν νὰ διεξαγάγωσι πόλεμον κατὰ τῶν Μακεδόνων. Ἐν τούτοις, καίτοι ἦτο πέννης, ἀπεποιήθη πάντοτε τὰ πλούσια δῶρα τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Δίαν χαρακτηριστικὴ τῆς ἀρετῆς τοῦ Φωκίωνος εἶνε ἡ ἀπάντησις αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, οἵτινες ἐκόμισαν εἰς αὐτὸν 100 τάλαντα ὡς δῶρον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡρώτησε δηλ. ὁ Φωκίων τοὺς ἀπεσταλμένους, διὰ τί εἰς αὐτὸν μόνον ὁ Ἀλέξανδρος πέμπει δῶρα; «Διότι σὲ μόνον — ἀπεκρίθησαν ἐκεῖνοι — θεωρεῖ καλὸν καγαθόν». «Τότε ἄς μὲ ἀφήσῃ — εἶπεν ὁ Φωκίων — νὰ εἶμαι καὶ νὰ φαίνομαι τοιοῦτος»· καὶ δὲν ἐδέχθη τὰ 100 τάλαντα.

Τεσσαρακοντάκις ὁ Φωκίων ἐξελέχθη στρατηγός, χωρὶς ποτε νὰ εἶνε παρὼν κατὰ τὴν ἐκλογὴν, καὶ πάντοτε ἐν πολέμῳ ἐτίμησε τὴν πατρίδα του. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιπάτρου ἐξερράγη πόλεμος μεταξὺ τοῦ υἱοῦ του Κασσάνδρου καὶ τοῦ Πολυσπέρχοντος, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀντίπατρος ἀποθνήσκων κατέλιπεν ἐπιμελητὴν τῆς βασιλείας ἐν Μακεδονίᾳ. Ὁ Πολυσπέρχων, ἵνα ἐξασθενίσῃ τὸν Κάσσανδρον, προσεπάθησε νὰ προσελκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν τοὺς Ἕλληνας καταλύων τὰ ὀλιγαρχικὰ αὐτῶν πολιτεύματα, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἰδρύσῃ ὁ Ἀντίπατρος, καὶ εἰσάγων δημοκρατίας. Ἀλλ' ἡ κατάλυσις αὕτη ἐπὶ-νεγκεν ἐν Ἑλλάδι ἀναρχίαν καὶ προσεκάλεσεν ἀντεκδικήσεις. Ἐν Ἀθήναις ὁ δῆμος ἤθελε νὰ ἐκδιώξῃ ἐκ τῆς Μουνιχίας τὴν μακεδονικὴν φρουράν. Ἀλλ' ὁ τότε στρατηγὸς καὶ ἀρχηγὸς τῆς ὀλιγαρχικῆς μερίδος Φωκίων, προνοῶν περὶ τῆς τάξεως καὶ τῆς ἡσυχίας, ἔμεινεν ἀδιάφορος καὶ τοιοῦτοιτρόπως ἔδωκε καιρὸν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς μακεδονικῆς φρουρᾶς Νικάνορα ὅχι μόνον τὴν Μουνιχίαν νὰ ὀχυρώσῃ, ἀλλὰ καὶ τὸν Πειραιᾶ νὰ καταλάβῃ. Ὁ λαὸς τότε ἐξεμάνῃ διὰ τοῦτο καὶ καθήρσε τὸν Φωκίωνα ἀπὸ τῆς στρατηγίας, οἱ δὲ ἐχθροὶ του κατηγόρησαν αὐτὸν ἐπὶ προδοσίᾳ. Ὁ μαινόμενος ὄχλος τῶν Ἀθηναίων κατεδίκασε τὸν ἐνάρτεον καὶ φιλόπατριν Φωκίωνα νὰ πῇ τὸ κώνειον. Καθ' ἣν στιγμήν ἐπῖνε τὸ κώνειον ὁ χρηστὸς Φωκίων, ἐρωτηθεὶς ποῖαν παραγγελίαν ἀφίνει εἰς τὸν υἱὸν του, «νὰ μὴ μνησικακῇ κατὰ τῶν Ἀθηναίων» ἀπεκρίθη.

Ἀδελφείας.

19. Ποῖα βασίλεια προήγαγον τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου;— Ἐπὶ τίνων βασιλείων ἦκμασε τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου;— Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Μουσείου καὶ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἀλεξανδρείας;— Τίνες εἰρέφοντο εἰς τὸ Μουσεῖον καὶ τί ἔργον εἶχον οὗτοι;— Πόσα βιβλία περιελάμβανεν ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἀλεξανδρείας;— Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Σελεύκου;— Τίνες ἦσαν αἱ πρῶται πόλεις τῆς Συρίας ἐπὶ τῶν Σελευκιδῶν;— Ποῦ ἔκειτο τὸ βασίλειον τοῦ Περσάμου καὶ τίνας προήγαγον αὐτό;— Εἰπέ μοι περὶ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Περσάμου καὶ περὶ τῶν περιγαμητῶν;

20. Ὅποῖος τις ὑπῆρξεν ὁ Φωκίων;— Εἰς ποῖαν πολιτικὴν μερίδα ἀνήκεν ὁ Φωκίων καὶ διὰ τί;— Ἀνάφερέ μοι περιστατικὰ δεικνύοντα τὴν ἀρετὴν τοῦ Φωκίωνος;— Ποσάκις ἐξελέχθη στρατηγὸς ὁ Φωκίων;— Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Φωκίωνος;— Ὅποῖαν παραγγελίαν ἀφῆκεν εἰς τὸν υἱὸν του ὁ Φωκίων ἀποθνήσκων;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

§ 21 Αἰτωλικὴ καὶ Ἀχαϊκὴ Συμπολιτεία.

α') Αἰτωλικὴ Συμπολιτεία. — Οἱ Αἰτωλοὶ, ὄντες ὀρεινοὶ καὶ ῥωμαλέοι καὶ διηρημένοι εἰς πολλὰς αὐτοτελεῖς κοινότητας, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξαν ἀφανεῖς, ἀνεφάνησαν δὲ ἐπὶ τῶν μακεδονικῶν χρόνων καὶ ἐσχημάτισαν συμπολιτείαν. Ταύτης προῖστατο εἰς στρατηγὸς, εἰς ἵππαρχος καὶ εἰς γραμματεὺς, ἐκλεγόμενοι κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Αἰτωλικῆς Συμπολιτείας. Ὑπῆρχε προσέτι καὶ ἀνώτερόν τι συμβούλιον, τοῦ ὁποίου τὰ μέλη ἐκαλοῦντο «ἀπόκλητοι». Κατὰ πᾶν ἔτος κοινὴ σύνοδος τῶν Αἰτωλῶν, τὸ λεγόμενον «Παναιτώλιον», συνήρχετο πανηγυρικῶς ἐν Θέρμῳ (τῆς Αἰτωλίας), ἐνίστε δὲ ἐν Ναυπάκῳ ἢ ἐν Ὑπάτῃ, καὶ ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου, περὶ εἰρήνης, περὶ συμμαχιῶν καὶ περὶ ἄλλων δημοσίων πρᾶγμάτων. Κατ' αὐτὸ δὲ ἐγίνοντο καὶ αἱ ἀρχαιρεσίαι. Δυστυχῶς ἡ Αἰτωλικὴ Συμπολιτεία ἐπολιτεύθη πάντοτε κακῶς. Γενομένην ὄργανον τῶν Μακεδόνων ἐβλαπεν ἀντὶ τὰ ὠφελήσῃ τὴν Ἑλλάδα.

β') Ἀχαϊκὴ Συμπολιτεία. — Πολὺ σπουδαιότερα ὑπῆρξεν ἡ Ἀχαϊκὴ Συμπολιτεία. Ταύτην ἀπετέλεσαν κατ' ἀρχὰς ἡ μᾶλλον ἀνενέωσαν (280 π. Χ.) τέσσαρες πόλεις: ἡ Δύμη, αἱ Πάτραι, ἡ Τριταΐα, καὶ αἱ Φαραί· βραδύτερον δὲ προσετέθησαν καὶ ἄλλαι πολλαί. Οὐδέποτε ἄλλοτε αἱ ἐλληνικαὶ πόλεις εἶχον συνδεθῆναι τόσον σφικτικῶς, ὅσον νῦν αἱ τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας. Διέκειντο αὗται μεταξὺ τῶν φιλικώτατα. Εἶχον τοὺς αὐτοὺς νόμους, τὰ αὐτὰ μέτρα καὶ νομίσματα καὶ τὴν αὐτὴν διοίκησιν. Τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας προῖστατο κατ' ἀρχὰς δύο στρατηγοὶ καὶ εἰς γραμματεῖς, ἀπὸ δὲ τοῦ 252 προῖστατο μόνον εἰς στρατηγὸς καὶ εἰς γραμματεῖς, ἐκλεγόμενοι κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Συμπολιτείας. Παρὰ τῷ στρατηγῷ ὑπῆρχε καὶ δεκαμελὲς συμβούλιον, τὸ τῶν «δημιουργῶν» ἢ «προβούλων», οἵτινες μετὰ τοῦ στρατηγοῦ παρεσκεύαζον τὰ προβουλευμένα, τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν κοινὴν σύνοδον.

Ἡ κοινὴ σύνοδος τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας συνήρχετο δις τοῦ ἔτους ἐν Αἰγίῳ, ἐκτάκτως δὲ καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ ἀπεφάσιζε περὶ τῶν ὑποθέσεων ἐκεῖνων, τὰς ὁποίας τὸ συμβούλιον τῶν «προβούλων» ὑπέβαλλεν εἰς αὐτήν. Ἐν γένει δὲ ἀπεφάσιζε περὶ ὧν καὶ τὸ Παναιτώλιον.

Ψυχὴ καὶ δεξιὸς βραχίων τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας ἦτο ὁ Ἀρα-

τος, ὅστις ἐλευθερώσας τὴν πατρίδα τοῦ Σικυῶνα ἀπὸ τοῦ τυράννου Νικοκλέους προσέθηκεν αὐτὴν εἰς τὴν Συμπολιτείαν τῶν Ἀχαιῶν. Ἐκλεχθεὶς δὲ στρατηγὸς διετέλεσε τοιοῦτος ἐπὶ τριακονταετίαν σχεδὸν ἐκλεγόμενος κατὰ πᾶν δεύτερον ἔτος. Ὁ Ἄρατος ἤγνωσε μετὰ τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας τὸ Ἄργος, τὴν Κόρινθον καὶ ἄλλας πολλὰς πόλεις.

Ὁ μέγας σκοπὸς τοῦ Ἀράτου ἦτο νὰ ἐλευθερώσῃ ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τῶν τυράννων καὶ ἀπὸ τῆς μακεδονικῆς ἐπιρροῆς καὶ νὰ ἐνώσῃ τοὺς Πελοποννησίους εἰς ἓν σταθερὸν καὶ συμπαγὲς πολιτικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον νὰ ἔχῃ τὰ αὐτὰ νόμιμα, τὰ αὐτὰ ἥθη καὶ τὰ αὐτὰ συμφέροντα. Ἀλλ' ὁ σκοπὸς οὗτος τοῦ Ἀράτου δὲν ἐπραγματοποιήθη ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕνεκα τῆς ἀντιζηλίας τῆς Αἰτωλικῆς Συμπολιτείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἕνεκα τῶν πολέμων πρὸς τὴν Σπάρτην καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ταραχῶν.

§ 22. Ἀπόπειρα μεταπολιτεύσεως ἐν Σπάρτῃ. — Ἄγρις ὁ Δ' καὶ Κλεομένης ὁ Γ'.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λυσάνδρου καὶ τοῦ Ἀγησιλάου μεγάλη μεταβολὴ εἶχεν ἐπέλθῃ ἐν Σπάρτῃ ἐπὶ τὸ χεῖρον. Τὸ πολίτευμα τοῦ Λυκούργου μόνον τοὺς τύπους διετήρησε, κατὰ τὰ ἄλλα δὲ παρεβιάσθη ἐντελῶς. Τὰ κτήματα καὶ πάλιν περιήλθον εἰς ὀλίγους Σπαρτιάτας, οἱ δὲ λοιποὶ κατήντησαν εἰς μεγάλην πενίαν. Ἡ ἀπόλαυσις τοῦ πλούτου παρήγαγε τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν, ἕνεκα τῶν ὁποίων τὰ ἥθη διεφθάρησαν. Ἐνεκα τούτου ἡ Σπάρτη εἰς μὲν τὸ ἐσωτερικὸν ἔπασχεν, εἰς δὲ τὸ ἐξωτερικὸν ἦτο ἀφανής.

Ἐκ τῶν δύο βασιλέων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Ἄγρις ὁ Δ', αἰσθανόμενος ἀποστροφὴν πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν διαφθορὰν τῶν ἡθῶν, διενόηθη νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἰσότητά τῶν περιουσιῶν καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ τὰ ἀρχαῖα καὶ ἀσθηρὰ ἥθη. Ἀλλ' εἰς τὴν προαίρεσιν ταύτην τοῦ εὐγενοῦς καὶ μεγαλοψύχου Ἀγιδος, ὅστις πρῶτος ἔβηκεν εἰς τὸ μέσον τὴν περιουσίαν τοῦ ἀνερχομένην εἰς 600 τάλαντα, ἀντίστησαν οἱ πλούσιοι καὶ ὁ ἕτερος βασιλεὺς Λεωνίδας. Ὅθεν συλλαμβάνεται ὁ Ἄγρις καὶ ἀπάγεται εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἐκεῖ στραγγαλίζεται. Μετ' αὐτοῦ δὲ στραγγαλίζεται καὶ ἡ μάμμη τοῦ Ἀρχιδάμεια καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Ἀγησιστράτη (241).

Ὁ Λεωνίδας ἐβασίλευεν ἤδη μόνος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ χήρα τοῦ Ἀγιδος Ἀγιάτις ἦτο νέα, ὡραία, καὶ πολλὴ πλουσία, ὁ Λεωνίδας συνέ-

ζευξεν αὐτὴν μετὰ τοῦ υἱοῦ του Κλεομένους, ὅστις ἦτο πολὺ νέος. Ὁ Κλεομένης ἀκούων τὴν μεγαλόφρονα σύζυγόν του, τὴν ὁποίαν περιπαθῶς ἠγάπα, ὁμιλοῦσαν συνεχῶς περὶ τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν εὐγενῶν προαιρέσεων τοῦ Ἀγιδος τοσοῦτον ἐνεθουσιάσθη ὥστε, ὅταν παρῆλθε τὴν βασιλείαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, ἀπεφάσισε νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὸς τὰ μεγαλεπήβολα σχέδια τοῦ Ἀγιδος. Βλέπων δὲ ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐν Σπάρτῃ ἦτο ἀπλὴ σκιά, ὅλη δὲ ἡ δύναμις ἦτο εἰς χεῖρας τῶν ἐφόρων, πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων του κατενόησεν ὅτι ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῇ τὴν βίαν.

Κατὰ πρῶτον ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ κατέλαβε τὸ Ἀθήναιον, τὸ ὅποτον ἔκειτο εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μεγαλοπόλεως. Ὁ Ἀρατος ἐπεχείρησε νὰ κυριεύσῃ αὐτό, ἀλλ' ἀπεκρούσθη. Ἐντεῦθεν ἐξεργάγῃ πόλεμος μεταξὺ Σπάρτης καὶ Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας, πόλεμος ὀλέθριος δι' ἀμφοτέρω τὰ μέρη, ὀνομασθεὶς «Κλεομενικὸς πόλεμος».

Ἀφ' οὗ ὁ Κλεομένης ἐκυρίευσεν καὶ τινὰς ἄλλας ἀρκαδικὰς πόλεις καὶ ἐγένετο οὕτω πολὺ δημοτικώτερος τῶν ἐφόρων, θεωρήσας κατὰλληλον τὴν στιγμήν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων του ἐπιστρέφει εἰς τὴν Σπάρτην καὶ συλλαμβάνει ἐν καιρῷ νυκτὸς τοὺς ἐφόρους καὶ φονεύει αὐτούς. Τὴν πρωτὰν καλεῖ τὸν λαὸν εἰς συνέλευσιν, δικαιολογεῖ τὴν διαγωγὴν του καὶ ἐξηγεῖ τοὺς σκοποὺς του Ἀμέσως τότε πρῶτος αὐτὸς καὶ ἔπειτα οἱ ὁμοφρονοῦντες φίλοι του παραχωροῦσιν εἰς τὸ κοινὸν τὰς γαίας των· ἡ χώρα διενεμήθη εἰς κλήρους· τὰ χρέη ἐθεωρήθησαν ὡς ἀποσβεσθέντα· καὶ τὰ συσσίτια ἐπανελήφθησαν.

Ἐνθὺς μετὰ ταῦτα ὁ Κλεομένης θέλων νὰ καταβάλλῃ ἐντελῶς τὸν ἐχθρὸν του Ἀρατον, προσέει δὲ νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν Σπάρτην τὴν ἡγεμονίαν ὅλης τῆς Πελοποννήσου, εἰσέβαλε καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν. Τότε ὁ Ἀρατος ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονον τὸν Δώσωνα, προτιμήσας νὰ καταστρέψῃ ὅλον τὸ ἔργον του καὶ νὰ ὑποβάλλῃ πάλιν τὴν Πελοπόννησον ὑπὸ τὸν μακεδονικὸν ζυγόν. Ὁ Ἀντίγονος εἰσβάλει τότε εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ 20 χιλ. πεζῶν καὶ 1400 ἵππῶν· μάχης δὲ κρισίμου συγκροτηθείσης εἰς τὰ στενὰ τῆς Σελλασίας (222 π. Χ.), ὁ Κλεομένης ἐνίκηθη. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ διεκρίθη ὁ νεαρὸς Μεγαλοπολίτης Φιλοποίμην, ἀπλοῦς ὢν ἱππεὺς τότε.

Ὁ Κλεομένης, μὴ βλέπων τί ἡδύνατο πλέον νὰ πράξῃ ἐν Πελο-

ποννήσῳ, ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου ἡτύοκτόνησεν. Ὁ δὲ νικητὴς Ἀντίγονος εἰσελθὼν εἰς τὴν Σπάρτην ἀνέτρεψε τὰς πολιτικὰς μεταβολὰς τοῦ Κλεομένουσ· ἀφ' οὗ δὲ ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῇ μακεδονικὴν φρουράν, ἐπανήλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν.

§ 23. Φιλοποίμην ὁ Μεγαλοπολίτης.

Τὸν Ἄρατον ἀποθανόντα διεδέχθη ἐν τῇ στρατηγίᾳ τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας ὁ ἐνδοξος Μεγαλοπολίτης Φιλοποίμην. Ὁ Φιλοποίμην ὑπῆρξεν εἰς ἐκ τῶν μεγίστων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, πεποικισμένος μὲ προιεργήματα καὶ μὲ ἀρετὴν ἀξίαν ἐνδοξοτέρων χρόνων. Εἰς τοὺς πολέμους ὁ Φιλοποίμην ἦτο ἀτρόμητος. Ἀπλοῦς ὢν ἱππεὺς διέπρεπεν, ὥς εἶδομεν, εἰς τὴν ἐν Σελλασίᾳ μάχην καὶ εἰς αὐτὸν κυρίως ὤφειλετο ἡ μεγάλη ἐκείνη νίκη. Βραδύτερον ὁ Φιλοποίμην διωρίσθη ὑπαρχος καὶ ἔπειτα στρατηγὸς τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας.

Ὁ Φιλοποίμην ἀπῆλλαξε τὴν Σπάρτην ἀπὸ τῶν δύο φοβερῶν τυράννων Μαχανίδα καὶ Νάβιδος, καὶ προσήγαγεν αὐτὴν εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν Συμπολιτείαν. Μετ' ὀλίγον προσῆλθον καὶ οἱ Μεσσήνιοι καὶ οἱ Ἠλεῖοι καὶ τοιοῦτοτρόπως τὸ περὶ 190 π. Χ. ἅπανα ἡ Πελοπόννησος ὑπῆχθη ὑπὸ τὴν Ἀχαϊκὴν Συμπολιτείαν.

Ὁ Φιλοποίμην ὀκτάκις ἐξελέχθη στρατηγὸς τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας. Τῷ 183 π. Χ. ἑβδομηκοντοῦτης ὢν εὐρίσκετο ἐν Ἀργεὶ πυρέσσων· μαθὼν δὲ ὅτι οἱ Μεσσήνιοι ἀπεσιτάτησαν ἀπὸ τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας, ἔσπευσεν ἀμέσως εἰς Μεγαλόπολιν καὶ στρατολογήσας ὅσους ἡδύνατο ἱππεῖς ὥρμησεν ἐναντίον τῶν ἀποστατῶν, τοὺς ὁποίους ἔτρεπεν εἰς φυγὴν. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ καταφθάνει μεγάλη ἐπικουρία εἰς τοὺς ἀποστάτας. Ὁ Φιλοποίμην, ἵνα μὴ περικυλωθῇ, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὑποχώρησις ἐγένετο διὰ τόπων δυσβάτων καὶ ἀποκρήμνων, σφαλέντος τοῦ ἵππου ὁ Φιλοποίμην κατέπεσεν ἐπὶ πετρῶν ἀναισθητός. Οἱ ἐχθροὶ ἀμέσως σπεύσαντες συλλαμβάνουσιν αὐτὸν καὶ θριαμβευτικῶς ἀπάγουσι δέσμιον εἰς Μεσσήνην, ὅπου τὸν ἠνάγκασαν νὰ πῇ τὸ κώνειον.

Ὁ νέος στρατηγὸς Λυκόρτας στρατεύσας ὑπήγαγεν αὖθις τὴν Μεσσηνίαν ὑπὸ τὴν Ἀχαϊκὴν Συμπολιτείαν καὶ ἐτιμώρησε διὰ θανάτου τοὺς φονεῖς τοῦ Φιλοποίμενος.

Τοιοῦτοτρόπως ἐξέλιπεν ἐκ τοῦ κόσμου ὁ Φιλοποίμην, τὸν ὅποιον οἱ ἱστορικοὶ ὠνόμασαν «ἔσχατον τῶν Ἑλλήνων». Καὶ ἀληθῶς ὑπῆρ-

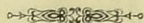
ξεν ὁ ἔσχατος τῶν Ἑλλήνων, διότι μετ' αὐτὸν οὐδένα μέγαν ἄνδρα ἀνέδειξεν ἢ Ἀρχαία Ἑλλάς, ἣτις περιελθοῦσα εἰς τὴν ἐσχάτην παρακμὴν ὑπέκλυψε μετ' οὐ πολὺ εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ὥς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, καὶ ἐγένετο ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία.

Ἀδελφίδες.

21. Τί γνωρίζεις περὶ Αἰτωλῶν καὶ τῆς συμπολιτείας αὐτῶν;—Τίνας προΐσταντο τῆς Αἰτωλικῆς συμπολιτείας;—Ποῦ καὶ πότε συνήρχετο ἡ σύνοδος τῶν Αἰτωλῶν, πῶς ἐκαλεῖτο αὕτη καὶ ποῖον ἦτο τὸ ἔργον τῆς;—Ὡφείλεις τὴν Ἑλλάδα ἢ Αἰτωλικὴν Συμπολιτείαν;—Ποῖαι πόλεις κατ' ἄρχαίαν ἀπετέλουν τὴν Ἀχαϊκὴν Συμπολιτείαν;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ δεσμοῦ τῶν πόλεων τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας;—Τίνας προΐσταντο τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας καὶ ὑπὸ τίνος ἐξελέγοντο;—Ποῖον συμβούλιον ὑπῆρχε παρὰ τῷ στρατηγῷ;—Τί γνωρίζεις περὶ Ἀράτου καὶ περὶ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ;—Ἐπένυχεν ὁ σκοπὸς του;

22. Ὅποία ἦτο ἡ κατάστασις ἐν Σπάρτῃ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Ἀγιδος τοῦ Δ';—Τίς ἀπεφάσισε νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ σχέδια τοῦ Ἀγιδος καὶ πῶς ἐρμήθη εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Κλεομενικοῦ πολέμου;—Τί νὰ τὸ πρόψῃ ὁ Κλεομένης ἐξετέλεσε τὰ σχέδιά του;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἐν Σελλασίᾳ μάχης καὶ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κλεομένου;—Τί ἔκαμεν ὁ Ἀντίγονος ὁ Δάσων μετὰ τὴν ἐν Σελλασίᾳ νίκην του;

24. Ποῖος διεδίδχθη τὸν Ἀρατον ἐν τῇ στρατηγίᾳ τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας;—Ὅποῖος τις ὑπῆρξεν ὁ Φιλοπόμην;—Ἀπὸ τίνων τυράννων ἀπήλλαξε τὴν Σπάρτην ὁ Φιλοπόμην;—Ποσάκις ἐξελέχθη στρατηγὸς τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας ὁ Φιλοπόμην;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Φιλοπόμενος;—Πῶς ὠνομάσθη ὁ Φιλοπόμην ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν καὶ διατί;

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Ἱστορία τῶν Ῥωμαίων.

Ἡ ἱστορία τῶν Ῥωμαίων ἀρχεῖται ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης καὶ τελευτᾷ εἰς τὴν κατάλυσιν τοῦ δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους (754 π. Χ. 476 μ. Χ.) διαιρεῖται δὲ εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους.

α') Εἰς τὴν περίοδον τῆς βασιλείας (754—510 π. Χ.)

β') " " " τῆς δημοκρατίας (510—30 π. Χ.)

γ') " " " τῆς αὐτοκρατορίας (30 π. Χ.—476 μ. Χ.)

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΩΤΗ

§ 24. Παραδόσεις περὶ Λατίον καὶ περὶ κτίσεως τῆς Ῥώμης.

Τὰ περὶ κτίσεως τῆς Ῥώμης εἶνε ὅλως μυθώδη. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Αἰνείας διασωθεὶς ἐκ τῆς καταστροφῆς τῆς Τροίας μετὰ

πολλὰς περιπλανήσεις καὶ κινδύνους ἤλθε μετὰ τοῦ υἱοῦ του Ἀσκανίου καὶ πολλῶν ἄλλων φυγάδων Τρώων εἰς τὸ Λάτιον τῆς Ἰταλίας¹, ὅπου ἐβασίλευσεν ὁ Λατῖνος. Λαβὼν δὲ σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Λατίνου Λαβινίαν, ἐγένετο αὐτὸς βασιλεὺς τοῦ Λατίου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ του.

Τὸν Αἰνείαν διεδέχθη ὁ υἱὸς του Ἀσκάnios ἢ Ἰουλος, ὅστις ἔκτισε νέαν πρωτεύουσάν τοῦ Λατίου τὴν Ἀλβαν Λόγγαν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀσκανίου ἐβασίλευσαν 12 βασιλεῖς ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Αἰνείου. Ἐκ τούτων τελευταῖος ἦτο ὁ Νουμίτωρ, ὅστις εἶχεν ἀδελφὸν καλούμενον Ἀμούλιον. Ὁ Ἀμούλιος, φιλόδοξος ὢν, ἐξεθρόνισε τὸν Νουμίτωρα καὶ ἤρπασεν αὐτὸς τὴν βασιλείαν. Ἰνα δὲ ἐξασφαλισθῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου, τὸν μὲν υἱὸν τοῦ Νουμίτωρος ἐφόνευσεν, τὴν δὲ κόρην αὐτοῦ Ῥέαν Σιλβίαν κατέταξε μεταξὺ τῶν Ἑστιάδων διὰ τὰ μείνη, κατὰ τὸν νόμον, ἄγαμος.

Ἡ Ῥέα Σιλβία ὅμως ἔτεκεν ἐκ τοῦ Ἀρεως δίδυμα ἄρρενα τέκνα. Ὁ Ἀμούλιος, ἅμα ἔμαθε τοῦτο, τὴν μὲν μητέρα ἐφόνευσεν, τὰ δὲ παῖδιά διέταξε τὰ θύψωσιν εἰς τὸν Τίβεριν ποταμόν. Ἀλλὰ κατὰ σύμπτωσιν ὁ ποταμὸς εἶχε πλημμυρῆσιν τότε, ἡ δὲ σκάφη, ἐντὸς τῆς ὁποίας εἶχον τεθῆ τὰ παῖδιά, ἐφέρετο ἡρέμα ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον τὰ ὕδατα ἀπεσύρθησαν, ἡ σκάφη ἐστάνη εἰς τὴν ῥίζαν ἀγριοσυκῆς. Ποιμὴν δέ τις, Φανστύλος καλούμενος, διερχόμενος ἐκεῖθεν καὶ ἰδὼν τὰ παῖδιά ἔλαβεν αὐτὰ καὶ τὰ ἀνέθρεψε· ὠνόμασε δὲ αὐτὰ Ῥωμύλον καὶ Ῥῶμον.

Ὁ Ῥωμύλος καὶ ὁ Ῥῶμος ἡλικιωθέντες καὶ μαθόντες ἐκ τύχης τὴν ἀληθῆ καταγωγὴν των, τὸν μὲν Ἀμούλιον ἐφόνευσαν, τὸν δὲ πάππον των Νουμίτωρα ἀποκατέστησαν ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ἐπεὶ ἐξήτησαν καὶ ἔλαβον παρὰ τοῦ πάππου των τὴν ἄδειαν τὰ κτίσωσιν πόλιν εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐσώθησαν, ἦτοι ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παλατίνου λόφου.

¹ Ἡ Ἰταλία διηρεῖτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους εἰς τρεῖς μέρη α) τὴν ἄνω ἢ βόρειον Ἰταλίαν β') τὴν μέσην Ἰταλίαν καὶ γ') τὴν κάτω ἢ νότιον Ἰταλίαν, ἡ ὁποία καὶ Μεγάλη Ἑλλάς ὠνομάζετο ἔνεκα τῶν πολλῶν ἐν αὐτῇ ἑλληνικῶν ἀποικιῶν.

Ἡ μέση Ἰταλία περιελάμβανε τὰς ἐξῆς χώρας 1) τὴν Ἑτρουρίαν ἢ Τυρρηνίαν 2) τὸ Λάτιον, 3) τὴν Καμπανίαν, 4) τὴν Ὀμβρικὴν, 5) τὴν Πικεντίνην καὶ 6) τὴν Σαμνιτίδα. Ἡ δὲ κάτω Ἰταλία περιελάμβανε 1) τὴν Ἀπουλίαν, 2) τὴν Καλαυρίαν, 3) τὴν Λευκανίαν, 4) τὴν Βρετίαν.

Ἄμα ἐκτίσθη ἡ πόλις (754 π. Χ.) ἡγέρθη φιλονικία μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν τὶς νὰ δώσῃ τὸ ὄνομα εἰς τὴν πόλιν. Ὑπερισχύσας δὲ ὁ Ῥωμύλος ὠνόμασεν αὐτὴν Ῥώμην. Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ Ῥῶμος ἀπέθανε.

§ 25. Ῥωμύλος (754-716 π. Χ.)

Ἀποθανόντος τοῦ Ῥώμου, ἔμεινε μόνος βασιλεὺς ὁ Ῥωμύλος. Ἡ πόλις ἦτο ἐτοίμη. Ἄλλ' ἔστερεῖτο κατοίκων. Ὁ Ῥωμύλος, ἵνα αὐξήσῃ τοὺς κατοίκους τῆς Ῥώμης, ἐκήρυξεν αὐτὴν ἄστυλον εἰς πάντας τοὺς φυγάδας καὶ τοὺς κακούργους πάσης πόλεως. Διὰ τοῦ μέτρου δὲ τούτου ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων ἠδξήθη. Ἀλλὰ δὲν εἶχον γυναῖκας ἐκτὸς ὀλίγων. Ἐζήτησαν λοιπὸν τοιαύτας παρὰ τῶν γειτονικῶν λαῶν· ἐκεῖνοι ὁμως ἡρνήθησαν νὰ δώσωσι τὰς θυγατέρας των εἰς ληστὰς καὶ κακούργους. Τότε ὁ Ῥωμύλος ἐμηχανεύθη τὸ ἐξῆς. Προεκήρυξε πανηγυρικοὺς ἀγῶνας πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ προσεκάλεσεν εἰς αὐτοὺς τοὺς πέριξ λαοὺς Σαβίνους, Λατίνους καὶ ἄλλους. Οἱ λαοὶ οὗτοι ἐκ περιεργίας νὰ ἴδωσι καὶ τὴν νέαν πόλιν προσῆλθον μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων των. Ἐν ᾧ ὁμως ἀνύποπτοι ἐθρόνιστον τοὺς ἀγῶνας, οἱ Ῥωμαῖοι ὀρμήσαντες ἤρπασαν τὰς θυγατέρας αὐτῶν καὶ κατέστησαν αὐτὰς συζύγους των.

Οἱ λαοὶ οὗτοι μὴ ἀνεχόμενοι τὴν ὕβριν ἔλαβον τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Ἐπειδὴ ὁμως δὲν ἐπῆλθον ὅλοι συγχόνως καὶ αὐτῆς Ῥώμης, ἀλλ' ἐνήργησαν μεμονωμένως, ἐνίκηθησαν ἀλληλοδιαδόχως. Τελευταῖοι ἐστράτευσαν οἱ ἐκ τῆς πόλεως Κύρεως Σαβῖνοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως των Τίτου Τατίου, οἵτινες πολυπληθέστεροι ὄντες ἠνάγκασαν τοὺς Ῥωμαίους νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὴν ἀκρόπολιν αὐτῶν, τὸ Καπιτώλιον. Ὁ Τάτιος ἐγένετο κύριος τοῦ Καπιτωλίου διὰ προδοσίας κόρης τινός, Ταρπηίας καλουμένης. Ὅτε ὁμως κατόπιν συνήφθη μίχῃ μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Σαβίνων, ἐρρίφθησαν εἰς τὸ μέσον μὲ λελυμένην τὴν κόμην αἱ θυγατέρες τῶν Σαβίνων καὶ κατώρθωσαν διὰ πολλῶν παρακλήσεων νὰ συμφιλιώσωσι τοὺς δύο λαοὺς, δηλώσασαι ὅτι εἶνε ἡδωχαριστημένα ἀπὸ τοὺς συζύγους των.

Μετὰ τὴν συμφιλίωσιν οἱ Σαβῖνοι κατέλιπον τὴν πόλιν των Κύριν καὶ μετενάστευσαν εἰς Ῥώμην, κατόκησαν δὲ ἐπὶ τοῦ Κυριναλίου λόφου. Οἱ δύο λαοὶ ἀπετέλεσαν συμπολιτείαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ συνεβασίλευον ὁ Τάτιος καὶ ὁ Ῥωμύλος. Σύγκλητος δὲ (Βουλὴ) ἔξ 100 Ῥωμαίων καὶ 100 Σαβίνων συνεσκέπτετο περὶ τῶν κοινῶν τῆς πολι-

τείας πραγμάτων. Μετά τινα ἔτη ἀπέθανεν ὁ Τάτιος. Τότε αἱ δύο κοινότητες συνηνώθησαν εἰς μίαν καὶ ἀνεγνώρισαν ὡς μόνον βασιλείαν τὸν Ῥωμύλον. Ὁ Ῥωμύλος ἐκυβέρνησε συνετῶς καὶ διεξήγαγεν ἐπιτυχεῖς πολέμους. Ἐπειδὴ ὁμως ἐφέρετο δεσποτικῶς πρὸς τοὺς συγκλητικούς, οὗτοι ἐδολοφόνησαν αὐτόν. Ἵνα δὲ καθησυχάσωσι τὸν λαόν, διέδωκαν ὅτι, ἐν ᾧ ἐπεθεώρει τὸν στρατὸν ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἀρεως, ἐγερθείσης φοβερᾶς θυνέλλης ἀνηρπάγη εἰς τοὺς οὐρανούς ὑπὸ τοῦ πατρὸς του Ἀρεως. Ὁ δεισιδαίμων ῥωμαϊκὸς λαὸς ἐπίστευσε τοῦτο καὶ ἐλάτρευσε τὸν Ῥωμύλον ὡς θεὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Κυρίνον.

§ 26. Νουμᾶς Πομπίλιος (714—672 π. Χ.)

Ἀποθανόντος τοῦ Ῥωμύλου, ἡ Σύγκλητος διεχειρίσθη τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ ἓν ἔτος· ἔπειτα δὲ ἐξελέχθη βασιλεὺς ὁ δίκαιος καὶ εὐσεβὴς Νουμᾶς Πομπίλιος, Σαβίνος τὴν καταγωγὴν. Ὁ Νουμᾶς ἦτο εἰρηνικὸς βασιλεὺς. Ἀπασαν τὴν προσοχὴν του ἐπέσκησεν εἰς τὰ θρησκευτικὰ πράγματα, ἐπιθυμῶν διὰ τῆς θρησκείας νὰ πραῦνη τὰ ἄγρια ἦθη τῶν Ῥωμαίων. Ἐκανόνισε λοιπὸν τὰ τῆς λατρείας τῶν θεῶν, διαιρέσας τοὺς ἱερεῖς εἰς διαφόρους τάξεις, τῶν ὁποίων ἀνωτέρα ἦτο ἡ τῶν «ποντιφῆκων» (ἀρχιερέων). Ἡὔξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἑστιάδων παρθένων, αἵτινες ἔργον εἶχον νὰ διατηρῶσιν ἄσβεστον τὸ πῦρ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἑστίας καὶ αἵτινες προσέτι ἦσαν ὑποχρεωμέναι νὰ διαμένωσιν ἄγαμοι. Ἰδρυσεν ναὸν δίπυλον εἰς τὸν ἀμφιπρόσωπον Ἰανόν, τοῦ ὁποίου αἱ θύραι ἐν καιρῷ μὲν εἰρήνης ἦσαν κλεισταί, ἐν καιρῷ δὲ πολέμου ἀνοικταί.

Ἵνα δὲ δώσῃ μεγαλειέταν σημασίαν εἰς τοὺς νόμους του καὶ καταστήσῃ αὐτοὺς μᾶλλον σεβαστοὺς παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, διέδωκεν ὅτι ὑπηγόρευσε εἰς αὐτὸν τούτους ἡ νύμφη Ἥγερία, μετὰ τῆς ὁποίας δῆθεν ἐλάμβανε συχνὰς συνεντεύξεις εἰς τι πλησίον τῆς Ρώμης ἄλσος.

Ἀδελφίδες.

24—25. Εἰς πόσας καὶ ποίας περιόδους διαιρεῖται ἡ ῥωμαϊκὴ ἱστορία;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Αἰνείου;—Τίς διεδέχθη τὸν Αἰνείαν καὶ τί ἔκτισεν οὗτος;—Πόσοι βασιλεῖς ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Αἰνείου ἐβασίλευσαν ἐν Ἀλβᾷ Λόγγῳ καὶ ποῖος ἦτο ὁ τελευταῖος;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ῥωμύλου καὶ τοῦ Ῥώμου καὶ τί περὶ τῆς κτίσεως τῆς Ῥώμης;—Διὰ τίνος μέσου ὁ Ῥωμύλος ἠὔξησε τοὺς κατοίκους τῆς Ῥώμης;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἀρπαγῆς τῶν Σαβίνων παρθένων;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς Ταραχῆας;—Πῶς ἐπῆλθε συμφιλίωσις μετὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ Σαβίνων, καὶ τί προέκυψεν ἐκ τούτου;—Πῶς ἀπέθανεν ὁ Ῥωμύλος;

16. Τίς διεδέχθη τὸν Ῥωμύλον καὶ εἰς τί οὗτος ἐπέσκησε κυρίως τὴν προσο-

χήν του; — Πῶς ἐκανόνισε τὰ θρησκευτικὰ πράγματα ὁ Πομπήλιος; — Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰαννοῦ καὶ τῆς περὶ τῆς Ἡγερίδας;

§ 27. Τύλλος Ὀστίλιος (672—640) καὶ
Ἄγκος Μάρκιος (640—616 π. X.)

Τὸν Νουμῶν Πομπήλιον διεδέχθη ὁ Λατίνος Τύλλος Ὀστίλιος, ὅστις ἦτο λίαν φιλοπόλεμος. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐξεργράγη ἔνεκεν ἀντιξηλίας πόλεμος μεταξὺ Ῥώμης καὶ Ἀλβας Λόγγας. Ἡ Ἀλβα Λόγγα ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ κατεσκάφη, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς ἤλθον καὶ κατόκησαν ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ τοῦ Καιλίου λόφου.

Τέταρτος βασιλεὺς τῆς Ῥώμης ἦτο ὁ Ἄγκος Μάρκιος, ἑγγονος τοῦ Νουμᾶ. Οὗτος ἐνεψύχωσε τὴν γεωργίαν· ἔκτισεν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Τιβέρεως τὸ ἐπίνειον τῆς Ῥώμης Ὤστιν. Καίτοι δὲ ἦτο εἰρηνικὸς βασιλεὺς, ὅμως ἐπολέμησε πρὸς τοὺς Λατίνους καὶ κατέστρεψε τέσσαρας πόλεις αὐτῶν, τοὺς δὲ κατοίκους μετόκησεν εἰς Ῥώμην ἐπὶ τοῦ Ἀβεντίνου λόφου. Οἱ νέοι οὗτοι κάτοικοι ἀπετέλεσαν τὴν τάξιν τῶν πληβείων.

§ 28. Ταρκύνιος ὁ πρεσβύτερος (616—578)
καὶ Σέρβιος Τύλλιος (578—534 π. X.)

Ὁ Ἄγκος Μάρκιος ἀποθανὼν ἀφῆκεν ἐπίτροπον τῶν δύο ἀνηλίκων τέκνων τοῦ Ταρκύνιον τὸν πρεσβύτερον, ὅστις, ὥς λέγεται, ἦτο υἱὸς τοῦ ἐκ Κορίνθου Δημαράτου. Ὁ Ταρκύνιος ὅμως καταπατήσας τὰ δικαιώματα τῶν ἀνηλίκων τέκνων τοῦ Ἀγκου Μαρκίου ἐγένετο αὐτὸς βασιλεὺς. Ὁ Ταρκύνιος ἐκυβέρνησε πολὺ καλῶς. Διεξήγαγε πολλοὺς πολέμους ἐπιτυχεῖς. Κατεσκεύασεν ἐν Ῥώμῃ τὴν μέχρι σήμερον σφαιρομένην μεγίστην ὑπόνομον, διὰ τῆς ὁποίας διωχετεύοντο εἰς τὸν Τίβεριν τὰ λιμνάζοντα ὕδατα καὶ αἱ ἀκαθαρσίαι τῆς πόλεως. Κατεσκεύασε τὴν Ἀγορὰν, ἐν τῇ ὁποίᾳ βραδύτερον ἐγίνοντο αἱ συνελεύσεις τοῦ λαοῦ, καὶ τὸν μέγιστον ἵππὸδρομον, ὅστις εἶχε σχῆμα ἀμφιθεατρικὸν καὶ περιελάμβανε πολλὰς χιλιάδας θεατῶν, ἐτελοῦντο δὲ ἐν αὐτῷ οἱ δημόσιοι ἀγῶνες. Τέλος ὅμως ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Ἀγκου Μαρκίου.

Τὸν Ταρκύνιον τὸν πρεσβύτερον διεδέχθη ὁ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸς αὐτοῦ Σέρβιος Τύλλιος. Ὁ Σέρβιος Τύλλιος ὑπῆρξεν εἰς τῶν λαμπροτέρων βασιλέων τῆς Ῥώμης καὶ ὁ πρῶτος μεταρρυθμιστὴς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πολιτεύματος.

Ἐν Ῥώμῃ ὑπῆρχον δύο τάξεις ἀνθρώπων, οἱ πατρίκιοι, οἵτινες ἀπειλοῦν τὸν ἀληθῆ ῥωμαϊκὸν λαὸν καὶ ἀπῆλθον ὅλων τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, καὶ οἱ πληβεῖοι, οἵτινες ἀποτελοῦντο ἐκ κατοίκων διαφόρων πόλεων, ὑποχρεωθέντων, ὥς εἶδομεν ἀνωτέρω, νὰ μετακινήσων εἰς Ῥώμην. Οἱ πληβεῖοι ἦσαν ἀποκεκλεισμένοι ἀπὸ τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, οὔτε ἐπειρέπετο εἰς αὐτοὺς νὰ συνδεθῶσι μὲ τοὺς πατρίκίους δι' ἐπιγαμίας.

Ὁ Σέρβιος Τύλλιος θέλων νὰ συγχωρῇ τὰς δύο ταύτας τάξεις (πατρίκίους καὶ πληβεῖους) εἰς μίαν κοινὴν πολιτείαν, διήρσεε πάντας τοὺς κατοίκους, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς περιουσίας, εἰς 6 κλάσεις, τὰς δὲ κλάσεις εἰς 193 λόχους. Συμφώνως δὲ μὲ τὴν διαίρεσιν ταύτην ἐφορολογοῦντο οἱ πολῖται, κατετάσσοντο εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, καὶ ἐψηφοφόρουν εἰς τὴν λογίτιδα ἐκκλησίαν.

Ὁ Σέρβιος Τύλλιος προσέθηκεν εἰς τὴν Ῥώμην τοὺς λόφους Ἡσκυλῖνον καὶ Οὐῖμινάλιον καὶ οὕτω ἡ Ῥώμη ἐγένετο ἐπτάλοφος ἦσαν δὲ οἱ ἐπὶ λόφοι οἱ ἑξῆς: Παλαιῖνος, Καπιτωλῖνος, Κυρινάλιος, Καίλιος, Ἀβενῖνος, Ἡσκυλῖνος καὶ Οὐῖμινάλιος.

§ 29. Ταρκύνιος ὁ ὑπερήφανος (534-510 π. Χ)— Κατάλυσις τῆς βασιλείας.

Τὸν Σέρβιον Τύλλιον ἐφόνευσεν ὁ ἄθλιος αὐτοῦ γαμβρὸς Ταρκύνιος ὁ ὑπερήφανος καὶ ἤρπασεν αὐτὸς τὴν βασιλείαν. Καὶ ὅπως διὰ τοῦ ἐγκλήματος ἀνέβη οὗτος εἰς τὸν θρόνον, οὕτω διὰ τοῦ ἐγκλήματος ἠθέλησε νὰ στερεωθῇ ἐπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ὅλη ἡ βασιλεία του ἐν τῇ ἐσωτερικῇ διοικήσει ὑπῆρξεν αὐθαίρετος καὶ τυραννική. Ἐξώρισε πολλοὺς ἐκ τῶν συγκλητικῶν, τοὺς ὁποίους ἐθεώρει ὑπόπτους, καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐκ τῶν πολιτῶν, τῶν ὁποίων τὰς περιουσίας ἤρπασεν. Ἐκ φόβου δὲ ἐξήρχετο πάντοτε περιστοιχιζόμενος ὑπὸ δορυφόρων.

Ἵνα ἀποσπᾷ τὴν προσοχὴν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων, ἀπησχόλει αὐτὸν πάντοτε εἰς ἐξωτερικοὺς πολέμους. Μεθ' ὅλους ὅμως τοὺς ἐπιτυχεῖς πολέμους τοῦ ἡ βασιλεία του ἦτο λίαν μισητή. Διὰ τοῦτο καθ' ὃν χρόνον ἐπολιόρκει τὴν πόλιν Ἀρδέαν, ὁ λαὸς παρακινούμενος ὑπὸ τοῦ Ἰουνίου Βρούτου προσέβη εἰς τὴν ἔξωσιν τοῦ Ταρκυνίου καὶ εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας (510 π. Χ.).

Ἀδελφεὶς.

27 — Ποῖος διεδέχθη τὸν Νουμῶν Πομπήλιον καὶ τί σπουδαῖον γεγονός συνέβη ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ; Τίς ἦτο ὁ Ἀγκος Μάρκιος καὶ τί ἐν γένει γνωρίζεις περὶ αὐτοῦ; — Τί γνωρίζεις περὶ τῶν πληβείων.

28—29. Ποῖος καὶ κατὰ ποῖον τρόπον διεδέχθη τὸν Ἀγκον Μάρκιον; — Πόσα ἔργα κατεσκεύασεν ἐν Ῥώμῃ ὁ Ταρκύνιος; — Τίς διεδέχθη τὸν Ταρκύνιον τὸν πρεσβύτερον καὶ τί γνωρίζεις περὶ τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ; — Εἰπέ μοι περὶ τῶν πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Σερβίου Τύλλου; — Ποιους λόφους προσέθηκεν εἰς τὴν Ῥώμην ὁ Σέρβιος Τύλλιος; — Πόσοι ἤδη ἐν ὅλῳ καὶ ποῖοι ἦσαν οἱ λόφοι οὗτοι; — Ποῖος διεδέχθη τὸν Σέρβιον Τύλλιον καὶ πῶς; — Ὅποια ὑπῆρξεν ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις τοῦ Ταρκυνίου τοῦ ὑπερηφάνου. — Εἰς τί ἀπασχόλει οὗτος τὸν λαὸν καὶ διὰ τί; — Πότε καὶ πῶς κατελύθη ἡ βασιλεία ἐν Ῥώμῃ;

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΕΝ ΡΩΜῃ (310-360 π.Χ.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

§ 30. Ὑπατοι—Πόλεμος κατὰ Πορσῆνα,

Καταλυθείσης τῆς βασιλείας, ἰδρύνθη ἐν Ῥώμῃ ἀριστοκρατικὴ δημοκρατία. Ἀντὶ ἐνὸς βασιλέως ἐξελέγοντο δύο ἄρχοντες ἐνιαύσιοι, καλούμενοι ὕπατοι, οἵτινες εἶχον τὴν ἀνωτάτην πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἐξουσίαν· πρῶτοι δὲ ὕπατοι ἐξελέχθησαν ὁ Ἰούνιος Βροῦτος καὶ ὁ Κολλατῖνος. Καὶ ὅμως μετ' ὀλίγον ἐξυφάνθη συνωμοσία σκοπὸν ἔχουσα τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἐκπτώτου βασιλέως. Ἡ συνωμοσία ἀνεκαλύφθη καὶ οἱ συνωμόται ἐτιμωρήθησαν αὐστηρότατα.

Μεταξὺ τῶν συνωμοστῶν ἦσαν καὶ οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Βροῦτου. Ὁ Βροῦτος παρέχων μοναδικὸν παράδειγμα ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν πατριδα ἀπέπνιξε πᾶν αἴσθημα φιλοστοργίας καὶ ὡς ἀνώτατος δικαστὴς διέταξε καὶ ἐθανατώθησαν καὶ οἱ δύο υἱοὶ του.

Ὁ ἐκπτωτος Ταρκύνιος κατέφυγε πρὸς τὸν Πορσῆναν, βασιλέα τῆς Ἑτρουσκικῆς πόλεως Κλουσίου, καὶ ἐζήτησε τὴν βοήθειαν αὐτοῦ. Ὁ Πορσῆνας, βλέπων μὲ ζυλότυπον βλέμμα τὴν ὀσημέραι αὔξανομένην δύναμιν τῶν Ῥωμαίων, ἐπῆλθε κατὰ τῆς Ῥώμης μετὰ πολυαριθμὸν στρατοῦ· νικήσας δὲ τοὺς Ῥωμαίους παρὰ τὸν Τίβεριν, ὤρμησε κατὰ τῆς πόλεως καὶ θὰ ἐκυρίευσεν αὐτήν, ἐὰν δὲν τὸν ἀνεχαίτιζεν ὁ Ὀράτιος Κόκλης.

Ὁ ἀνδρείος καὶ γενναῖος αὐτὸς νεανίας, βλέπων οὖν ἡ πατρίδα τὸν ἐκινδύνευεν, ἐστάθη ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ ποταμοῦ καὶ ἀπέκρουε τοὺς

πολεμίους, ἐν ᾧ οἱ Ῥωμαῖοι ὀπισθεν αὐτοῦ ἀπέκοπτον τὴν γέφυραν Ἀποκοπέισης τῆς γεφύρας, ὃ Κόκλης ἐρρίφθη εἰς τὸν ποταμὸν καὶ κολυμβῶν ἐσώθη.

Ἀλλὰ καὶ οὕτω ἡ Ῥώμη δὲν διέφυγεν ἐντελῶς τὸν κίνδυνον. Τότε ἀνεφάνη σωτὴρ αὐτῆς ὁ Μούκιος Σκαϊόλας. Οὗτος γνωρίζων τὴν Ἐτρουσκικὴν διάλεκτον μετέβη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Πορορήνα μὲ σκοπὸν νὰ φονεύσῃ αὐτόν· ἀλλὰ ἀπατηθεὶς ἐκ τῆς ἐνδυμασίας ἐφόνευσε τὸν γραμματέα αὐτοῦ. Συλληφθεὶς προσήχθη ἐνώπιον τοῦ Πορορήνα, ὅστις ἠπέλιθεν ὅτι θὰ φονεύσῃ αὐτόν. Ὁ Μούκιος τότε ἐξέτεινε τὴν χεῖρσ του ἐπὶ τῆς πλησίον ἀνημμένης πυρᾶς καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν νὰ καίηται· εἶπε δὲ εἰς τὸν Πορορήναν «ὅσον φοβοῦμαι τὸ πῦρ τοῦτο, τὸ ὁποῖον καίει τὴν χεῖρά μου, τόσον φοβοῦμαι καὶ τὰς ἀπειλὰς σου. Ἐκ πλάνης ἐφόνευσά σου, ἐν ᾧ ἤθελον νὰ φονεύσω σέ. Σοὶ λέγω δὲ μόνον ὅτι ὑπάρχουσι ἕτεροι τριακόσιοι Ῥωμαῖοι ὅμοιοι μὲ ἐμέ, οἵτινες σκοποὺν ἔχουσι νὰ σέ φονεύσωσιν».

Ὁ Πορορήνας ἐκπλαγείς διὰ τὸν πρωτοφανῆ ἡρωϊσμόν τοῦ Σκαϊόλα, ἐν ταυτῷ δὲ καὶ φοβηθεὶς, αὐτόν μὲν ἀπέλυσεν, πρὸς δὲ τοὺς Ῥωμαίους συνωμολόγησεν εἰρήνην.

§ 31. Δικτακτωρία.—Θάνατος τοῦ Ταρκυνίου.

Ὁ Ταρκύνιος δὲν ἀπηλίποθ' ἐκ τῆς ἀποτυχίας ταύτης. Κατέφυγεν εἰς τοὺς Λατίνους καὶ ἔπεισεν αὐτοὺς νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς Ῥώμης. Οἱ πληβεῖοι, πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως βασανιζόμενοι ὑπὸ τῶν πατρικίων, ἠρνήθησαν νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα καὶ ν' ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῶν Λατίνων, ἐὰν προηγουμένως δὲν ἐλάμβανον ἄφεισιν χρεῶν. Ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας. Τότε ἡ Σύγκλητος καὶ οἱ πατρίκιοι ἴδρυσαν τὴν ἀρχὴν τοῦ δικτάτωρος καὶ διὰ τοῦ μέτρου τούτου κατώρθωσαν ὥστε οἱ πληβεῖοι νὰ ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῶν Λατίνων. Ἦτο δὲ ὁ δικτάτωρ ἀνώτατος ἀρχὼν ἔχων ἀπερίοριστον ἐξουσίαν καὶ ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ἐπὶ πάντων τῶν πολιτῶν. Ἡ ἀρχὴ τοῦ δικτάτωρος δὲν διήρκει πλέον τῶν ἐξ μηνῶν. Ἐξελέγετο δὲ δικτάτωρ ἐν καιρῷ μεγάλου κινδύνου εἴτε ἐξωτερικοῦ εἴτε ἐσωτερικοῦ.

Οἱ Λατῖνοι ἐνικήθησαν ὑπὸ τοῦ δικτάτωρος Πορορήνου παρὰ τὴν Ῥηγίλλην λίμνην (496), ὃ δὲ Ταρκύνιος ἀπελπίσθεις κατέφυγεν εἰς

τὴν Κύμην τῆς Καμπανίας, ὅπου ἀπέθανε τῷ 493, οἱ δὲ Λατῖνοι προσῆλθον εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ῥωμαίων.

§ 32. Δημαρχία ἐν Ῥώμῃ (494 π. Χ.)

Ἀφ' οὗ ἀπέτυχον πᾶσαι αἱ προσπάθειαι τῶν πληβείων τοῦ ν' ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τῶν δεινῶν, τὰ ὅποια ὑφίσταντο ἐκ μέρους τῶν πατρικίων, ἡναγκάσθησαν οὗτοι ν' ἀποχωρῇσωσιν ἐκ τῆς Ῥώμης· ἐλθόντες δὲ εἰς τὸ καλούμενον «ἱερὰν ὄρος» (494) ἀπεφάσισαν νὰ ἰδρῶσιν ἐκεῖ νέαν πόλιν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς Ῥώμης. Οἱ πατρικιοὶ ἐταράχθησαν ἐκ τούτου καὶ προσεπάθησαν παντὶ τρόπῳ νὰ πείσωσι τοὺς πληβείους νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν Ῥώμην, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον. Ἐπὶ τέλους οἱ πατρικιοὶ ἔπεμψαν τὸν ἀγαπητὸν εἰς τοὺς πληβείους Μενήγιον Ἀγρίππαν, ὅστις κατώρθωσε νὰ μεταπείσῃ τοὺς πληβείους, ἀφ' οὗ ἔγιναν δεκταὶ καὶ αἱ ἀπαιτήσεις αὐτῶν α') νὰ ἐλευθερωθῶσιν ὅσοι εἶχον γείνη δοῦλοι ἕνεκα χρεῶν καὶ β') ν' ἀπαλλαγῶσι τῶν χρεῶν ὅσοι δὲν ἠδύναντο νὰ πληρῶσωσιν αὐτά.

Οἱ πληβεῖοι, πρὶν ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν Ῥώμην, ἐκτὸς τῆς ἀφέσεως τῶν χρεῶν, ἀπήτησαν προσέτι καὶ ἔλαβον τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγωσιν ἰδίους ἄρχοντας ἐκ τῆς τάξεώς των, καλουμένους «δημάρχους». Οἱ δημαρχοὶ οὗτοι, οἵτινες κατ' ἀρχὰς ἦσαν δύο, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἡβξήθησαν εἰς 10, ἐξελέγοντο κατ' ἔτος, εἶχον δὲ μεγίστην δύναμιν. Καθήμενοι εἰς τὸν εἴσοδον τοῦ βουλευτηρίου ἠδύναντο νὰ ματαιώνωσι πᾶσαν ἀπόφασιν τῆς Συγκλήτου καὶ τῶν ὑπάτων ἐπιβλαβῇ εἰς τοὺς πληβείους, ἐκφωνοῦντες τὸ νελο (=φέρω ἔνστασις). Ἐκρηγύχθησαν δὲ ἱεροὶ καὶ ἀπαραβίαστοι καὶ αἱ οἰκίαι αὐτῶν ἡμέραν καὶ νύκτα ἦσαν ἀνοικταί, ἵνα χρησιμεύωσιν ὡς ἄστυον εἰς τοὺς καταδιωκομένους.

§ 33. Κοριολλανός.

Ἀφ' οὗ διὰ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῶν δημάρχων ἐπῆλθε συμφιλίωσις πατρικίων καὶ πληβείων, οἱ Ῥωμαῖοι ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Οὐόλοκων, τοὺς ὁποίους ἐνίκησαν καὶ ἐκυρίευσαν τὴν πρωτ. αὐτῶν Κοριόλλην. Κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κοριόλλης διεκρίθη ὁ νεαρὸς πατρικίος Γάϊος Μάρκιος, ὅστις καὶ «Κοριολλανός» ἐπωνομάσθη. Μετά τινα χρόνον συνέβη σιτοδεία ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐστάλησαν πλοῖα εἰς Σικελίαν καὶ εἰς ἄλλα μέρη, ἵνα φέρωσι σῖτον. Οἱ δὲ ὅμως ἐπανῆλθον τὰ πλοῖα, ὁ Κοριολλανὸς προέτεινεν εἰς τὴν Σύγκλητον νὰ μὴ διανεμηθῇ

οἷτος εἰς τοὺς πληβείους, ἔὰν οὗτοι πρότερον δὲν συγκατατεθῶσιν εἰς τὴν κατάργησιν τῶν δημάρχων. Ὁ λαὸς τοσοῦτον ἐξωργίσθη κατὰ τοῦ Κοριολλανοῦ, ὥστε συνελθὼν εἰς ἐκκλησίαν κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς ἐξορίαν.

Ὁ Κοριολλανὸς πνέων ἐκδίκησιν κατέφυγεν εἰς τοὺς Οὐδόσκους καὶ γενόμενος ἀρχηγὸς αὐτῶν ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῆς Ῥώμης καὶ ἔφθασε πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῆς. Οἱ Ῥωμαῖοι καταληφθέντες ὑπὸ φόβου ἔπεμψαν πρὸς τὸν Κοριολλανὸν δύο πρεσβείας, ἵνα παρακαλέσωσιν αὐτὸν νὰ μὴ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του. Οἱ πρέσβεις ὁμῶς ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι. Τέλος μετέβη ἡ μήτηρ του καὶ ἡ σύζυγός του μετ' ἄλλων γυναικῶν. Ὁ Κοριολλανὸς πρὸ τῶν δακρύων καὶ τῶν θεορμῶν παρακλήσεων τῆς γηραιᾶς μητρὸς του ἐκάμφθη καὶ εἶπε πρὸς αὐτὴν «ὦ μήτερ, ἔσωσας μὲν τὴν πατρίδα, ἀπώλεσας ὁμῶς τὸν υἱόν σου»· λύσας δὲ τὴν πολιορκίαν ἀπῆλθεν· ἀλλ' οἱ Οὐδόσκοι ἐφόρνευσαν αὐτὸν ὥς μὴ ἐκτελέσαντα τὴν ὑπόσχασίν του.

Ἀδίκησεις.

30—31. Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐπάτων;—Ποῖοι ἦσαν οἱ πρῶτοι ὕπατοι τῆς Ῥώμης;—Ὅποσον παράδειγμα ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν πατρίδα παρέσχεν ὁ Βροῦτιος;—Τί γνωρίζεις περὶ Πορσίνας;—Τίς ἦτο ὁ Ὁράτιος Κόκλης, καὶ τίς ὁ Σκαίολος;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἐδρύσεως τῆς δικτατορίας ἐν Ῥώμῃ;—Ποία ἦτο ἡ ἐξουσία τοῦ δικτάτορος καὶ πόσον χρόνον διήρκει;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς παρὰ τὴν Ῥηγίλλην λίμνην μάχης καὶ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ταρκυνίου;

32—33. Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν πληβείων εἰς τὸ ἱερὸν ὄρος;—Τίς ἐπίεισε τοὺς πληβείους νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Ῥώμην καὶ ὑπὸ ποίοις ὅροις ἐπανῆλθον οὗτοι;—Εἶπε μοι τί γνωρίζεις περὶ δημάρχων;—Τίς ἦτο ὁ Κοριολλανός;—Διὰ τί ἐξωρίσθη οὗτος καὶ τι ἔκαμε μετὰ τὴν ἐξορίαν του;—Πῶς ἐσώθη ἐκ τοῦ κινδύνου ἡ Ῥώμη, οἷε ἐξεστράτευσεν κατ' αὐτῆς ὁ Κοριολλανός;

§ 34. Κικινινᾶτος.

Ἐν ἔτει 458 π. Χ. ὁ ὕπατος Μινουίκιος ἐπῆλθε μετὰ στρατοῦ ἐναντίον τῶν Αἰκούων, οἵτινες ἔκαμνον συχνὰς ληστρικὰς ἐπιδρομὰς κατὰ τῆς Ἰωμαϊκῆς ἐπικρατείας. Οἱ Αἰκονοὶ ὁμῶς ἐγκλείσαντες τὸν στρατὸν τοῦ Μινουικίου εἰς τι στενὸν παρὰ τὸ ὄρος Ἀλγιδον, ἔφερον αὐτὸν εἰς τοιαύτην ἀμηχανίαν, ὥστε δὲν ὑπελείπετο ἄλλο παρὰ νὰ παραδοθῇ.

Κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν ἡ Σύγκλητος ἔστρεψε τὰ βλέμματά της πρὸς τὸν γηραῖον Κόϊντιον Κικινινᾶτον, παρὰ τοῦ ὁποίου μόνου ἠλπιζε σωτηρίαν. Ὁ Κικινινᾶτος ἀναγκασθεὶς νὰ

πληρώσει μέγα χρηματικὸν πρόστιμον, ἵνα ἀπαλλάξῃ τὸν υἱὸν του ἀπὸ φυλακίσεως, περιῆλθεν εἰς μεγάλην πενίαν. Ἐνεκα τούτου ἀπεσύρθη εἰς μικρὸν τινα ἀγρόν, ὅστις τῷ ἀπέμεινε, καὶ καλλιερῶν αὐτὸν διὰ τῶν ἰδίων του χειρῶν ἐπορίζετο τὰ πρὸς συντήρησιν. Τὸν Κικκιννᾶτον τοῦτον ἡ Σύγκλητος ἐξέλεξε δικτάτωρα. Οἱ πρόεδροι, οἵτινες ἦλθον ν' ἀναγγείλωσιν εἰς τὸν Κικκιννᾶτον τὴν ἐκλογὴν του, εὗρον αὐτὸν ἀροτριῶντα τὸν ἀγρόν του. Ὁ Κικκιννᾶτος ἀκούσας ὅτι ἐξελέχθη δικτάτωρ, ἀνεφώνησεν «ἡ δημοκρατία λοιπὸν εὐρίσκεται ἐν κινδύνῳ;» Εἰσέρχεται ἀμέσως εἰς τὴν καλύβην του ἀποθέτει τὸν γεωργικὸν χιτῶνα καὶ περιβάλλεται τὴν τήβεννον τοῦ πολίτου. Ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν βαδίζει αὐθημερὸν κατὰ τῶν Αἰκούων, νικᾷ αὐτοὺς καὶ ἐλευθερώνει τὸν πολιορκούμενον ῥωμαϊκὸν στρατὸν· ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἐν θριάμβῳ κατέθεσε τὸ δικτατωρικὸν ἀξίωμα, τὸ ὅποιον διετήρησε 16 μόνον ἡμέρας, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν ἀγρόν του.

§ 35. Ἀλωσις τῶν Οὐνίων.

Ἐν ἔτει 405 οἱ Ῥωμαῖοι ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Οὐνίων, πόλεως τῆς Ἐπικουρίας, καὶ ἐπολιορκήσαν αὐτήν. Ἐπειδὴ οἱ Οὐνῆται ἔκειντο ἐπὶ λόφου ἀποκρήμνου καὶ ἐν μέσῳ δύο ποταμῶν, ἡ πολιορκία αὐτῶν παρετάθη ἐπὶ 10 ἔτη. Τὸ δέκατον ὅμως ἔτος ἐκλεχθεὶς δικτάτωρ ὁ ἱκανώτατος Φούριος Κάμιλλος ἐκυρίευσεν αὐτήν. Ἀλλ' ὁ Κάμιλλος ἔνεκα τοῦ ὑπερηφάνου χαρακτῆρός του κατέστη μισητὸς εἰς τὸν λαόν· κατηγορηθεὶς δὲ ὅτι ἐκράτησε δι' ἑαυτὸν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν λαφύρων κατεδικάσθη εἰς ἐξορίαν. Ὅτε ἀπῆρχετο ἐκ τῆς Ῥώμης, ὑψώσας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἠνχίθη εἰς τοὺς θεοὺς τάχιστα ἢ πατρίς του νὰ λάβῃ τὴν ἀνάγκην του. Πόσον διάφορος ἦτο ἡ εὐχὴ Ἀθηναίου Ἀριστείδου ἀπερχομένου εἰς ἐξορίαν!

§ 36. Εἰσβολὴ τῶν Γαλατῶν (390 π. X.)

Οἱ Γαλάται, ἔθνος βάρβαρον, ἀπὸ τοῦ 5^{ου} αἰῶνος π. X. ἦσαν ἐγκατεστημένοι ἐν τῇ ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων χώρα, ἣτις ἀπ' αὐτῶν ὠνομάσθη Γαλατία. Ἐν ἔτει 390 πολυάριθμα σίφη αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ Βρέννου ἐπῆλθον κατὰ τῆς Ῥώμης· συναντήσαντες δὲ τὸν ῥωμαϊκὸν στρατὸν παρὰ τὸν Ἀλλίαν ποταμὸν συνάπτουσι μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ῥωμαῖοι ὑπέστησαν πανωλεθρίαν. Ἐσώθη μόνον μία μοῖρα τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ, ἣτις ὑποχω-

ορήσασα ἔφθασεν εἰς Ῥώμην καὶ κατέλαβε τὸ Καπιτώλιον. Εἰς τὸ Καπιτώλιον ἐκλείσθησαν καὶ ἡ Σύγκλητος μετὰ τῶν ἀρχόντων καὶ πάντων τῶν ἐν Ῥώμῃ μαχίμων ἀνδρῶν. Οἱ λοιποὶ κάτοικοι διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς γειτονικὰς πόλεις.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ Βρέννος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην, τὴν ὁποίαν εὗρεν ἔρημον κατοίκων. Μόνον 80 γηραιοὶ συγκλητικοί, ὥς λέγει ἡ παράδοσις, ἐνδεδυμένοι τὰς ἐπισήμους αὐτῶν στολὰς ἐκάθηντο ἀτάραχοι ἐπὶ τῶν ἐλεφαντίνων ἐδρῶν των ἐν τῇ Ἀγορᾷ. Οἱ βάρβαροι ἰδόντες αὐτοὺς ἀκινήτους εἰς τὰς θέσεις των κατελήφθησαν ὑπὸ σεβασμοῦ. Γαλάτης τις στρατιώτης ἠθέλησε νὰ ψαύσῃ τὸ κατάλευκον γένειον ἑνὸς συγκλητικοῦ. Ἐκεῖνος ὁμῶς ὑψώσας τὴν ἐλεφαντίνην ῥάβδον του κατέφερεν ἰσχυρὸν κτύπημα κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ στρατιώτου. Ἐκ τούτου ὀργισθέντες οἱ Γαλάται ἐφόνευσαν καὶ τοὺς 80 συγκλητικούς· ἔπειτα δὲ ἐλεηλάτησαν τὴν πόλιν καὶ ἐπυρπόλησαν αὐτήν.

Μετὰ ταῦτα ὁ Βρέννος ἐπολιόρκησε τὸ Καπιτώλιον. Κατὰ τινα σκοτεινὴν καὶ θυελλώδη νύκτα ἐπεχείρησεν ἔφοδον· καὶ θὰ ἐκυριεύτο τὸ Καπιτώλιον, ἐὰν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ῥωμαίων Μάνλιος, ἐξυπνήσας ἐκ τῶν φωνῶν τῶν χηνῶν, ἱερῶν πτηνῶν τῆς Ἥρας, δὲν ἀπέκρουε τὴν ἔφοδον. Ὁ Μάνλιος διὰ τὴν σωτηρίαν ταύτην ἐκλήθη «Καπιτωλῖνος».

Οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ ἐπιτάμνηρον πολιορκίαν κινδυνεύοντες ν' ἀποθάνωσιν ἐκ τῆς πείνης ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσωσι πρὸς τὸν Βρέννον πληρώσαντες χιλίας λίτρας χρυσοῦ (ἡ λίτρα=312 $\frac{1}{2}$ δραμια). Ὅτε ἐξυγίζετο τὸ χρυσίον, οἱ Ῥωμαῖοι παρεπενέθησαν διὰ τὴν ψευδῇ ζύγισιν. Τότε ὁ Βρέννος ὄψας ἐπὶ τῆς πλάστιγγος τὸ βαρὺ ξίφος του ἀνέκραξεν «οὐαὶ τοῖς ἡτιηθείσι».

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Γαλατῶν οἱ Ῥωμαῖοι ἀνερκοδόμησαν τὴν πόλιν των, προτραπέντες εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ Καμίλλου, ὅστις ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς ἐξορίας. Ὁ δὲ Μάνλιος ὁ Καπιτωλῖνος, ὁ σωτὴρ τοῦ Καπιτωλίου, ἔνεκα τῆς ἀγάπης του πρὸς τοὺς πληβείους κατηγορηθεὶς μετὰ τινα χρόνον ὑπὸ τῶν πατρικίων ὥς ἀποβλέπων εἰς τὴν βασιλικὴν ἀρχήν, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ κατεκορμηνίσθη ἐκ τοῦ Καπιτωλίου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἄλλοτε εἶχεν ὑπερασπίσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Γαλατῶν.

§ 37. Πολιτικὴ ἰσότης πατρικίων καὶ πληβείων.

Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς δημοκρατίας ἐν Ῥώμῃ οἱ πληβεῖοι δὲν ἔπαυσαν ν' ἀγωνίζονται κατὰ τῶν πατρικίων ζητοῦντες καὶ αὐτοὶ δικαιώματα ἐν τῇ πολιτείᾳ. Καὶ πρῶτον, ὡς εἶδομεν, ἐπέτυχον τὴν δημορχίαν. Βραδύτερον ἐπειράπη εἰς αὐτοὺς ἡ ἐπιγαμία μετὰ τῶν πατρικίων. Τέλος τῷ 376 οἱ δῆμαρχοι Λικίνιος Στόλων καὶ Λεύκιος Σέξτιος ἐπρότειναν τοὺς ἐξῆς τρεῖς νόμους· α') ὁ εἰς τῶν δύο ὑπάτων νὰ εἴνε πληβεῖος· β') κανεῖς Ῥωμαῖος πολίτης νὰ μὴ δύναται νὰ κατέχῃ πλείονα τῶν 500 πλῆθρων δημοσίας γῆς, τὸ δὲ ὑπόλοιπον νὰ διανεμηθῇ μετὰ τῶν πληβείων· γ') ἐκ τῶν ὀφειλομένων κεφαλαίων ν' ἀφαιρεθῶσιν οἱ πληρωθέντες τόκοι, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ποσὸν νὰ πληρωθῇ ἐντὸς τριῶν ἐτῶν εἰς τρεῖς ἴσας δόσεις.

Καὶ οἱ νόμοι οὗτοι μετὰ δεκαετῇ σφοδρὰν ἀντίστασιν τῶν πατρικίων ἐψηφίσθησαν, πρῶτος δὲ πληβεῖος ὑπατος ἐξελέχθη ὁ Λεύκιος Σέξτιος. Μετὰ τινος δὲ ἄλλου ἀγῶνα κατώρθωσαν οἱ πληβεῖοι νὰ λάβωσι μέρος εἰς ὅλα τὰ πολιτικὰ ἀξιιώματα καὶ τοιοντοτρόπως τῷ 360 π. Χ. ἐπῆλθε τελεία ἰσοπολιτεία μετὰ τῶν δύο τάξεων.

Ἀδελφείας.

34—35. Τί γνωρίζεις περὶ Κικινινάτου;—Πῶς εἶδον τὸν Κικινινάτον οἱ πρέσβεις, ὅτε ἦλθον νὰ τῷ ἀναγγεῖλωσι τὴν ἐκλογὴν τοῦ ὡς δικτάτωρος;—Πόσον χρόνον διετήρησεν ὁ Κικινινάτος τὸ δικτατωρικὸν ἀξίωμα;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς τοποθεσίας καὶ τῆς πολιορκίας τῶν Οὐντων ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων;—Τίς ἐκυρένεσε τοὺς Οὐντούς;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἐξορίας τοῦ Φουρλίου Καμίλλου;

36. Τίνες ἦσαν οἱ Γαλάται καὶ ποῦ κατέκον;—Πότε οἱ Γαλάται εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ὑπὸ ποῖον ἀρχηγόν;—Ποῦ ἐνίκηθησαν οἱ Ῥωμαῖοι ὑπὸ τῶν Γαλατῶν. Τί γνωρίζεις περὶ τῆς πνευπολήσεως τῆς Ῥώμης ὑπὸ τῶν Γαλατῶν καὶ περὶ τῆς πολιορκίας τοῦ Καπιτωλίου;—Τίς ἔσωσε τὸ Καπιτώλιον καὶ πῶς;—Πῶς ἀπῆλθεν ἐκ τῆς Ῥώμης ὁ Βρέννος;—Τίς προέτεινε τοὺς Ῥωμαίους ν' ἀνοικοδομήσωσι τὴν πνευποληθεῖσαν πόλιν των;—Ὅποιον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ Μανλίου Καπιτωλίου;

37. Τί γνωρίζεις περὶ τῶν νόμων τοῦ Λικινίου Στόλωνος καὶ τοῦ Λευκίου Σέξτιου;—Τίς ἦτο ὁ πρῶτος πληβεῖος ὑπατος;—Πότε ἐπῆλθε τελεία ἰσοπολιτεία μετὰ τῶν πατρικίων καὶ πληβείων;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

ΚΑΘΑΡΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ (360—30 π. Χ.)

§ 38. Σαμνιτικοὶ πόλεμοι.

Ἡ πολιτικὴ ἰσότης ἐπέφερε τὴν ποθητὴν ὁμόνοιαν μετὰ τῶν Ῥωμαίων, ἥτις τόσον ἰσχυροὺς κατέστησεν αὐτοὺς, ὥστε ἡδυνήθησαν

σαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ὑποτάξωσι πάντας τοὺς λαοὺς τῆς Ἰταλίας καὶ νὰ γείνωσι κύριοι αὐτῆς.

Ἐκ πάντων τῶν λαῶν τῆς Ἰταλίας ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐπὶ μακρότερον χρόνον ἀντέστησαν, ἦσαν οἱ Σαμνῖται. Οὗτοι κατοικοῦντες τὰς ὑψηλὰς καὶ ἀποκρήμνους φάραγγας τῶν Ἀπεννίνων ὄρεων ἦσαν πολεμικοὶ καὶ ὥς ἐκ τῆς φύσεως τῆς χώρας ἀκατάβλητοι. Κατὰ τὸν πληθυσμὸν ἦσαν ἀνώτεροι τῶν Ῥωμαίων, κατὰ δὲ τὸν ὄπλισμὸν καὶ τὴν τακτικὴν ἰσοπαλοὶ ἦσαν ὅμως κατώτεροι τῶν Ῥωμαίων, διότι ζῶντες εἰς πολλὰς κοινότητας ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἀλλήλων δὲν εἶχον τὴν ἐνιαίαν πολιτικὴν δύναμιν τῶν Ῥωμαίων.

Κατὰ τῶν Σαμνιτῶν τούτων οἱ Ῥωμαῖοι διεξήγαγον τρεῖς μακροὺς καὶ φοβεροὺς πολέμους διαρκέσαντας ἀπὸ τοῦ 342 μέχρι τοῦ 290 μὲ μικρὰ ἐν τῷ μεταξὺ διαλείμματα. Οἱ Ῥωμαῖοι ὑπέταξαν ἐπὶ τέλους τοὺς Σαμνίτας καὶ κατέταξαν αὐτοὺς μεταξὺ τῶν συμμάχων τῆς Ῥώμης. Λέγεται ὅτι οἱ Σαβῖνοι πρόεσβεις, οἵτινες ἤλθον νὰ διαπραγματευθῶσι τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης μετὰ τοῦ ὑπάτου Κουρίου Δεντιάτου, εὗρον αὐτὸν ἐν πενιχρᾷ κατοικίᾳ καταγινόμενον εἰς τὸ νὰ παρασκευάσῃ μόνος εὐτελεῆς φαγητὸν ἐντὸς πηλίνης χύτρας. Οἱ πρόεσβεις ἰδόντες τὴν πενίαν τοῦ Ῥωμαίου σιρατηγοῦ ἠθέλησαν νὰ δωροδοκήσωσιν αὐτόν. Ἄλλ' ὁ χρηστὸς καὶ ἐνάρετος Δεντιάτος ὑπερηφάνως εἶπεν εἰς τοὺς Σαμνίτας πρόεσβεις, ὅτι προτιμᾷ νὰ διατάσῃ τοὺς ἔχοντας τὸ χρυσίον παρὰ νὰ δέχεται αὐτό.

Διὰ τῆς ὑποταγῆς τῶν Σαμνιτῶν οἱ Ῥωμαῖοι ἐγένοντο κύριοι ὅλης τῆς μέσης Ἰταλίας.

§ 39. Πόλεμος τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὸν Πύρρον τὸν βασιλέα τῆς Ἠπείρου.

Οἱ Ῥωμαῖοι, ἀφ' οὗ ἔγειναν κύριοι τῆς μέσης Ἰταλίας, ἔστρεψαν τὰ ὄπλα καὶ πρὸς τὴν μεσημβρινὴν ἢ κάτω Ἰταλίαν, τῆς ὁποίας αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἔνεκα τῶν πρὸς ἀλλήλας ἐρίδων εὐρίσκοντο ἐν κακῇ καταστάσει. Καὶ πρῶτον ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Τάραντος, ὅστις ἦτο ἡ πλουσιωτάτη καὶ δυνατωτάτη τῶν ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ πόλεων, λαβόντες ἀφορμὴν ἐκ τῆς ὑβριστικῆς διαγωγῆς τῶν Ταραντίνων. Οἱ Ταραντῖνοι, μὴ δυνάμενοι μόνον ν' ἀντιταχθῶσι κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Πύρρου, βασιλέως τῆς Ἠπείρου.

Ὁ φιλόδοξος Πύρρος, παρὰ τὰς συμβουλὰς τοῦ συνετοῦ συμβούλου του καὶ ἐξόχου πολιτικοῦ Κινέα, ἐδέχθη προθύμως τὴν πρόσκλησιν τῶν Ταραντίνων. Ὄθεν τῷ 281 π. Χ. ἐξέπλευσε μετὰ 25 χιλ. ἀνδρῶν καὶ 20 ἐλεφάντων.

Ἡ πρώτη μάχη μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Πύρρου ἐγένετο εἰς τὴν Ἡράκλειαν τῆς Λευκανίας (280). Κατὰ ταύτην οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκηθησαν τρομάξαντες κυρίως ἐκ τῆς θέας τῶν ἐλεφάντων, τοὺς ὁποίους μὴ γνωρίζοντες ὠνόμαζον βοῦς τῆς Λευκανίας. Ἀλλὰ καὶ ὁ Πύρρος ἔπαθεν οὐκ ὀλίγας ζημίας. Ἐννοήσας δὲ πόσον φοβερὸς ἐχθρὸς ἦσαν οἱ Ῥωμαῖοι, ἐπρότεινεν εἰς αὐτοὺς εἰρήνην· ἡ Ῥωμαϊκὴ ὁμως Σύγκλητος ἡρνήθη νὰ δεχθῇ πᾶσαν περὶ εἰρήνης πρότασιν τοῦ Πύρρου, πρὶν οὗτος ἐξέλθῃ ἐκ τῆς Ἰταλίας. Τότε ὁ Πύρρος, θέλων νὰ καταπλήξῃ τοὺς Ῥωμαίους, ὥρμησε κατὰ τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ἀπεκρούσθη καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ εἰς Τάραντα, ὅπου διεχείμασε.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος (279) συνεκροτήθη δευτέρα μεγάλη μάχη παρὰ τὸ Ἀσκουλον τῆς Ἀπουλίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ πάλιν ἐνίκησεν ὁ Πύρρος· ἀλλὰ τόσας ζημίας ὑπέστη, ὥστε εἶπεν «ἐὰν ἀκόμη μίαν μάχην τοιαύτην νικῶσωμεν, θὰ χαθῶμεν».

Ὁ Πύρρος ἐξήτει εὐσχημον διέξοδον, ἵνα ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῆς Ἰταλίας. Ὅτε δὲ οἱ Συρακούσιοι, δεινῶς πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, ἐξήτησαν τὴν συνδρομὴν τοῦ Πύρρου, οὗτος μετὰ μεγίστης προθυμίας ἔσπευσεν εἰς τὴν Σικελίαν.

Μετὰ τριετὴ ἐν Σικελίᾳ διαμονὴν ὁ Πύρρος ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν. Νικηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων εἰς τὸ Βενεβέντον (275), ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ ἐπανελθῇ εἰς Ἡπειρον, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἔγειναν κύριοι καὶ τῆς κάτω Ἰταλίας.

Ἀδελφίδες.

38. Ποῖα ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς πολιτικῆς ἰσότητος πάντων τῶν Ῥωμαίων; — Ποῦ κακώκουν οἱ Σαμνῖται καὶ ὅποιοι ἦσαν ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς Ῥωμαίους; — Πόσους πολέμους διεξήγαγον κατὰ τῶν Σαμνιτῶν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ποῖος ἔθηκε τέρμα εἰς αὐτούς; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ὀλιγαρχίας καὶ τιμωρίας τοῦ Κουρίου Λενάτου.

39. Πότε οἱ Ῥωμαῖοι ἔστρεψαν τὰ βλέμματά των πρὸς τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ εἰς πόλιν κατὰστασιν εὗρισκοντο αἱ ἐν αὐτῇ ἑλληνικαὶ πόλεις; — Τίς ἦτο ἡ πλουσιωτάτη ἐκ τῶν ἐκεῖ πόλεων; — Ποῖον ἐπεκαλιόθησαν εἰς βοήθειάν των οἱ Ταραντῖνοι; — Ποῖον εἶχε παρ' ἐαυτῷ σύμβουλον ὁ Πύρρος; — Ποῦ καὶ πότε ἐνίκησε κατὰ πρῶτον τοὺς Ῥωμαίους ὁ Πύρρος; — Τί ἐπρότεινεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὁ Πύρρος μετὰ τὴν α' μάχην καὶ τίνα ἀπάντησιν ἔλαβε; — Ποῦ καὶ πότε διὰ δευτέραν φο-

ὅταν ἐνίκησε τοὺς Ῥωμαίους ὁ Πύρρος καὶ τί εἶπε μετὰ τὴν μάχην ταύτην;—Τὶ γνωρίζεις περὶ τῆς μεταβάσεως τοῦ Πύρρου εἰς Σικελίαν; — Ποῦ τέλος καὶ πότε ἐνίκηθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ὁ Πύρρος καὶ τί ἡναγκάσθη νὰ κάμῃ;

§ 40. Καρχηδονιακοὶ πόλεμοι.

Μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Καρχηδόνων διεξήχθησαν τρεῖς μεγάλοι πόλεμοι, φέροντες ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὸ ὄνομα «Καρχηδονιακοί».

Ἡ Καρχηδὼν ἔκειτο εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς, ἐπὶ τῆς σημερινῆς Τύνιδος χώρας. Ἦτο δὲ ἀποικία τῶν Φοινίκων κτισθεῖσα κατὰ τὴν παράδοσιν τῷ 860 π. Χ. ὑπὸ τῆς Λιδούρας, ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως τῆς Τύρου Πυγμαλίωνος. Ἡ Καρχηδὼν ὑπῆρξεν ἡ ἐμπορικωτέρα πόλις τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Διὰ τοῦ κραταιοῦ στόλου τῆς ἦτο κυρίαρχος τῆς θαλάσσης. Πολλαχοῦ εἶχεν ἰδρύσῃ ἀποικίας καὶ ἐμπορικοὺς σταθμούς, ὥς εἰς τὴν Σικελίαν, Κύρνον, Σαρδώ, Ἰσπανίαν κλπ. τὰ δὲ ἐμπορικά αὐτῆς πλοῖα διασχίζοντα τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ αὐτὸν ἀκόμῃ τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν συνεσώρευσαν ἐν αὐτῇ ἀμύθητα πλοῦτη. Δι' ὃ καὶ ἀπέβη ἡ πλουσιωτέρα πόλις τῆς ἀρχαιότητος. Οἱ Ῥωμαῖοι παρηκολούθουν μετὰ φθονεροῦ βλέμματος τὴν καταπληκτικὴν πρόοδον τῆς Καρχηδόνος. Ὅτε δὲ οὗτοι ἐγένοντο κύριοι τῆς μέσης καὶ τῆς κάτω Ἰταλίας, ἐσκέπτοντο πῶς νὰ ταπεινώσωσι τοὺς ἀντιζήλους τῶν Καρχηδονίους.

§ 41. Πρῶτος Καρχηδονιακὸς πόλεμος (264—241 π. Χ.)

Ἀφορμὴν εἰς τὸν α' Καρχηδονιακὸν πόλεμον ἔδωκαν οἱ Μαμερτῖνοι, μισθοφόροι τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἀγαθοκλέους. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀγαθοκλέους ἐκδιωχθέντες ἐκ τῶν Συρακουσῶν οἱ Μαμερτῖνοι ἐπέπεσον κατὰ τῆς Μεσσήνης καὶ ἐκυρίευσαν αὐτήν· καὶ τοὺς μὲν ἄνδρας κατέσφαξαν, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ τὰ κτήματα ἔλαβον αὐτοί. Ἐγκατασταθέντες δ' ἐν Μεσσήνῃ ἔκαμνον ληστρικὰς ἐπιδρομὰς καὶ κατέστρεφον τὰς πέριξ χώρας καὶ μάλιστα τὴν ἐπικράτειαν τῶν Συρακουσῶν. Τότε ὁ νέος τύραννος τῶν Συρακουσῶν Ἰέρων Β' ἐπελθὼν μετὰ στρατοῦ κατετρόπωσε τοὺς Μαμερτῖνους καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Μεσσήνην, οἱ δὲ Μαμερτῖνοι φοβηθέντες ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ῥωμαίων.

Οἱ Ῥωμαῖοι κατ' ἀρχὰς ἐδίσταζον νὰ βοηθήσωσιν ἀνθρώπους ληστὰς καὶ ἄρπαγας. Μαθόντες ὅμως ὅτι οἱ Καρχηδόνιοι συνεμάχισαν μετὰ τοῦ Ἰέρωνος καὶ κατέλαβον τὴν Μεσσήνην, ἀπεφάσισαν

νὰ κατέλθωσιν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ν' ἀντιμετωπίσωσι τοὺς ἀντιζήλους των Καρχηδονίους. Ἄλλως τε ἐδίδετο εἰς αὐτοὺς καὶ μία λαμπρὰ εὐκαιρία πρὸς κατάκτησιν τῆς πλουσίας καὶ ὡραίας νήσου Σικελίας. Ὅθεν ἐξεργάγη ὁ α' Καρχηδονιακὸς πόλεμος, ὅστις διήρκεσεν 23 ἔτη (264—241). Οἱ Ῥωμαῖοι ἔπεμψαν μετὰ στρατοῦ τὸν ὕπατον Ἀππίον Κλαύδιον, ὅστις ἐνίκησεν εἰς δύο μάχας τοὺς πολεμίους καὶ ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς Μεσσήνης τὸν στρατηγὸν τῶν Καρχηδονίων πολιορκήσας δὲ ἔπειτα τὰς Συρακούσας ἠνάγκασε τὸν Ἰέρωνα ν' ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων καὶ νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῶν Ῥωμαίων. Οἱ Καρχηδόνιοι τότε κατέστησαν κέντρον τῶν πολεμικῶν των ἐπιχειρήσεων τὸν Ἀκράγαντα, ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἐκυρίευσαν οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ ἐπτάμηνον πολιορκίαν (262).

Οἱ Ῥωμαῖοι ὁμῶς ἔβλεπον οὖν, ἐν ὅσῳ ἦσαν κατώτεροι τῶν ἀνιπάλων των κατὰ θάλασσαν, δὲν ἠδύναντο νὰ καταβάλωσιν αὐτούς, οὔτε ἐκ τῆς Σικελίας νὰ τοὺς ἐκδιώξωσιν. Ὅθεν ἐναυπήγησαν 120 τριήρεις καὶ τῷ 260 ὁ ὕπατος Δουῖλιος συναντήσας παρὰ τὰς Μυλὰς (ΒΔ τῆς Μεσσήνης) τὸν ἀσυγκρίτως ὑπέρτερον Καρχηδονιακὸν στόλον κατεναυμάχησεν αὐτὸν διὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δουῖλιου ἐπινοηθέντος κόρακος. Ἦτο δὲ ὁ κόραξ σιδηροῦν μηχανήμα, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ Ῥωμαῖοι ἤρπαζον τὰ ἐχθρικά πλοῖα, τὰ προσείλκνον πρὸς ἑαυτοὺς καὶ τοιουτοτρόπως τὴν ναυμαχίαν μετέβαλλον εἰς πεζομαχίαν.

Οἱ Ῥωμαῖοι, ἵνα δώσωσι πέρας εἰς τὸν παρατεινόμενον πόλεμον, ἀπεφάσισαν νὰ μεταφέρωσιν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ὅπως προσβάλωσι τὸν ἐχθρὸν ἐν αὐτῇ τῇ πατρίδι του. Ὅθεν τῷ 256 στόλος ἐκ 300 πλοίων καὶ 140 χιλ. ἀνδρῶν ὑπὸ τοὺς δύο ὑπάτους Οὐόλωνα καὶ Ῥήγουλον διηυθύνθη εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Ἀλλὰ παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Σικελίας Ἐκνομον συναντήσας τὸν Καρχηδονιακὸν στόλον ἐκ 350 πλοίων καὶ 150 χιλ. ἀνδρῶν συνῆψε μεγάλην ναυμαχίαν, καθ' ἣν οἱ Καρχηδόνιοι κατετροπώθησαν, ὁ δὲ πρὸς τὴν Ἀφρικὴν πλοῦς ἦτο πλέον ἐλεύθερος. Μετὰ ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι ὕπατοι ἐξηκολούθησαν τὸν πλοῦν καὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν Καρχηδονιακὴν παραλίαν.

Ἡ Σύγκλητος τῆς Ῥώμης, βεβαία οὖσα περὶ τῆς νίκης, τὸν μὲν Οὐόλωνα ἀνεκάλεσεν, ἀφῆκε δὲ ἐν Ἀφρικῇ τὸν Ῥήγουλον μετὰ 40 πλοίων καὶ 15,000 πεζῶν καὶ 500 ἱππέων, ἵνα ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον. Ὁ Ῥήγουλος προβαίνων νικητὴς ἔφθασεν εἰς τὰ πρόθυρα

τῆς Καρχηδόνας. Οἱ Καρχηδόνοι καταληφθέντες ὑπὸ τρόμον προτείνουσαν εἰρήνην, ἀλλ' οἱ ὄροι τοῦ Ῥηγούλου ἦσαν τόσον βαρεῖς, ὥστε δὲν τοὺς ἐδέχθησαν. Ὁ Ῥήγουλος τότε εἶπεν ὑπερηφάνως «πρέπει νὰ γνωρίζῃ τις νὰ νικᾷ ἢ νὰ κύπτῃ τὸν ἀνέχονα πρὸ τοῦ νικητοῦ».

Οἱ Καρχηδόνοι ἐν ὁμηχανίᾳ εὐρισκόμενοι ἐδέχθησαν μετὰ προθυμίας πολλῆς τὸν Σπαρτιάτην Εἰνδιππον, ὅστις ἦλθεν εἰς Ἀφρικὴν μετὰ μισθοφόρων Ἑλλήνων, καὶ διώρισαν αὐτὸν ἀρχιστράτηγον. Ὁ Εἰνδιππος συγκεντρῶσας ἀπάσας τὰς δυνάμεις τῶν Καρχηδονίων συγκροτεῖ μάχην (255) μετὰ τοῦ Ῥηγούλου καὶ νικᾷ αὐτὸν ὁλοσχερῶς. Ἐκ τοῦ ὤωμαϊκοῦ στρατοῦ 2000 ἐσώθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐφρονεύθησαν ἢ ἡχμαλωτίσθησαν· ματαξὺ δὲ τῶν αἰχμαλώτων ἦτο καὶ αὐτὸς ὁ πρὸ μικροῦ ἀγέρωχος Ῥήγουλος, ὅστις ὠδηγήθη εἰς τὴν Καρχηδόνα.

Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησε, περιορισθὴ δὲ ἤδη ἐν Σικελίᾳ. Τῷ 250 οἱ Καρχηδόνοι κατετροπώθησαν ὑπὸ τοῦ Καικιλίου Μετέλλου παρὰ τὸ Πάνορμον καὶ ἡναγκάσθησαν καὶ πάλιν νὰ προτείνωσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους εἰρήνην καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν αἰχμαλώτων. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἐπεμφαν εἰς Ῥώμην τὸν ἐν Καρχηδόνι κρατούμενον αἰχμάλωτον Ῥήγουλον ἐπὶ τῇ ἐνόρκῳ ὑποσχέσει ὅτι ἤθελεν ἐπιστρέψῃ εἰς Καρχηδόνα, ἂν ἀπετύγχανεν ἡ ἀποστολὴ του.

Ὁ Ῥήγουλος ἐλθὼν εἰς Ῥώμην παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν συνεβούλευσε τοὺς Ῥωμαίους νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πόλεμον καὶ νὰ μὴ ἀνταλλάξωσι τοὺς αἰχμαλώτους· πιστὸς δὲ εἰς τὸν ὅρκον του παρ' ὅλας τὰς παρακλήσεις τῶν συγγενῶν καὶ φίλων του ἐπέστρεψεν εἰς Καρχηδόνα, ὅπου ὑπέστη σκληρότατον θάνατον.

Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 241. Τέλος οἱ Καρχηδόνοι νικηθέντες καὶ πάλιν ἐν μεγάλῃ ναυμαχίᾳ γενομένη παρὰ τὰς Αἰγούσας νήσους ἡναγκάσθησαν νὰ συνομολογήσωσιν εἰρήνην πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μὲ ὄρους βαρυτάτους. Οἱ Ῥωμαῖοι γενόμενοι κύριοι τῆς Σικελίας κατέστησαν αὐτὴν ὤωμαϊκὴν ἐπαρχίαν. Μόνον ἡ μικρὰ ἐπικράτεια τῶν Συρακουσῶν ἔμεινεν ἐλευθέρη, εἰς τὴν ὁποίαν ἤρχε ὁ φίλος καὶ πιστὸς σύμμαχος τῶν Ῥωμαίων Ἰέρων Β'.

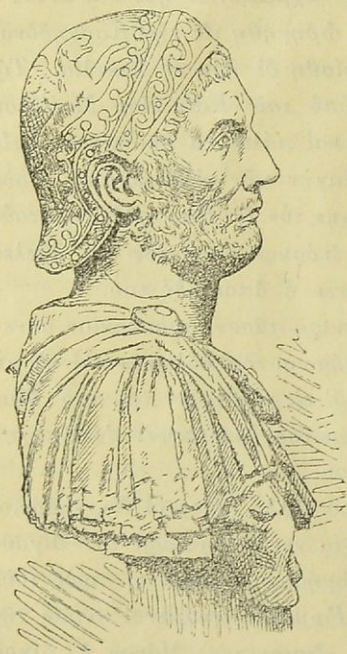
Ἀδελφείας.

40. Ποῦ ἔκειτο ἡ Καρχηδὼν καὶ τινων ἀποικία ἦτο;—Πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἐκτίσθη;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ἀποικιῶν τῆς Καρχηδόνας;—Πῶς ἔβλεπον οἱ Ῥωμαῖοι τὴν πρὸς τὸν τῶν Καρχηδονίων καὶ τί ἐπεξήτουν;—Πόσοι πόλεμοι διεξήχθησαν μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων;

41. Τινες ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὸν α' Καρχηδονιακὸν πόλεμον καὶ πῶς;— Πότε ἐξεργάγη ὁ α' Καρχηδονιακὸς πόλεμος καὶ πόσα ἔτη διήρκεσε;—Εἰπέ τὰ ἐν Σικελίᾳ συμβάντα κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Δονίλλου καὶ περὶ τῆς νίκης αὐτοῦ;—Τινες ὑπατοὶ ἀπεστάλησαν εἰς Ἀφρικὴν καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν καὶ ποῦ οὗτοι ἐνίκησαν τοὺς Καρχηδόνιους;—Εἰπέ μοι τὰς πολεμικὰς πράξεις τοῦ Ῥηγούλου ἐν Ἀφρικῇ;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἡττῆς καὶ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Ῥηγούλου;—Ποῦ περιωρίσθη ὁ πόλεμος μετὰ τὴν ἡτταν τοῦ Ῥηγούλου;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ῥηγούλου εἰς Ῥώμην;—Πῶς ἔλαβε πέρασ ὁ α' Καρχηδονιακὸς πόλεμος;

§ 42. Δεύτερος Καρχηδονιακὸς πόλεμος (218—201 π. X.)

Οἱ Καρχηδόνιοι βαρέως φέροντες τὴν ταπείνωσιν, τὴν ὁποίαν ἐπέβαλον εἰς αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι, ἔστρεψαν τὰ ὅπλα των πρὸς τὴν

Ἀννίβας

Ἰσπανίαν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν Ἀμίλκα Βάρκα, ἔπειτα δὲ διὰ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Ἀσδρούβα κατέκτησαν μέγα μέρος τῆς Ἰσπανίας. Δολοφονηθέντος τοῦ Ἀσδρούβα, οἱ Καρχηδόνιοι ἐξέλεξαν στρατηγὸν τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμίλκα Βάρκα Ἀννίβαν ἐν ἡλικίᾳ 26 ἐτῶν. Ὁ Ἀννίβας ὑπῆρξεν εἰς τῶν μεγίστων στρατηγῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἐν ἡλικίᾳ ἐννέα ἐτῶν ὠδηγήθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς του εἰς βωμὸν καὶ θέσας ἐπ' αὐτοῦ τὴν χεῖρα ὠρκίσθη αἰώνιον μῖσος κατὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ τὸν ὅρκον του ἐτήρησεν ἀδυσωπήτως.

Ὁ Ἀννίβας ἀναλαβὼν τὴν στρατηγίαν προσέβαλε κατὰ πρῶτον τὴν ἐν Ἰσπανίᾳ πόλιν Ζακάνθην, ἥτις κατὰ τὰς συνθήκας ἦτο οὐδετέρα,

καὶ μετὰ ὀκτάμηνον πολιορκίαν ἐκυρίευσεν αὐτήν. Ἔνεκα τῆς παραβιάσεως τῶν συνθηκῶν ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα ἐκηρύχθη ὁ β' Καρχηδονικὸς πόλεμος, ὅστις διήρκεσε 17 ἔτη (218—201).

Πορεία τοῦ Ἀννίβα.—Κηρυχθέντος ἐπισήμως τοῦ πολέμου, ὁ Ἀννίβας κατέλιπεν ἐν Ἰσπανίᾳ τὸν ἀδελφόν του Ἀσδρούβαν

μετὰ 15,000 ἀνδρῶν, αὐτὸς δὲ μετὰ 50,000 πεζῶν, 9,000 ἱππέων καὶ 37 ἐλεφάντων διαβαίνει τὰ Πυρηναῖα ὄρη καὶ τὸν Ῥοδανὸν ποταμόν, ὑπερπηδᾷ μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος τὰς αἰωνίως χιονοσκεπεῖς Ἀλπεις ἐν τῷ μέσῳ μυρίων κινδύνων, καὶ εἰσβάλλει εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν, ἀφ' οὗ ἀπώλεσεν ἐκ τοῦ ψύχους, τῆς πείνης καὶ τῶν ἄλλων κακοπαθειῶν τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ στρατοῦ του· προσέλαβεν ὅμως συμμάχους τοὺς ἐν τῇ ἄνω Ἰταλίᾳ Γαλάτας, οἵτινες ἀπεσιτάτησαν ἀπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς δεσποτείας.

Ἡ αἰφνιδία αὕτη ἐμφάνισις τοῦ Ἀννίβα ἐξέπληξε τοὺς Ῥωμαίους τοσοῦτω μάλλον, καθ' ὅσον δὲν ἐπερίμενον αὐτὸν διὰ ξηρᾶς ἔσπευσαν δὲ νὰ πέμψωσι κατ' αὐτοῦ στρατόν. Ὁ Ἀννίβας ἐνίκησε κατὰ πρῶτον παρὰ τὸν Τίκινον ποταμὸν τὸν ὕπατον Πόπλιον Σκιπίωνα. Εἰς βοήθειαν τοῦ Σκιπίωνος ἔρχεται ὁ ἕτερος ὕπατος Σεμπρόνιος· ἀμφοτέρωι ὅμως νικῶνται ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα παρὰ τὸν Τρεβίαν ποταμὸν (218). Τὸ ἐπόμενον δὲ ἔτος (217) νικᾷται ὡσαύτως ὁ ὕπατος Γάιος Φλαμινῖος παρὰ τὴν Τρασιμένην λίμνην.

Οἱ Ῥωμαῖοι καταληφθέντες ὑπὸ τρόμου ἐξέλεξαν δικιτάτωρα τὸν Φάβιον Μάξιμον, ὅστις διὰ τὴν βραδύτητα τῶν κινήσεων ὠνομάσθη Μελλιτήης. Ὁ Φάβιος Μάξιμος ἀπέφευγε πᾶσαν ἐκ τοῦ πλησίον μάχην πρὸς τὸν Ἀννίβαν· παρακολουθῶν δὲ ἀδιακόπως τὰς κινήσεις τοῦ Καρχηδονίου στρατηγοῦ καὶ ἐνοχλῶν αὐτὸν ἀπὸ ὑψηλῶν καὶ δυσβάτων τόπων προσεπάθει νὰ καταπονῇ αὐτὸν καὶ νὰ ἐξαντλῇ τὰς δυνάμεις του.

Ἡ παρὰ τὰς Κάννας μάχη.—Τὸ πολεμικὸν ὅμως σχέδιον τοῦ συνετοῦ Φαβίου δὲν ἠδυναρίσκει τοὺς Ῥωμαίους. Ὅθεν τὸ ἐπόμενον ἔτος ἔπεμψαν κατὰ τοῦ Ἀννίβα τοὺς ὑπάτους Αἰμίλιον Παῦλον καὶ Οὐάργωνα μετὰ 80 χιλ. πεζῶν καὶ 6 χιλ. ἱππέων. Γενομένης μάχης παρὰ Κάννας (216), οἱ Ῥωμαῖοι ὑπέστησαν τοιαύτην πανωλεθρίαν, ὥστε 70 χιλ. ἐξ αὐτῶν νεκροὶ ἐκάλυψαν τὸ πεδίον τῆς μάχης, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Αἰμίλιος Παῦλος. Ὁ Ἀννίβας βλέπων τὴν μεγάλην ταύτην καταστροφὴν τῶν Ῥωμαίων ἀνέκραξε πολλάκις «στρατιῶται φείσθητε τῶν ἡττημένων!». Ἵνα δὲ δείξῃ τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς, ἔπεμψεν εἰς Καρχηδόνα τρεῖς σάκκους πλήρεις χρυσῶν δακτυλίων, τοὺς ὁποίους ἀφῆρσεν ἐκ τῶν φονευθέντων Ῥωμαίων ἱππέων.

Ὁ Ἀννίβας μετὰ τὴν ἐν Κάνναις μάχην ἀντὶ νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Ῥώμης ἦλθεν εἰς Καπύην, πρωτ. τῆς Καμπανίας, ἵνα ἀναπαύσῃ τὸν στρατὸν του. Οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἐν τῇ μεγίστῃ ταύτῃ συμφορᾷ διετήρησαν τὸ ἀτάραχον καὶ γενναῖον αὐτῶν φρόνημα. Συνελθόντες ἐκ τῆς πρώτης καταπλήξεως διέταξαν γενικὴν στρατολογίαν ἀπὸ τοῦ 18 ἔτους τῆς ἡλικίας. Τοῦναντίον ὁ ἀσπὴρ τοῦ Ἀννίβα ἤρchiσεν ἤδη νὰ κλίνη πρὸς τὴν δύσιν του. Ζητήσας οὗτος ἐπικουρίας παρὰ τῆς πατρίδος του δὲν ἔλαβεν. Οἱ Καρχηδόνιοι φθονοῦντες τὴν μεγάλην δόξαν τοῦ Ἀννίβα ἐγκατέλιπον αὐτόν. Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ ὁ ἀπομείνας στρατός του ἐξοκέilas εἰς σωματικὰς ἀπολαύσεις καὶ ἡδονὰς ἐν τῇ πλουσίᾳ Καπύῃ ἐξεθελύνθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, ὅτε ὁ Ἀννίβας ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὴν Νώλαν τῆς Καμπανίας, ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ῥωμαίων Μάρκελλου (215).

Ἀλωσις τῶν Συρακούσων.—Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰέρωνος οἱ Συρακούσιοι ἀπεσπάρθησαν ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἠνώθησαν μετὰ τῶν Καρχηδονίων. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐπεμφαν κατ' αὐτῶν τὸν Μάρκελλον τὸν ἐπονομασθέντα «ξίφος τῆς δημοκρατίας». Ὁ Μάρκελλος ἐπὶ τριετίαν ἐπολιόρκησε τὰς Συρακούσας, τὰς ὁποίας ὑπερήσπιζεν ὁ μέγιστος τῶν μαθηματικῶν καὶ μηχανικῶν τῆς ἀρχαιότητος Ἀρχιμήδης. Δι' ἰσχυρῶν φακῶν ὁ Ἀρχιμήδης συγκεντρῶν τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ἔκαυσεν, ὥς λέγεται, πολλάκις τὸν Ῥωμαϊκὸν στόλον. Τέλος ὁ Μάρκελλος διὰ νυκτερινῆς ἐφόδου ἐκυρίευσε τῷ 212 τὴν ὠραιωτάτην καὶ πλουσιωτάτην ἐκείνην πόλιν, τὴν ὁποίαν παρέδωκαν εἰς τὴν λύσαν τῶν στρατιωτῶν.

Μεταξὺ τῶν θυμάτων ἦτο καὶ ὁ Ἀρχιμήδης. Λέγεται δι' οὗτος ἀσχολούμενος εἰς τὴν λύσιν γεωμετρικοῦ τινὸς προβλήματος, ἐν ᾧ ἐχάρασσε κύκλους ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ σπουδαστηρίου του, δὲν ἀντελήφθη τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως· ὅτε δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν του στρατιώτης τις μὲ σκοπὸν νὰ τὸν φονεύσῃ, ὁ Ἀρχιμήδης προσηλωμένος εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος εἶπε· «μὴ μου τοὺς κύκλους τάραιτε»· ὁ δὲ ἀγροῖκος στρατιώτης ἐφόνευσεν αὐτόν. Ὁ Μάρκελλος ἐθρήνησε τὸν θάνατον τοῦ Ἀρχιμήδους καὶ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἀνήγειρε μνημεῖον.

Ἀλωσις τῆς Καπύης.—Τῷ 212 ὁ Ἀννίβας ἐκυρίευσε διὰ προδοσίας τὸν Τάραντα, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἐπολιόρκησαν τὴν Καπύην.

Ὁ Ἀννίβας, ἵνα φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τοὺς πολιορκοῦντας τὴν Καπύην, ὥρμησε κατὰ τῆς Ῥώμης καὶ φθάσας ἔστρατοπέδευσε πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῆς. Φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε τοὺς κατοίκους τῆς Ῥώμης, ἀπελπιστικαὶ δὲ κραυγαὶ ἀντήχουν καθ' ὅλην τὴν πόλιν «Ὁ Ἀννίβας πρὸ τῶν πυλῶν!» Καὶ ὅμως ὁ Ἀννίβας ἀπέτυχεν εἰς τὸ τολμηρὸν διάβημά του. Εὐρὼν μεγάλην ἀντίστασιν ἠγαγκάσθη νὰ υποχωρήσῃ εἰς τὸ Ῥήγιον. Τοῦναντίον δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἐκυρίευσαν τὴν Καπύην (211), τοὺς δὲ κατοίκους αὐτῆς ἐτιμώρησαν σκληρότατα.

Ἡ πτώσις τῆς Καπύης ὑπῆρξε μέγα τραῦμα διὰ τὸν Ἀννίβαν. Ἀπαντες οἱ ἐν Ἰταλίᾳ σύμμαχοί του ἐγκατέλιπον αὐτόν. Τότε οὗτος ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν ἐξ Ἰσπανίας τὸν ἀδελφόν του Ἀσδρούβαν. Ἀλλὰ οἱ ὕπατοι Σαλινάτωρ καὶ Νέρων προσβαλόντες αὐτὸν καθ' ὁδὸν ἐνίκησαν καὶ ἐφόνευσαν, ὁ δὲ Νέρων ἀποκόψας τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀσδρούβα ἔρριπεν αὐτὴν αἰμόφυρτον εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀννίβα. Ὁ Ἀννίβας ἰδὼν τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφοῦ του ἀνεστέναξε βαρέως καὶ εἶπεν «ἡ τύχη ἐβαρύνθη πλέον νὰ μοι ἐπιδαψιλεύῃ τὴν εὐνοίαν της».

Ἡ ἐν Ζάμα μάχη.—Οἱ Ῥωμαῖοι ἀπεφάσισαν νὰ μεταφέρωσι τὸν πόλεμον εἰς Ἀφρικήν, δι' οὗ καὶ μόνου θὰ ἠδύναντο ν' ἀποσπάσωσι τὸν Ἀννίβαν ἐκ τῆς Ἰταλίας. Ὅθεν ὁ περίφημος ὕπατος Κορνήλιος Σκιπίων τῷ 204 μετὰ 35,000 ἀνδρῶν διεπεραιώθη εἰς Ἀφρικήν καὶ ἐβάδισε κατὰ τῆς Καρχηδόνης. Οἱ Καρχηδόνιοι κινδυνεύοντες ἔσπευσαν ν' ἀνακαλέσωσιν ἐξ Ἰταλίας τὸν Ἀννίβαν. Ὁ Ἀννίβας μετὰ λύπης πολλῆς ἐγκατέλιπε τὸ ἰταλικὸν ἔδαφος καὶ ἔσπευσεν εἰς τὴν φωνὴν τῆς κινδυνεύουσας πατρίδος του. Γενομένης μεγάλης μάχης ἐν Ζάμα τῷ 202, οἱ Καρχηδόνιοι ἐνίκηθησαν, κατὰ συμβουλήν δὲ τοῦ Ἀννίβα συνωμολόγησαν εἰρήνην μὲ βαρυτάτους ὅρους, ἐποχρεωθέντες νὰ πληρώσωσι 10 χιλ. τάλαντα ὡς πολεμικὴν ἀποζημίωσιν ἐν διαστήματι 50 ἐτῶν καὶ νὰ μὴ κηρύττωσι πόλεμον ἄνευ τῆς συναίνεσεως τῶν Ῥωμαίων. Ὁ Σκιπίων ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην ἐγένετο δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ, ἐπωνομάσθη δὲ «Ἀφρικανός».

Θάνατος τοῦ Ἀννίβα.—Ὡς ἐν πολέμῳ ἀνεδείχθη μέγας στρατηγὸς ὁ Ἀννίβας, οὕτω καὶ ἐν εἰρήνῃ ἀνεδείχθη μέγας πολιτικός. Ἐκλεχθεὶς ἄρχων τῆς Καρχηδόνης τοιαύτας πολιτικὰς μεταρρυθμίσεις εἰσήγαγε καὶ τοιαύτας οἰκονομίας ἔκαμεν, ὥστε τὴν ἐκ

10,000 ταλάντων πολεμικὴν ἀποζημίωσιν κατώρθωσε νὰ πληρώσῃ εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἐν διαστήματι μόνον 10 ἔτων. Ἡ τοιαύτη ὁμολογία οἰκονομία ἀπῆρθεσκεν εἰς τοὺς ἀντιπάλους τοῦ Ἀννίβα, οἵτινες ἦσαν συνηθισμένοι νὰ κλέπτωσι τὸν δημόσιον πλοῦτον. Ὅθεν διέβαλον αὐτὸν εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὅτι δῆθεν συνεννοεῖται μυστικῶς μὲ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. Ὁ Ἀννίβας ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ τῆς πατρίδος του καὶ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατέφυγεν ἐπὶ τέλους εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Βιθυνίας Προυσίαν, ὅπου κινδυνεύων νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἔπιε δηλητήριον καὶ ἀπέθανε τῷ 183 π. Χ.

Ἀδελφίδαις.

42. Ποῦ ἔστρεψαν τὰ ὄπλα των οἱ Καρχηδόνιοι μετὰ τὸν α' Καρχηδ. πόλεμον καὶ τίνας ἄνδρες ἀνεδείχθησαν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην; — Τί γνωρίζεις περ. Ἀννίβα καὶ περὶ τῆς πολιτοκίας τῆς Ζακάνθης; — Πότε ἐξεστράγη ὁ β' Καρχηδ. πόλεμος καὶ πόσα ἔτη διήρκεσεν; — Εἰπέ μοι περὶ τῆς πορείας τοῦ Ἀννίβα καὶ περὶ τῶν πρώτων μαχῶν αὐτοῦ ἐν Ἰταλίᾳ; — Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Φαβίου Μαξιμου τοῦ Μελλητοῦ; — Εἰπέ μοι τὰ κατὰ τὴν μάχην παρὰ τὰς Κάννας; — Τί ἀπέστειλεν ὁ Ἀννίβας εἰς Καρχηδόνα μετὰ τὴν ἐν Κάνναις μάχην; — Ποῦ μετέβη ὁ Ἀννίβας μετὰ τὴν ἐν Κάνναις μάχην καὶ τί ἐπραξαν ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ῥωμαῖοι; — Πῶς προσηνέχθη ἡ Καρχηδὼν πρὸς τὸν Ἀννίβαν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην; — Ὅποια ὑπῆρξαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐν Καπύῃ διαμονῆς τοῦ Ἀννίβα καὶ ποῦ ἐφάρησαν ταῦτα; — Εἰπέ μοι περὶ τῆς πολιτοκίας καὶ ἀλώσεως τῶν Συρακουσῶν καὶ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀρχιμήδους; — Πότε ὁ Ἀννίβας ἐνεφανίσθη πρὸς τῆς Ῥώμης. — Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀσδροῦβα, ἀδελφοῦ τοῦ Ἀννίβα; — Εἰπέ μοι περὶ τῆς Ζάμα μάχης; — Ὑπὸ ποίους ὅρους συνωμολογήθη ἡ εἰρήνη τοῦ β' Καρχηδ. πολέμου; — Ὅποιας ὑπηρεσίας προσέφερεν ὁ Ἀννίβας εἰς τὴν πατρίδα του μετὰ τὸν β' Καρχηδ. πόλεμον; — Ποῦ καὶ πῶς οὗτος ἀπέθανε;

§ 43. Πόλεμοι τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας Φίλιππον τὸν Ε' καὶ Περσέα. — Ὑποταγὴ τῆς Μακεδονίας εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Μετὰ τὴν ταπείνωσιν τῶν Καρχηδονίων οἱ Ῥωμαῖοι ἔστρεψαν τὰ βλέμματά των πρὸς ἀνατολὰς καὶ κατὰ πρόωτον ἐκήρυξαν πόλεμον ἐναντίον τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου τοῦ Ε', ὅστις εἶχε συμμαχήσῃ μετὰ τοῦ Ἀννίβα καθ' ὃν χρόνον οὗτος ἐπολέμει ἐν Ἰταλίᾳ. Ὁ ὑπάτος Κόϊντος Φλαμινῖος ἐπελθὼν κατὰ τοῦ Φιλίππου ἐνίκησεν αὐτὸν τῷ 197 παρὰ τὰς Κυνὸς κεφαλὰς τῆς Θεσσαλίας καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ συνθηκολογήσῃ μὲ ὅρους βαρυτάτους. Μετὰ ταῦτα ὁ Φλαμινῖος ἦλθεν εἰς τὴν Κόρινθον, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐτελοῦντο τὰ Ἱσθμια καὶ ἅπανα ἡ Ἑλλὰς εἶχε συρρεῦσῃ εἰς τὴν ἐθνικὴν ταύτην ἐορτήν. Ἐκεῖ ὁ Φλαμινῖος ἐν ὀνόματι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ ἀνεκήρυξε τοὺς

Ἑλληνας ἐλευθέρους καὶ αὐτονόμους. Οἱ ἐν Κορίνθῳ συνηγμένοι Ἕλληνες ἑξαλλοὶ ἐκ τῆς χαρᾶς των ἐκάλυψαν τὸν Φλαμινίον δι' ἀνθέων καὶ στεφάνων, μὴ ἐννοοῦντες τὴν πολιτικὴν πανουργίαν τῆς Ῥώμης.

Τὸν Φίλιππον ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ υἱὸς του Περσεύς, ὅστις ἔτρεφε τὸ αὐτὸ μῖσος πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, ὅπερ καὶ ὁ πατήρ του. Ὁ Περσεύς, θέλων νὰ καταστήσῃ τὴν Μακεδονίαν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἤρχισε νὰ παρασκευάζεται εἰς πόλεμον κατ' αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι ἀγανακτήσαντες διὰ τὴν θρασυτητα τοῦ Περσεύς ἐκήρυξαν κατ' αὐτοῦ τὸν πόλεμον. Ὁ ὑπαὶτος Αἰμίλιος Παῦλος, υἱὸς τοῦ ἐν Κάνναις πεσόντος ὁμωνύμου, κατετρόπωσε τὸν Περσέα τῷ 168 παρὰ τὴν Πύδραν καὶ συλλαβὼν αἰχμάλωτον ἀπήγαγεν αὐτὸν ἐν θριάμβῳ εἰς Ῥώμην, ὅπου ἀπέθανεν ἐξ αἰτίας ἐντὸς ὑγρᾶς φυλακῆς.

Ἡ Μακεδονία διηρέθη εἰς 4 ἐπαρχίας ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἀλλήλων καὶ διοικουμένας ὑπὸ ἰδίων ἀρχόντων.

Μετά τινα χρόνον παρουσιάσθη τυχοδιώκτης τις ὀνόματι Ἀνδρίσκος ἐκ Μυσίας, ὅστις ὠνόμαζεν ἑαυτὸν Φίλιππον καὶ υἱὸν τοῦ Περσεύς· ὅθεν καὶ «Ψευδοφίλιππος» κοινῶς ἐλέγετο. Οὗτος ἐπεχείρησε δι' ἐπαραστάσεως νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας. Οἱ Ῥωμαῖοι ἔπεμψαν κατ' αὐτοῦ τὸν Καικίλιον Μέτελλον, ὅστις ἐνίκησε καὶ ἠχμαλώτισε τὸν Ψευδοφίλιππον. Τότε δὲ οἱ Ῥωμαῖοι κατέστησαν τὴν Μακεδονίαν ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν (147 π. Χ.).

§ 44 Ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ῥωμαίους (146 π. Χ.).

Τὰ ἐν Ἑλλάδι πράγματα κατὰ τοὺς χρόνους τούτους (β' ἑκατονταετηρίδα π. Χ.) εὐρίσκοντο ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει. Αἱ δύο συμπολιτεῖαι, ἡ Ἀχαϊκὴ καὶ ἡ Αἰτωλική, ἐξ ἀντιζηλίας ἀντιεγόγγυον πρὸς ἀλλήλας, ἡ δὲ πρὸς τοὺς Ἑλληνας διαγωγὴ τῶν Ῥωμαίων ἦτο κατὰ πάντα ἐπίβουλος. Διὰ τῆς κροδοσίας καὶ τῆς συκοφαντίας κατώρθωσαν οὗτοι νὰ καταστήσωσιν ἐκποδὼν τοὺς διαπρεπεστεροὺς ἄνδρας, οἵτινες ἠδύνατο νὰ γείνωσι πρόσκομμα εἰς τὰ κατακτιητικὰ αὐτῶν σχέδια. Ὁ ἄθλιος Καλλικράτης, ἀρχηγὸς τοῦ ἐν Ἑλλάδι ῥωμαϊκοῦ κόμματος καὶ ὑποψήφιος στρατηγὸς τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, κατηγορήσεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους χιλίους ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων Ἑλλήνων ὅτι δῆθεν εὐρίσκοντο εἰς μυστικὰς συνεννοήσεις πρὸς τὸν Περσέα τῆς Μακεδονίας. Πάσαντα οὗτοι ἐκλήθησαν ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς Συγκλήτου, ἵνα μεταβῶσιν εἰς Ῥώμην καὶ ἀπολογηθῶσιν εἰς τὴν ἀπο-

διδομένην εἰς αὐτοὺς κατηγορίαν, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ διάσημος ἱστορικὸς Πολύβιος, υἱὸς τοῦ Λυκόρτα. Οἱ χίλιοι οὗτοι ἐκρατήθησαν ἐπὶ 17 ἔτη ἐν Ἰταλίᾳ ὡς ὁμηροὶ καὶ μόλις μετὰ ἐπανειλημμένας παρακλήσεις τῶν Ἀχαιῶν ἐπετράπη εἰς τοὺς ἐπιζήσαντας 300 νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των, τῶν λοιπῶν ἀποθανόντων ἐν τῇ ἐξορίᾳ ταύτῃ ἐκ τῆς λύπης καὶ τῶν ταλαιπωριῶν.

Οἱ ἐπανελθόντες 300 διηγοῦντο μετὰ ζοφερῶν χρωμάτων τὰς κακονχίας καὶ ταλαιπωρίας, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν κατὰ τὴν δεκαεπταετῇ ἐξορίαν των, καὶ προσεπάθουν διὰ παντὸς τρόπου νὰ ἐξεγείρωσι τοὺς Ἕλληνας εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων.

Ἐν ἔτει 150 ἡ Σπάρτη ἐζήτησε ν' ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ὑπεβλήθη εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Σύγκλητον, ἣτις ἀπεφάνθη ὅτι θὰ πέμψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα πρέσβεις, ἵνα ἀποφασίσωσιν ἐπὶ τόπου. Μετὰ πολὺν χρόνον ἦλθεν ἡ ἀναμενομένη πρεσβεία, ἣτις παρασταθεῖσα εἰς τὴν ἐν Κορίνθῳ συνελθοῦσαν σύνοδον τῶν Ἀχαιῶν ἐδήλωσεν ὅτι ὄχι μόνον ἡ Σπάρτη, ἀλλὰ καὶ ἡ Κόρινθος καὶ τὸ Ἄργος καὶ ὁ Ὀρχομενὸς δύνανται νὰ ἀποχωρισθῶσι ἀπὸ τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας ὡς μὴ Ἀχαικαὶ πόλεις. Ἡ δὴλωσις αὕτη σφόδρα ἐξηρέθισε τὴν Ἀχαικὴν Συμπολιτείαν, ἣτις κατὰ προτροπὴν τοῦ στρατηγοῦ αὐτῆς Κριτολάου ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης.

Τότε οἱ Ῥωμαῖοι διέταξαν τὸν ἐν Μακεδονίᾳ εὐρισκόμενον Μέτελλον νὰ ἔλθῃ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Μέτελλος συναντήσας τὸν Κριτόλαον παρὰ τὴν Σκάρφειαν τῆς Λοκρίδος ἐνίκησεν αὐτὸν ὁλοσχερῶς. Ὁ Κριτόλαος ἐγένετο ἄφαντος, φονευθεὶς ἐν τῇ μάχῃ ἢ πιὼν φάρμακον, ἐν δὲ τῇ στρατηγίᾳ διεδέχθη αὐτὸν ὁ Δάιος. Ὁ Μέτελλος προχωρήσας ἦλθεν εἰς τὸν Ἰσθμὸν καὶ ἐπρότεινεν εἰρήνην ἐπὶ τῷ ὄρῳ ἡ Ἀχαικὴ Συμπολιτεία νὰ περιορισθῇ εἰς τὰς κυρίως Ἀχαικὰς πόλεις. Ἀλλ' ἡ ἐν Κορίνθῳ συνελθοῦσα σύνοδος τῶν Ἀχαιῶν ἀπέρριψε τὰς προτάσεις ταύτας.

Μετ' ὀλίγον ὁμοῦς ἔρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ἀντικαταστάτης τοῦ Μέτελλου ὁ τραχὺς καὶ ἄξεστος ὑπατος Μόμμιος, ὅστις κατατροπῶσας τὸν Δάιον εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ Λευκόπετραν, ἐκυρίευσεν ἔπειτα ἀμαχητὶ τὴν Κόρινθον (146 π. Χ.). Ἐσύλησε τὰ πολυτιμότερα ἀριστοτεχνήματα τῆς τέχνης καὶ τέλος παρέδωκεν εἰς τὰς φλόγας τὴν λαμπρὰν ἐκείνην πόλιν, ἣτις ὑπῆρξε τὸ κόσμημα τῆς Ἑλλάδος. Τόση δὲ

ἦτο ἡ ἀπαιδευσία τοῦ Μομμίου, ὥστε εἰς τοὺς μετακομίζοντας εἰς τὴν Ῥώμην τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ἄλλα ἀριστουργήματα ἔλεγε νὰ προσέξωσιν, ἵνα μὴ τὰ θραύσωσι, διότι θὰ ὑποχρεωθῶσι νὰ κατασκευάσωσιν ἕκ νέου ἄλλα τοιαῦτα !

Ἀπασα ἡ Ἑλλὰς ἔπειτα μετεβλήθη εἰς ὤωμαϊκὴν ἐπαρχίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀχαΐα καὶ διωκεῖτο ὑπὸ τοῦ ἀνθυπάτου τῆς Μακεδονίας.

Ἀδίκησεις,

44. Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ πολέμου τῶν Ῥωμαίων κατὰ τοῦ Φιλίππου Ε' τῆς Μακεδονίας;—Ποῖος Ῥωμαῖος στρατηγὸς ἐνίκησε τὸν Φίλιππον, πότε καὶ ποῦ;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς μεταβάσεως τοῦ Φλαμίνου εἰς τοὺς Ἰσθμικοὺς ἀγῶνας;—Τίς διεδέχθη τὸν Φίλιππον Ε' εἰς τὸν Μακεδονικὸν θρόνον καὶ τί ἐπεχείρησε νὰ πράξῃ οὗτος;—Ποῦ, πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἐνικήθη ὁ Περσεύς καὶ ὅποιον ὑπῆρξε τὸ τέλος αὐτοῦ;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Πseudoφιλίππου;

44. Ὅποια ἦτο ἡ κατάστασις τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων κατὰ τοὺς χρόνους τούτους (β' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα) καὶ ὅποια ἡ διαγωγὴ τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς Ἕλληνας;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς μεταβάσεως εἰς Ῥώμην χιλίων ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων Ἑλλήνων;—Πόσον χρόνον οὗτοι ἔμειναν ἐν Ἰταλίᾳ;—Πόσοι ἐξ αὐτῶν ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπανελθόντες τί προσεπάθουν νὰ κάμωσι;—Τίς ἦτο ὁ στρατηγὸς τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, ποῦ καὶ ὑπὸ τίνος ἐνικήθη οὗτος;—Εἰπέ μου, ὅ, τι γνωρίζεις περὶ Μομμίου;—Πῶς ὠνομάσθη ἡ Ἑλλὰς ὑποταχθεῖσα εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ πῶς διωκεῖτο;

§ 45. Τρίτος Καρχηδονιακὸς πόλεμος (149—146 π. Χ.).

Ἐπειδὴ οἱ Καρχηδόνιοι μετὰ τὸν β' Καρχηδονιακὸν πόλεμον ἤρχισαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἀναλαμβάνωσι καὶ νὰ προάγωνται διὰ τῆς ἐμπορικῆς αὐτῶν δραστηριότητος καὶ διὰ τῶν συνετῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Ἀννίβα, διήγειραν ἕκ νέου τὸ μῖσος καὶ τὴν ζυλοτυπίαν τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἔκτοτε ἐξήτουν ἀφορμὴν νὰ καταστρέψωσι τὴν ἀντίζηλον αὐτῶν Καρχηδόνα. Καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ δοθῇ ἡ ἀφορμὴ αὕτη.

Οἱ Καρχηδόνιοι, ἐπειδὴ παρηνωχλοῦντο ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Νουμιδίας Μασσανάσσου, ἐκήρυξαν κατ' αὐτοῦ πόλεμον χωρὶς πρὸς τοῦτο νὰ ἐρωτήσωσι τοὺς Ῥωμαίους. Οἱ Ῥωμαῖοι, θεωρήσαντες τοῦτο ὡς παράβασιν τῶν συνθηκῶν, ἐκήρυξαν ἀμέσως τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Καρχηδονίων καὶ διέταξαν τοὺς δύο ὑπάτους νὰ διαπεραιωθῶσιν ἐκ τῆς Σικελίας εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Οἱ Καρχηδόνιοι καταληφθέντες ὑπὸ φόβου ἐπεμψαν πρέσβεις εἰς Ῥώμην καὶ ὑπεσχέθησαν νὰ πράξωσι πᾶν ὅ, τι ἤθελον ζητήσῃ οὗτοι. Οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην προσηνέχθησαν δολίως καὶ ἀπίστως. Ἐξήτησαν νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτοὺς οἱ Καρχηδόνιοι 300 ὁμήρους. Ἀμα ἔγεινε τοῦτο, εἶπον εἰς τοὺς Καρχηδονίους ὅτι τὰς τελευταίας διαταγὰς θὰ λάβωσι παρὰ

τῶν δύο ὑπάτων, οἵτινες μετὰ 80,000 στρατοῦ εἶχον διαπεραιωθῆ εἰς τὴν ἐν Ἀφρικῇ Ἰτύκην μετὰ τὴν μυστικὴν παραγγελίαν νὰ μὴ καταπαύσωσι τὸν πόλεμον πρὶν ἢ κατασκάψωσι τὴν Καρχηδόνα.

Οἱ ὑπατοὶ ἀπήτησαν παρὰ τῶν Καρχηδονίων νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτοὺς πάντα τὰ ὅπλα, τὰς πολεμικὰς μηχανὰς καὶ τὰ πλοῖα. Οἱ δυστυχεῖς Καρχηδόνιοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποκύψωσι καὶ εἰς τὴν ἀπαίτησιν ταύτην τῶν Ῥωμαίων, τὴν ὁποίαν ἐνόμισαν ὡς τελευταίαν. Τέλος οἱ ὑπατοὶ ἀποβαλόντες τὸ προσωπεῖον ἀνεκοίνωσαν εἰς τοὺς Καρχηδονίους τὴν τελευταίαν διαταγὴν των, ὅτι ὀφείλουσι νὰ καταλίπωσι τὴν πόλιν των καὶ νὰ κτίσωσιν ἄλλην πόλιν 80 στάδια μακρὰν τῆς θαλάσσης, διότι ἡ Καρχηδὼν ἔμελλε νὰ κατεδαφισθῇ!

Ὅτε ἤκουσαν οἱ Καρχηδόνιοι τὴν φοβερὰν ταύτην διαταγὴν, ἔμειναν κατάπληκτοι. Πάντες ἀπεφάσισαν ν' ἀντισταθῶσι μέχρις ἐσχάτων εἰς τὴν ὑβριστικὴν ταύτην ἀπαίτησιν τῶν ἀπίστων Ῥωμαίων, καθ' ὅλας δὲ τὰς ἀγνίας τῆς πόλεως μία φωνὴ ἠκούετο ἐξερχομένη ἐκ τοῦ στόματος πάντων «ἐκδίκησις!»

Αἱ θύραι τῆς πόλεως ἐκλείσθησαν. Ὁ λιμὴν ἐφράχθη. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νέοι καὶ γέροντες μετὰ πυρετώδους δραστηριότητος νύκτα καὶ ἡμέραν εἰργάζοντο εἰς τὴν κατασκευὴν ὀπλων καὶ πολιορκητικῶν μηχανῶν. Οἱ ναοὶ καὶ τὰ δημόσια καταστήματα μετεβλήθησαν εἰς ὀπλοστάσια. Οἱ δοῦλοι ἐκηρύχθησαν ἐλεύθεροι. Οὐδεὶς γογγυσμὸς ἠκούετο δι' οἵανδήποτε θυσίαν ἢ κόπον. Αἱ γυναῖκες προσέφερον προθύμως τὰ κοσμήματά των εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς φιλιότητος πατρίδος. Καὶ αὐτὴν τὴν κόμην ἔκοπτον καὶ ἔδιδον, ἵνα κατασκευάζωσι χορδὰς τόξων. Καὶ ἐν γένει ἡ πόλις ὁμοίαζε πρὸς ἓν μέγα ἐργοστάσιον.

Ἐν τούτοις μεθ' ὅλας τὰς παρασκευὰς ταύτας ἡ Καρχηδὼν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντιστῇ εἰς τὰς ἐφόδους τῶν Ῥωμαίων. Τὸ τρίτον ἔτος (146 π. Χ.) ὁ ὑπάτος Σκιπίων Αἰμιλιανὸς ἐκνείυσεν αὐτὴν ἐξ ἐφόδου. Ἐπὶ ἑξ ἡμέρας λυσσώδης ἀγὼν ἐγίνετο εἰς τὰς ὁδοὺς. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐμάχοντο κατὰ τῶν ἀνθισταμένων Καρχηδονίων βαδίζοντες ἐπὶ πτωμάτων. Ἐκ τῶν 700 χιλ. κατοίκων μόνον 50 χιλ. ἐσώθησαν καταφυγόντες εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἐπικαλεσθέντες τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Σκιπίωνος. Ἡ πόλις παρεδόθη εἰς τὸ πῦρ, ὅπερ ἐπὶ 17 ἡμέρας κατέκαιεν αὐτὴν μεταβαλὼν εἰς σωρὸν ἐρείπων. Ὁ Σκιπίων βλέπων τὴν καταστροφὴν τῆς ἐνδόξου πόλεως, ἥτις ἐπὶ 700 ἔτη ἐκνυάρχησε τῆς

θαλάσσης, συνεκινήθη καὶ προεμάντευσε τὴν μέλλουσαν πτῶσιν καὶ τῆς ἰδικῆς του πατρίδος. Θεατῆς δὲ τῆς καταστροφῆς τῆς Καρχηδό-
νος ἦτο καὶ ὁ Ἕλλην Πολύβιος, διδάσκαλος τοῦ Σκιπίωνος.

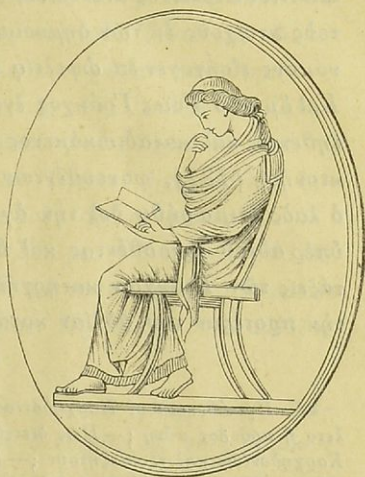
Ὁ Σκιπίων ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ῥώμην ἐτέλεσε μεγαλοπρεπέστατον θρίαμβον καὶ ἔλαβε τὸ ἐπώνυμον «Ἀφρικανὸς ὁ νεώτερος».

§ 46. Γράκχοι.—Κορνηλία.

Ὁ περὶ γαιῶν νόμος τοῦ Λικινίου Στόλωνος καὶ Λευκίου Σεξτίου, καθ' ὃν κανεῖς Ῥωμαῖος πολίτης δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη πλείονα τῶν 500 πλέθρων δημοσίας γῆς, σὺν τῷ χρόνῳ περιῆλθεν εἰς ἀχρησίαν. Τὰ ἀγροτικά κτήματα καὶ πάλιν περιῆλ-
θον εἰς χεῖρας ὀλίγων, οἵτινες ἀπε-
τέλεσαν τὴν ἀριστοκρατίαν. Οὗτοι ἐλάμβανον καὶ πάντα τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα τῆς πολιτείας, τὸ δὲ πολὺ πλῆθος κατήντησεν ἀκτῆμον καὶ συν-
εσωρεύθη εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου ἔζη πωλοῦν τὴν ψῆφόν του εἰς τὰς ἀρ-
χαιρεσίας καὶ τὰς ἐκκλησίας, εἰς δὲ τὰ δικαστήρια τὴν μαρτυρίαν του, καὶ ἐν γένει ὑφίστατο παντοειδεῖς σιερῆ-
σεις.

Τὴν ἀφόρητον ταύτην κατάστασιν τοῦ πτωχοῦ λαοῦ ἀνέλαβον νὰ θερα-
πεύσωσι δύο ἀδελφοί, ὁ Τιβέριος καὶ ὁ Γάιος Γράκχος, υἱοὶ τοῦ Σεμ-
πρωτίου Γράκχου καὶ τῆς ὥραιας Κορνηλίας, θυγατρὸς Σκιπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ τοῦ πρεσβυτέρου. Οἱ δύο οὗτοι ἀδελφοὶ ἐν μικρᾷ ἡλι-
κίᾳ ἔμειναν ὁρφανοὶ πατρός. Ἡ μήτηρ των Κορνηλία, νεαρὰ χήρα, τῆς ὁποίας ἐφημίζετο τὸ κάλλος, ἀφωσιώθη ὀλοψύχως εἰς τὴν ἑλλη-
νοπρεπῇ ἀνατροφῇ τῶν προσφιλῶν της τέκνων, ἀπορρίψασα τὴν περὶ δευτέρου γάμου πρότασιν τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου. Ἡμέραν τινὰ γυνή τις ξένη ἐπεδείκνυνεν εἰς τὴν Κορνηλίαν τὰ κοσμήματά της, ἐξήτει δὲ νὰ ἴδῃ καὶ τὰ ἰδικά της. Ἡ Κορνηλία τότε καλέσασα τοὺς δύο υἱούς της εἶπεν· «ἰδοὺ ὁ ἐμὸς κόσμος».

Πρῶτος ὁ Τιβέριος γενόμενος δήμαρχος τῷ 133, μεθ' ὅλην τὴν

Κορνηλία

λυσσώδη αντίστασιν τῆς Συγκλήτου καὶ τῶν πατρικίων, ἐπανέφερον εἰς τὴν ἰσχὺν τὸν περὶ γαιῶν νόμον τοῦ Δικινίου Στόλωνος μέτινας τροποποιήσεις. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ ἐκτέλεσις τοῦ νόμου τούτου προσέκρουεν εἰς πλεῖστα ἐμπόδια, ὁ Τιβέριος ἐξήτησε νὰ ἐκλεχθῇ δήμαρχος καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος. Κατὰ τὴν ἡμέραν ὁμως τῶν ἐκλογῶν ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἀριστοκρατικῶν εἰς τὸ Καπιτώλιον μετὰ 300 ὁπαδῶν του.

Δέκα ἔτη βραδύτερον ὁ Γάιος Γράκχος, τολμηρότερος καὶ φιλοδοξότερος τοῦ Τιβερίου, ἐκλεχθεὶς δήμαρχος ἐπανάλαβε τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀδελφοῦ του ὑπὲρ τοῦ πτωχοῦ λαοῦ. Καὶ ὅχι μόνον τὸν περὶ γαιῶν νόμον τοῦ Δικινίου Στόλωνος ἀνενέωσεν ἀμετάβλητον, ἀλλὰ καὶ οἷτον ἐχορήγησεν εἰς τοὺς πτωχοὺς ἐκ τῶν δημοσίων ἀποθηκῶν ἐπὶ μειρία τιμῇ καὶ ἄλλους νόμους εἰσήγαγεν ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ λαοῦ καὶ πρὸς βλάβην τῶν πατρικίων. Καὶ ὁμως ὁ Γάιος Γράκχος ἐγκατελείφθη ἐπὶ τέλους ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐξαπατηθέντος καὶ καταδικασμένου ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του ἠναγκάσθη νὰ αὐτοκτονήσῃ (121), φονευθέντων καὶ 3000 ἐκ τῶν ὁπαδῶν του. Ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς ἐτιμωρήθη διὰ τὴν ἀγνωμοσύνην, τὴν ὁποίαν ἔδειξε πρὸς τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ ἐργασθέντας καὶ θυσιασθέντας Γράκχους. Ἀπασαὶ αἱ διατάξεις τῶν Γράκχων κατηργήθησαν, αὐτοὺς δὲ (ὁ λαὸς) ἐπανήλθεν εἰς τὴν προτέραν του ἀθλίαν κατάστασιν.

Ἀδελφείας.

45. Προώδευσαν οἱ Καρχηδόνιοι μετὰ τὸν β'. Καρχηδ. πόλεμον καὶ ποῦ ὠφείλετο ἡ πρόοδος αὕτη ; — Πῶς διετέθησαν οἱ Ῥωμαῖοι ἐκ τῆς προόδου ταύτης τῶν Καρχηδονίων καὶ τί ἐπεξήτουν ; — Πῶς ἐδόθη ἀφορμὴ εἰς τὸν γ' Καρχηδ. πόλεμον ; — Πῶς προσηνέχθησαν εἰς τὴν περὶστασιν ταύτην οἱ Ῥωμαῖοι ; — Εἰπέ μοι τοὺς ὅρους, τοὺς ὁποίους κατὰ σειράν ἐπέβαλον οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τοὺς Καρχηδονίους ; — Τί συνέβη ἐν Καρχηδόνι, ὅτε ἐγνώσθη ὁ τελευταῖος ὁρος τῶν Ῥωμαίων ; — Πόσα ἔτη διήρκεσεν ὁ γ' Καρχηδ. πόλεμος καὶ τίς τέλος ἐκυρτέυσεν τὴν Καρχηδόνα ; — Εἰπέ μοι τὰ κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Καρχηδόνας ; — Πόσα ἔτη ἐκυρίαρχησε τῆς θαλάσσης ἡ Καρχηδὼν ; Τίς Ἕλλην παρίστατο κατὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Καρχηδόνας ; — Πῶς ὠνομάσθη ὁ Σκιπίων Αἰμιλιανός ;

46. Ὅποια ὑπῆρξεν ἡ τύχη τοῦ περὶ γαιῶν νόμου τοῦ Δικινίου Στόλωνος καὶ Λευκίου Σεξτίου ; — Πῶς κατήντησε τὸ πολὺ πλῆθος, ποῦ συνεσωρεύθη καὶ πῶς ἔζη ; — Τίνες ἀνέλαβον νὰ θεραπεύσωσι τὴν ἀφόρητον κατάστασιν τοῦ λαοῦ ; — Τίνος υἱοὶ ἦσαν ὁ Τιβέριος καὶ ὁ Γάιος Γράκχος ; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς Κορνηλίας ; — Εἰπέ μοι ὅ,τι γνωρίζεις περὶ τοῦ Τιβερίου Γράκχου ; — Εἰπέ μοι ὅσαύτως ὅ,τι γνωρίζεις περὶ τοῦ Γαίου Γράκχου ; — Τί συνέβη μετὰ τὸν θάνατον τῶν Γράκχων ;

§ 47. Μάριος καὶ Σύλλας.—Ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ αὐτῶν.—Πρῶτος Μιθριδατικὸς πόλεμος.

Ὀλίγα ἔτη μετὰ τοὺς Γράκχους ἀνεφάνησαν ἐν Ῥώμῃ δύο μεγάλοι ἄνδρες, ὁ Μάριος καὶ ὁ Σύλλας, ὅπως ἀντιθέτου χαρακτῆρος.

Ὁ Μάριος ἦτο υἱὸς χωρικοῦ, ἀγρόματος καὶ τραχύς· εἶχεν ὅμως ἔξοχα σιραιοτικά πλεονεκτήματα, δι' ὧν ἀνεδείχθη εἰς διαφόρους πολέμους. Οὗτος ἐπεράτωσε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα, βασιλέως τῆς ἐν Ἀφρικῇ Νουμιδίας, καὶ προσήρτησε τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς Νουμιδίας εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος. Ἀπήλλαξε δὲ τὴν Ῥώμην ἀπὸ μεγίστου κινδύνου, κατατροπώσας καὶ διασκορπίσας δύο ἄγρια καὶ μάχιμα ἔθνη, τοὺς Κίμβρους καὶ τοὺς Τεύτονας, οἵτινες καταλιπόντες τὴν παρὰ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν χώραν τῶν διηυθύνθησαν πρὸς μεσημβρίαν καὶ εἰσβαλόντες εἰς τὴν Ἰταλίαν ἠπειλήσαν τὴν Ῥώμην. Διὰ τῶν ἐκτάκτων πολεμικῶν κατορθωμάτων του ὁ Μάριος κατέστη ἀγαπητότατος εἰς τὸν λαόν. Ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς δημοκρατικῆς μερίδος, ἐμίσει δὲ θανασίμως τοὺς ἀριστοκρατικούς.

Ἀντίπαλος τοῦ Μαρίου φοβερός ἦτο ὁ Σύλλας. Οὗτος κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς γένους. Εἶχε λεπτὴν ἀναιροφὴν καὶ πνευματικὴν μόρφωσιν μεγάλην. Ἦτο εὐπροσῆγορος καὶ ἐλευθέριος. Προΐστατο δὲ ὁ Σύλλας τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος.

Τὸ μεταξὺ Μαρίου καὶ Σύλλα μῖσος ἦτο τόσον μέγα, ὥστε ἀπέληξεν εἰς ἐμφύλιον πόλεμον, ὅστις ὑπῆρξεν ὀλέθριος εἰς τοὺς ὁπαδοὺς ἀμφοτέρων. Προεκλήθη δὲ ὁ πόλεμος οὗτος ὁ ἐμφύλιος ἐκ τῆς ἐξῆς ἀφορμῆς.

Ὁ Μιθριδάτης, βασιλεὺς τοῦ Πόντου, μετὰ τὸν Ἀντίβαν ἦτο ὁ ἀσπονδότερος ἐχθρὸς τῶν Ῥωμαίων. Ὁφελούμενος οὗτος ἐκ τῶν διαφορῶν πολέμων, εἰς τοὺς ὁποίους ἦσαν περιπεπλεγμένοι οἱ Ῥωμαῖοι, ἐγένετο κύριος ἀπάσης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· διέταξε δὲ καὶ ἐφόνευσαν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καθ' ἅπασαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν 80 χιλ. Ῥωμαίων. Θέλων δὲ νὰ συντρίψῃ ὀλοτελῶς τὴν δύναμιν τῶν Ῥωμαίων, ἐπεμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Ἀρχέλαον μετὰ σιραιοῦ. Ὁ Ἀρχέλαος ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐξήγειρε τοὺς Ἀθηναίους εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Μιθριδάτου καὶ ἀνέθηκαν τὴν διεξαγωγὴν αὐτοῦ εἰς τὸν Σύλλαν. Ἐν ᾧ δὲ οὗτος εὐρί-

σκετο ἐν Καμπανίᾳ παρασκευαζόμενος, ὁ Μάριος κατώρθωσεν ἐν Ῥώμῃ ν' ἀφαιρεθῇ ἡ στρατηγία ἀπὸ τοῦ Σύλλα καὶ νὰ ἀνατεθῇ εἰς αὐτόν. Μαθὼν τοῦτο ὁ Σύλλας βαδίζει μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἐναντίον τῆς Ῥώμης. Φοβερὰ ῥῆξις ἐπῆλθε μετὰ τῶν δύο μερίδων πρὸ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως καὶ ἀφθονον αἷμα ἔρρευσεν. Ὁ Σύλλας ὑπερισχύσας εἰσέρχεται νικητὴς εἰς τὴν πόλιν ἐνσπεύρων τὸν τρόμον, ὁ δὲ Μάριος σφάζεται διὰ τῆς φυγῆς εἰς τὴν Ἀφρικὴν.

Ἀλωσις Ἀθηναίων καὶ Πειραιῶς ὑπὸ Σύλλα. — Ὁ Σύλλας τακτοποιήσας τὰ ἐν Ῥώμῃ πράγματα κατὰ τὸ συμφέρον του καὶ ἀφήσας τὸν λαὸν ἐλεύθερον νὰ ἐκλέξῃ ὑπάτους τὸν Κίνναν καὶ τὸν Ὀκτάβιον, ἐστράτευσε κατὰ τοῦ Μιθριδάτου. Καὶ πρῶτον ἦλθε κατὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐχθρῶν. Ἀφ' οὗ δὲ ἐσύλησε τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ ναὸν τοῦ Διὸς καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον, προέβη ἔπειτα εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηναίων. Μετὰ ὀκτάμηνον πολιορκίαν ἐκυρίευσεν αὐτὴν (86 π.Χ.). Ἀγρία σφαγὴ ἐπηκολούθησε. Τὸ αἷμα τῶν κατοίκων ποταμηδὸν ἔρρευσεν πρὸς τὸν Κεραμεικόν. Ὀλίγους δὲ τινὰς ἀφῆκεν ὁ Σύλλας εἰπὼν εἰς αὐτοὺς ὅτι τοῖς χαρίζει τὴν ζωὴν χάριν τῶν προγόνων των !

Ἡ μανία τοῦ Σύλλα ὑπερέβη πᾶν ὄριον. Δὲν ἐφείσθη οὔτε τῶν ὥραιων οἰκοδομῶν, οὔτε τῶν ἱερῶν μνημείων. Καὶ αὐτὰ τὰ ἀρχαῖα ἄλση τῆς Ἀκαδημείας καὶ τοῦ Λυκείου, ὑπὸ τὰ πυκνὰ φυλλώματα τῶν ὁποίων ἐδίδασκον ἄλλοτε οἱ μεγάλοι φιλόσοφοι Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης, καὶ αὐτὰ κατέκοψεν, ἵνα κατασκευάσῃ πολιορκητικὰς μηχανάς.

Ἐξ Ἀθηναίων ὁ Σύλλας ὥρμησε κατὰ τοῦ Πειραιῶς, τὸν ὁποῖον ἐκυρίευσεν καὶ κατέκασεν τὰ νεώρια καὶ ἄλλα πολλὰ μέρη αὐτοῦ. Ἐπειτα δὲ καταδιώξας τὸν Ἀρχέλαον κατετρόπωσεν αὐτόν ἐν Χαιρωνείᾳ καὶ ἐν Ὀρχομενῷ τῆς Βειωτίας. Διαβάς δὲ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Ἀσίαν ἠνάγκασε τὸν Μιθριδάτην νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην μὲ βαρυτάτους ὅρους.

§ 48. Δευτέρᾳ φάσις τοῦ ἐμφυλίου πολέμου.

Θάνατος τοῦ Μαρίου.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Σύλλας ἐπολέμει ἐν Ἀσίᾳ, ἄγριαι σκηναὶ διεδραματίζοντο ἐν Ῥώμῃ. Ὁ Κίννας εὐθὺς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Σύλλα, θελήσας ν' ἀνατρέψῃ τὰς διατάξεις αὐτοῦ, περιῆλθεν εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν συνύπατόν του Ὀκτάβιον. Ἔνεκα τούτου λυσσώδης ἀγὼν συνήφθη ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ 10,000 ἐφονεύθησαν. Ὁ Κίννας νικηθεὶς κατέφυγεν εἰς Καμπανίαν καὶ προσεκάλεσεν ἐκ τῆς Ἀφρικῆς τὸν φυγάδα Μά-

ριον. Ἀμφότεροι δὲ οὗτοι μετὰ στρατοῦ ὥρμησαν κατὰ τῆς Ῥώμης καὶ μετὰ στενὴν πολιορκίαν ἠνάγκασαν αὐτὴν νὰ παραδοθῇ.

Ἀμέσως τότε ὁ Μάριος προέβη εἰς φοβεράς προγραφάς. Χιλιάδες ἐκ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Σύλλα ἐφονεύθησαν. Ἐπὶ 5 ἡμέρας καὶ 5 νύκτας στίφη ἀγρίων στρατιωτῶν περιέτρεχον τὰς ὁδοὺς τῆς Ῥώμης σφάζοντες καὶ τὸ πᾶν πληροῦντες φόβου καὶ τρόμου. Τὰ πτώματα κατὰ σωροὺς ἔκειντο εἰς τὰς ὁδοὺς ἅταφα καὶ ἐχρησίμευον ὥς βορὰ τῶν κυνῶν. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐκόρεσαν τὴν δίψαν των οἱ ἀπαίσιτοι αὐτοὶ τύραννοι. Ἀλλὰ τὸ τέλος αὐτῶν ὑπῆρξεν οἰκτρον. Ὁ μὲν Μάριος ταρασσόμενος ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑπὸ τῆς συνειδήσεως διὰ τὰ τόσα θύματά του, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἐκ τοῦ φόβου τῆς τιμωρίας ἐκ μέρους τοῦ Σύλλα, τοῦ ὁποίου τὰ κατωρθώματα ἐμάνθανε, παρεδόθη εἰς ἀκόλαστον βίον καὶ εἰς τὴν κατάχρησιν πνευματωδῶν ποτῶν. Ἐνεκα τοῦτου ἀπέθανεν οἰκτρῶς ἐν ἡλικίᾳ 70 ἐτῶν ἐπὶ τῆς ἐβδόμης ὑπατείας του. Ὁ δὲ Κίννας, θελήσας νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ ἐπερχομένου Σύλλα, ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἰδίων του στρατιωτῶν.

§ 49. Ἐπάνοδος τοῦ Σύλλα εἰς τὴν Ῥώμην. — Δικτατορία καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Ὁ Σύλλας περαιώσας τὸν κατὰ τοῦ Μιθριδάτου πόλεμον ἔσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ῥώμην, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ πλουσίου ἐκ τῶν λαφύρων καὶ ἀφωσιωμένου εἰς αὐτὸν στρατοῦ του. Ἀφ' οὗ δ' ἐνίκησε πάντας τοὺς ἀνισταθέντας κατ' αὐτοῦ, ὥρμησε θριαμβευτικῶς κατὰ τῆς Ῥώμης, πρὸ τῶν πυλῶν τῆς ὁποίας λυσσώδης ἀγὼν συνάπτεται. Νικήσας τοὺς ἀντιπάλους του ὁ Σύλλας εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ προέβη εἰς φορικαλέας προγραφάς κατὰ τῶν Μαριανῶν, διατάξας νὰ φονεύσιν αὐτοὺς ὅπου καὶ ἂν τοὺς συναντῶσιν, καὶ εἰς τοὺς ναοὺς καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς, καὶ εἰς τὴν Ῥώμην καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἰταλίαν, Ἀφ' οὗ δὲ κατὰ τοιοῦτον θηριώδη τρόπον ἐκόρεσε τὴν ἐκδίκησίν του ὁ Σύλλας, ἐξελέχθη δικτάτωρ διὰ βίου καὶ ὠνομάσθη «εὐτυχής». Μετὰ διετὴ δὲ κυβέρνησιν παρήτησε τὴν δικτατορίαν καὶ ἀπεχώρησεν εἰς τὴν ἐν Καμπανίᾳ λαμπρὰν ἔπαυλίν του, ὅπου μετὰ ἐν ἔτος ἀπέθανε (78 π. Χ.).

Ἀδελφίδες.

47. Τίς ἦτο ὁ Μάριος καὶ ποῖον πόλεμον ἐπεράτωσεν οὗτος;—Τί γνωρίζεις περὶ Κίμβρων καὶ Τευτόνων;—Τίνος μερίδος ἐγένετο ἀρχηγὸς ὁ Μάριος καὶ πόλους ἐμίσει θανασίμως;—Τίς ἦτο ὁ Σύλλας;—Εἰπέ μοι ὅ, τι γνωρίζεις περὶ Μιθριδάτου;—

Πῶς προεκήθη ὁ μεταξὺ Μαρίου καὶ Σύλλα ἐμφύλιος πόλεμος; — Εἰπέ μοι τὰ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον; — Ποιοὶ ἐξελέχθησαν ὕπαιτοι, πρὶν ὁ Σύλλας ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ Μιθριδάτου; — Τί γνωρίζεις περὶ ἀλώσεως τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ Πειραιῶς ὑπὸ τοῦ Σύλλα; — Ποῖα ἱερὰ ἐσύλησεν ἐν Ἑλλάδι ὁ Σύλλας; — Ποῦ κατετρόπωσε τὸν Ἀρχέλαον; — Ἐξ Ἑλλάδος ποῦ μετέβη ὁ Σύλλας;

48—49. Τί συνέβη ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Σύλλα; — Ποῦ κατέφυγεν ὁ Κίννας καὶ τί ἔκαμεν ἐκεῖ; — Τί γνωρίζεις περὶ τῶν προγραφῶν τοῦ Μαρίου. — Εἰπέ μοι τὰ κατὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Σύλλα εἰς τὴν Ῥώμην; — Εἰπέ μοι περὶ τῶν προγραφῶν τοῦ Σύλλα; — Τί ἐξελέχθη ὁ Σύλλας καὶ πῶς ὠνομάσθη; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Σύλλα;

§ 50. Πομπήϊος.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σύλλα ἀρχηγὸς τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος ἐγένετο ὁ Πομπήϊος, εἰς ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων καὶ μεγαλειτέρων ἀνδρῶν τῆς Ῥώμης. Νεώτατος εἰσέει ὁ Πομπήϊος διεκρίθη κατὰ τοὺς τελευταίους σπαραγμοὺς καὶ ἐμφυλίους πολέμους, καταδιώξας τοὺς Μαριαννοὺς ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἀφρικῇ, καὶ εἶχε προσελκύσῃ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου δικτάτορος, ὅστις καὶ «μέγαν» ὠνόμασέ ποτε αὐτόν. Ὁ Πομπήϊος διεξήγαγε πολλοὺς ἐνδόξους πολέμους, ἐξ ὧν ἀναφέρομεν τὸν κατὰ τῶν πειραιῶν καὶ τὸν β' Μιθριδατικόν.

Πόλεμος κατὰ τῶν πειραιῶν — Ἀνέκαθεν οἱ πειραταὶ ἐμάστιζον τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, πολλαπλασιασθέντες καταπληκτικῶς, ὥς ὅτι οὐδὲν ἰδίως ἐξέλιπον αἱ ναυτικαὶ δυνάμεις τῆς Καρχηδόνης καὶ τῆς Κορίνθου. Καταρτίσαντες στόλον ἐκ 1000 πλοίων καὶ ἔχοντες ὡς ὀρμητήρια τὴν Κρήτην καὶ τὴν Κιλικίαν περιέπλεον κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, λεηλατοῦντες τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια καὶ ἐνοσπεύοντες πανταχοῦ τὸν τρόμον. Κατὰ τῶν πειραιῶν ἐστάλησαν πολλοὶ ὑπαικοὶ στρατοί, ἀλλὰ πάντες ἐνικήθησαν. Τέλος ἐστάλη καὶ ὁ Πομπήϊος, ὅστις μετὰ τοσαύτης δραστηριότητος ἐνήργησεν, ὥστε ἐν διαστήματι τριῶν μόνον μηνῶν ἐκαθάρισεν τὴν Μεσόγειον ἀπὸ τῶν πειραιῶν, καταστρέψας τὸν στόλον αὐτῶν καὶ καταλαβὼν πάντα τὰ ὀχυρὰ μέρη, αἰχμαλωτίσας δὲ καὶ 20,000 ἐξ αὐτῶν, τοὺς ὁποίους μετόπισεν εἰς διάφορα μέρη.

Δεύτερος Μιθριδατικὸς πόλεμος. — Ὁ Μιθριδάτης ὠφελούμενος ἐκ τῶν διαφορῶν πολέμων, εἰς τοὺς ὁποίους ἦσαν περιπλεγμένοι οἱ Ῥωμαῖοι, ἐπανέλαβε τὰς ἐχθροπραξίας του. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐπεμψαν κατ' ἀρχὰς τὸν Δούκουλλον, ὅστις νικήσας τὸν Μιθριδάτην ἠγάγασεν αὐτὸν εἰς καταφύγη εἰς τὸν γαμβρόν του Τιγράνην, βασιλέα τῆς Ἀρμενίας. Ὁ Δούκουλλος διαβὰς τὸν Εὐφράτην ἐνίκησε παρὰ τὰ

Τιγρανοκέρата, πρωτ. τῆς Ἀρμενίας, τὸν εἰκοσαπλάσιον στρατὸν τοῦ Τιγράνου καὶ τοῦ Μιθριδάτου. Ἐν ᾧ δὲ ἡτοιμάζετο νὰ δδηγήσῃ τὰ νικηφόρα στρατεύματά του εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας, οἱ στρατιῶται ἀποκαμόντες ἐκ τῶν μακρῶν ὁδοιποριῶν, προσέει δὲ καὶ δυσηρεστημένοι ὄντες κατὰ τοῦ στρατηγοῦ τῶν ἔνεκα τῆς αὐστηρᾶς πενιθαρχίας, ἠρνήθησαν νὰ προχωρήσωσι. Τότε ὁ Λούκουλλος ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὴν πορείαν του, ἀνείεθη δὲ ἡ διεξαγωγή τοῦ πολέμου εἰς τὸν ἐν Κιλικίᾳ εἰσέτι εὐρισκόμενον Πομπήϊον.

Ὁ Λούκουλλος ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην ἀπεσύρθη εἰς τὰς ἐπαύλεις του, ἵνα ζήσῃ ἐκ τῶν θησαυρῶν, τοὺς ὁποίους τόσον ἐνδόξως ἀπέκτησεν. Ἡ πολυτέλεια καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ βίου του κατέστη παροιμιώδης. Ὅθεν καὶ «Ῥωμαῖος Ξέρξης» ἐπωνομάσθη.

Ὁ Πομπήϊος ἀναλαβὼν τὴν στρατηγίαν ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Μιθριδάτου, νικήσας δὲ αὐτὸν παρὰ τὸν Δύκον, ποταμὸν τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας, ἠνάγκασε νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Κολχίδα. Ὁ Τιγράνης ὑπειάχθη ἀμαχητὶ εἰς τὸν Πομπήϊον, ὑποχρεωθείς νὰ πληρώσῃ 6,000 τάλαντα ὡς ἔξοδα τοῦ πολέμου. Ὁ Πομπήϊος μετὰ ταῦτα ὑπέταξε τὴν Συρίαν, τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Παλαιστίνην.

Ὁ ἀκαταπόνητος Μιθριδάτης ἀναφαίνεται καὶ πάλιν εἰς τὸν Βόσπορον. Παρασκευάζει στρατὸν καὶ μελετᾷ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν μεγάλην κοιλάδα τοῦ Δουνάβεως καὶ συμπαρασύρων τοὺς βαρβάρους τῶν χωρῶν ἐκείνων νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Ῥώμης ὡς ἄλλος Ἀννίβας. Ἀλλ' οἱ στρατιῶται δειλιῶσι πρὸ τοῦ τολμηροῦ τούτου σχεδίου τοῦ βασιλέως τῶν καὶ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Φαρνάκου, υἱοῦ τοῦ Μιθριδάτου, στασιάζουσιν. Ὁ Μιθριδάτης τότε, ἵνα μὴ παραδοθῇ ζῶν εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, ἠὺτοκτόνησε.

Ὁ Πομπήϊος διέθεσε κατόπιν τὰ πράγματα τῆς Ἀσίας ὡς ἀπόλυτος κύριος. Τὸν μὲν Φαρνάκην κατέστησε βασιλέα τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου· τὴν Βιθυνίαν, τὸν Πόντιον, τὴν Συρίαν, καὶ τὴν Φοινίκην προσήρτησε εἰς τὰ Ῥωμαϊκὸν κράτος· τὴν δὲ Παλαιστίνην κατέστησε φόρου ὑποτελῆ. Ἐπεὶ δὲ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ῥώμην (61 π. Χ.) κομίζων ἄπειρα λάφυρα.

§ 51. Συνωμοσία τοῦ Κατίλνα.

Ἐν ᾧ ὁ Πομπήϊος νικητὴς περιῆγε τὰ ῥωμαϊκὰ ὅπλα ἀνὰ τὴν Ἀ-

σίαν, ἥ Ῥώμη διέτρεξεν μέγιστον κίνδυνον ἐκ τινος στυγεραῆς συνωμοσίας, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Κατιλίνας.

Ὁ Κατιλίνας κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς γένους. Εἶχε πολλὰ πνευματικά προτερήματα. Ἄλλ' ἦτο εἰς ἄκρον ἀκόλαστος καὶ ἀνῆθικος. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σύλλα διέπραξε φοβερὰ κακουργήματα κατὰ τῶν ξένων καὶ κατὰ τῶν συγγενῶν του. Κατασπαταλήσας ἅπασαν τὴν περιουσίαν του εἰς ἀσωτείας καὶ περιπεσὼν εἰς χρεὴν μεγάλη, ἐξήτει ν' ἀπαλλαγῇ αὐτῶν διὰ τῆς ἀνατροπῆς τῆς Πολιτείας. Καὶ πρῶτον τὸ 65 ἔτος ἐξήγησε νὰ γείνῃ ὕπατος· ἀποτυχὼν δὲ καὶ μανιώδης γενόμενος συνήθροισε περὶ ἑαυτὸν πάτας τοὺς φανλοβίους, τοὺς κακούργους καὶ τοὺς βεβυδισμένους εἰς χρεὴν καὶ ἀπεφάσισε μετ' αὐτῶν νὰ πυρπολήσῃ τὴν Ῥώμην, νὰ φορέυσῃ τοὺς ὑπάτους καὶ τοὺς συγκλητικούς, καὶ ἀφ' οὗ ἀνανεώσῃ τὰς προγραφὰς τοῦ Σύλλα, νὰ κορέσῃ τοιοῦτοιτρόπως τὴν χρυσομανίαν του.

Εὐτυχῶς κατὰ τὸ 63 ἔτος ὕπατος ἦτο ὁ διάσημος ῥήτωρ Κικέρων, ἀνὴρ δραστηριώτατος καὶ φιλόπατρις. Ὁ Κικέρων ἀνακαλύψας τὴν συνωμοσίαν τοῦ Κατιλίνα κατήγγειλεν αὐτὴν διὰ κεραυνοβόλων λόγων εἰς τὴν Σύγκλητον καὶ εἰς τὸν λαὸν καὶ ἐπέτυχε τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τῶν συνωμοτῶν. Ὁ Κατιλίνας σπεύδει εἰς τὸ ἐν Ἐτρουρίᾳ στρατόπεδον τῶν συνωμοτῶν μὲ τὸν σκοπὸν νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Ῥώμης. Ἄλλ' ὁ Κικέρων τοὺς μὲν ἐν Ῥώμῃ συνωμότης συνέλαβεν ἀμέσως καὶ ἐφόνευσε, κατὰ δὲ τοῦ Κατιλίνα ἔπεμψε στρατόν. Γενομένης μάχης, ὁ Κατιλίνας ἐφονεύθη γενναίως μαχόμενος. Τοιοῦτοιτρόπως ἐσώθη ἡ Ῥώμη ἐκ βεβαιοτάτου κινδύνου, ὁ δὲ Κικέρων ὠνομάσθη «πατὴρ τῆς πατρίδος».

Ἀδελφίδες.

50. Τί γνωρίζεις περὶ Πομπηίου καὶ ποῦ διεκρίθη οὗτος κατ' ἀρχάς;—Πῶς τὸν ὠνόμασε ποτε ὁ Σύλλας;—Εἶπέ μοι περὶ τοῦ πολέμου κατὰ τῶν πειρατῶν;—Πῶς προσελήθη ὁ β' Μιθριδατικός πόλεμος;—Εἰς ποῖον ἀνέθεσαν κατ' ἀρχάς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου τούτου οἱ Ῥωμαῖοι;—Εἶπέ μοι τὰς πολεμικὰς πράξεις τοῦ Δουκούλλου;—Διὰ τίνος ἀντεκατεστάθη ὁ Δούκουνλος καὶ διατί;—Ποῦ ἀπὸ τῆς ἐπειτα ὁ Δούκουνλος καὶ πῶς ἐξῆλθε;—Ποῦ ἐνίκηθη ὁ Μιθριδάτης ὑπὸ τοῦ Πομπηίου καὶ ποῦ κατέφυγε;—Ποίας χώρας κατόπιν ὑπέταξεν ὁ Πομπήιος;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Μιθριδάτου;—Πῶς ἐκανόνισε τὰ πράγματα τῆς Ἀσίας ὁ Πομπήιος;

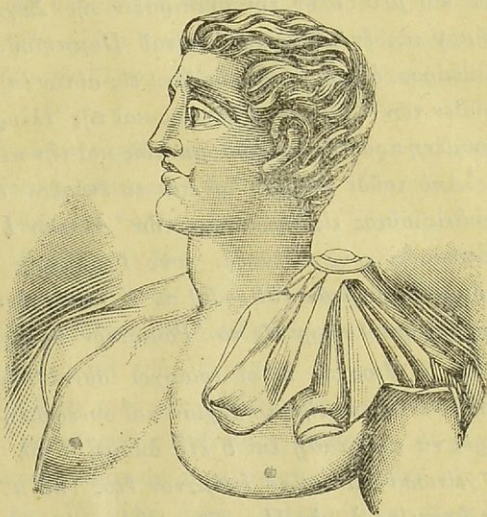
51. Τί γνωρίζεις περὶ Κατιλίνα;—Ποῖον καταχθόνιον σχέδιον συνέλαβεν ὁ Κατιλίνας;—Πῶς ἐσώθη ἡ Ῥώμη ἐκ τοῦ κινδύνου;—Ὅποια ὑπῆρξεν ἡ τύχη τῶν ἐν Ῥώμῃ συνωμοτῶν τοῦ Κατιλίνα;—Πῶς ἀπέθανεν ὁ Κατιλίνας;—Πῶς ὠνομάσθη Κικέρων;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

§ 52. Ἰούλιος Καῖσαρ.—Πρώτη τριαρχία.

Ὅτε ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς Ἀσίας ὁ Πομπήϊος, διέλυσε τὸν στρατὸν του καὶ ἠρκέσθη νὰ τελέσῃ ὡς ἰδιώτης θρίαμβον, ὅστις ἦτο μεγαλοπρεπέστατος. Ἡ διάλυσις ὁμως τοῦ στρατοῦ ὑπῆρξε μέγα πολιτικὸν σφάλμα τοῦ Πομπήϊου, διότι ὅχι μόνον ἡ Σύγκλητος ἠρνήθη νὰ ἐπικυρώσῃ πάσας τὰς ἐν Ἀσίᾳ πράξεις του, ἐν ᾧ πρότερον αὕτη ἐξηγοῦτο ἐξ ἐνὸς βλέμματος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς καὶ δυνατοὺς ἀντιπάλους ἐν Ῥώμῃ εὗρεν ὁ Πομπήϊος, οἷον τὸν Μέτελλον, τὸν Κάτωνα, τὸν Κράσσον καὶ τὸν μέγιστον πάντων Ἰούλιον Καῖσαρα.

Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ἦτο προσωρισμένος ὑπὸ τῆς τύχης νὰ διαδραματίσῃ τὸ σπουδαιότατον πρόσωπον τῆς ῥωμαϊκῆς ἱστορίας. Ὑπῆρξεν οὗτος ἐν ταῦτῳ ῥήτωρ ἔξοχος, πολιτικὸς μέγας καὶ στρατηγὸς μεγαλοφυέστατος.

Ἰούλιος Καῖσαρ

Ὁ Καῖσαρ ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Μαρίου καὶ γαμβρὸς τοῦ Κίννα. Ὅτε ὁ Σύλλας προέβη εἰς τὰς φοβερὰς ἐκείνας προγραφάς, ἀπήτησε παρὰ τοῦ νεαροῦ Καίσαρος νὰ διατρυφή τὴν γυναῖκά του, εἰὰν ἤθελε ν' ἀποφύγῃ τὴν προγραφὴν. Ἀλλ' ὁ Καῖσαρ ἐπροτίμησε νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Ῥώμης παρὰ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ φοβεροῦ δικτάτωρος. Εἰς τοὺς συνηγοροῦντας ὑπὲρ τοῦ Καίσαρος ὁ Σύλλας εἶπεν «ἐν τῷ νεανίᾳ τούτῳ διαβλέπω πολλοὺς Μαρίους».

Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας διεφαίνετο ἡ ἀκράτητος φιλοδοξία τοῦ Καίσαρος· ἰδὼν ποτε ἐν τινι ναῷ τὸν ἀνδριάντα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἀνέκραξεν αὐτοῖμοι! ὁ Μ. Ἀλέξανδρος εἰς τὴν ἡλικίαν μου εἶχε κατακτήσῃ ὅλον

τὸν κόσμον καὶ ἐγὼ ἀκόμη δὲν ἔπραξα τίποτε!». Ἀλλοτε πάλιν ἔλεγε ἀποριμῶ νὰ εἶμαι πρῶτος ἐν τινι χωρίῳ παρὰ δεύτερος ἐν Ῥώμῃ».

Πρώτη τριαρχία.—Ὁ Πομπήϊος βλέπων τὰ πράγματα οὐχὶ εὐχάριστα δι' ἑαυτὸν, προσήγγισε πρὸς τὸν Καίσαρα, τοῦ ὁποίου ἔλαβε καὶ τὴν θυγατέρα σύζυγον, καὶ πρὸς τὸν Κράσσον, ὅστις ἦτο πλουσιώτατος, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄκρον φιλόργυρος καὶ πλεονέκτης. Οἱ τρεῖς οὗτοι ἄνδρες συνεκρότησαν μυστικὸν πολιτικὸν δεσμόν, τὴν καλουμένην «πρώτην τριαρχίαν» (60 π. Χ.). Ὁ Καῖσαρ τότε ἐξελέχθη ὑπατος καὶ μετ' ὅλην τὴν ἀντίπραξιν τῆς Συγκλήτου ἐπεκύρωσε διὰ τοῦ δήμου τὰς ἐν Ἀσίᾳ πράξεις τοῦ Πομπηίου. Ὅτε ἔληξεν ἡ ὑπατεία τοῦ Καίσαρος, ὁ λαὸς παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν ἐπὶ 5 ἔτη τὴν διοίκησιν τῆς ἐν τεῦθεν τῶν Ἀλπεων Γαλατίας καὶ τῆς Ἰλλυρίας, ἡ δὲ Σύγκλητος φιλοτιμουμένη προσέθηκεν αὐθορμήτως καὶ τὴν πέραν τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν.

Ἀπὸ τοῦδε κυρίως ἄρχεται τὸ ἐνδοξον στάδιον τοῦ Καίσαρος. Πορευθεὶς οὗτος εἰς τὴν πέραν τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν κατεπολέμησε τοὺς Ἑλβετοὺς, τοὺς Βέλγους, τοὺς Γερμανοὺς καὶ ἄλλα ἔθνη καὶ ἐν διαστήματι ὀκτὼ ἐτῶν (58—50 π. Χ.) ὑπέταξεν ἅπασαν τὴν Γαλατίαν καὶ προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος.

Τὸ 56 ἔτος π. Χ. οἱ τρίαρχοι συνελθόντες ἐν Λούκα τῆς Ἑπρουρίας ἀνενέωσαν τὴν τριαρχίαν καὶ συνεφώνησαν ἡ μὲν ἀρχὴ τοῦ Καίσαρος νὰ παραταθῇ ἐπὶ 5 ἔτη ἀκόμη, ὁ δὲ Πομπήϊος καὶ ὁ Κράσσος νὰ γείνωσιν ὑπάτοι τὸ ἐπόμενον ἔτος (55 π. Χ.), καὶ μετὰ τὴν λήξιν τῆς ὑπατείας ὁ μὲν Πομπήϊος ν' ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς Ἰσπανίας ἐπὶ 5 ἔτη, ὁ δὲ Κράσσος τὴν διοίκησιν τῆς Συρίας ἐπὶ ἴσον χρόνον. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἐγένοντο ταῦτα, ὁ μὲν Κράσσος μεταβάς εἰς Συρίαν ἐφονεύθη πολεμῶν πρὸς τοὺς Πάρθους, ὁ δὲ Πομπήϊος ἔπεμψεν εἰς Ἰσπανίαν τοὺς ὑπάρχους του, αὐτὸς δὲ ἔμεινεν ἐν Ῥώμῃ.

Ἀδκήσεις.

52. Ποῖον πολιτικὸν σφάλμα διέπραξεν ὁ Πομπήϊος, ὅτε ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς Ἀσίας;—Ὅποῖός τις ὑπῆρξεν ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ;—Ποίαν συγγένειαν εἶχε πρὸς τὸν Μάριον καὶ πρὸς τὸν Κίνναν ὁ Καῖσαρ;—Τί ἀπήτησε παρὰ τοῦ Καίσαρος ὁ Σύλλας, ὅτε οὗτος ἔκαμε τὰς προγραφάς;—Τί εἶπεν ὁ Σύλλας εἰς τοὺς συνηγοροῦντας ὑπὲρ τοῦ Καίσαρος;—Γνωρίζεις περιστασιακά τινα δεικνύοντα τὴν ἀκράτητον φιλοδοξίαν τοῦ Καίσαρος;—Τίνες ἀπέτέλεσαν τὴν α' τριαρχίαν καὶ τί ἦτο αὕτη;—Τίς καὶ πῶς ἐπεκύρωσε τὰς ἐν Ἀσίᾳ πράξεις τοῦ Πομπηίου;—Τίνων ἐπαρχιῶν ἡ διοίκησις ἀνετίθη εἰς τὸν Καίσαρα καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον;—Τί γνωρίζεις περὶ τῶν πολεμικῶν κατορθωμάτων τοῦ Καίσαρος ἐν τῇ πέραν τῶν Ἀλπεων Γαλατίᾳ;—Πότε ἀνενεώθη

ἡ α'. τριαρχία καὶ ὑπὸ ποίας συμφωνίας;— Ποῦ ἐφρονεῦθη ὁ Κράσσος;— Πῶς διώκει τὴν Ἰσπανίαν ὁ Πομπήϊος;

§ 53. Δεύτερος ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπηίου.—Πόλεμοι τοῦ Καίσαρος ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Ἀφρικῇ.

Τὰ πολεμικὰ κατορθώματα τοῦ Καίσαρος ἐν Γαλατίᾳ ἐκίνησαν τὸν φθόνον τοῦ Πομπηίου. Διὰ τοῦτο πρὶν ἢ λήξῃ ὁ χρόνος τῆς ἀρχῆς τοῦ Καίσαρος, ἡ Σύγκλητος τῇ ὑποκινήσει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ Πομπηίου προσεκάλεσε τὸν Καίσαρα ἐν ὤρισμένῃ ἡμέρᾳ νὰ διαλύσῃ τὸν στρατὸν του καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ῥώμην· ἄλλως θὰ ἐκήρυττεν αὐτὸν ἐχθρὸν τῆς πατρίδος.

Τότε ὁ Καῖσαρ ἡγούμενος τοῦ στρατοῦ του βαδίζει κατὰ τῆς Ῥώμης. Φθάσας εἰς τὸν Ῥουβίκωνα ποταμόν, ὅστις ἦτο τὸ τελευταῖον ὄριον τῆς ἐπαρχίας του, ἐστάθη ἐπὶ πολὺν δισταζών. Ἐσυλλογίζετο, ὅτι, ἐὰν διαβῇ ἐνοπλος τὸν Ῥουβίκωνα ἄνευ ἀδείας τῆς Συγκλήτου, ἐκήρυτε πόλεμον κατὰ τῆς πατρίδος του· ἀλλ' ἐὰν ὑπεχώρῃ, τοῦτο θὰ ἦτο ὀλέθριον δι' αὐτόν. Ἐπὶ τέλους ἀνέκραξεν «ἐρρίφθω ὁ κύβος» καὶ διαβὰς τὸν ποταμὸν ὥρμησε κατὰ τῆς Ῥώμης.

Ἡ εἰδησις, ὅτι ὁ Καῖσαρ βαδίζει κατὰ τῆς Ῥώμης, ἐπέφερεν ἐν αὐτῇ ἀναστάσιον. Ὁ Πομπήϊος, καταληφθεὶς ἀνέτοιμος, ἔσπευσε νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Ῥώμης μετὰ τῶν ὁμοφρονούντων συγκλητικῶν. Ἠλθεν εἰς τὸ Βρινδήσιον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου συνεκρότησε στρατὸν ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν. Ὁ Καῖσαρ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἐν ᾧ πάντες ἐπερίμενον νὰ ἴδωσιν ἀνανεούμενας τὰς προγραφὰς τοῦ Μαρίου καὶ τοῦ Σύλλα, ὁ Καῖσαρ προσηνέχθη πολὺν ἡπίως. Ἀφ' οὗ δὲ ἐν διαστήματι 60 ἡμερῶν ἐγένετο κύριος ὅλης τῆς Ἰταλίας, ἦλθεν ἔπειτα κατὰ τῶν ἐν Ἰσπανίᾳ στρατευμάτων τοῦ Πομπηίου λέγων «ὡς προσβάλωμεν πρῶτον τὸ σῶμα ἄνευ κεφαλῆς καὶ κατόπιν τὴν κεφαλὴν ἄνευ σώματος». Ἐλθὼν εἰς Ἰσπανίαν ἐνίκησε καὶ διέσκόρπισε τὰ στρατεύματα τοῦ Πομπηίου. Ἐπειτα δὲ ἐπιστρέψας εἰς Ῥώμην ἐξελέχθη δικτάτωρ· ἀλλὰ μετὰ 11 ἡμέρας παραιτήσας τὴν δικτατορίαν ἐγένετο ὑπατος. Ἀφ' οὗ ἐτακτοποίησε τὰ πράγματα ἐν Ῥώμῃ, κατεδίωξεν ἔπειτα τὸν Πομπήϊον, συνάψας δὲ πρὸς τοῦτον μάχην φονικωτάτην ἐν Φαρσάλῳ τῆς Θεσσαλίας (48 π. Χ.) κατετρόπωσεν ὁλοσχερῶς.

Ὁ Πομπήϊος ἀποβαλὼν πᾶσαν ἐλπίδα κατέφυγεν εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὸν Πτολεμαῖον. Ἐν ᾧ ὁμως ἡτοιμάζετο νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν ξηρὰν, ἐδολοφονήθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Πτολεμαίου, ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι ἡδύχαριστει τοιοντοτρόπως τὸν Καῖσαρα. Μετ' ὀλίγον ἔφθασεν ὁ Καῖσαρ, εἰς τὸν ὁποῖον παρουσίασαν τὴν κεφαλὴν τοῦ Πομπηίου. Ὁ Καῖσαρ ἐδάκρυσε διὰ τὴν τύχην τοῦ ἄλλοτε γαμβροῦ του καὶ τελευταῖον ἀντιπάλου του. Ἐκθρονίσας δὲ τὸν Πτολεμαῖον, ὅστις ἔπεσεν εἰς τὸν Νεῖλον καὶ ἐπνίγη, ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Αἰγύπτου τὴν ἀδελφὴν τοῦ Πτολεμαίου Κλεοπάτραν, ἣτις εἶχε δελεάσῃ αὐτὸν διὰ τῶν θελγήτρων της. Κατόπιν ὁ Καῖσαρ ἐστράτευσε κατὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου Φαρνάκου, τὸν ὁποῖον μετὰ τοσαύτης ταχύτητος καὶ εὐκολίας ἐνίκησεν, ὥστε ἀνῆγγειλεν εἰς τὴν Ρώμην τὴν νίκην διὰ τῶν ἐξῆς τριῶν λέξεων «ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα».

Ἀφ' οὗ μετὰ ταῦτα ἐτακτοποίησε τὰ πράγματα τῆς Ἀσίας, ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, ὅπου ἀνηγορεύθη τὸ δεύτερον δικτάτωρ. Ἐπειδὴ δὲ τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ τοῦ Πομπηίου συνεκεντρώθησαν ἐν Ἀφρικῇ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σέξιου, υἱοῦ τοῦ Πομπηίου, Κάτωνος τοῦ νεωτέρου καὶ ἄλλων, βοηθούμενα καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰόβα, βασιλέως τῆς Νουμιδίας, ὁ Καῖσαρ ἐστράτευσε κατ' αὐτῶν καὶ παρὰ τὴν Θάψον κατεπρόπωσε καὶ διεσκόρπισεν αὐτὰ (46 π. Χ.).

54. Ἐπάνοδος τοῦ Κρίσαρος εἰς Ῥώμην.—Μάχη παρὰ τὴν Μούνδα.—Θάνατος τοῦ Καῖσαρος.

Ἐπανελθὼν ὁ Καῖσαρ εἰς Ῥώμην ἐτέλεσε μεγαλοπρεπεστάτους θριάμβους διὰ τὰς ἐν Γαλαίᾳ, ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Βοσπόρῳ καὶ ἐν Ἀφρικῇ νίκας του. Διένειμεν εἰς τοὺς στρατιώτας του μεγάλας δωρεὰς εἰς χρήματα καὶ εἰς ἀγρούς, καὶ ἔτερεψε τὸν λαὸν μὲ ἐστιάσεις καὶ μὲ διάφορα θεάματα. Ἠσχολήθη εἰς ἀποκατάστασιν καλλιτέρας τάξεως πραγμάτων καὶ διώρθωσε διὰ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ μαθηματικοῦ καὶ ἀστρονόμου Σωσιγένους τὸ ἡμερολόγιον, εἰσαγαγὼν ἀντὶ τοῦ σεληνιακοῦ τὸ ἡλιακὸν ἔτος. Τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο ἀπ' αὐτοῦ ὀνομάζεται Ἰουλιανὸν καὶ εἶνε ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις χριστιανοῖς. Ἐπειδὴ ὁμως καὶ πάλιν τὰ Πομπηϊνὰ λείψανα συνηθροίσθησαν ἐν Ἰσπανίᾳ ὑπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Πομπηίου Σέξιον καὶ Γναῖον, ὁ Καῖσαρ ἐπελθὼν κατ' αὐτῶν ἐνίκησεν ὁλοσχερῶς ἐν Μούνδα (45 π. Χ.).

Ἐπειτα ὁ Καῖσαρ ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην. Τότε ἡ Σύγκλητος εἶτε

ἐκ φόβου εἶτε ἐξ ἰδιοτελείας ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ ἀξιώματα. Ἀνεκήρουξεν αὐτὸν δικτάτωρα διὰ βίου, ὕπατον διὰ δέκα ἔτη, στρατηγὸν αὐτοκράτορα, δῆμαρχον, ἀρχιερέα. Ἐψήφισε δι' αὐτὸν νὰ φορῇ στέφανον ἐκ δάφνης καὶ νὰ φέρῃ πάντοτε τὸν πορφυροῦν μανδύαν τῶν θριαμβευτῶν· τῷ ἐπέτρεψε νὰ κόπῃ νομίσματα φέροντα τὴν προτομὴν του, τὸν δὲ πέμπτον μῆνα πρὸς τιμὴν του ὠνόμασεν Ἰούλιον.

Οὕτω λοιπὸν ἡ δημοκρατία ἐν Ῥώμῃ κατὰ τύπους μόνον ὑφίστατο, πράγματι δὲ ἦτο μοναρχία. Ἡ θέλησις τοῦ Καίσαρος ἦτο νόμος τοῦ κράτους. Ὅτε ὁμως ἠθέλησε καὶ κατὰ τύπους νὰ καταλύσῃ τὴν δημοκρατίαν καὶ νὰ προσλάβῃ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, πολλοὶ νέοι ἐνθουσιῶντες ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας ἐδολοφόνησαν αὐτὸν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ τῇ 15 Μαρτίου τοῦ ἔτους 44 π. Χ. Ὁ Καῖσαρ διακρίνας μεταξὺ τῶν συνωμοτῶν καὶ τὸν προσφιλεῖτον Μάρκον Βροῦτον ἀνεφώνησε «καὶ σύ, τέκνον Βροῦτε;» καὶ καλύψας τὸ πρόσωπον διὰ τῆς τηβέννου ἔπεσε πρὸ τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Πομπηίου.

Ἀδελφίδες.

53. Πῶς προεκήλθη ὁ ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπηίου;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς διαβάσεως τοῦ Ρουβίκωνος ὑπὸ τοῦ Καίσαρος;—Τί συνέβη ἐν Ῥώμῃ, ὅτε ἐγνώσθη δι' ὁ Καῖσαρ διέβη τὸν Ρουβίκωνα;—Ποῦ μετέβη ὁ Πομπηίος;—Πῶς προσηνέχθη ἐν Ῥώμῃ ὁ Καῖσαρ;—Κατὰ τίνων ἐπῆλθε πρῶτον ὁ Καῖσαρ;—Ποῦ ἠτήθη ὁ Πομπηίος καὶ πότε;—Ποῦ κατέφυγε μετὰ τὴν ἡττάν του ὁ Πομπηίος;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πολέμου τοῦ Καίσαρος;—Τί περὶ τοῦ κατὰ τοῦ Φαρνάκου πολέμου;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἐν Θάψῳ μάχης;

54. Πῶς ἐώρασε τὰς νίκας του ὁ Καῖσαρ ἐν Ῥώμῃ;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς ἐν Μούνδα μάχης;—Ὅποια ἀξιώματα καὶ τιμαὶ ἀπενεμήθησαν εἰς τὸν Καίσαρα μετὰ τὴν ἐν Μούνδα μάχην;—Εἰπέ μοι ὅ,τι γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Καίσαρος;

§ 55. Ὁκταβιανὸς καὶ Ἀντώνιος.—Δευτέρα τριαρχία.

Ὁ θάνατος τοῦ Καίσαρος ἐπέφερε μεγάλην ταραχὴν ἐν Ῥώμῃ. Οἱ συνωμόται, φεύγοντες τὴν ὀργὴν τοῦ λαοῦ, ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Καπιτώλιον. Ἡ Σύγκλητος συνελθοῦσα ἐψήφισε, κατὰ πρότασιν τοῦ Κικέρωνος, ὁ μὲν νεκρὸς τοῦ Καίσαρος νὰ ταφῇ μεγαλοπρεπῶς καὶ αἱ πράξεις αὐτοῦ νὰ ἰσχύωσιν, εἰς δὲ τοὺς δολοφόνους νὰ δοθῇ ἀμνηστία. Οἱ δολοφόνοι τότε κατήλθον ἐκ τοῦ Καπιτωλίου. Ὅτε ὁμως κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ Καίσαρος ὁ ὕπατος Ἀντώνιος διὰ λόγου τεχνικωτάτου ἀνέμνησε τὰ κατορθώματα τοῦ Καίσαρος καὶ ἀνέγνωσε τὴν διαθήκην, διὰ τῆς ὁποίας οὗτος καθίστατο ἐν μέρει κληρονόμος του τὸν ἱωμαῖ-

κὸν λαόν, καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπέδειξε τὴν διάκριτον καὶ αἰμόφυρτον γλαμύδα τοῦ Καίσαρος, ὑπὸ τοιαύτης ὁργῆς κατελήφθη ὁ λαός, ὥστε ὥρμησε καὶ ἔλαβε τὰ ὄπλα, ἵνα ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν δολοφόνων. Οὗτοι ὁμως προλαβόντες ἐδραπέτευσαν ἐκ τῆς Ῥώμης, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ αὐτῶν μετέβησαν εἰς τὰς ἐπαρχίας, τὰς ὁποίας αὐτὸς ὁ Καῖσαρ εἶχε παραχωρήσῃ εἰς αὐτούς, ἦτοι ὁ μὲν Δέκιμος Βροῦτος μετέβη εἰς τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν, ὁ Μάρκος Βροῦτος εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ ὁ Κάσιος εἰς τὴν Συρίαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἔρχεται ἐκ τῆς Ἀπολλωνίας τῆς Ἰλλυρίας, ὅπου ἐσπούδαζεν, ὁ Ὀκταβιανός, ἀνεψιὸς καὶ θετὸς υἱὸς καὶ γενικὸς κληρονόμος τοῦ Καίσαρος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀντώνιος ἡρνεῖτο νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὸν τὴν χρηματικὴν περιουσίαν τοῦ θείου του, ὁ Ὀκταβιανὸς ἐπώλησε πάσας τὰς γαίας τοῦ Καίσαρος καὶ τὰς ἰδικὰς του καὶ οὕτω διένειμε τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ θείου του ἀναφερόμενα κληροδοτήματα. Διὰ τῆς γενναιοδωρίας του ταύτας ἀπέκτησε πολλὴν δύναμιν παρὰ τῷ λαῷ. Ὅτε δὲ ὁ Ἀντώνιος ἐπεχείρησε ν' ἀφαιρήσῃ ἀπὸ τοῦ Δέκιμου Βρούτου τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν, ὁ Κικέρων ὑποστηρίζων τὸν νεαρὸν Ὀκταβιανὸν ἔπεισε τὴν Σύγκλητον νὰ κηρύξῃ τὸν Ἀντώνιον ἐχθρὸν τῆς πατρίδος. Ὅθεν ἐστάλθησαν κατ' αὐτοῦ οἱ ὑπατοὶ Ἰρτίας καὶ Πάνσας, μετ' αὐτῶν δὲ ὡς ἀντιστράτηγος καὶ ὁ Ὀκταβιανός. Ὁ Ἀντώνιος ἐνίκηθη παρὰ τὴν Μουτίνην (43 π. Χ.) καὶ κατέφυγε πρὸς τὸν Δέπιδον, διοικητὴν τῆς πέραν τῶν Ἀλπεων Γαλατίας. Ἐφρονεύθησαν ὁμως καὶ οἱ δύο ὑπατοὶ καὶ οὕτω ἔμεινε κύριος τῶν νικηφόρων στρατευμάτων μόνος ὁ Ὀκταβιανός.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ Σύγκλητος ἀνέθηκε τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου εἰς τὸν Δέκιμον Βροῦτον, ὁ Ὀκταβιανὸς ὀργισθεὶς ἔσπευσεν εἰς Ῥώμην καὶ ἠνάγκασε τὴν Σύγκλητον καὶ τὸν λαὸν νὰ ἀναγορεύσωσιν αὐτὸν ὑπάτον, καίτοι ἦτο εἰκοσαετὴς τὴν ἡλικίαν. Βλέπων ὁμως ὅτι τὸ μεγαλειότερον πρόσκομμα εἰς τοὺς φιλοδόξους σκοπούς του ἦσαν οἱ δημοκρατικοί, ἠνώθη μετὰ τοῦ Ἀντωνίου καὶ τοῦ Δεπίδου καὶ ἀπετέλεσαν τὴν «δευτέραν τριαρχίαν» (43 π. Χ.). Κατὰ ταύτην ἀνέλαβον ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ὑπατικὴν ἐξουσίαν διὰ μίαν πενταετίαν καὶ διένειμαν πρὸς ἀλλήλους τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας. Μετὰ ταῦτα ἀπεφάσισαν ὁ μὲν Δέπιδος νὰ μένῃ ἐν Ῥώμῃ, ὁ δὲ Ὀκταβιανὸς καὶ ὁ Ἀντώνιος νὰ καταδιώξωσι τοὺς φονεῖς τοῦ Καίσαρος. Ἐπειδὴ ὁμως εἶχον ἀνάγκην χρημάτων, προέβησαν εἰς φρικώδεις προγραφάς· ἐφόνευσαν 300 συγκλητικὸς καὶ πλείους ἄλλους πλουσίους καὶ ἤρπασαν τὰς περιουσίας

αὐτῶν. Δὲν ἐφείσθησαν οὐδὲ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων ὁ Ἀντώνιος προέγραψε τὸν θεῖόν του Δούκιον, ὁ Λέπιδος τὸν ἀδελφόν του Παῦλον, καὶ ὁ Ὀκταβιανὸς τὸν εὐεργέτην του Κικέρωνα κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Ἀντωνίου.

§ 56. Ἡ ἐν Φιλίπποις μάχη (42 π. Χ.).

Μετὰ ταῦτα ὁ Ὀκταβιανὸς καὶ ὁ Ἀντώνιος στρατολογήσαντες ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν δημοκρατικῶν, οἵτινες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μάρκου Βρούτου καὶ τοῦ Κασσίου εὐρίσκοντο ἐν Μακεδονίᾳ. Γενομένης μάχης ἐν Φιλίπποις τῆς Μακεδονίας τῷ 42 π. Χ. οἱ δημοκρατικοὶ ἐνίκηθησαν, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ αὐτῶν Βρούτος καὶ Κάσσιος ἠυτοκτόνησαν.

Οὕτω λοιπὸν ἡ ῥωμαϊκὴ δημοκρατία ἐτάφη ἐν Φιλίπποις. Μετὰ ταῦτα ὁ μὲν Ὀκταβιανὸς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὁ δὲ Ἀντώνιος μετέβη εἰς τὴν Ἀσίαν, ἵνα τιμωρήσῃ πάντας, ὅσοι εἶχον δώσει βοήθειαν εἰς τοὺς δημοκρατικούς. Ὁ Ἀντώνιος εὐρισκόμενος ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας προσεκάλεσε τὴν βασίλισσαν τῆς Αἰγύπτου Κλεοπάτραν, ἵνα ἀπολογηθῇ διὰ τὴν συνδρομήν, τὴν ὁποίαν παρέσχεν εἰς τὸν Βρούτον καὶ τὸν Κάσιον. Ἀλλὰ τοσοῦτον ἐγοητεύθη ἐκ τῶν θελημάτων τῆς Αἰγυπτίας ἐκείνης σειρήνος, ὥστε τὴν ἠκολούθησεν ὡς αἰχμᾶλως εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Διὰ τὴν σκανδαλώδη ταύτην διαγωγὴν τοῦ Ἀντωνίου παρ' ὀλίγον γὰ ἐκραγῇ πόλεμος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ὀκταβιανοῦ. Τὰ πράγματα ὁμως συνεβιβάσθησαν καὶ ἐγένετο νέα διανομή τοῦ κράτους· καὶ ὁ μὲν Ὀκταβιανὸς ἔλαβε τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας, ὁ δὲ Ἀντώνιος τὰς ἀνατολικὰς καὶ ὁ ἀσθενὴς Λέπιδος τὴν Ἀφρικὴν. Πρὸς ἐδραίωσιν δὲ τῆς συμφιλίωσεως ταύτης, ἀποθανούσης τῆς συζύγου τοῦ Ἀντωνίου Φουλβίας, ὁ Ἀντώνιος ἐνυμφεύθη τὴν σεμνὴν Ὀκταβίαν, ἀδελφὴν τοῦ Ὀκταβιανοῦ.

§ 57. Πόλεμος μεταξὺ Ὀκταβιανοῦ καὶ Ἀντωνίου.—

Ἡ ἐν Ἀκτίῳ ναυμαχία (31 π. Χ.).

Ὁ Ἀντώνιος ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἀσίαν παρεδόθη καὶ πάλιν εἰς τὸν μετὰ τῆς Κλεοπάτρας ἀκόλαστον βίον. Ἐγένετο ἀληθὴς δεσμότης τῆς πολυμηχάνου ἐκείνης βασιλείσης. Εἰς τόσον δὲ βαθμὸν ἀναισχυντίας ἐφθασεν, ὥστε διεξέυχθη τὴν ἐνάρετον σύζυγόν του Ὀκταβίαν εἰς δὲ τὴν Κλεοπάτραν καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ δύο υἱοὺς τῆς ἐδώρησε ῥω-

μαϊκὸς ἐν Ἀσίᾳ ἐπαρχίας. Ἡ Σύγκλητος τότε ἀγανακτήσασα ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Κλεοπάτρας καὶ ἀφήρυσεν ἀπὸ τοῦ Ἀντωνίου τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ στρατηγίαν.

Ὁ Ἀντώνιος ἀντὶ τὰ σπεύσῃ κατὰ τοῦ Ὀκταβιανοῦ καὶ προλάβῃ αὐτὸν ἀνέτοιμον, ἦλθε μετὰ τῆς Κλεοπάτρας εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ διεχείμασεν ἐν Πάτραις ἐν μέσῳ ἐσθιῶν καὶ διασκεδάσεων· οὕτω δὲ ἔδωκε καιρὸν εἰς τὸν Ὀκταβιανὸν νὰ ἐτοιμασθῇ καὶ νὰ ἐπέλθῃ κατ' αὐτοῦ. Οἱ δύο ἀντίπαλοι συνηντήθησαν παρὰ τὸ Ἄκτιον εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Ἐκεῖ συνήφθη ναυμαχία (31 π. Χ.) Πρὶν ὅμως κριθῇ ὁ ἀγὼν, ἡ Κλεοπάτρα μετὰ 60 πλοίων ἐιρᾶπη εἰς φυγὴν δι' ἄγνωστον αἰτίαν. Ταύτην ἠκολούθησε καὶ ὁ Ἀντώνιος· ὁ δὲ στόλος αὐτοῦ καὶ ὁ ἐν τῇ ξηρᾷ στρατὸς παρεδόθησαν εἰς τὸν Ὀκταβιανόν.

Ὁ Ὀκταβιανὸς εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης ἔκτισε βραδύτερον παρὰ τὸ Ἄκτιον τὴν Νικόπολιν (πλησίον τῆς σημερινῆς Πρεβέζης). Ὁ νικητὴς κατεδίωξε τὸν Ἀντώνιον καὶ τὴν Κλεοπάτραν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ὁ Ἀντώνιος περιελθὼν εἰς ἀπόγνωσιν ἠντοκτόνησεν, ἀφ' οὗ μάλιστα ψευδῶς τὸν ἐπληροφόρησαν ὅτι ἡ Κλεοπάτρα ἐδηλητηριάσθη. Καὶ ἡ Κλεοπάτρα μὴ δυνηθεῖσα νὰ σαγηνέυσῃ διὰ τῶν θεληγόντων τῆς τὸν Ὀκταβιανὸν ἠντοκτόνησε καὶ αὐτὴ δι' ὄψεως, τὸν ὁποῖον διετήρει ἐντὸς κανίστρου φέροντος δρώρας.

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Κλεοπάτρας ὁ Ὀκταβιανὸς προσήρτησε τὴν Αἴγυπτον ὡς ἐπαρχίαν εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος.

Ἀδελφίδες.

55. Τί συνέβη ἐν Ῥώμῃ μετὰ τὸν φόνον τοῦ Καίσαρος;—Τί ἔργον κατὰ τὴν κηδεῖαν τοῦ Καίσαρος;—Ποῦ κατέφυγον οἱ ἀρχηγοὶ τῶν συνωμοτιῶν;—Τί ἦτο ὁ Ὀκταβιανὸς καὶ τί ἔκαμεν οὗτος, ὅτε ἦλθεν εἰς τὴν Ῥώμην;—Πότε ἡ Σύγκλητος ἐκήρυξε τὸν Ἀντώνιον ἐχθρὸν τῆς πατρίδος καὶ κατὰ τὴν προτροπὴν τίνος;—Τίνες ἐστάλησαν κατὰ τοῦ Ἀντωνίου καὶ πόταν ἔκβασιν ἔλαβον ὁ πόλεμος οὗτος;—Τί ἔκαμεν ὁ Ὀκταβιανὸς μετὰ τὴν ἦταν τοῦ Ἀντωνίου;—Τίνες ἀπετέλεσαν τὴν β' τριαρχίαν καὶ τί ἀπεφάσισαν οἱ τρίαρχοι;—Τί γνωρίζεις περὶ τῶν προγραφῶν τῆς β' τριαρχίας;

56—57. Εἰπέ μοι περὶ τῆς ἐν Φιλίπποις μάχης;—Εἰπέ μοι τὰ μετὰ τῆς ἐν Φιλίπποις μάχης καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου μετὰ τὸν Ἀντώνιον καὶ Ὀκταβιανόν;—Πῶς προεκλήθη ὁ μετὰ τὸν Ἀντώνιον καὶ Ὀκταβιανόν ἐμφύλιος πόλεμος;—Τί ὀφείλε νὰ πράξῃ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Ἀντώνιος καὶ τί ἐπραξέ;—Ποῦ συνηντήθησαν οἱ δύο ἀντίπαλοι;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς παρὰ τὸ Ἄκτιον ναυμαχίας;—Πόταν πόλιν ἔκτισε παρὰ τὸ Ἄκτιον ὁ Ὀκταβιανὸς καὶ διὰ τί;—Εἰπέ μοι τὰ συμβάντα μετὰ τὴν παρὰ τὸ Ἄκτιον ναυμαχίαν;

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΕΝ ΡΩΜΗ

§ 58. Ὁκταβιανὸς Αὐγούστος.

Ὁ Ὁκταβιανός, ἀφ' οὗ κατέβαλε τὸν Ἀντώνιον καὶ ἐτακτοποίησε τὰ πράγματα τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀσίας, ἐπέστρεψεν εἰς Ῥώμην νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος καὶ ἐτέλεσε μεγαλοπρεπεστάτους θριάμβους διὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ νίκην καὶ διὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Αἰγύπτου. Ὁ λαὸς καὶ ἡ Σύγκλητος ἔδειξαν μεγάλην ἀφοσίωσιν πρὸς αὐτόν. Βλέπων δὲ ὁ Ὁκταβιανὸς ὅτι ὁ λαὸς εἶχεν ἀποκάμῃ πλέον ἐκ τῶν ταραχῶν καὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ ὅτι μετ' εὐχαριστήσεως θὰ ἔβλεπε συγκεντρομένην πᾶσαν ἐξουσίαν εἰς ἓν πρόσωπον ἱκανόν, μετέβαλε τὴν δημοκρατίαν εἰς μοναρχίαν, οὐχὶ ὅμως ἀμέσως καὶ ἀποτόμως, ἀλλὰ βαθμηδόν. Κατ' ἀρχὰς ἀνεδείχθη αὐτοκράτωρ. Ὡς τοιοῦτος δὲ ἦτο ἀρχηγὸς πασῶν τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν δυνάμεων. Μετὰ ταῦτα ἔλαβε διαδοχικῶς καὶ τὰ λοιπὰ ἀξιώματα· ἐγένετο δὴ μαρχος, ὑπάτος, τιμητὴς τῶν ἡθῶν, μέγιστος ἀρχιερεὺς. Καὶ διετήρησε μὲν τοὺς τύπους τῆς δημοκρατίας, πᾶσα ὅμως ἀρχὴ ἀπέρρεεν ἐκ τοῦ Ὁκταβιανοῦ. Ἡ Σύγκλητος ἐν τέλει ἀπένειμεν εἰς τὸν Ὁκταβιανὸν τὸν τίτλον τοῦ Αὐγούστου (Σεβαστοῦ), τὸν ὅποιον οὗτος ἐδέχθη μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε γνωστός ὡς αὐτοκράτωρ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ ἱστορίᾳ.

Ὁ Αὐγούστος, θέλων νὰ ἐξαλείψῃ ἐκ τῆς μνήμης τῶν Ῥωμαίων τὴν ἀπαισίαν ἐκείνην ἐποχὴν τῶν προγραφῶν, ἀνέπτυξεν ἐν ὅλῃ τῇ διοικήσει τοῦ κράτους μεγάλην ἡπιότητα καὶ ἀγαθότητα. Ὑπεστήριξε τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἔχων εἰς τοῦτο σύμβουλον καὶ συμπράκτορα τὸν φιλομουσώτατον πρωθυπουργόν του Μαικήναν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου ἤκμασαν ἐν Ῥώμῃ οἱ ἐξοχώτεροι ποιηταὶ (Βιργίλιος, Ὀράτιος, Ὀβιδίος) καὶ ἱστοριογράφοι (Σαλλούστιος, Λίβιος). «Ὅθεν καὶ ὁ αἶων τοῦ Αὐγούστου ὠνομάσθη «αἰὼν αἰῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς φιλολογίας».

Ἐπὶ Αὐγούστου ἐγεννήθη καὶ ὁ λυτρωτὴς τοῦ κόσμου, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ Αὐγούστος ἤρξε 44 ἔτη, ἀπέθανε δὲ ἐν Νώλῃ τῆς Καμπανίας τῷ 14 μ. Χ. ἐν ἡλικίᾳ 76 ἐτῶν. Οἱ Ῥωμαῖοι

προσέφερον εἰς αὐτὸν θείας τιμὰς καὶ τὸν ἕκτον μῆνα πρὸς τιμὴν τοῦ ὠνόμασαν Αὐγουστον.

§ 59. Οἱ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Αὐγούστου αὐτοκράτορες.

Πάντες οἱ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Αὐγούστου αὐτοκράτορες ὑπῆρξαν χεῖριστοι ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ἐκαστος ἐξ αὐτῶν ἐφιλοτιμεῖτο τρόπον τινὰ νὰ ὑπερβάλῃ τὸν προκατόχον του κατὰ τὴν σκληρότητα καὶ τὴν θηριωδίαν.

α') Τιβέριος, ὥμος καὶ ἀπάνθρωπος, φονεύσας τὸν ἀνεψιὸν του Γερμανικόν, τὸν ἐνδοξον νικητὴν τῶν Γερμανῶν, καὶ πάντας σχεδὸν τοὺς ἄλλους συγγενεῖς του καὶ πλείστους ἄλλους ἀθροὺς πολίτας, τῶν ὁποίων τὰς περιουσίας ἤρπασε.

β') Καλιγόλας, τέρας ἀσεβείας, κακουργίας, ἀσωτείας καὶ μωρίας· τύπος φρενοβλαβοῦς, λυπούμενος διότι οἱ Ῥωμαῖοι δὲν εἶχον μίαν μόνον κεφαλὴν διὰ νὰ τὴν κόψῃ διὰ μᾶς.

γ') Κλαύδιος, ἡλίθιος, ἀγόμενος καὶ φερόμενος ὑπὸ τῆς συζύγου του Μεσσαλίνας, ἣς ὑπῆρξε διαβόητος διὰ τὴν αἰσχρότητά της. Ταύτην φονεύσας ὁ Κλαύδιος ἔλαβε δευτέραν σύζυγον τὴν ἀδελφὴν ταῦ Καλιγόλα Ἀγριππίναν, γυναικα φίλαρχον καὶ πανοῦργον. Ἡ Ἀγριππίνα ἔπεισε τὸν Κλαύδιον νὰ ὀρίσῃ ὡς διάδοχόν του τὸν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου της υἱόν της Νέρωνα, κατόπιν δὲ τὸν ἐδηλητηρίασεν.

δ') Νέρων. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ὑπῆρξε τὸ μεγαλειότερον ἀνθρωπόμορφον τέρας, ὁ θηριωδέστερος τῶν τυράννων, ὁ μεγαλειότερος «ἐστεμμένος κακοῦργος». Κατὰ πρῶτον ἐφόνευσε τὸν ἑτεροθαλῆ ἀδελφόν του Βρετανικόν, ἔπειτα τὴν μητέρα του Ἀγριππίναν καὶ τὴν ἐνάρετον σύζυγόν του Ὀκταβίαν καὶ μυρίους ἄλλους.

Ὁ Νέρων θέλων νὰ λάβῃ ἰδέαν τινὰ τῆς πυρπολήσεως τῆς Τροίας διέταξε καὶ ἐπυρπόλησαν τὴν Ῥώμην. Ἐν ᾧ δὲ πάντες οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι ἀπηλπισμένοι ἐβλεπον τὴν καταστροφὴν, αὐτὸς ἀπὸ τοῦ πύργου τοῦ Μαϊκήνα ἐθεατο ἀπαθὴς τὸ φοβερὸν καὶ ἀπαίσιον ἐκεῖνο θέαμα. Κατόπιν, ὥς καταστείλῃ τὴν ἐξεγερομένην ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ, ἀπέδωκε τὴν πυρπόλησιν εἰς τοὺς χριστιανούς· ὅθεν καὶ διέταξε τὸν πρῶτον κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμὸν (64 μ. Χ.).

Ὁ Νέρων δὲν ἤθελε νὰ φαίνεται μόνον μέγας αὐτοκράτωρ, ἀλλὰ καὶ καλλιτέχνης ἑξοχος. Ὅθεν παρουσιάζετο δημοσίᾳ ὡς κιθαρωδός, ὡς αἰοιδός, ὡς ὑποκριτὴς καὶ ὡς ἄρματιηλάτης. Μετέβη εἰς τὴν Ἑλ-

λάδα, τὴν χώραν τῆς καλλιτεχνίας, καὶ παρέστη εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας ὡς κιθαροδὸς καὶ ὁρματηλάτης καὶ ἔλαβε σωρείαν στεφάνων.

Ἀλλὰ τὰ διάφορα κακουργήματα αὐτοῦ καὶ ἐν γένει ἡ τυραννικὴ διοικήσεις του ἐξήγειραν εἰς μέγαν βαθμὸν τὸ μῖσος τοῦ λαοῦ. Τέλος ἐπανεστίασαν αἱ λεγεῶνες τῆς Ἰσπανίας καὶ ἀνέδειξαν αὐτοκράτορα τὸν Γάλβαν. Ὁ Νέρων ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ πάντων κατέφυγεν εἰς ἀγροικίην τινὰ οἰκίαν καὶ μὴ βλέπων οὐδεμίαν σωτηρίαν ἠθτοκτόνησε (68 μ. Χ.).

Ἀδελφίδες.

58. Τί ἔκαμεν ὁ Ὀκταβιανός, ὅτε ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην μετὰ τὴν τακτοποίησιν τῶν πραγμάτων τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀσίας;—Ποῖα ἀξιώματα ἔλαβε κατὰ σειρὰν;—Τί ἀπεδέχθη μὲ περισσοτέραν εὐχαρίστησιν ὁ Ὀκταβιανός;—Ὅποια ἐν γένει ὑπῆρξεν ἡ διοίκησις τοῦ Αὐγούστου;—Ποῖος ἦτο ὁ πρωθυπουργὸς τοῦ Αὐγούστου καὶ εἰς τί διεκρίνετο;—Πῶς ὠνομάσθη ἡ ἐποχὴ τοῦ Αὐγούστου καὶ διὰ τί;—Ποῦ καὶ πότε ἀπέθανεν ὁ Αὐγουστος;—Ποῖος μὴν ὠνομάσθη μὲ τὸ ὄνομά του;

59. Ὅποιοι ὑπῆρξαν οἱ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Αὐγούστου αὐτοκράτορες καὶ εἰς τί ἐφιλοτιμήθη ἕκαστος ἐξ αὐτῶν;—Εἰπέ μοι περὶ Τιβερίου;—Εἰπέ μοι περὶ Καλιγόλα;—Εἰπέ μοι περὶ Κλαυδίου;—Ὅποῖός τις ὑπῆρξεν ὁ Νέρων;—Ποῖους κατὰ προῶτον ἐφόνευσεν οὗτος;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς πυρπολήσεως τῆς Ῥώμης ὑπὸ τοῦ Νέρωνος;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ α' διωγμοῦ τῶν Χριστιανῶν;—Τί ἤθελε νὰ φαίνεται ὁ Νέρων καὶ ποῦ μετέβη;—Ὅποιον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ Νέρωνος.

§ 60. Αὐτοκράτορες ἐκ τοῦ γένους τῶν Φλαβίων.

α') Βεσπασιανός (60—79 μ. Χ.), πρῶτος αὐτοκράτωρ ἐκ τοῦ γένους τῶν Φλαβίων. Ὁ Βεσπασιανός ὑπῆρξε καθ' ὅλα ἄριστος αὐτοκράτωρ. Ἦτο δραστηριώτατος φιλοπονῶτατος καὶ εἰς ἄκρον οἰκονόμος. Κατέβαλε δὲ πᾶσαν προσπάθειαν ν' ἀνυψώσῃ τὸ καταπεσὸν ὑπὸ τοὺς προκατόχους τοῦ Ῥωμαϊκῶν κράτος.

Ἐπὶ Βεσπασιανοῦ συνέβη τὸ ἐξῆς σπουδαιότατον γεγονός. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Τίτος μετὰ πεισματώδη ἀντίστασιν κατέβαλε τοὺς ἐπαναστατήσαντας Ἰουδαίους καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Ἱερουσαλὴμ (70 μ. Χ.), τὴν ὅποιαν κατέσκαψεν. Μυριάδες Ἰουδαίων ἐσφάγησαν κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸ αἷμα αὐτῶν ποταμηδὸν ἔρρευσεν εἰς τὰς ὁδοὺς. Οὕτω δὲ ἐξεπληρώθη καὶ ἡ κατάρα αὐτῶν τῶν Ἰουδαίων, οὔτινες ζήτοῦντες παρὰ τοῦ Πιλάτου τὴν σταύρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἀνέκραζον «τὸ αἷμα αὐτοῦ ῥοι ἔφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν».

β') Τίτος (79—81 μ. Χ.). Τὸν Βεσπασιανὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς του Τίτος, ὁ νικητὴς τῶν Ἰουδαίων, εἰς ἐκ τῶν καλλίστων αὐτοκρατόρων

τῆς 'Ρώμης. Ἡ βασιλεία τοῦ Τίτου ὑπῆρξε μὲν βραχεῖα ἀλλ' ἀλησμόνητος. Πᾶσαι αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ ἔτεινον εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ λαοῦ του· δι' ὃ καὶ οἱ ὑπῆκοοι του ὠνόμαζον αὐτὸν ἀγάπην καὶ ἐντιμήματα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους».

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τίτου συνέβησαν μεγάλα δυστυχήματα· πρῶτον ἐξεροράγη ὁ Βεσούβιος καὶ κατέχωσε τρεῖς πόλεις, τὴν Ἡράκλειαν, τὴν Πομπηίαν καὶ τὰς Σταβίας· δεύτερον μεγάλη πυρκαϊὰ ἐκραγεῖσα ἐν 'Ρώμῃ καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας διαρκέσασα ἀπενέφρωσε τὰς καλλιτέρας συνοικίας τῆς 'Ρώμης· ὥς νὰ μὴ ἤρκουν δὲ τὰ κακὰ ταῦτα, ἐνέσκηψε καὶ λοιμὸς καταστρεπτικώτατος. Εἰς ὅλα ταῦτα τὰ δυστυχήματα μόνῃ πορηγορία ἦτο ὁ Τίτος, ὅστις ἔτρεχε παντοῦ καὶ ἐβοήθη τοὺς πάσχοντας. Δυστυχῶς ὁ κάλλιστος οὗτος ἡγεμὼν ἀπέθανε προῶτως, δηλητηριασθεὶς, ὡς λέγεται, ὑπὸ τοῦ ἑτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ του Δομιτιανοῦ (81).

γ') Δομιτιανὸς (81—96 μ. Χ.). Οὗτος εἶχε τὴν ὁμότητα τοῦ Νέρωνος καὶ τὴν μωρίαν καὶ δοξομανίαν τοῦ Καλιγόλα. Ἐπανεφέρε τοὺς χρόνους τῶν δύο ἐκείνων ἐστεμμένων κακούργων καὶ διέπραξε τὰ τρομερώτερα ἐγκλήματα. Ἐπ' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ ὁ β' κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμός. Τέλος τὸ βδελυρὸν αὐτὸ τέρας ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν συνωμοτιῶν, μετὰ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ἡ σύζυγός του Δομιτία.

§ 61. Ἐποχὴ τῶν λαμπρῶν αὐτοκρατόρων.

α') Τραϊανὸς (98—117 μ. Χ.). Τὸν Δομιτιανὸν διεδέχθη ὁ γέρονς συγκλητικὸς Νέρβας (96—98) καὶ τοῦτον ὁ Τραϊανός, ὅστις ἦτο Ἰσπανὸς τὴν καταγωγὴν. Ὁ Τραϊανὸς ὅλον του τὸν βίον ἀφιέρωσεν εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ λαοῦ, δι' ὃ καὶ ὁ λαὸς του ὠνόμασεν αὐτὸν «ἀριστον». Τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἀρχῆς τοῦ Τραϊανοῦ πληροῦσιν οἱ ἐξωτερικοὶ πόλεμοι. Καὶ πρῶτον ἐκστρατεύσας δις κατὰ τῶν Λακῶν (ἐν τῇ σημερινῇ Μολδοβλαχίᾳ) ἐνίκησεν αὐτοὺς καὶ κατέστησε τὴν Λακίαν ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Λακία Τραϊανή». Μετὰ ταῦτα ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ καθυπέταξε τὴν Ἀρμενίαν, τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Ἀσσυρίαν, τὰς ὁποίας κατέστησε ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας. Ἐπειτα δὲ ἔστρεψε τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Πάρθων, τῶν ὁποίων ἐκυρίευσεν τὴν πρωτεύουσάν Κτησιφῶντα. Ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἠοθένησε καὶ ἀπέθανεν ἐν Σελινουσίνι τῆς Κιλικίας (117). Ἐπὶ Τραϊανοῦ τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος εἶχε τὴν μεγίστην ἑκτασιν.

β') Ἀδριανὸς (117—137 μ. Χ.). Τὸν Τραϊανὸν διεδέχθη ὁ ἀνεψιὸς του Ἀδριανός, ὅστις ἦτο εἰρηνικὸς αὐτοκράτωρ. Ὁ Ἀδριανὸς ἐπιθυμῶν νὰ γνωρίζῃ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως τὰς ἀνάγκας τοῦ κράτους περιηλθεν, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πεζός, τὰς διαφόρους αὐτοῦ ἐπαρχίας, φρονιζῶν νὰ θεραπεύῃ πᾶσαν ἀνάγκην. Κατὰ τὰς περιοδείας του ταύτας, αἰῖνες διήρκεσαν 11 ἔτη, ἔκτισε τὴν Ἀδριανούπολιν. Τὰς Ἀθήνας ἡγάγησεν ἐξαιρετικῶς καὶ πεντάκις ἐπεσκέφθη παραμείνας ἐν αὐταῖς ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ἐκαλλώπισεν αὐτὰς διὰ διαφόρων οἰκοδομῶν· ᾠκοδόμησε τὸν ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τοῦ ὁποῦ τοῦ θεμέλια εἶχε θέσῃ ὁ Πεισίστρατος· κατεσκεύασε τὸ μέχρι σήμερον σφρζόμενον Ἀδριάνειον ὑδραγωγεῖον· ἀνήγειρε πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Ἀκροπόλεως νέαν πόλιν, ἣτις ἐχωρίζετο ἀπὸ τῆς παλαιᾶς διὰ τῆς κοινῶς λεγομένης ἀπύλης τοῦ Ἀδριανοῦ.

Ἡ βασιλεία τοῦ Ἀδριανοῦ ὑπῆρξεν εἰρηνικὴ καὶ μόνον ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἰουδαίων διετάραξεν αὐτὴν ἐπὶ τινα χρόνον· ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Ἀδριανὸς ἠθέλησε ν' ἀνεγείρῃ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Ἱερουσαλὴμ ἑωμαϊκὴν ἀποικίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Αἰλία Καπιτωλίνα», οἱ Ἰουδαῖοι ἐπανεστάτησαν καὶ ἐπὶ τρεῖς ὁλόκληρα ἔτη ἐπολέμησαν μετὰ λυσσώδους φανατισμοῦ. Τέλος ὅμως ἡττήθησαν ὁλοσχερῶς. 600 χιλιάδες ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ διεσκορπίσθησαν ἤδηδε κἀκεῖσε καὶ τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ κράτους ἐξηφανίσθησαν.

γ') Δαμπρὸι ὡσαύτως αὐτοκράτορες ὑπῆρξαν καὶ οἱ ἐπόμενοι δύο, ὁ Ἀντωνῖνος (138—161 μ. Χ.), ὅστις διὰ τὴν πολλὴν του εὐσέβειαν πρὸς τοὺς γονεῖς του ὠνομάσθη Πῖος (=εὐσεβής) καὶ ὁ Μάρκος Αὐρῆλιος (161—180), ὁ κατ' ἐξοχὴν φιλόσοφος αὐτοκράτωρ, ὅστις κυβερνῶν εἶχε πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ τοῦ Πλάτωνος: «Τότε οἱ λαοὶ θὰ εὐδαιμονήσωσιν, ὅταν ἢ οἱ φιλόσοφοι γένωσι βασιλεῖς ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν».

Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου ἄρχεται ἡ παρακμὴ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους. Πάντες οἱ μετ' αὐτὸν αὐτοκράτορες μέχρι τοῦ Διοκλητιανοῦ ὑπῆρξαν κατὰ τὸ πλεῖστον χειριστοὶ, οἵτινες διὰ τῆς αἰσχρᾶς καὶ ἐλεεινῆς αὐτῶν διοικήσεως ἐπέφερον τὴν τελείαν παρακμὴν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους.

62. Διοκλητιανὸς (284—305) μ. Χ.)

Ὁ Διοκλητιανὸς ὑπῆρξεν ἱκανὸς καὶ δραστήριος αὐτοκράτωρ.

Βλέπων οὗτος οὐ δὲν ἐπῆρκει μόνος εἰς τὴν διοίκησιν τῶσδε οὗτον ἐκτεταμένον κράτους, προσέλαβε καὶ συνάρχοντα τὸν γεναῖον στρατηγὸν Μαξιμιανὸν καὶ ἀνέστηκεν εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν, αὐτὸς δὲ ἐκυβέρενα τὴν Ἀνατολήν. Εἶχον δὲ τὴν καθέδραν τῶν ὁ μὲν Μαξιμιανὸς ἐν Μεδιολάνῳ, ὁ δὲ Διοκλητιανὸς ἐν Νικομηδείᾳ τῆς Βιθυνίας. Μετ' ὀλίγον προσέλαβον οὗτοι καὶ δύο ἄλλους συνάρχοντας ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ «καίσαρος», τὸν Γαλέριον καὶ τὸν Κωνσταντίνον τὸν Χλωρόν, ἐν ᾧ ὁ Διοκλητιανὸς καὶ ὁ Μαξιμιανὸς ἔφερον τὸν τίτλον τοῦ «αὐγούστου». Οὕτω λοιπὸν τὸ ἀπέραντον Ῥωμαϊκὸν κράτος διηρέθη εἰς 4 μέρη. Ἐν τούτοις ὅμως ὁ Διοκλητιανὸς ἦτο ὁ πρῶτος αὐγούστου καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀπέρρεε πᾶσα ἀρχή.

Ὁ Διοκλητιανὸς κατὰ παρακίνησιν τοῦ μοχθηροῦ καὶ κακεντρέχοῦς Γαλερίου διέταξε γενικὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμόν, κατὰ τὸν ὅποιον χιλιάδες Χριστιανοὶ ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον. Ἐν ἔτει 305 μ. Χ. ὁ Διοκλητιανὸς παρήτησε τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπεσύρθη εἰς Σάλωνα τῆς Δαλματίας, ὅπου διήλθε τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἀσχολούμενος εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ κήπου του. Ὁσαύτως ἀπεσύρθη τῆς ἀρχῆς καὶ ὁ Μαξιμιανός.

Οἱ δύο καίσαρες Γαλέριος καὶ Κωνσταντῖνος ἀνηγορεύθησαν αὐγούστοι, προσέλαβον δὲ καὶ δύο καίσαρες. Τότε καὶ ὁ λαὸς τὴν Ῥώμης ἐξέλεξε δύο αὐτοκράτορας καὶ οὕτω παρήχθη μία πολυαρχία. Ἀντὶ δὲ τοῦ ἀποθανόντος Κωνσταντίνου ἐγένετο αὐγούστου ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος. Ἀλλ' ἐκ τῶν πρὸς ἀλλήλους πολέμων τῶν ἐξ αὐτῶν ἡγεμόνων ἐσώθησαν μόνον τρεῖς ὁ τῆς Ῥώμης Μαξιέντιος, ὁ τῆς Ἰσπανίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Βρετανίας Κωνσταντῖνος καὶ ὁ τῆς Ἀνατολῆς Λικίνιος.

Ἀδοκίμεις.

60. Εἰπέ μοι περὶ Βεσπασιανοῦ;—Ποῖα οἰκοδομήματα ἀνήγειρεν ἐν Ῥώμῃ ὁ Βεσπασιανός;—Ποῖον σπουδαιότατον γεγονὸς συνέβη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Βεσπασιανοῦ;—Εἰπέ μοι περὶ τοῦ γεγονότος τούτου;—Ὅποῖός τις ὑπῆρξεν ὁ Τίτος φεῖς αὐτοκράτωρ;—Ποῖα δυστυχήματα συνέβησαν ἐπὶ Τίτου καὶ ὅποῖός τις εἰδείχθη κατὰ τὰ δυστυχήματα ταῦτα ὁ Τίτος;—Εἰπέ μοι περὶ Δομιτιανοῦ;

61. Ποῖον διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον ὁ Τραϊανός καὶ τί γνωρίζεις περὶ τούτου;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ πολέμου τοῦ Τραϊανοῦ κατὰ τῶν Λακῶν;—Πόσας χώρας κατόπιν κατέκτησεν ὁ Τραϊανός;—Ποῦ ἀπέθανε καὶ ποῦ ἐτάφη ὁ Τραϊανός;—Ὅποιαν ἔκτασιν εἶχεν ἐπὶ Τραϊανοῦ τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος;—Τίς ἦτο ὁ Ἀδριανός;—Τί γνωρίζεις περὶ τῶν ἀνὰ τὸ κράτος περιουσιῶν τοῦ Ἀδριανοῦ;—Πόσα ἔτη διήρκεσαν αἱ περιουσίαι του καὶ πόταν πόλιν ἔκτισεν οὗτος;—Πόταν πόλιν ἐξαιρετικῶς ἡγάγησεν ὁ Ἀδριανός, ποσάκις ἐπισκέφθη αὐτὴν καὶ ποῖα ἔργα κατασκευάσας ἐν αὐτῇ;—

Ὑπὸ τίνος συμβάντος διαταράχθη ἡ εἰρηνικὴ βασιλεία τοῦ Ἀδριανοῦ;—Πόθιν προσκλήθη ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἰουδαίων καὶ τί γνωρίζεις περὶ αὐτῆς;—Τί γνωρίζεις περὶ Ἀντωνίνου καὶ περὶ Μάρκου Αὐρηλίου;—Ὅποιοι ἐπῆρξαν οἱ μετὰ τὸν Μᾶρκον Αὐρηλίον αὐτοκράτορες;

62. Τίς ἦτο ὁ Διοκλητιανός;—Ποιον προσέλαβεν οὗτος ὡς συνάρχοντα καὶ διὰ τί;—Ποίαν εἶχεν καθέδραν ὁ Διοκλητιανὸς καὶ ποίαν Μαξιμιανός;—Ἀπὸ τίνος ἀπέρρεε πᾶσα ἀρχή;—Ὅποῖός τις ἦτο ὁ Γαλέριος καὶ εἰς ποίαν κακὴν προῦξιν ὤθησε τὸν Διοκλητιανόν;—Ποῦ καὶ πῶς ἔζησε τὰ τελευταῖα του ἔτη ὁ Διοκλητιανός;—Τί παρήχθη ἐκ τῆς παραίτησώς τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ τοῦ Μαξιμιανοῦ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

§ 63. Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας (306—337 μ. Χ.)

Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἦτο υἱὸς Κωνσταντίου τοῦ Χλωροῦ (Χλωμοῦ) καὶ τῆς χριστιανῆς Ἑλένης, διεδέχθη δὲ ἐν τῷ θρόνῳ τὸν ἀποθανόντα πατέρα του. Ὁ Κωνσταντῖνος, διανοούμενος νὰ ἄρξῃ ὅλου τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἐξεστράτευσεν κατὰ πρῶτον ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥώμης Μαξεντίου, οὗτινος τὴν ἀδελφὴν Φαύστιαν εἶχε σύζυγον. Ὅτε εὗρίσκετο ἐν τῇ ἄνω Ἰταλίᾳ, ἦτο παρὰ πολὺ ἀνήσυχος, συλλογιζόμενος τὴν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος, πρῶτον διότι ὁ στρατὸς τοῦ Μαξεντίου ὑπερέβαινε τὰς 170 χιλ., ἐν ᾧ ὁ ἰδικὸς του ἀνῆρχετο μόνον εἰς 50 χιλ., καὶ δεύτερον διότι ἐπῆρχετο ἐναντίον τῆς Ῥώμης, τὴν ὁποίαν οἱ Ῥωμαῖοι ἐθεώρουν ὡς ἱερὰν πόλιν. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀνησυχίας του ταύτης εἶδε, κατὰ τὴν περιλάλητον παράδοσιν, ἡμέραν τινα ὁ Κωνσταντῖνος περὶ τὴν μεσημβρίαν φωτεινὸν τι σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ ἐν σχήματι σταυροῦ, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν: «ἐν τούτῳ νίκα». Ὁ Κωνσταντῖνος ἐξεπλάγη διὰ τὸ θέαμα τοῦτο.

Ἐν τούτοις ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἦτο τελείως πεπεισμένος. Ἀπέμενον ἐν τῷ πνεύματί του ἀμφιβολίαι τινές. Ὅτε ὁμως ἐπῆλθε νύξ, ἐνεφανίσθη εἰς αὐτὸν καθ' ὕπνον ὁ Χριστὸς κρατῶν εἰς χεῖρας τὸ σημεῖον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἴδῃ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τὸν διέταξε νὰ θέσῃ τὸ σημεῖον ἐκείνο ἐπὶ τῆς σημαίας, ἣτις νὰ προηγῇται πάντοτε τοῦ στρατοῦ του εἰς τὰς μάχας. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐγεγνημένος τὴν πρῶτην διέταξε νὰ κατασκευάσωσι σημαίαν φέρουσαν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ μετὰ τῶν γραμμάτων Χ. Ρ. (=Χριστός). Οὕτω λοιπὸν κατεσκευάσθη ἡ πρώτη χριστιανικὴ σημαία, ἣτις ὠνομάσθη «λάβαρα» καὶ ἣτις διήγειρε μέγαν ἐνθουσιασμόν εἰς τοὺς Χριστιανούς, τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Κωνσταντίνου,

Προηγούμενον τοῦ λαβάρου, ὁ Κωνσταντῖνος ὤρμησε μετὰ θάρο-
ρους κατὰ τοῦ Μαξεντίου. Ἐξῴθεν τῆς Ῥώμης γίνεται μάχη φο-
νική. Ὁ Μαξέντιος νικᾶται καὶ φεύγων πίπτει εἰς τὸν Τίβεριν ποτα-
μὸν καὶ πνίγεται, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος εἰσέρχεται θριαμβευτικῶς εἰς τὴν
Ῥώμην. Φρονῶν δὲ οὐ ἡ λαμπρὰ αὕτη νίκη ὠφείλετο εἰς τὴν βοή-
θειαν τοῦ Χριστοῦ, ἐξέδωκε διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου κατεπαύετο
πᾶς διωγμὸς κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐδίδετο πλήρης θρησκευτικῇ
ἐλευθερία εἰς ὅλους τοὺς ὑπηκόους τοῦ κράτους.

Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας

Τοιοῦτοτρόπως ἡ νέα θρησκεία τοῦ Χριστοῦ
ἦις, ὡς προείπομεν, ὑπέστη πολλοὺς καὶ φο-
βεροὺς διωγμοὺς ὑπὸ τινων τῶν προηγούμε-
νων αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης, ἥδη διὰ τῆς
ὑποσιγρίξεως καὶ προσοσίας τοῦ Κωνσταντί-
νου ἐσπερώθη καὶ ἤρχισε νὰ ἐξαπλοῦται.

Μετὰ ταῦτα ὁ Κωνσταντῖνος περιῆλθεν εἰς
πόλεμον πρὸς τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρόν του
Λικίνιον, αὐτοκράτορα τῆς Ἀνατολῆς. Κατα-
τροπώσας δὲ καὶ τοῦτον τῷ 323 παρὰ τὴν
Ἀδριανούπολιν, κατέστη ἥδη μόνος κύριος
Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Ἐκτοτε ὁ Κωνσταν-
τῖνος ἐκηρύχθη ἀναφανδὸν ὑπὲρ τῆς χριστια-
νικῆς θρησκείας, διαφοροτρόπως προστατεύων
τοὺς Χριστιανούς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐκείνην τὴν
ἐποχὴν συνέβαινον πολλαὶ θρησκευτικαὶ ἔριδες, ὁ δὲ Ἀρειος, ἱερεὺς ἐν
Ἀλεξανδρείᾳ, ἐτάρασσε τὴν Ἐκκλησίαν, πρεσβεύων οὐ ὁ Χριστὸς δὲν
εἶνε ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ, ἀλλ' εἶνε κτίσμα αὐτοῦ, ὁ Κωνσταντῖνος συν-
εκάλεσε τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας τῷ
325. Ἡ Σύνοδος αὕτη, ἣτις ἀπετελεῖτο ἐκ 318 πατέρων τῆς Ἐκ-
κλησίας καὶ προηδρεύετο ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου, ἀφώρισε τὴν αἵρε-
σιν τοῦ Ἀρείου καὶ συνέταξε τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως μέχρι τοῦ 8
ἄρθρου. Ἐν τῇ συνόδῳ αὕτῃ διεκρίθη ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος, ἀπλοῦς
διάκονος τότε ὢν, ὁ ἐπικληθεὶς «στῦλος τῆς Ἐκκλησίας».

Μετὰ ταῦτα ὁ Κωνσταντῖνος ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην. Ἐπειδὴ ὁμως
ἐν Ῥώμῃ ἐπεκράτει ἡ εἰδολολατρία καὶ ἐπομένως δὲν ἡδύνατο νὰ
χρησιμεύσῃ ἡ πόλις αὕτη ὡς καθέδρα τοῦ πρώτου Χριστιανοῦ ἡγε-

μόνος, ὁ Κωνσταντῖνος ἀπεφάσισε νὰ μεταθέσῃ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἔδραν. Ἐκτίσσε λοιπὸν νέαν πόλιν ἐπὶ τοῦ Θερακικοῦ Βοσπόρου, εἰς τὸ μέρος ὅπου ἦτο τὸ ἀρχαῖον Βυζάντιον, καὶ κατέστισεν αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του. Ἡ πόλις αὕτη καὶ ἀρχὰς ὠνομάσθη «νέα Ῥώμη», ἔπειτα δὲ «Κωνσταντινούπολις» ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κωνσταντίνου. Ταύτην ὁ Κωνσταντῖνος ἐκαλλώπισε μὲ λαμπρὰ ἀνάκτορα, μὲ ναοὺς καὶ μὲ διάφορα ἄλλα μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα, περιέβαλε δὲ μὲ ἰσχυρὰ τεῖχη. Τῷ 330 ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῶς τὰ ἐγκαίνια τῆς νέας πρωτεύουσας.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Κωνσταντῖνος ἦλθεν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἵνα ἐκλέξῃ τὴν νέαν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του, ἡ μήτηρ του, ἡ εὐσεβὴς Ἑλένη, ἐπορεύθη εἰς Παλαιστίνην καὶ μετὰ πολλὰς ἐρεῦνας ἀνεῦρε τὸν τάφον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν τίμιον Σταυρόν. Ἐπὶ τοῦ τάφου δὲ ἀνήγειρεν ὁ Κωνσταντῖνος λαμπρὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως.

Ἐν ἔτει 337 ὁ Κωνσταντῖνος ἀσθενήσας μετέβη κατὰ διαταγὴν τῶν ἱατρῶν εἰς τὰ ἐν Βιθυνίᾳ λουτρὰ τῆς Ἑλενουπόλεως. Προαισθανθεὶς τὸν θάνατόν του ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Νικομηδείας Εὐσεβίου, ἀπέθανε δὲ τὴν 21 Μαΐου 337. Ὁ νεκρὸς του μετακομισθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. Καὶ ἡ μὲν ἱστορία διὰ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα αὐτοῦ κατορθώματα τὸν ὠνόμασε Μέγαν, ἡ δὲ Ἐκκλησία τὸν κατέταξε μεταξὺ τῶν ἁγίων.

Ὡσαύτως μεταξὺ τῶν ἁγίων κατέταξεν ἡ Ἐκκλησία καὶ τὴν μητέρα τοῦ Κωνσταντίνου, τὴν εὐσεβῆ Ἑλένην. Ἀμφοτέρων τὴν μνήμην ἐορτάζει ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν τὴν 21 Μαΐου.

§ 64. Διάδοχοι τοῦ Μ. Κωνσταντίνου.

Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, πρὶν ἀποθάνῃ, διένειμε τὸ κράτος εἰς τοὺς τρεῖς υἱοὺς του Κωνσταντῖνον τὸν Β', Κωνσταντίον καὶ Κωνσταντία καὶ εἰς τοὺς ἀνεψιούς του Δαλμάτιον καὶ Ἀννιβαλιανόν. Μετὰ δὲ τὸν ἀμοιβαῖον σπαραγμὸν τούτων ὁ θρόνος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους περιῆλθεν εἰς τὸν Ἰουλιανόν, ἀνεψιὸν τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Ὁ Ἰουλιανὸς ἐπεχείρησε ν' ἀνορθώσῃ τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, δι' ὃ καὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὠνομάσθη «ἀποστάτης» ἢ «παραβάτης». Ἡ ἀποτυχία του ὁμῶς ἦτο ἐκ τῶν προτέρων βεβαία, διότι ἡ ἀρχαία θρησκεία τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων εἶχεν ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐκπνεύσῃ.

§ 65. Θεοδόσιος ὁ Μέγας (379—305 μ. Χ.)

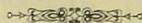
Μετὰ τὸν Ἰουλιανὸν ἀνέβησαν εἰς τὸν ῥωμαϊκὸν θρόνον διάφοροι αὐτοκράτορες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ σπουδαιότατος ἦτο Θεοδόσιος ὁ Μέγας. Ὁ Θεοδόσιος ὑπῆρξεν εἰς ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων ἀνδρῶν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους. Καταβαλὼν οὗτος πάντας τοὺς ἐχθροὺς ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ Δύσει ἐξησφάλισε τὴν τάξιν καθ' ὅλον τὸ ἀπέραντον Ῥωμαϊκὸν κράτος. Ὑπεστήριξε τὸν Χριστιανισμὸν πολὺν περισσότερον τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, διότι, ἐν ᾧ ὁ Κωνσταντῖνος ἠνείχετο καὶ τὸν ἐθνισμὸν, ὁ Θεοδόσιος διὰ διατάγματος κατήργησε τὴν εἰδωλολατρίαν, προσέει δὲ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, καὶ τοιουτοτρόπως ἐγένετο ὁ μέγας θεμελιωτὴς καὶ ἰδρυτὴς τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ὁ Θεοδόσιος ἀποθνήσκων δῆρσε τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος εἰς δύο (395 μ. Χ.), καὶ τὸ μὲν Ἀνατολικὸν ἔδωκεν εἰς τὸν υἱὸν του Ἀρκადίου, τὸ δὲ Δυτικὸν εἰς τὸν ἑτερον υἱὸν του Ὀνώριον. Ἐκ τῶν δύο τούτων κρατῶν τὸ Δυτικὸν διετηρήθη ἐπὶ μίαν περίπου ἑκατονταετηρίδα. Διάφορα ἔθνη εἰσβαλόντα πανταχόθεν ἐληλάτουν καὶ κατέστρεφον αὐτό. Τέλος τῷ 476 μ. Χ. κατελύθη τὸ Δυτικὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος καὶ ἐπὶ τῶν ἔρειπών αὐτοῦ ἰδρύθησαν διάφορα βασίλεια. Τὸ δὲ Ἀνατολικὸν διετηρήθη ὑπὲρ τὰ 1,000 ἔτη.

Ἀδελφείας.

63. Τίνος υἱὸς ἦτο ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας;—Κατὰ τίνας ἐπολέμησεν ὁ Κωνσταντῖνος κατὰ πρῶτον;—Εἰπέ μοι τὰ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον;—Εἰς ποίαν σπουδαίαν πρᾶξιν προέβη ὁ Κωνσταντῖνος μετὰ τὸν κατὰ τοῦ Μαξεντίου πόλεμον;—Κατὰ τίνας ἐπολέμησεν ἔπειτα ὁ Κωνσταντῖνος;—Εἰπέ μοι περὶ τοῦ κατὰ τοῦ Λικινίου πολέμου;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς Ἀ' Οἰκουμένης Συνόδου;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς νέας καθέδρας τοῦ Κωνσταντίνου;—Πότε ἐτελέσθησαν τὰ ἐγκαίνια τῆς νέας καθέδρας;—Ὑπὸ τίνας ἀνευρέθη ὁ Τίμιος Σταυρὸς ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ τί ἰδρύθη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Χριστοῦ;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς Ἀσθενείας καὶ τοῦ θαυμάτου τοῦ Κωνσταντίνου;—Ποῦ ἐτάφη ὁ Κωνσταντῖνος;—Πῶς ἐτίμησεν αὐτὸν καὶ τὴν μητέρα του ἡ Ἐκκλησία;—Πῶς ὠνομάσθη ὑπὸ τῆς ἱστορίας.

64—65. Εἰπέ μοι περὶ τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ περὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου;—Ὅποιαν ὑποστήριξιν παρέσχεν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ὁ Θεοδόσιος;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς διαιρέσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς καταλύσεως τοῦ δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους;

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

§ 66. Βυζαντιακή ιστορία.

Τὸ Ἀνατολικὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος, ἔχον πρωτεύουσαν τὸ ἀρχαῖον Βυζάντιον, ὠνομάσθη Βυζαντιακόν. Τὸ κράτος τοῦτο κατ' ἀρχὰς ἀπετελεῖτο ἐκ διαφόρων φυλῶν, τῶν ὁποίων κυριωτέρα καὶ ἐπικρατεστέρα ἦτο ἡ Ἑλληνική. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁμως ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ συνεχώνευσεν ἐν ἑαυτῇ πάσας τὰς ἄλλας φυλὰς καὶ τοιοῦτοτρόπως τὸ Βυζαντιακὸν κράτος ἔργεινε καθαρῶς Ἑλληνικόν διὰ τοῦτο δὲ καὶ «Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία» ὠνομάζετο.

Ἡ ιστορία τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους διαιρεῖται εἰς δύο περιόδους: α') ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων (395—1204 μ. Χ.) καὶ β') ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων μέχρι τῆς ἀλώσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων (1204—1453 μ. Χ.).

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΩΤΗ

§ 67. Ἀρκαδῖος (395—408 μ. Χ.).—Θεοδόσιος Β' ὁ Μικρὸς (408—450 μ. Χ.)

Πρῶτος αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους ἦτο ὁ Ἀρκαδῖος, υἱὸς τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου (395—408). Ἡ βασιλεία τοῦ Ἀρκαδίου υπῆρξεν ἀθλία καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Ἐπὶ τούτου οἱ Βησιγόθοι (Ξθνος ἄγριον) ὑπὸ τὸν Ἀλάριχον ἐλεγάτησαν τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν κυρίως Ἑλλάδα. Ἀνέτρεψαν τὸν ἐν Ἐλενοσίῃ περιφημον ναδὸν τῆς Δήμητρος. Προχωρήσαντες δὲ μέχρι Ὀλυμπίας κατέστρεψαν τὰ πλεῖστα τῶν ἐν αὐτῇ ἱερῶν, ἐν οἷς καὶ τὸν μεγαλοπρεπῆ ναδὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Ἐπὶ Ἀρκαδίου ἤκμασε καὶ ὁ μέγιστος τῆς Ἐκκλησίας ῥήτωρ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἀρχιεπίσκοπος Κων)πόλεως. Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος σιγηλιεύσας ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τὴν ἀκολασίαν καὶ τὴν διαφθορὰν τῆς Αὐλῆς ἐξεθρονίσθη δις καὶ ἐξωρίσθη ὑπὸ τῆς ἀκολάστου Εὐδοξίας, συζύγου τοῦ Ἀρκαδίου, ἀπέθανε δὲ ἐν τῇ ἐξορίᾳ (408).

Ὁ Θεοδόσιος Β' ὁ Μικρὸς (408—450) ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀρκαδίου καὶ διάδοχος αὐτοῦ. Τοῦτον ἀνήλικον ὄντα ἐπετρόπευεν ἡ ἀδελφή του Πουλχερία. Ὁ Θεοδόσιος ἡλικιωθεὶς ἔλαβε σύζυγον τὴν Ἀθηναΐδα, θυγατέρα τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου Λεοντίου, ἣτις βαπτισθεῖσα ὠνομάσθη Εὐδοκία. Ἡ Εὐδοκία ἦτο κάτοχος μεγάλης παιδείας, πολλὰ δὲ ὠφελήθη παρ' αὐτῆς ἡ Ἑλλάς. Τῇ ἐνεργείᾳ τῆς Εὐδοκίας εἰσήχθησαν εἰς τὴν Αὐλὴν καὶ εἰς τὴν κυβέρνησιν ἑλληνικοὶ τρόποι καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα· ἰδρύθη ἐν Κων)πόλει Πανδιδασκῆριον (εἶδος Πανεπιστημίου), ἐν τῷ ὁποίῳ ἐδιδάσκοντο ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἡ λατινικὴ φιλολογία, ἡ φιλοσοφία, ἡ ὁμηρικὴ καὶ ἡ νομικὴ.

§ 68. Ἰουστινιανὸς (527—565 μ. Χ.).

Μετὰ τὸν Θεοδόσιον Β' τὸν Μικρὸν ἀνέβησαν εἰς τὸν θρόνον τῆς Κων)πόλεως διάφοροι αὐτοκράτορες οὐχὶ πολλοῦ λόγου ἄξιοι. Μετὰ τούτους ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ Ἰουστινιανός, εἰς ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους.

Ὁ Ἰουστινιανὸς κατήγετο ἐξ εὐτελοῦς γένους, διεδέχθη δὲ εἰς τὸν θρόνον τὸν θεῖόν του Ἰουστίνον, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἀνειράφη καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐπιμελῶς. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐλάμπρυνε τὸ κράτος του καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς· εἶχε δὲ συνεργάτας εἰς τὸ μέγα ἔργον του ἄνδρας ἐπιφανεῖς, τοὺς δύο μεγάλους στρατηγοὺς Βελισσάριον καὶ Ναρσὴν, καὶ τὸν διαπρεπέστατον νομομαθῆ Τριβωνιανόν. Πρὸς τούτοις δὲ κατὰ πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν λαμπρότητα τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Θεοδώρα.

Ἡ Θεοδώρα ἦτο πτωχὴ κόρη θηριοτρόφου κυναῖ. Στε ρηθεῖσα πολὺ μικρὰ τοῦ πατρὸς τῆς καὶ μένασα ἄνευ προστασίας τινός, ἔζησεν τὸν νεανικὸν τῆς βίον ἐν ἐσχάτῃ ἀπωλείᾳ. Κατόπιν ὅμως μεταμεληθεῖσα ἐγένετο φρόνιμος καὶ ἔζη βίον ἐντιμον ἐργαζομένη ξένας ἐργασίας. Ἡμέραν τινὰ ὁ Ἰουστινιανὸς ἰδὼν τὴν Θεοδώραν καὶ θαυμάσας τὸ ἐξαίσιον αὐτῆς κάλλος, τὴν ἔλαβε σύζυγον. Οὕτω λοιπὸν ἡ πτωχὴ καὶ ἀπροστάτευτος ἐκείνη κόρη εὐνοηθεῖσα ὑπὸ τῆς τύχης, ἐγένετο βασίλισσα καὶ ἀνέβη εἰς τὸν λαμπρότατον θρόνον τῆς οἰκουμένης.

«Στάσις τοῦ νίκαν». Κατὰ τὸ ἔτος 533 ὁ θρόνος τοῦ Ἰουστινιανοῦ διέτρεξε μέγαν κίνδυνον. Ἐν Κων)πόλει διηγωνίζοντο πάντοτε δύο μερίδες ἀντίπαλοι ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ, οἱ Προάσινοι καὶ Γαλάζιοι (ὠνομάζοντο οὕτω ἐκ τοῦ χρώματος τῆς στολῆς τῶν ἀρματηλατῶν).

Οἱ Πράσινοι κατεδιώκοντο πάντοτε ὑπὸ τῆς βασιλικῆς Αὐλῆς καὶ μάλιστα ὑπὸ τῆς Θεοδώρας, διότι αὕτη, ὅτε ἔμεινεν ὀρφανή πατρός, ζήτησάντα θέσιν τινὰ παρὰ τῶν Πρασίνων ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ ἀπεπέμφθη ὑπ' αὐτῶν κακῶς. Οἱ Πράσινοι λοιπὸν ἐνωθέντες μετὰ τινων Γαλαζίων δυσηρεσθημένων ἐστασίασαν κατὰ τοῦ βασιλέως, διασκορπισθέντες δὲ εἰς ὅλην τὴν πόλιν ἐπυρπόλησαν διάφορα αὐτῆς μέρη, ἐν οἷς καὶ τὸν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀνεγείρῃ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, καὶ ἐπλήρωσαν τὴν πόλιν σφαγῶν. Ὁ κίνδυνος ἦτο μέγιστος. Ὁ Ἰουστινιανὸς φοβηθεὶς ἡτοιμάσθη νὰ φύγῃ ἐκ τῆς πρωτεύουσας. Ἡ τολμηρὰ ὁμως Θεοδώρα ἀνεχαίτισεν αὐτὸν εἰπούσα μὲ ὕψος θαρραλέον «καλὸν ἐντάφιον εἶνε ὁ θρόνος». Ὁ Ἰουστινιανὸς τότε ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὸν στρατηγὸν Βελισσάριον νὰ καταστήλῃ τὴν στάσιν μὲ πᾶν μέσον. Καὶ ἀληθῶς ὁ Βελισσάριος κατώρθωσε πρῶτον νὰ διαιρέσῃ τοὺς στασιαστάς· ἐπιπεσὼν δ' ἔπειτα κατ' αὐτῶν ἐπὶ νερῆς τελείαν καταστροφὴν, φονεύσας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ 30,000 καὶ ἀπαλλάξας οὕτω τὴν πρωτεύουσαν ἐκ τοῦ μεγάλου κινδύνου. Ἡ στάσις αὕτη ὠνομάσθη «στάσις τοῦ νίκα» ἐκ τοῦ συνθήματος τῶν ἐπαναστατῶν «νίκα».

Πόλεμοι.—Ὁ Βελισσάριος διεξήγαγε τοὺς ἐξῆς πολέμους, διὰ τῶν ὁποίων ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ κράτους τοῦ Ἰουστινιανοῦ. α') Κατέλυσε τὸ ἐν Ἀφρικῇ κράτος τῶν Βανδάλων καὶ ἔφερεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸν βασιλέα αὐτῶν Γαλίμερον αἰχμάλωτον. β') Ἐνίκησε τοὺς Οὐστρογότθους ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ὑπέταξεν ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν, ἐκόμισε δὲ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τοὺς βασιλικοὺς θησαυροὺς καὶ τὸν βασιλέα τῶν Οὐστρογότθων Οὐττινὸν αἰχμάλωτον. γ') Ἐστράτευσε δις κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ἠνάγκασε τὸν βασιλέα αὐτῶν Χοσρόην τὸν Α' νὰ συνθηκολογήσῃ. Ἐν ᾧ ὁμως ὁ Βελισσάριος ἐπολέμει κατὰ τῶν Περσῶν, ἐπανεστάτησαν ἐν Ἰταλίᾳ οἱ Οὐστρογότθοι. Κατὰ τούτων ἐστάλη ὁ ἕτερος ἐπιφανὴς στρατηγὸς Ναρσῆς, ὅστις νικήσας τοὺς Οὐστρογότθους ἐπέταξε καὶ προσήρτησε τὴν Ἰταλίαν εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος.

Ἐτερον σπουδαῖον ἔργον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὸ ὁποῖον ἐλάμπρυνε τὴν βασιλείαν του καὶ ἀπληθανάτισε τὸ ὄνομά του, ἦτο ἡ νομοθεσία αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν συνέταξεν ὁ ὑπουργός του καὶ ἐξοχος νομομαθὴς Τριβωνιανὸς ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων νομομαθῶν. Ἡ νομοθεσία

αὕτη, ἣς ὀνομάζεται «σῶμα ῥωμαϊκοῦ δικαίου», καὶ σήμερον ἀκόμη χρησιμεύει εἰς τὰ διάφορα εὐρωπαϊκὰ κράτη ὡς βάσις τῶν νομοθεσιῶν αὐτῶν.

Ὁ Ἰουστινιανὸς πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ κράτους του ἔκτισε 80 φρούρια κατὰ μῆκος τοῦ Δουνάβεως καὶ ἀλλαχοῦ. ἔκδοσεν τὴν Κωνσταντινούπολιν μὲ διάφορα μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα. Ἀνφοδόκησε τὸν κατὰ τὴν «στάσιν τοῦ νίκαι» πυρποληθέντα ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Διὰ τὸν ναὸν τοῦτον ἐπὶ 6 ἔτη εἰργάζοντο 10,000 ἐργάται καὶ ἐδαπανήθησαν διὰ τὸ κτίριον καὶ τὴν ἐσωτερικὴν διακόσμησιν ὑπὲρ τὰ 300 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Τοσοῦτον δὲ ἦτο τὸ κάλλος καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ ναοῦ, ὥστε κατὰ τὰ ἐγκαίρια αὐτοῦ ὁ Ἰουστινιανὸς καταληφθεὶς ὑπὸ θαυμασμοῦ ἀνέκραξε «νενίκηκά σε, Σολομῶν».

Ὁ Ἰουστινιανός, ἐπιθυμῶν νὰ ὑπάρχη ἐν τῷ κράτει μία καὶ ἐνιαία θρησκεία, κατεδίωξε τὰς διαφόρους αἵρέσεις. Συνέκλεσεν ἐν Κωνσταντινούπολει τὴν Ἐ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἣς κατεδίκασε τοὺς μονοφυσίτας. Ὁ αὐτὸς προήγαγε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Ἡ μέταξά μεχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦτο γνωστὴ ἐν τῇ Εὐρώπῃ· ἐθεωρεῖτο μάλιστα ὡς προῖον δένδρου. Ὁ Ἰουστινιανὸς κατώρθωσε διὰ δύο μοναχῶν νὰ φέρῃ ἐκ τῆς Κίνας ἐντὸς ὁράβδων ἐκ καλάμου σπόρον μεταξοσκώληκος καὶ ἐφρόντισε πολὺ περὶ τῆς καλλιέργειας αὐτοῦ. Ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετεδόθη βραδύτερον ἡ καλλιέργεια τῆς μετάξης καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην.

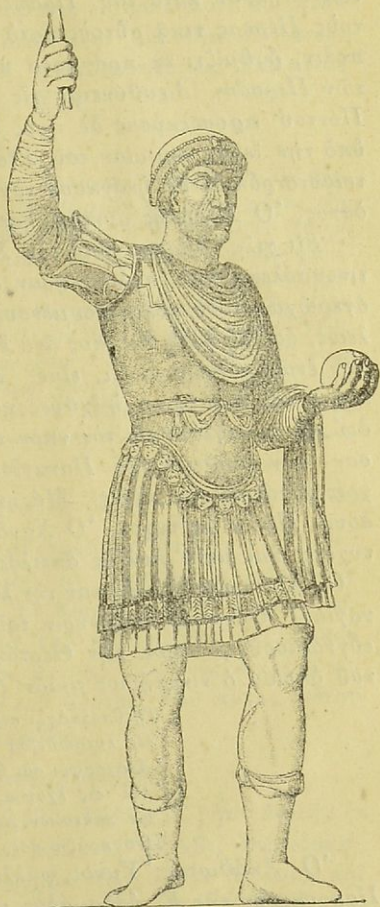
Ἀδελφείας.

66—67. Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους; — Εἰς πόσας καὶ ποίας περιόδους διαιρεῖται ἡ Βυζαντινὴ ἱστορία; — Τίς ἦτο ὁ πρῶτος αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους; — Ὅποια ὑπῆρξεν ἡ βασιλεία τοῦ Ἀρχαδίου; — Τί γνωρίζεις περὶ Βησιγότων; — Τίς μέγας ἐκκλησιαστικὸς ῥήτωρ ἦκμασεν ἐπὶ Ἀρχαδίου; — Τί γνωρίζεις περὶ αὐτοῦ; — Τίς διεδέχθη τὸν Ἀρχάδιον καὶ ὑπὸ τίτος ἐπιτροπεύθη κατ' ἀρχάς; — Τί γνωρίζεις περὶ Ἀθηναῖδος καὶ περὶ Πανδιδακτηρίου ἐν Κωνσταντινουπόλει.

68. Τί γνωρίζεις περὶ Ἰουστινιανοῦ; — Ποίους εἰς συνεργάτας εἰς τὸ ἔργον τοῦ ὁ Ἰουστινιανός; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς Θεοδόρας; — Εἰπέ μοι περὶ τῆς «στάσεως τοῦ νίκαι»; — Ποίους πολέμους διεξήγαγεν ὁ Βελισάριος; — Ποῖον πόλεμον διεξήγαγεν ὁ Ναρσής; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς νομοθεσίας τοῦ Ἰουστινιανοῦ; — Πόσα φρούρια καὶ ποῦ ἔκτισεν ὁ Ἰουστινιανός; — Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας; — Ποίαν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον συνέκλεσεν ὁ Ἰουστινιανός; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς μετάξης;

§ 69. Ἡράκλειος (610—641 μ. Χ.)

Μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν διασημώτατος καὶ ἐνδοξότατος αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ὑπῆρξεν ὁ Ἡράκλειος. Ὁ προκατόχος τοῦ Ἡρακλείου Φωκάς ὑπῆρξε χεῖριςτος αὐτοκράτωρ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὸ κράτος περιήλθε εἰς μεγίστην ἀθλίωσιν. Ὅτε ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἡράκλειος, ἡ μὲν διοίκησις εὐρίσκειτο εἰς τελείαν παραλυσίαν, τὰ δὲ οἰκονομικὰ ἦσαν ἐντελῶς κατεστραμμένα. Προσέτι δὲ καὶ ἐξωτερικοὶ ἐχθροὶ ἠπειλοῦν τὸ κράτος, πρὸς βορρᾶν μὲν οἱ Ἀβάροι, πρὸς ἀνατολὰς δὲ οἱ Πέρσαι. Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Χοσρόης ὁ Β' ἐκυρίευσεν τὴν Συρίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην καὶ ἀπήγαγεν ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸν Τιμιον Στανρόν· ἔπειτα ἐκυρίευσεν τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐλθὼν δὲ ἐστρατοπέδευσεν ἐν Χαλκηδόνι ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡράκλειος

Ὁ Ἡράκλειος καὶ ἄρχὺς ἐζήτησε νὰ εἰρηνεύσῃ μὲ τοὺς Πέρσας· ἀλλ' ὁ ὑπερόπτης μονάρχης τῶν Περσῶν ἀπέρριψε μὲ ὕβρεις τὰς προτάσεις τοῦ Ἡρακλείου. Τότε ὁ Ἡράκλειος ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ Χοσρόου. Μὲ τὰ χρήματα τῶν ναῶν καὶ μάλιστα τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, τὰ ὅποια ἐδανείσθη, καὶ μὲ τὰ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ σκεύη αὐτῶν, τὰ ὅποια μετεποίησεν εἰς νομίσματα, παρεσκευάσε στρατὸν καὶ στόλον. Ὁ πόλεμος οὗτος προσέλαβε θρησκευτικὸν χαρακτῆρα, διότι ὁ Χοσρόης εἶχεν ὀρκισθῆ νὰ μὴ εἰρηνεύσῃ πρὸς τὸν Ἡράκλειον, πρὶν ἀναγκάσῃ αὐτὸν καὶ τὸν λαόν του ν' ἀρνηθῶσι τὸν Χριστὸν καὶ προσκυνήσωσι τὸν Ἡλίον.

Ὅτε ἀπῆρχετο κατὰ τῶν Περσῶν ὁ Ἡράκλειος, μετέβη εἰς τὸν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας μὲ τὰ μαῦρα πέδιλα τοῦ μαχητοῦ καὶ προσ-

ηυχήθη ἐνώπιον τῆς εἰκόνης τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειτα δὲ πεζὸς ἐπορεύθη εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἐπεβιβάσθη μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς τὰ πλοῖα. Ὁ Ἡράκλειος δὲν ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Χοσρόου, ὅστις ἦτο ἐστρατοπεδευμένος ἀπέναντι τῆς Κων)πόλεως, ἀλλ' ἐπλευσεν εἰς τὴν Κιλικίαν, καὶ ἐκεῖ ἀπεβιβάσθη. Οἱ ἐν Χαλκηδόνι βλέποντες οὐ ἠπειλοῦντο τὰ νῶτὰ των ἐπῆλθον κατὰ τοῦ Ἡρακλείου. Ἐκεῖ παρὰ τὸν Ἰσοδὸν προσβαλὼν τοὺς Πέρσας νικᾷ αὐτοὺς κατὰ κράτος. Ἐπειτα ἐπανέρχεται εἰς Κων)πολιν, ῥυθμίζει τὰ πράγματα καὶ ἐπιχειρεῖ δευτέραν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Περσῶν. Διευθύνεται εἰς τὰ ἀνατολικά παραλία τοῦ Εὐξείνου Πόντου· προσελκύσας δὲ πρὸς ἑαυτὸν τοὺς Ἀρμενίους, προὐχώρησεν ὑπὸ τὴν ἱερὰν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Περσίαν, τοιοντοτρόπως δὲ ἠνάγκασε τὸν Χοσρόην ν' ἀποσυρῇ ἐκ τῆς Χαλκηδόνης. Ὁ Χοσρόης συνεμάχησε τότε μετὰ τοὺς Ἀβάρους.

80 χιλ. Ἀβάροι ὑπὸ τὸν Χαγᾶνον ἦλθον ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπολιορκήσαν αὐτὴν (626). Ὁ Χαγᾶνος εἰδοποίησεν ἀγερώχως τοὺς πολιορκουμένους ν' ἀπέλθωσι πάντες ἐκ τῆς Κων)πόλεως, ἀφ' οὗ λάβῃ ἕκαστος ἀνὰ ἓν ὑποκάμισον καὶ μιᾶς ἡμέρας τροφήν. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, εἶπε, τότε μόνον θὰ σωθῶσιν, ὅταν γείνωσι πτηνὰ καὶ πετάξωσιν ἢ ἰχθυὺς καὶ πλεύσωσι. Ἀλλ' οἱ πολιορκούμενοι, ἀφ' οὗ προσῆλθον εἰς τὸν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας καὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῆς Παναγίας, ἀπεφάσισαν νὰ ὑπερασπίσωσι μέχρις ἐσχάτων τὴν πόλιν. Μάτην δ' Χαγᾶνος ἐπιχειρεῖ διαφόρους ἐφόδους. Πᾶσαι ἀπέτυχον. Ὁ Χαγᾶνος γίνεται ἕξω φρονεῶν ἐκ τῆς ἀποτυχίας καὶ μετὰ πολλὰς ἀπειλὰς λύει τὴν πολιορκίαν καὶ ἀπέρχεται.

Οἱ Χριστιανοὶ ἀπέδωκαν τὴν λαμπροτάτην ταύτην νίκην εἰς τὴν Παναγίαν. Ὅθεν εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος τούτου καὶ εἰς ἐκδήλωσιν εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Θεοτόκον ἐποιήθη ὁ «Ἀκάθιστος Ὑμνος» τοῦ ὁποίου ὁ νικητῆριος παῖς (Κοντάκιον) ἔχει ὥς ἐξῆς·

Τῇ υπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια

Ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια

Ἀναγράφω σοι ἡ πόλις σου, Θεοτόκε.

Ἄλλ' ὥς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον.

Ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,

Ἵνα κράζω σοι, χαῖρε, Νύμφη ἀνύμφευτε.

Ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος ψάλλεται ὁλόκληρος εἰς τὰς ἐκκλησίας τὴν Παρασκευὴν τῆς Ε' ἐβδομάδος τῆς Μεγάλης τεσσαρακοστῆς.

Ὁσαύτως καὶ οἱ Πέρσαι ἐνίκηθησαν κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Χοσρόου Σιρόης δολοφονήσας τὸν πατέρα του συνομολόγησεν εἰρήνην πρὸς τὸν Ἡράκλειον καὶ ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν πάσας τὰς χώρας, τὰς ὁποίας εἶχε κυριεύσῃ ὁ πατήρ του, καὶ τὸν Τίμιον Σταυρόν.

Ὁ Ἡράκλειος ἐπανῆλθεν εἰς Κ)πολιν νικητῆς καὶ τροπαιοῦχος. Μετὰ ταῦτα δὲ ἐπορεύθη εἰς Παλαιστίνην (629 μ. Χ.) καὶ αὐτὸς ὁ

ἑδῖος φέρων ἐπ' ὤμου τὸν Τίμιον Σιανρόν ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ τὴν 14 Σεπτεμβρίου. Τὴν ἡμέραν ταύτην ἐορτάζει κατ' ἔτος ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν.

Μετά τινα ἔτη ἀνεφάνη ἐν Ἀραβίᾳ ἰδρυτὴς νέας θρησκείας ὁ Μωάμεθ, ὅστις κατῴρθωσε νὰ ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τῶν Ἀράβων προφήτης τοῦ Θεοῦ. Οἱ Ἀραβες ἐνθουσιῶντες ἐπὶ τῷ νέῳ θρησκευμαὶ κατέκτησαν τὴν Συρίαν, τὴν Φοινίκην, τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Αἴγυπτον. Κατὰ τούτων ἐξεστράτευσεν ὁ Ἡράκλειος, ἀλλ' ἀνεπιτυχῶς ἔπειτα δὲ ἀσθενήσας ἐξ ὕδρωπος ἀπέθανε (641 μ. Χ.).

Ἀδελφείας.

69. Ὅποία ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους, ὅτε ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἡράκλειος;—Ποῖος ἦτο τότε βασιλεὺς τῶν Περσῶν καὶ ποίας χώρας εἶχε κατακτήσῃ οὗτος;—Ποῦ ἦλθε καὶ ἐστρατοπέδευεν Χοσρόης ὁ Β';—Τί ἐξήγησε νὰ πράξῃ ὁ Ἡράκλειος καὶ πῶς παρεσκευάσθη εἰς πόλεμον;—Ποῖον χάρακτιῆρα ὁ κατὰ τοῦ Χοσρόου πόλεμος τοῦ Ἡρακλείου καὶ διὰ τί;—Τί ἔκαμεν ὁ Ἡράκλειος πρὸ τοῦ ἐπέλθῃ κατὰ τῶν Περσῶν;—Ποῦ ἐνίκησε κατὰ πρῶτον τοὺς Πέρσας καὶ ποῦ διηυθύνθη ἔπειτα;—Ποιους προσέεικνε πρὸς τὸ μέρος του ὁ Ἡράκλειος καὶ τί ἔκαμεν ἔπειτα;—Με πόλους συνεμάχησεν ὁ Χοσρόης ὁ Β';—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων;—Πῶς τότε ἐσώθη ἡ Κωνσταντινούπολις;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου;—Πῶς ἐπερατώθη ὁ κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμος;—Τί γνωρίζεις περὶ ὑψώσεως τοῦ Σιανροῦ;—Τί γνωρίζεις περὶ Ἀράβων καὶ Μωάμεθ;

§ 70. Κωνσταντῖνος Δ' ὁ Πωγωνᾶτος (658—685 μ. Χ.)

Μετά τὸν Ἡράκλειον ἄξιος λόγου αὐτοκράτωρ ὑπῆρξεν ὁ Κωνσταντῖνος Δ' Πωγωνᾶτος. Ἐπὶ τούτου οἱ Ἀραβες ἐπολιόρκησαν τὸ πρῶτον τὴν Κων(σταντι)πολιν ἐπὶ 7 ἔτη. Ὁ Κωνσταντῖνος ἀπέκρουσεν αὐτοὺς προξενήσας μεγίστην φθορὰν διὰ τοῦ καλουμένου «ἐλληνικοῦ πυρός», τὸ ὁποῖον ἐφευρέθη ὑπὸ τοῦ ἐκ Συρίας Ἑλληνος Καλλινίκου καὶ εἶχε τὴν ιδιότητα νὰ καίῃ καὶ ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Τοῦ πυρός τούτου τὴν φύσιν ἀγνοοῦμεν, διότι ἐτηρήθη μυστικῇ.

§ 71. Εἰκονομάχοι αὐτοκράτορες.

α') Ὁ Δέων Γ' ὁ Ἰσαυρός (717—741 μ. Χ.) ἦτο ἐκ τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἰσαυρίας. Ἐπ' αὐτοῦ καὶ πάλιν οἱ Ἀραβες ἐπολιόρκησαν τὴν Κων(σταντι)πολιν ἀλλ' ἔνθεν μὲν τὸ ὕγρὸν πῦρ, ἔνθεν δὲ λιμὸς καὶ λοιμὸς ἐπροξένησαν μεγίστην φθορὰν εἰς τοὺς Ἀραβας. Ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ κατὰ ταύτην κατεστράφησαν 2,500 πλοῖα τῶν Ἀράβων καὶ 500 χιλ. ἀνδρῶν.

Ὁ Δέων ἐπιδιώκων τὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ ἐν παραλυσίᾳ εὗρισκομένου κράτους του ἀνεμίχθη εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα καὶ ἐξ ἀγαθῆς μὲν προαιρέσεως, ἀλλ' ἐξ ἐσφαλμένης ἀντιλήψεως ἐξέδωκε διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀπηγορεύετο ἡ προσκύνησις τῶν ἁγίων εἰ-

κόων. Τὸ τοιοῦτον ὁμως διήρесе τοὺς ὑπηκόους του εἰς δύο ἀντιμα-
χόμενα στρατόπεδα ἦτοι τοὺς εἰκονολάτραις καὶ τοὺς εἰκονομάχους.
Ἡ θρησκευτικὴ αὕτη ἔρις διαρκέσασα μέχρι τοῦ 842 ἐγένετο παραι-
τιος μυρίων κακῶν εἰς τὸ Βυζαντιακὸν κράτος. Ὁ Λέων Ἰσαυρος
ἐν τῷ μέσῳ τῶν φοβερῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν πολέμων ἀνε-
δείχθη καὶ τῆς νομοθεσίας μεταρρυθμιστής· ἐξέδωκεν ἰδίαν νομοθε-
σίαν ἑλληνιστί, ἣτις φέρει τὸ ὄνομα α' Ἐκλογήν.

β') Κωνσταντῖνος Ε' ὁ Κοπρώνυμος (741—775 μ.
Χ.) ἦτο υἱὸς καὶ διάδοχος Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου. Οὗτος κατεδίωξε
τοὺς εἰκονολάτραις σφοδρότερον τοῦ πατρός του· κατεδίωξε τοὺς μονα-
χοὺς καὶ ἔκλεισε πολλὰ μοναστήρια, τὰ ὅποια εἶχον ἀποβῆ καταγωγή
διαφθορᾶς. Οἱ εἰκονολάτραι καὶ μάλιστα οἱ μοναχοὶ μισοῦντες τὸν
Κωνσταντῖνον ὠνόμασαν αὐτὸν ὕβριστικῶς α' Κοπρώνυμον. Ἐπὶ
Κωνσταντῖνου τοῦ Κοπρώνυμου συνέβη ἐν Ἑλλάδι φοβερὸς λοιμός,
ὅστις ἠρῆμωσεν αὐτήν. Ὁ Κωνσταντῖνος ἀποθανὼν ἀφῆκεν υἱὸν καὶ
διάδοχον τὸν Λέοντα Δ' τὸν ἐπικαλούμενον Χάζαρον.

§ 72. Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία (780—802 μ. Χ.).—Νικηφόρος
ὁ Α' (802—812 μ. Χ.)

Τὸν Λέοντα Δ' ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ υἱὸς του Κωνσταντῖνος Γ',
ὅστις ἀνήλικος ὢν ἐπιτροπεύετο ὑπὸ τῆς μητρός του Εἰρήνης τῆς
Ἀθηναίας. Αὕτη τῷ 787 συνεκάλεσεν ἐν Νικαίᾳ τὴν Ε' Οἰκουμενικὴν
Σύνοδον, ἣτις ἐπανάφερε τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων. Ἀλλ' ἐκ
τούτου δυσηρεστήθη ἡ μερὶς τῶν εἰκονομάχων καὶ ἠνάγκασεν αὐτὴν
να παραχωρήσῃ τὸν θρόνον εἰς τὸν υἱὸν της Κωνσταντῖνου, ὅστις ἤδη
εἶχεν ἐνηλικιωθῆ. Ἡ Εἰρήνη ὁμως παρασυρμένη ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς
ἀρχομανίας διέταξε καὶ ἐτύφλωσαν τὸν υἱὸν της ἐν αὐτῷ τῷ δωματίῳ,
ὅπου ἐγεννήθη. Ἀλλὰ καὶ αὕτη μετ' ὀλίγον ἐξωρίσθη καὶ ἀπέθανεν
ἐν Δέσβῳ.

Τὴν Εἰρήνην διεδέχθη ὁ Νικηφόρος ὁ Α' (802—812). Οὗτος
κατὰ πρῶτον ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Ἀροῦν Ἀλ-Ρασίδ, καλῖφου τῶν
Ἀράβων, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἐνικήθη πολλάκις. Μετὰ τὸν θάνατον
τοῦ Ἀροῦν ἐπολέμησε πρὸς τοὺς Βουλγάρους, τοὺς ὁποίους πολλάκις
ἐνίκησεν· ἀλλ' ἐν τινὶ μάχῃ ἐφονεύθη ἡρωϊκῶς μαχόμενος. Ὁ ἄγριος
βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Κροῦμος ἀπέκρινε τὴν κεφαλὴν τοῦ Νικη-
φόρου, ἐπαργυρώσας δὲ τὸ κρανίον αὐτῆς μετεχειρίζετο αὐτὸ ὡς
ποιτήριον.

Ἀδελφεῖς.

70—71. Ἐπὶ τίνος αὐτοκράτορος οἱ Ἀραβες τὸ πρῶτον ἐπολιορκήσαν τὴν
Κωνσταντινούπολιν;—Πόσον χρόνον διήρκεσεν ἡ πολιορκία καὶ πῶς ἐσώθη ἡ
Κωνσταντινούπολις;—Ἐπὶ τίνος αὐτοκράτορος οἱ Ἀραβες δευτέραν φορὰν ἐπολι-
ορκήσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν;—Πόσον χρόνον διήρκεσεν ἡ πολιορκία καὶ εἰς

αὶ ἀπέληξε;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἀναμίξεως τοῦ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα;—Τί γνωρίζεις ἐν γένει περὶ Κωνσταντίνου τοῦ Κορρωνίου;—Τί συνέβη ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Κορρωνίου;

72. Τίς ἦτο ἡ Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς Ζ' Οἰκουμένης Συνόδου;—Ποίαν φοβεράν πράξιν ἔπραξεν ἡ Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία;—Ποῦ ἀπέθανεν ἡ Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία;—Πότος διεδέχθη τὴν Εἰρήνην τὴν Ἀθηναίαν καὶ κατὰ τίνας προῶτον ἐπολέμησεν αὐτός;—Τί γνωρίζεις περὶ Κρούμου;

§ 73. Νέοι εἰκονομάχοι αὐτοκράτορες.—Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας.

α') Ὁ Λέων Ε' ὁ Ἀρμένιος (813—820 μ.Χ.) ἦτο γενναῖος αὐτοκράτωρ. Καταπολεμήσας τοὺς λεηλατοῦντας τὸ Βυζαντιανὸν κράτος Βουλγάρους ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ συνομολογήσῃσι 30ετῇ ἀναχωρήν. Ὁ Λέων κατήργησε καὶ πάλιν τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων καὶ τοιουτοτρόπως ἥρχισαν ἐκ νέου αἱ θρησκευτικαὶ ἐριδες. Ἐν τούτοις ὁ Λέων δὲν κατεδίωξε τοὺς ἀντιδοξοῦντας. Τοῦναντίον προσηρέχθη πρὸς αὐτοὺς μετὰ πραότητος καὶ ἐπιεικείας· ἐζήτησε δὲ νὰ ἐπενεργήσῃ εἰς τὰ πνεύματα τῆς νεολαίας μὲ νέον ἐκπαιδευτικὸν σύστημα καὶ μὲ νέα διδακτικά βιβλία. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἠυδοκίμει εἰς ὅλα του τὰ ἐπιχειρήματα, ἔπεσε θῦμα ἀγρίας συνωμοσίας· ἐδολοφονήθη ἐντὸς τοῦ ἀνακτορικοῦ ναοῦ, διεδέχθη δὲ αὐτὸν Μιχαὴλ ὁ Τραυλός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ Σαρακηνοὶ (Ἀραβες πειραταὶ) ὀρμηθέντες ἐκ τῆς Ἰσπανίας κατέκτησαν τὴν Κρήτην.

β') Θεόφιλος (829—842 μ.Χ.) Τὸν Μιχαὴλ τὸν Τραυλὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς του Θεόφιλος, ἀνὴρ πεπαιδευμένος καὶ ἐραστὴς τῶν τεχνῶν. Ἡ μητρὺ αὐτοῦ Θεοφίλου Εὐφροσύνη, θέλουσα νὰ συζεύξῃ αὐτὸν μὲ τὴν ὄραισιότατον νεάνιδα, προσεκάλεσεν εἰς τὰ ἀνάκτορα τὰς καλλιστίας καὶ ἐπιφανεστάτας ἐκ τῶν ἐν Κωνσταντινίᾳ νεανίδων, ἔδωκε δὲ εἰς τὸν Θεόφιλον μῆλον, ἵνα ἐγχειρίσῃ αὐτὸ εἰς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἤθελεν ἐκλέξῃ ὡς σύντροφον τοῦ βίου του. Ὁ Θεόφιλος ἐστάθη τότε ἔμπροσθεν ὄραισιότατης νεάνιδος, τῆς Κασσιανῆς· ἀλλὰ πρὶν ἢ δώσῃ τὸ μῆλον, ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ τὸ πνεῦμα αὐτῆς. Ὅθεν χαριεντιζόμενος εἶπε πρὸς αὐτὴν «ἐκ γυναικὸς ἐρρῶν τὰ φαῦλα» (ἐννοῶν τὴν Εὐάν). Ἀλλ' ἡ Κασσιανὴ μὲ θαυμαστὴν ἐτοιμότητα πνεύματος ἀπήντησεν ἀλλὰ καὶ διὰ γυναικὸς πηγάζει τὰ κρεῖττω (ἐννοοῦσα τὴν Θεοτόκον)». Ἡ προσφρεσιὰ αὐτῆς ἀπάντησις ἐστοίχισεν εἰς τὴν Κασσιανὴν τὸν λαμπρότερον θρόνον τῆς Οἰκουμένης. Ὁ Θεόφιλος, μὴ εὐχαριστηθεὶς ἐκ τῆς τοιαύτης ἐτοιμότητος τοῦ πνεύματος καὶ παρησίας ἔδωκε τὸ μῆλον εἰς τὴν σεμνὴν Θεοδώραν.

Ἡ Κασσιανὴ μιμήσασα τὴν τύχην τῆς ἀπῆλθε μακρὰν τῆς κοινωνίας καὶ ἐκλείσθη εἰς μοναστήριον, ὅπου διῆλθε τὸν βίον τῆς προσευχομένη καὶ ἐκφράζουσα τὴν πρὸς τὸν Θεὸν εὐλάβειαν διὰ πολλῶν

ἐμμέτρων ποιημάτων. Τότε ἐποίησε καὶ τὸ γνωστὸν «τροπάριον τῆς Κασσιανῆς», ὅπερ ψάλλεται εἰς τὰς ἐκκλησίας τὴν ἐσπέραν τῆς Μεγάλης Τρίτης.

Ὁ Θεόφιλος ἐπεμελήθη τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐκόσμησεν τὴν πρωτεύουσαν διὰ λαμπρῶν οἰκοδομημάτων. Ἐπολέμησε δὲ κατ' ἐπανάληψιν ἐναντίον τοῦ καλῖφου τῶν Ἀράβων Μοιτασέμ.

Καὶ ὁ Θεόφιλος ἦτο εἰκονομάχος καὶ κατεδίωξε τοὺς εἰκονολάτρας καὶ πρὸ πάντων τοὺς μοναχοὺς, οἵτινες ἡμύνοιτο ὑπὲρ τῶν εἰκόνων. Μετὰ τὸν θάνατον ὁμοῦς αὐτοῦ ἡ σύζυγός του, ἡ σεμνὴ Θεοδώρα, ἐπιτροπεύουσα τὸν ἀνήλικον υἱὸν τῆς Μιχαὴλ τὸν Γ', τὸν ἐπικαλούμενον Μένυσον, συνεκάλεσε τοπικὴν σύνοδον, ἣτις ἐπεκύρωσε τὰς πράξεις τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἐπανέφερε τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων (842 μ. Χ.), οὕτω δὲ κατελύθη ὁριστικῶς ἡ ἐκκλησιαστικὴ μεταρρύθμισις. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐορτάζει ἡ Ὁρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία τὴν πρώτην Κυριακὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Ἡ δὲ Κυριακὴ αὕτη καλεῖται «Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας».

§ 74. Τὸ σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν.—Φώτιος.

Ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Γ', ἐξωσθέντος τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου, ἀνηγορεύθη πατριάρχης ὁ Φώτιος (857). Ὁ Φώτιος κατήγειτο ἐξ ἐπιφανοῦς γένους, ἦτο δὲ ἀνὴρ πολυμαθέστατος καὶ πολυγραφώτατος. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἐκ λαϊκοῦ, ἀφ' οὗ ἠὲ ἠνδοκίμησε πρότερον εἰς τὰ ἀνώτατα πολιτικὰ ἀξιώματα. Ἐπὶ Φωτίου ἔλαβεν ἀρχὴν τὸ σχίσμα τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ Πάπαι τῆς Ῥώμης ἀπὸ πολλοῦ ἤρχισαν νὰ ἐπιφέρωσι διαφοροὺς καινοτομίας εἰς τὴν θρησκείαν· μετέβαλον τὸ δοῦν ἄρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, προσθέσαντες ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ· εἰς δὲ τὴν Ἁγίαν Μετάληψιν μετεχειρίζοντο ἄζυμον ἄρτον ἀντὶ ἐνζύμου. Εἶχον δὲ πρὸς τοῦτοις τὴν ἀξίωσιν οἱ Πάπαι ὡς διάδοχοι τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων Πέτρου νὰ θεωρῶνται ἀνώτεροι τῶν Πατριαρχῶν καὶ ἀπῆλθον, ἵνα πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι ἀγανωρίζωσι τὸν Πάπαν ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

Τὰς παραδόξους ταύτας ἀξιώσεις τῶν Παπῶν ἀπέκρουσαν οἱ κατὰ καιροὺς Πατριάρχαι, ὁ δὲ Φώτιος συνεκάλεσε καὶ σύνοδον, ἣτις κατεδίκασε τὰς καινοτομίας ταύτας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ὡς αἰρετικὰς καὶ ἀπέκρουσε πᾶσαν ἐπέμβασιν τοῦ Πάπα εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Οὕτω λοιπὸν ἤρχισε τὸ σχίσμα μεταξὺ Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 1053, ὁπότε ἐπὶ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μοναχοῦ καὶ πατριάρχου τοῦ Μιχαὴλ Κυρουλαρίου ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία

ἀπεσπάσθη ὀριστικῶς ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς. Πᾶσαι δὲ αἱ ἀπόπειραι, αἵτινες ἔκτοτε ἐγένοντο πρὸς ἔνωσιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἐναυάγησαν.

§ 75. Βασίλειος ὁ Μακεδὼν (867—886 μ. Χ.).—

Λέων ὁ Σοφὸς (887—912).—Κωνσταντῖνος Ζ' ὁ Πορφυρογέννητος (912 959).

Ὁ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἦτο Ἕλλην. Ἄν καὶ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ἀδόξως δολοφονήσας τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ τὸν Γ', ἐν τοῦτοις ὅμως ἐδόξασε τὸν θρόνον διὰ λαμπρῶν πράξεων. Ἐσωτερικῶς ἐβελτίωσε τὴν διοίκησιν καὶ ἐτακτοποίησε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους καὶ διοργάνωσε καὶ τὸν στρατὸν καὶ τὸ ναυικόν. Ἐπειτα διὰ τοῦ περιφήμου ναυάρχου Ὁρσύφα κατειρόπωσε κατ' ἐπανάληψιν τοὺς Σαρακηνοὺς Ἀραβας καὶ τοιοῦτοιτρόπως ἡλευθέρωσε τὴν Μεσόγειον θάλασσαν ἀπὸ τῆς φοβερᾶς αὐτῶν πειρατείας. Τότε οἱ Βόσνιοι καὶ οἱ Σέρβοι ἐξ ἐθγνωμοσύνης ἀνεγνώρισαν τὴν ἑλληνικὴν κυριαρχίαν, τὴν ὁποίαν εἶχον ἀποσείσῃ ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Γ', Ἕλληνες δὲ ἱερεῖς ἀποσταλέντες ὑπὸ τοῦ Βασιλείου διέδωκαν τὸν χριστιανισμόν εἰς τοὺς Δαλματοὺς, Βοσνίους καὶ Σέρβους. Ὁσαύτως διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Βασιλείου προσῆλθον εἰς τὸν χριστιανισμόν καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν νότιον κλιτὸν τοῦ Ταϋγέτου (Μαυιάται), οἵτινες μόνον ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἀκόμῃ εἰδωλολάτραι.

Ὁ Βασίλειος ἐξέδωκε ἐν γλώσσῃ ἑλληνικῇ νέαν συλλογὴν νόμων, ἣτις κατόπιν συνεπληρώθη ὑπὸ τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ καὶ ἐξεδόθη ἐκ νέου ὑπὸ τὸ ὄνομα «Βασιλικά».

Τὸν Βασίλειον τὸν Μακεδόνα διεδέχθη ὁ υἱὸς του Λέων, ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ ἡσχολεῖτο εἰς τὰ γράμματα, ἐπωνομάσθη Σοφός, ἂν καὶ δὲν ἐφάνη διόλου βασιλεὺς σοφός. Ἐπ' αὐτοῦ τὸ Βυζαντιακὸν κράτος ὑπέστη δεινὰς συμφορὰς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Ῥώσων. Τὸν Λέοντα τὸν Σοφὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς του Κωνσταντῖνος Ζ' ὁ Πορφυρογέννητος, ὅστις ἔλαβεν ὡς συνάρχοντα καὶ τὸν πενθερόν του Ῥωμανὸν τὸν Λεκαπηνόν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου ἡ ἡγεμονίς τῶν Ῥώσων Ὀλγα, χήρα τοῦ Ἰγώρ, ἐλθοῦσα εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐβαπτίσθη τῷ 955. Καὶ ἐνέμενε μὲν ὁ υἱὸς αὐτῆς Σβιατοσλαῦος ἐν τῇ εἰδωλολατρίᾳ, ἀλλ' ὁ ἑγγονός της Βλαδίμηρος εἰσήγαγε τὸν χριστιανισμόν εἰς τὴν Ῥωσίαν καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ κράτους.

Ὁ Κωνσταντῖνος Ζ' ἐπροσπάτεισε πολὺν τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα καὶ ἀνεξωπύρηνε τὰς σπουδὰς, διορίσας τοὺς σοφωτάτους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καθηγητὰς καὶ ἐμυνηχώνων τοὺς ἀρίστους τῶν μαθη-

των. Αὐτὸς δὲ Κωνσταντῖνος ἡσχολεῖτο μᾶλλον περὶ τὰ γράμματα καὶ συνέγραψε συγράμματα πολλὰ καὶ ποικίλης ὕλης.

Ἀδελφίδαις,

73. Εἰπέ μοι περὶ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου ; — Τί γνωρίζεις περὶ Θεοφίλου καὶ Κασσιανῆς ; — Ποῦ ἀπεσύρθη ἡ Κασσιανὴ καὶ τί ἐποίησεν ἐκεῖ ; — Κατὰ τίνας ἐπολέμησεν ὁ Θεόφιλος ; — Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοφίλου τί ἔκαμεν ἡ σύζυγος αὐτοῦ Θεοδώρα ;

74. Τί γνωρίζεις περὶ Φωτίου ; — Τί ἔλαβεν ἀρχὴν ἐπὶ Φωτίου ; — Τίνας καινοτομίας ἐπέφερον εἰς τὴν θρησκείαν οἱ Πάπαι τῆς Ῥώμης ; — Ποίαν ἀξίωσιν εἶχον δι' ἑαυτοὺς οἱ Πάπαι ; — Πῶς κατεπολέμησεν ὁ Φώτιος τὰς καινοτομίας τῶν Παπῶν ; — Πότε ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἀπεσπᾶσθη ὁριστικῶς ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς ;

75. Τί γνωρίζεις περὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνης ; — Πῶς διώκησε τὸ κράτος ὁ Βασίλειος καὶ ἀπὸ τίνων ἀπήλλαξε τὴν Μεσόγειον θάλασσαν ; — Εἰς ποίους διέδωκε τὸν Χριστιανισμὸν ὁ Βασίλειος ; — Τί εἶνε τὰ Βασιλικά ; — Τί γνωρίζεις περὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς Ὀλγας ἡγεμονίδος τῆς Ῥωσσίας ; — Πῶς ἐπροσείαττε τὰ γράμματα ὁ Κωνσταντῖνος καὶ εἰς τί ἡσχόλετο κυρίως οὗτος ;

§ 76. Νικηφόρος Β' ὁ Φωκᾶς (963—969 μ. Χ.)

Ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς ὑπῆρξε κατὰ πρῶτον στρατηγὸς ἐπιφανέστατος καὶ μετὰ ταῦτα αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ἐκ τῶν ἐνδοξοτάτων. Ἐπὶ τοῦ προκατόχου του αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ τοῦ Β' ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς ἐξεστράτευσεν μετὰ πολλῆς περὶ κτῆς καὶ ναυτικῆς δυνάμεως κατὰ τῶν ἐν Κρήτῃ Ἀράβων. Νικήσας δὲ τὸν ἐμίσην τῆς Κρήτης Ἀβδούλ Ἀζίζ, ἐκυρίευσεν μετὰ ὀκτάμηνον πολιορκίαν τὸν ὀχυρὸν Χάνδακα (Ἡράκλειον). Ἐκορήμισε τὸ τεῖχος τοῦ Χάνδακος, καὶ πλησίον αὐτοῦ ἐπὶ λόφου ἔκτισεν φρούριον, ὃπερ ὠνόμασε τέμενος, ἵνα χρησιμεύῃ ὡς σκοπία τῆς ἐν Κρήτῃ ἀνακαινισθείσης ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Προσεκάλεσεν εἰς Κρήτην νέους ἀποίκους χριστιανούς Ἕλληνας καὶ Ἀρμενίους καὶ ἐφρόντισεν νὰ διαδώσῃ τὸν Χριστιανισμὸν καὶ εἰς τοὺς Μωαμεθανούς τῆς γῆσου. Μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς Κωνσταντινὴν κομίζων ἄπειρα λάφυρα καὶ πολλοὺς αἰχμαλώτους, ἐν οἷς καὶ τὸν ἐμίσην τῆς Κρήτης Ἀβδούλ Ἀζίζ.

Εὐθὺς κατόπιν ὁ Νικηφόρος ἐξεστράτευσεν μετὰ 200 χιλ. ἀνδρῶν κατὰ τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἀράβων (964) καὶ ἐκυρίευσεν ὑπὲρ τὰ 60 φρούρια αὐτῶν, συνέλεξε δὲ ἀμυνήτους θησαυρούς, μὲ τοὺς ὁποίους ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινὴν καὶ ἐπλήρωσε τὸ δημόσιον ταμεῖον. Ἀποθανόντος Ῥωμανοῦ τοῦ Β', ὁ Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ καὶ ἔλαβε σύζυγον τὴν χήραν τοῦ Ῥωμανοῦ Θεοφανώ.

Ὁ Νικηφόρος καὶ ὡς αὐτοκράτωρ διετήρησε τὸ μέγα ὄνομα, τὸ ὁποῖον ὡς στρατηγὸς εἶχεν ἀποκτήσῃ. Ἐκστρατεύσας καὶ πάλιν κατὰ τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἀράβων ἐκυρίευσεν τὴν Ταρόν. Ἐν Κιλικίᾳ διέδωκε τὸν Χριστιανισμὸν. Ὅσοι ἐκ τῶν Μωαμεθανῶν ἠσπᾶσθησαν τὸν Χριστιανισμὸν.

σμὸν ἔλαβον τὴν ἄδειαν νὰ μένωσιν, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπεπέμφθησαν εἰς τὴν Συρίαν. Τὰ τζαμιά των κατεστράφησαν καὶ αἱ πόλεις κατωκλήθησαν ὑπὸ Χριστιανῶν. Μετὰ ταῦτα ὁ Νικηφόρος κατέκτησε τὴν Ἀντιόχειαν καὶ μέγα μέρος τῆς βορείου Συρίας.

Καὶ ἑσωτερικῶς ὁ Νικηφόρος ἐπολιτεύθη καλῶς· ἐπεσιήριξε τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς τέχνας. Ὅτε ὁμως θῆλῆλσε νὰ περιστείλῃ τὰς διαφοροὺς καταχρήσεις δι' αὐστηρῶν μέτρων, ἐξήγειρε καθ' ἑαυτοῦ τὸ μῖσος τῶν αὐλικῶν καὶ τοῦ κλήρου. Τέλος ὁ Νικηφόρος ἐδολοφονήθη ἐν τῷ κοιτῶνί του ὑπὸ τοῦ ἀνεπιτοῦ του Ἰωάννου Τσιμισκῇ τῇ συνεργίᾳ καὶ τῆς βδελυρᾶς Θεοφανοῦς.

§ 77. Ἰωάννης ὁ Τσιμισκῆς (969—976 μ. Χ.)

Μετὰ τὸν Νικηφόρον τὸν Φωκᾶν ἐγένετο αὐτοκράτωρ ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς, ὅστις ἐδείχθη καθ' ὅλα ἐφάμιλλος τοῦ προκατόχου του. Ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Β' οἱ Ῥῶσσοι ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Σβιατοσλαῦον εἶχον ἐγκαθιδρυθῆ ἐν Βουλγαρίᾳ, κατὰ παρακίνησιν αὐτοῦ τοῦ Νικηφόρου, πρὸς τιμωρίαν τῶν αὐθάδων Βουλγάρων. Ἀλλ' ὁ Σβιατοσλαῦος διενεοῖτο κατόπιν νὰ προσαρτήσῃ τὴν Βουλγαρίαν εἰς τὸ ῥωσικὸν κράτος. Ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς, ἅμα ἐγένετο αὐτοκράτωρ, ἐθεώρησεν ὡς πρῶτιστον αὐτοῦ ἔργον νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Ῥώσσους ἐκ τῆς Βουλγαρίας. Ὅθεν προσεκάλεσε τὸν Σβιατοσλαῦον ν' ἀπέλθῃ, ἐξ αὐτῆς, καὶ ἐπειδὴ οὗτος ἤρνηθη, ὁ Τσιμισκῆς ἐπεχείρησε μεγάλην ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Ῥώσσων.

Τὸ ἔαρ τοῦ 971 εἰσβαλὼν εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἐκυρίευσεν κατὰ πρῶτον τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Πραισλαύαν. Ἐπειτα προσέβαλε καὶ τὸ ὀχυρὸν Δορύστολον (σημερινὴν Σιλιστρίαν), ὅπου εὗρίσκετο καὶ ὁ Σβιατοσλαῦος. Μάχη κρατερὰ συνάπτεται. Ὁ Τσιμισκῆς μάχεται ὡς λέων. Οἱ Ῥῶσσοι κατατροποῦνται καὶ ὁ Σβιατοσλαῦος ἀναγκάζεται νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ ν' ἀπέλθῃ ἐκ τῆς Βουλγαρίας. Ὁ Τσιμισκῆς μετὰ ταῦτα μετέβαλε τὴν Βουλγαρίαν εἰς ἑλληνικὴν ἐπαρχίαν καὶ διήρρεσεν αὐτὴν εἰς ἐπὶ τοπαρχίας, διορίσας τοπάρχας ἰθαγενεῖς, οἱ ὅποιοι ὠνομάζοντο «βοεβόδαи».

Μετὰ ταῦτα ἐστράτευσεν δις ἐναντίον τῶν Ἀράβων τῆς Συρίας καὶ τῆς Μεσοποταμίας. Εἰς τὰς ἐκστρατείας ταύτας ἐνίκησε πολλὰς καὶ λαμπρὰς νίκας, ἐκυρίευσεν πόλεις καὶ φρούρια, ἐκυρίευσεν προσέτι μέγα μέρος τῆς νοτίου Συρίας καὶ αὐτὴν τὴν περίφημον πόλιν Βηρυτόν. Ὅτε δὲ ἐπέστρεφεν ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἀπέθανε τῷ 976 δηλητηριασθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιθαλαμηπόλου Βασιλείου, τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀνακαλύψῃ καθ' ὁδὸν φοβερὰς καταχρήσεις.

§ 78. Βασίλειος Β' ὁ Βουλγαροκτόνος (976—1025 μ. Χ.)

Τὸν Ἰωάννην Τσιμισκὴν διαδέχθη ὁ Βασίλειος Β' ὁ Βουλγαροκτόνος, υἱὸς Ῥωμανοῦ τοῦ Β', ἐν ἡλικίᾳ 20 ἐτῶν. Ὁ Βασίλειος

ὑπῆρξε διασημώτατος αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου. Κατὰ πρῶτον ἐπολέμησε πρὸς τὸν σιασιάαντα στρατάρχην τῆς Ἀνατολῆς Βάρδαν τὸν Σκληρόν, τὸν ὁποῖον κατέβαλε μετὰ τριετῆ ἀγῶνα. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Βούλγαροι ὠφελοῦμενοι ἐκ τῶν ἐρίδων καὶ σιάσεων τῶν Ἑλλήνων τοῦ Βυζαντίου ἐπανεσιτάτησαν καὶ ἀναγορεύσαντες βασιλέα τὸν τολμηρὸν Σαμουήλ, υἱὸν τοῦ βοεβόδα Σισμαν, κατέλαβον εὐκόλως τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἀλβανίαν, τὴν Ἠπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν καὶ τέλος εἰσέβαλον καὶ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ ἐπροχώρησαν μέχρι τῆς Πελοποννήσου φονεύοντες καὶ λεηλατοῦντες.

Ὁ Βασίλειος ἅμα ἀπηλλάγη τοῦ Βάρδα τοῦ Σκληροῦ ἐστράτευσεν κατὰ τῶν Βουλγάρων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνίκηθη, μέγα δὲ μέρος τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Βουλγάρων. Ἐν τούτοις ὁ Βασίλειος δὲν ἀπεθαρρύνθη· ἀλλὰ παρσκευάζειο εἰς νέον ἀγῶνα κατὰ τῶν Βουλγάρων.

Ἐν ἔτει 995 μαθὼν διὰ οἱ Βούλγαροι εἶχον εἰσβάλῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἔπεμψε κατ' αὐτῶν τὸν περίφημον στρατηγὸν Νικηφόρον Οὐρανόν. Ὁ Νικηφόρος Οὐρανὸς φθάσας εἰς τὴν Φθιώτιδα εὗρε τοὺς Βουλγάρους ἐστρατευμένους ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ, ὅσις πρὸ ὀλίγου εἶχε πλημυρῆσιν ἕνεκα ὀφθαλμιάτων βροχῶν. Οἱ Βούλγαροι θεωροῦντες ἀδύνατον τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, ἅμα ἐπῆλθε νύξ, ἐκοιμήθησαν ἀμέριμνοι. Ὁ Νικηφόρος ὁμῶς κατορθώνει καὶ εὐρίσκει πόρον ὑνᾶ. Διαβαίνει περὶ τὸ μέσον· κτιον τὸν ποταμὸν καὶ ἐπιπίπτει αἰφνιδίως κατὰ τῶν κοιμωμένων Βουλγάρων καὶ κατακόπτει αὐτούς. Μόλις διέφυγε τὴν σφαγὴν ὁ βασιλεὺς Σαμουήλ μετὰ τοῦ υἱοῦ του καὶ ὀλίγων ἄλλων. Διὰ τῆς νίκης ταύτης ὁ Νικηφόρος Οὐρανὸς ἀπῆλλαξε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς βουλγαρικῆς κυριαρχίας. Ἐκτοτε ὁ Βασίλειος ἐξηκολούθησε τακτικὸν πόλεμον κατὰ τῶν Βουλγάρων, θέλων νὰ καταλύσῃ ὁλοσχερῶς τὸ Βουλγαρικὸν βασίλειον. Ὁ πόλεμος οὗτος διήρκεσε μέχρι τοῦ 1019. Τέλος οἱ Βούλγαροι ὑπετάχθησαν εἰς τὸν Βασίλειον καὶ ἡ Βουλγαρία προσηγορεύθη ὡς ἐπαρχία εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Βυζαντιανὸν κράτος.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ βουλγαρικοῦ πολέμου ὁ Βασίλειος ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ἀναβὰς δὲ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν εἰσῆλθεν εἰς τὸν Παρθενῶνα, ὅσις εἶχε μεταβληθῇ ἔσωθεν εἰς ναὸν τῆς Θεοτόκου, καὶ προσέφερεν εὐχαριστήρια εἰς τὴν Θεοτόκον διὰ τὰς νίκας του, ἐκόσμησε δὲ τὸ ἱερὸν διὰ λαμπρῶν ἀναθημάτων. Μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθεν εἰς Κων(σταντινούπολιν) κατὰ δὲ τὴν θριαμβευτικὴν του εἴσοδον ἀνευφημούμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὠνομάσθη «Βουλγαροκτόνος» ὡς καταλύσας τὴν δύναμιν καὶ τὸ κράτος τῶν Βουλγάρων.

Ὁ Βασίλειος ἐπολέμησεν ἐπιτυχῶς καὶ πρὸς τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρόν του Ὁθῶνα τὸν Β', αὐτοκράτορα τῶν Γερμανῶν, ὅσις ἐξήτει νὰ

λάβη τὴν κάτω Ἰταλίαν ὡς προῖκα τῆς συζύγου του Θεοφανοῦς. Δώσας δὲ ὁ Βασίλειος καὶ τὴν ἄλλην ἀδελφήν του Ἀνναν σύζυγον εἰς τὸν ἡγεμόνα τῶν Ῥώσων Βλαδίμηρον, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὴν Χερσῶνα. Ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Β' τὸ Ἑλληνικὸν Βυζαντιακὸν κράτος εἶχε τὴν μεγαλειέταν ἔκτασιν καὶ εὐρίσκετο ἐν τῇ ὑψίστῃ ἀκμῇ. Ὁ Βασίλειος ἀπέθανε τῷ 1025 ἐν ἡλικίᾳ 70 ἐτῶν.

Ἀδελφεῖς.

76. Ὅποιός τις ὑπῆρξεν ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς;—Τί γινώριζεις περὶ τῆς ἐκστρατείας αὐτοῦ κατὰ τῆς Κρήτης;—Κατὰ τίνων ἔπειτα ἐξεστράτευσεν ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς;—Πότε ἔγεινεν αὐτοκράτωρ ὁ Φωκᾶς καὶ πόταν ἔλαβεν σύζυγον;—Εἰπέ μοι τὰς πολεμικὰς πράξεις τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ ὡς αὐτοκράτορος;—Πῶς ἐπολιτεύθη ἐσωτερικῶς;—Ὅποιον ὑπῆρξε τὸ τέλος αὐτοῦ;

77. Ὅποιός τις ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς;—Κατὰ τίνων προῶτων ἐξεστράτευσεν ὁ Τσιμισκῆς καὶ τί γινώριζεις περὶ τοῦ πολέμου τούτου;—Τί γινώριζεις περὶ τοῦ πολέμου τοῦ Τσιμισκῆ κατὰ τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἀράβων;—Πῶς ἀπέθανεν ὁ Τσιμισκῆς;

78. Τίς διεδέχθη τὸν Ἰωάννην Τσιμισκῆν;—Κατὰ τίνος ἐπολέμησε κατὰ προῶτον ὁ Βασίλειος ὁ Β';—Τί ἔκαμον ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Βούλγαροι;—Κατὰ τίνων ἐστράφη ὁ Βασίλειος, ἅμα ἀπηλλάγη ἀπὸ τοῦ Βάρδα τοῦ Σκληροῦ;—Ποῦ καὶ πῶς καὶ ὑπὸ τίνος ἠτιθήσαν οἱ Βούλγαροι καὶ ποῖον ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἡττῆς ταύτης;—Μέχρι τίνους ἔτους διήρκεσεν ὁ κατὰ τῶν Βουλγάρων πόλεμος τοῦ Βασιλείου τοῦ Β' καὶ πόταν ἔκβασιν ἔλαβεν οὗτος;—Πῶς ὠνομάσθη ὁ Βασίλειος ὁ Β' καὶ διὰ τί;—Κατὰ τίνος ἔπειτα ἐπολέμησεν ὁ Βασίλειος;—Εἰς ποῖον ἔδωκε τὴν δευτέραν ἀδελφήν του ὁ Βασίλειος καὶ τί ἔλαβε παρ' ἐκείνου;—Εἰς πόταν θῆσιν εὐρίσκετο τὸ Βυζαντιακὸν κράτος ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου;

§ 79. Σταυροφορίαι.

Σταυροφορίαι ὀνομάζονται αἱ ἐκστρατεῖαι, τὰς ὁποίας ἐπεχείρησεν ἡ δυτικὴ Εὐρώπη πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀγίων τόπων ἀπὸ τῶν Μωαμεθανῶν κατακτητῶν. Τοιαῦται σταυροφορίαι ἔγιναν ὀκτὼ ἐν διαστήματι δύο περιποῦ αἰῶνων.

Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἡ μήτηρ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου πορευθεῖσα εἰς τὴν Παλαιστίνην ἀνεῦρε τὸν τάφον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ δὲ Κωνσταντίνος ἀνήγειρεν ἐπ' αὐτοῦ ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, εἶχεν ἐπικρατήσῃ συνήθεια παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς ἐξ ἀπωτάτων χωρῶν νὰ ἀποδημῶσι χάριν ψυχικῆς σωτηρίας εἰς τοὺς ἁγίους ἐκείνους τόπους, ὅπου ἐνεφανίσθη, ἐδίδαξε καὶ ἐσταυρώθη ὁ Διτριωτὴς τοῦ κόσμου. Αἱ ἀποδημίαι αὗται ἐξηκολούθουν ἀκωλύτως καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα. Ἀφ' οὗτο ὁμοῦς ἡ Συρία καὶ ἡ Παλαιστίνη ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τῶν Σελτζουκιδῶν Τούρκων (κατὰ τὸ τέλος τοῦ 11ου αἰῶνος) οἱ Χριστιανοὶ ὑφίσταντο τὰ πάνθηνα ὑπὸ τῶν βαρβάρων κατακτητῶν ληττευόμενοι, κακοποιούμενοι καὶ ἀναγκασόμενοι νὰ πληρώνωσι κεφαλικὸν φόρον.

Κατὰ τὸ ἔτος 1093 προσκυνητὴς τις, ὁ ἐρημίτης Πέτρος, ἐξ

Ἀμμένης τῆς Γαλλίας, ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ παρουσιάσθη εἰς τὸν τότε Πάπαν Οὐρβανὸν τὸν Β' καὶ διηγῆθη τὰ δεινοπαθήματα, τὰ ὁποῖα ὑφίσταντο οἱ Χριστιανοὶ ὑπὸ τῶν Σελδζουικιδῶν Τούρκων.

Κατ' ἐντολὴν τοῦ Πάπα ὁ Πέτρος περιῆλθε τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν, ἵνα προπαρασκευάσῃ τὰ πνεύματα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀγίων τόπων ἀπὸ τῶν ἀπίστων. Ἡ ἀφελὴς διήγησις τοῦ ἐρημίτου Πέτρου περὶ τῶν δεινοπαθημάτων τῶν Χριστιανῶν εἰς τοὺς ἁγίους τόπους διήγειρε πανταχοῦ ζῶηράν συγκίνησιν. Ὅτε δὲ κατόπιν ὁ Πάπας Οὐρβανὸς ὁ Β' συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Κλερμοντίῳ τῆς Γαλλίας, συνέρρευσαν εἰς αὐτὴν ἐπίσκοποι, μεγιστᾶνες καὶ ἄπειρον πλῆθος λαοῦ πάσης τάξεως. Ὁ Πάπας διὰ λόγου ἐνθουσιαστικοῦ ἐκάλεσεν ἕκαστον ν' ἀπαρνηθῇ ἐαυτὸν καὶ τὰ ἄρρη τὸν σταυρὸν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς ἁγίας χώρας. Πάντες ἐνὶ σιόματι ἀνεβόησαν «Ὁ Θεὸς τὸ θέλει», χιλιάδες δὲ ἐγονάτισαν καὶ ὠρκίσθησαν τὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὸν ἱερὸν πόλεμον, προσέγραψαν δὲ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος ἐρυθρὸν σταυρὸν ἐξ ὀθόνης· ὅθεν καὶ «σταυροφόροι» ἐκλήθησαν. Οὕτω λοιπὸν ἤρχισεν ἡ πρώτη σταυροφορία (1096—1100).

§ 80. Πρώτη σταυροφορία (1096-1100)· Ἀλέξιος Κομνηνός.

Τὸ ἔαρ τοῦ 1096 μ. Χ. σίφη ἄτακτα καὶ κακῶς ὠπλισμένα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐρημίτου Πέτρου καὶ τοῦ πτωχοῦ Γάλλου ἱππότου Βαλιέρου ἐκίνησαν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Καθ' ὁδὸν ὅμως διέπροξαν τοσαύτας ἀσεβεῖς καὶ μιαιῶνές προάξεις, ὥστε ἐπιπεσόντες οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Οὐγγροι, διὰ τῆς χώρας τῶν ὁποίων διήρχοντο, ἐφόνευσαν χιλιάδας ἐκ τῶν σταυροφόρων· τοὺς δὲ λοιπούς, οἵτινες ἐφθασαν μέχρι τῆς Νικαίας, ἐξολόθρευσαν οἱ Σελδζουικίδαι Τούρκοι.

Μετὰ ταῦτα διάφοροι ἡγεμόνες καὶ μεγιστᾶνες τῆς Εὐρώπης ἐξεστράτευσαν μετὰ πολλῶν χιλιάδων διὰ Κων)πόλεως. Αὐτοκράτωρ τῆς Κων)πόλεως τότε ἦτο ὁ Ἀλέξιος Α' Κομνηνός, εἰς ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου. Ὁ Ἀλέξιος ἦν καὶ παρέλαβε τὸ κράτος ἐξηρσθημένον καὶ πανταχόθεν περιστοιχιζόμενον ὑπὸ διαφόρων ἐχθρῶν, ἐν τούτοις διὰ τῆς ἐκτάκτου ἰκανότητος καὶ δραστηριότητος τοῦ ὅχι μόνον διετήρησεν αὐτὸ σῶον καὶ ἀβλαβές, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπεξέτεινεν ἀνακτήσας πολλὰς χώρας, αἵτινες πρότερον εἶχον ἀρπαγῇ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν.

Ὁ Ἀλέξιος παρέσχε τὰ μέσα εἰς τοὺς σταυροφόρους, ἵνα διέλθωσι διὰ τοῦ Βοσπόρου εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφ' οὗ προηγουμένως οὗτοι ὑπεσχέθησαν ἐνόρκως ν' ἀναγνωρίσωσιν τὸν Ἑλληνα αὐτοκράτορα ὑπέρτατον κυρίαρχον τῶν χωρῶν, ὅσας ἤθελον κυριεύσῃ.

Οἱ σταυροφόροι διαβάντες εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπολιόρκησαν τὴν Νίκαιαν, τὴν ὁποίαν οἱ Σελδζουικίδαι στενοχωρηθέντες παρέδωκαν εἰς τὸν

Ἀλέξιον καὶ οὐχὶ εἰς τοὺς σταυροφόρους. Μετὰ ταῦτα οἱ σταυροφόροι διασχίσαντες τὴν Μικρὰν Ἀσίαν εἰσῆλθαν εἰς τὴν βόρειον Συρίαν καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν Ἀντιόχειαν, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσαν.

Ἄλωσις τῆς Ἱερουσαλὴμ.—Κατόπιν οἱ σταυροφόροι ἐβάδισαν κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ. Ἐξῆς ὡς εἶδον αὐτὴν μακρόθεν, ἐγονάτισαν, ἔχυσαν δάκρυα χαρᾶς, καὶ ἔψαλλον ὕμνους πρὸς τὸν Θεόν. Ἐπειτα δὲ προσέβαλον τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐκυρίευσαν αὐτὴν μετὰ πολιορκίαν 39 ἡμερῶν. Τρομερὰ ἐπῆρξεν ἡ τύχη τῶν ἡττηθέντων. 10 χιλ. Τούρκων ἐσφάγησαν εἰς τὰ τζαμιά. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐκάνθησαν εἰς τὰς συναγωγὰς. Οἱ σταυροφόροι δὲν ἐφείσθησαν οὐδεμιᾶς ἡλικίας καὶ οὐδενὸς γένους. Αἱ ὁδοὶ ἐπληρώθησαν νεκρῶν. Ἀφ' οὗ δὲ ἐκορέσθησαν ἐκδικούμενοι, ἐπῆλθε πάλιν εἰς αὐτοὺς ἔλεια ἡ χριστιανικὴ ταπεινότης καὶ μετάνοια! Μὲ τὴν κεφαλὴν ἀποκεκαλυμμένην καὶ γυμνοὺς τοὺς πόδας ἐπορεύετο εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Τάφου καὶ ἔψαλλον δοξολογίας εἰς τὸν Θεὸν αὐτοί, οἵτινες πρότερον ἐμαίνοντο ὡς λυσσῶντα θηρία!

Μετὰ ταῦτα οἱ σταυροφόροι λησμονήσαντες τὴν ὑπόσχεσιν, τὴν ὁποίαν ἔδωκαν πρὸς τὸν Ἀλέξιον, ἀπεφάσισαν νὰ ἰδρῦσωσιν ἴδιον βασίλειον ἐν τῇ Ἀνατολῇ μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἱερουσαλὴμ. Ὅθεν προσέφερον τὸ στέμμα εἰς τὸν Γοδοφρέδον τὸν ἐπιφανέστερον καὶ εὐσεβέστερον ἐκ τῶν ἀρχηγῶν των. Οὗτος ὁμως ἠρνήθη νὰ φορέσῃ τὸ βασιλικὸν στέμμα εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἄλλοτε ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου περιεβλήθη στέφανον ἕξ ἀκανθῶν· ἠρκέσθη δὲ μόνον νὰ λέγηται «προσιάτης τοῦ ἁγίου Τάφου».

Οἱ Χριστιανοὶ τῆς Δύσεως καὶ ἄλλας ἐπὶ σταυροφορίας ἐπεχείρησαν· ἀλλ' ὁ σκοπός, διὰ τὸν ὁποῖον ἐγένοντο αὗται, δὲν ἐπραγματοποιήθη. Οἱ ἅγιοι τόποι καὶ πάλιν περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Μωαμεθανῶν, ἀφ' οὗ ἐποτίσθησαν μὲ τὸ αἷμα τοσοῦτων ἐκατομμυρίων ἀνθρώπων.

Ἀσκήσεις.

79.—Τί ὀνομάζονται σταυροφόροι;—Πόσαι σταυροφόροι ἔγιναν καὶ εἰς πόσον χρονικὸν διάστημα;—Ἀπὸ πότε ἐπεκράτησεν ἡ συνηθεια νὰ μεταβαίνωσιν οἱ Χριστιανοὶ εἰς τοὺς ἁγίους τόπους καὶ πρὸς ποῖον σκοπόν;—Τί ἐπάθαινον οἱ προσκυνηταί, ἀφ' οὗ τοὺς ἁγίους τόπους κατέλαβον οἱ Σελδουκίδαι Τούρκοι;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Πέτρου τοῦ ἐρημίτου;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἐν Κλερμοντίῳ τῆς Γαλλίας συγκλήσεως συνόδου;—Διὰ τί ὀνομάσθησαν σταυροφόροι;

80.—Πότε ἔγινεν ἡ α' σταυροφορία καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τίνων;—Ὅποια ἐπῆρξεν ἡ τύχη τῶν πρώτων σταυροφόρων;—Τίς ἦτο τότε αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου καὶ τί γνωρίζεις περὶ τούτου;—Ὑπὸ ποῖον ὄρον ὁ Ἀλέξιος παρέσχεεν εἰς τοὺς σταυροφόρους τὰ μέσα νὰ διέλθωσι διὰ Κωνσταντινουπόλεως;—Ποίαν πόλιν προσέβαλον κατὰ πρώτων ἐν Ἀσίᾳ οἱ σταυροφόροι καὶ εἰς ποῖον παρέδωκαν ταύτην οἱ Σελδουκίδαι;—Ποίαν πόλιν ἐκυρίευσαν ἔπειτα οἱ σταυροφόροι;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν σταυροφόρων;—Πῶς προσηνέχθησαν εἰς

αὐτὴν περιστάσιν ταύτην οἱ σταυροφόροι; — Ποῶν ἐξέλεξαν βασιλεῖα τῆς Ἱερουσαλήμ οἱ σταυροφόροι; — Ἐδέχθη οὗτος τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως; — Ἐτήρησαν τὴν ὑπόσχεσιν τὴν πρὸς τὸν Ἀλέξιον οἱ σταυροφόροι καὶ τί προέκυψεν ἐκ τούτου;

§ 81. Παρακμὴ τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους.

Μετὰ τὸν Ἀλέξιον τὸν Α' ἄξιοι λόγου αὐτοκράτορες τῆς Κων) — πόλεως ὑπῆρξαν α' ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάννης (1118—1143), ὅστις ἔνεκα τῆς ἀγαθότητός του ἐπωνομάσθη «Καλοῖωάννης», καὶ ὅστις καὶ ἐν τῇ ἐσωτερικῇ διοικήσει τοῦ κράτους ἐφάνη βασιλεὺς καὶ κυβερνήτης ἄριστος καὶ εἰς τοὺς πολέμους ἀνδρεῖος μαχητῆς καὶ στρατηγός· β') ὁ Μανουὴλ Α', υἱὸς τοῦ Καλοῖωάννου (1144—1180). Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ ἡρωϊκώτατος πάντων τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους. Τὸν πόλεμον ἐθεώρει ὡς γλυκυτάτην τροφήν. Μιμούμενος δὲ τοὺς ἱπποτίας τῆς Δύσεως εἰσῆγαγεν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ τὸν βαρὺν ὀπλισμὸν ἐκείνων, τὰς μακρὰς δοπίδας καὶ τὰς μακρὰς λόγχας. Ὁ Μανουὴλ διεξήγαγε πολλοὺς πολέμους ἐπιτυχῶς. Ὑπεχρέωσε τὸν δοῦκα τῆς Ἀντιοχείας Πενάλδον νὰ διδῇ εἰς αὐτὸν καὶ ἔτος ἀριθμὸν τινα στρατιωτῶν. Ὅτε εἰσῆλθεν ἔφιππος εἰς Ἀντιόχειαν ὡς νικητῆς καὶ τροπαιοῦχος, ὁ Πενάλδος ἐπορεύετο πλησίον πεζὸς καὶ ἐκράτει τὸν ἀναβολέα τοῦ ἵππου τοῦ Μανουὴλ, ἠκολούθει δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ Βαλδουῖνος ὁ Γ' ἄνευ βασιλικῶν παρασῆμων. Νικήσας δ' ἔπειτα τὸν σουλτάνον τοῦ Ἰκονίου ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ ὁμόσῃ ὑποταγῇ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μανουὴλ τὸ Βυζαντιακὸν κράτος ἔβαινε σταθερῶς πρὸς τὴν παρακμὴν.

§ 82. Ἀλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων (1204 μ. X.).

Ἐν ἔτει 1195 μ. X. ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ τῆς Κων) πόλεως Ἀλέξιος ὁ Γ', ἐκθρονισθέντος καὶ τυφλωθέντος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰσαακίου Ἀγγέλου. Ὀλίγα ἔτη μετὰ τοῦτο (1203) Γάλλοι καὶ Ἰταλοὶ καὶ Γερμανοὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Βονιφάτιου, μαρκίωνος τοῦ Μομφερρατικοῦ, καὶ τοῦ Βαλδουίνου, κόμητος τῆς Φλάνδριας, ἦσαν ἕτοιμοι νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν Α' σταυροφορίαν. Ὁ Λόγης τῆς Ἑνετίας Ἐρρῖκος Δάνδολος, γέρον ὑπερενενηκοντούτης, ἀνέλαβεν ἐπὶ πληρωμῇ νὰ διαπεραιώσῃ τοὺς σταυροφόρους δι' ἐνετικῶν πλοίων εἰς τὴν Ἀσίαν. Τότε παρουσιάσθη ἐνώπιον τῶν σταυροφόρων ὁ Ἀλέξιος, ὁ υἱὸς τοῦ ἐκθρονισθέντος Ἰσαακίου, καὶ παρεκάλει αὐτοὺς νὰ ἔλθωσιν εἰς βοήθειαν τοῦ πατρὸς του, ὑπέσχετο δὲ νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν δυτικὴν καὶ νὰ χορηγήσῃ εἰς αὐτοὺς χρήματα καὶ στρατὸν πρὸς ἀνάκησιν τῆς Ἱερουσαλήμ.

Οἱ σταυροφόροι πεισθέντες εἰς τὰς μεγάλας ὑποσχέσεις τοῦ Ἀλε-

ξίου ἐπλευσαν εἰς Κων)πολιν καὶ προσωομίσθησαν τῷ 1203 εἰς τὴν Χαλκηδόνα, ἀπέναντι τῆς Κων)πόλεως. Ἀφ' οὗ δὲ μάτην προσεκάλεσαν τὸν σφετεριστὴν Ἀλέξιον τὸν Γ' ν' ἀποδώσῃ τὸν θρόνον εἰς τὸν νόμιμον αὐτοκράτορα Ἰσαάκιον, διαρρήξαντες τὴν ἄλυσιν, ἣν εἴρασε τὴν εἴσοδον τοῦ Κερατίου κόλπου, ἔγειναν κύριοι τοῦ λιμένος τοῦ Γαλατῆ. Ἐπεὶ δὲ προσέβαλον τὴν Κων)πολιν. Καὶ ἀπέτυχε μὲν ἡ ἐφοδος· ἀλλ' ὁ δειλὸς Ἀλέξιος Γ', χωρὶς καὶ τὰ δοκιμάσῃ τὰς δυνάμεις του, ἐδραπέτευσε ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

Τότε ἀπεφυλακίσθη ὁ τυφλὸς Ἰσαάκιος καὶ ἐγκατεστάθη ἐπὶ τοῦ θρόνου μετὰ τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξίου τοῦ Δ'. Ὅτι ὁμως οἱ Φράγκοι (οὕτως ὠνομάζοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων οἱ Χριστιανοὶ τῆς Δύσεως, προσέτι δὲ καὶ Λαῖνοι) ἀπῆτησαν τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν υποσχέσεων τοῦ Ἀλεξίου, ἐπὶ τοσοῦτον ἐξωργίσθη ὁ λαὸς, ὥστε στασιδίας καθήρεσε τὸν Ἰσαάκιον καὶ τὸν υἱὸν του Ἀλέξιον τὸν Δ', ἀνεβίβασε δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐπίσημόν τινα πολίτην τὸν Νικόλαον Καραβόν. Ἀλλὰ τότε φαῦλός τις καὶ πανοῦργος συγγενὴς τοῦ Ἰσαακίου, ὁ Ἀλέξιος Ε' ὁ Μούριζονφλος, ἤρπασε τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν καὶ ἐφόνευσε τὸν Καραβόν καὶ τὸν Ἀλέξιον Δ', ὁ δὲ γέρον Ἰσαάκιος ἀπέθανε μετ' ὀλίγον ἐκ τῆς λύπης καὶ τοῦ φόβου.

Τότε οἱ Φράγκοι ἀπεφάσισαν νὰ κατακτήσωσι τὴν Κων)πολιν, ἀφ' οὗ προηγουμένως συνεφώνησαν πρὸς ἀλλήλους περὶ τῶν λαφύρων. Προέβαλε λοιπὸν τὴν πόλιν καὶ ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐφοδος ἀπέτυχε. Μετὰ τρεῖς ὁμως ἡμέρας, ἐπαναληφθείσης τῆς ἐφόδου, οἱ σταυροφόροι ἔγειναν κύριοι τῆς Κων)πόλεως.

Ἀνεκδιήγητα εἶνε τὰ δεινὰ, τὰ ὁποῖα ὑπέστη ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπὸ τῶν Φράγκων. Οἱ Φράγκοι προσηρέχθησαν ὥς τίγρεις καὶ οὐχὶ ὥς ἄνθρωποι καὶ μάλιστα Χριστιανοί, Διασπαρέντες εἰς τὰ διάφορα τμήματα τῆς πόλεως ἔσφαζον τοὺς κατοίκους ἀδιακρίτως μὴ φειδόμενοι οὐδεμιᾶς ἡλικίας. Τὰς οἰκίας ἐληλάτησαν καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον κατέκαυσαν. Δὲν ἐσεβάσθησαν οὐδὲν οὔτε ἱερὸν οὔτε ὁσιον. Εἰσερχόμενοι εἰς τοὺς ναοὺς ἔχυνον κατὰ γῆς τὸ τίμιον αἷμα καὶ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐκ τῶν ἱερῶν ποιηρίων, τὰ ὁποῖα ἔπειτα μετεχειρίζοντο ὥς κοινὰ ποτῖρα εἰς τὰς τραπέζας των.

Ἄλλ' ἡ ἀσχημοσύνη καὶ ἡ ἀσέβεια αὐτῶν ὑπερέβη πᾶν ὄριον ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Κατεκερμάτισαν καὶ συνέτριψαν τὰς ἱερὰς πύλας, τὸν ἄμβωνα, τὸ ἱερὸν βῆμα καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη αὐτοῦ· ἔπειτα δὲ εἰσάγοντες εἰς τὸν ναὸν ἡμιόνους ἐφόρτιονον τὰ λάφυρα, τὸ δὲ ἱερὸν δάπεδον τοῦ ναοῦ ἐμολύνθη ἐκ τῶν κόπρων τῶν ζῴων. Ἐνδεδυμένοι τὰ πλατιά ἐνδύματα τῶν Ἑλλήνων καὶ κρατοῦντες ἀνὰ χεῖρας ἀντὶ σπάθης χάστην καὶ μελανοδοχεῖα καὶ βιβλία περιήρχοντο τὰς ὁδοὺς καὶ ἐχλεύαζον τοὺς Ἕλληνας ὥς λογιωτάτους καὶ θηλυδρίας. Δὲν

ἐφείσθησαν δὲ οὐδὲ τῶν καλλιτεχνημάτων, ὅσα ἐκόσμουσαν τὰς πλατείας, τὰ ἀνάκτορα καὶ τὰ δημόσια καταστήματα. Τέσσαρας χαλκοῦς ἵππους τοῦ ἵπποδρόμου ἀπέστειλεν ὁ Δάνδολος εἰς τὴν Ἑνετίαν, οἷνες κοσμοῦσιν ἤδη τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Πολύτιμα χειρόγραφα τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας, αἵτινα διεσώθησαν ἐκ τῶν πυρκαϊῶν, συναθροίσαντες εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπυρπόλησαν.

Μετὰ ταῦτα οἱ Φράγκοι διένειμαν τὸ Βυζαντικὸν κράτος ὡς ἐξῆς· ὁ Βαλδουῖνος ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ Κων)πόλεως καὶ ἐστέφθη ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας· ἔλαβε δὲ τὴν Κων)πολιν καὶ τὰς ἐν Μικρῇ Ἀσίᾳ κτήσεις ὡς βασιλικὴν κτῆσιν. Ὁ Βονιφάτιος ἔγεινε βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, Θεσσαλίας καὶ μεγάλου μέρους τῆς Ἑλλάδος μὲν πρωτεύουσαν τὴν Θεσσαλονίκην. Ὁ Θωμᾶς Μοροζίνης, Ἑνετός, ἐξελέχθη πατριάρχης. Οἱ δὲ Ἑνετοὶ ἔλαβον τὴν μερίδα τοῦ λέοντος, τοῦτ' ἔστι τὰ παράλια τῆς Ἠπείρου, τὴν Κρήτην, ἐκ τῆς Πελοποννήσου τὴν Λακωνικὴν, καὶ τὰς περισσοτέρας νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους.

Ἀδελφείας.

81—82. Τί γνωρίζεις περὶ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ;—Πῶς ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἀλέξιος Γ';—Τίνες ἔμελλον νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν Ἀ' σταυροφορίαν, πότε καὶ διὰ τίνος ὁδοῦ;—Τίς παροισιάσθη ἐνώπιον τῶν σταυροφόρων καὶ τί προέτεινεν εἰς αὐτούς;—Τί ἔπραξαν οἱ σταυροφόροι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην;—Εἰπέ μοι τὰ κατὰ τὴν ἔλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων;—Πῶς προσηνήχθησαν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην οἱ Φράγκοι;—Τί ἔπαθεν ὁ ναὸς τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ὑπὸ τῶν Φράγκων;—Κατὰ τίνα τρόπον ἐχλεύαζον τοὺς Ἕλληνας οἱ Φράγκοι;—Ποῖα καλλιτεχνήματα ἐστάλησαν εἰς τὴν Ἑνετίαν;—Πῶς διένειμαν οἱ Φράγκοι τὸ Βυζαντικὸν κράτος;

ΧΑΡΤΗΣ ΕΜΦΑΙΝΩΝ ΤΑΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

— Πορεία Αλεξάνδρου
— Πορεία στρατηγών

